

Masarykova univerzita v Brně
Filozofická fakulta
Historický ústav

ŽENY V ČESKOSLOVENSKÉM PARLAMENTU 1918 - 1938

magisterská diplomová práce

Petra ONDŘEJOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Fasora, Ph.D.

Brno 2006

**Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla
všechnu použitou literaturu a prameny.**

v Brně 17. dubna 2006

Petra ONDŘEJOVÁ

Za věcné připomínky, cenné rady a trpělivost děkuji vedoucímu práce Mgr. Lukáši Fasorovi, Ph.D.

Úvod:	5
Zdroje, soudobé vědecké bádání a metodologie:	13
Profil textu:	16
BÁTKOVÁ-ŽÁČKOVÁ Jaromíra	18
BLATNY Fanni	20
ČIŽINSKÁ Marie	23
DEUTSCH Marie	25
ECKSTEINOVÁ- HNILÍČKOVÁ Božena	27
HÁJNÍKOVÁ Rozálie	30
HERZIG Emma Marie	32
HODINOVÁ-SPURNÁ Anežka	34
CHLEBOUNOVÁ Anna	38
JURNEČKOVÁ - VORLOVÁ Marie	41
KÁŇOVÁ Irena	44
KARPIŠKOVÁ Betty	45
KIRPAL Irene	50
KOLAŘÍKOVÁ Františka	54
KOLLÁRIKOVÁ Gizela	55
KOUTKOVÁ Emma	57
KUHN Eivira	58
LANDOVÁ-ŠTYCHOVÁ Luisa	60
MACHAČOVÁ- DOSTÁLOVÁ Božena	64
MALÁ Anna	67
MASARYKOVÁ Alice	69
MRSKOŠOVÁ Anna	71
PECHMANOVÁ- KLOSOVÁ Ludmila	73
PERTHEN Anna	77
PFEIFEROVÁ Karla	79
PLAMÍNKOVÁ Františka	81
PODZIMKOVÁ Otilie	86
PURKYŇOVÁ Eliška	88
REICHSTÄDTEROVÁ Růžena	90
ROSOLOVÁ- CHLEBORÁDOVÁ Josefa	92
ROZSYPALOVÁ Augusta	94
SKAUNICOVÁ Františka	96
SEHNALOVÁ Růžena	97
STEJSKALOVÁ Marie	99
SYCHRAVOVÁ Anna	101
ŠMEJCOVÁ Milena	103
TUMLÍŘOVÁ Marie	105
VALÁŠKOVÁ Marie	107
VIKOVÁ-KUNĚTICKÁ Božena	108
VETTEROVÁ-BEČVÁŘOVÁ Anna	109
VOBECKÁ Marie	111
VYDROVÁ Marie	114
WEBER Josefina	115
ZATLOUKALOVÁ-COUFALOVÁ Ludmila	117
ZEMÍNOVÁ Františka	118
Zhodnocení zastoupení a činnosti žen podle jednotlivých funkčních období:	126
Národní výbor Československý	126
Revoluční Národní shromáždění Československé	126
Národní shromáždění Republiky Československé	127
1. funkční období	128
2. funkční období	129
3. funkční období	129
4. funkční období	130
Komparace s Rakouskou republikou:	133
Závěrečné zhodnocení:	136
Literatura a zdroje:	139
Přílohy	142

Úvod:

Ženy byly velmi dlouhou dobu vyloučeny z jakékoli účasti na veřejné správě obce. Ve starověkém Řecku i v Římské říši, stejně jako i v těch několika málo demokratických zřízeních konce 18. století, ať už v Evropě nebo Americe, kde se začalo uplatňovat veřejné volební právo, ženám bylo toto právo odepřeno. Otázka ženských volebních a tím i občanských práv se stala tématem až 19. století. Toto emancipační úsilí bylo velmi intenzivní zejména ve Velké Británii a USA, přesto se tyto země nestaly prvními, které přiznaly ženám politická práva. Nejprve se tak stalo na Novém Zélandu (1893), Austrálii (1902), Finsku (1906) a Norsku (1913). Ve Švédsku a v některých státech USA měly ženy na počátku 20. století právo volit do obecních zastupitelstev. První světová válka, její průběh a následky uspořádaly udělování občanských práv ženám v anglosaských i evropských zemích. Mezi lety 1914-1939 ženy získaly formálně stejná volební práva jako muži v osmadvaceti státech, například: SSSR (1917), Kanada (1918), Německo, Rakousko, Polsko a Československo, Maďarsko, USA (1919/1920), Velká Británie (1918 a plná 1928), Itálie (1926, ale nesvobodné volby), Barma (Myanmar 1922), Ekvádor (1929), Jižní Afrika (1930), Brazílie, Uruguay, Thajsko (1932), Turecko a Kuba (1934), a Filipíny (1937). V některých těchto zemích bylo volební právo ženám přiznáno nejprve jen pro místní, obecní či provinciální volby a teprve později se právo rozšířilo na celonárodní úroveň (např. jihoamerické země). Bezprostředně po Druhé světové válce tuto skupinu rozšířily Francie, Rumunsko, Jugoslávie a Čína, následovala Indie (1949), Pákistán (1956) a v následující dekádě téměř všechny země, které vznikly z dekolonizačního procesu, zahrnuly rovnoprávnost volebních práv pro muže i ženy do svých národních ústav. Překvapivě až v roce 1973 bylo ženám dovoleno volit a být voleny v kantonálních i federálních volbách ve Švýcarsku. Ženám jsou stále odpírána volební práva v mnoha konzervativních islámských zemích, naproti tomu například Sýrie toto právo ženám garantovala od roku 1973. S pádem autoritativních režimů v Afganistanu a Iráku nebo uznáním samosprávné autonomie Palestiny se v této oblasti situace mění.¹

Počátky politické činnosti žen v českých zemích sahají jen do konce 19. století. Postavení žen a jejich možnosti se podílet na věcech veřejných byly výrazně determinovány, jak to dokládá Tereziánský kodex (1766) nebo Občanský zákoník (Generální kodex) Františka I. (1811). V obou zmíněných byla kodifikována dlouhodobá sociální dominance mužů, ale zároveň se i odráželo vzrůstající úsilí o emancipaci žen, což je patrné z rakouského spolkového zákona, který zakazoval přijímat ženy do

¹ www.britannica.com/women/article-9077370

politických spolků. Přestože politika byla dlouho považována za výhradně mužskou aktivitu i přes výše uvedený zákon rozrůstající se politická aréna, která se diverzifikovala podle linií jako jsou například jazyk, majetek, sociální původ, atd., začala kalkulovat s ženami jako dalšími potenciálními voličkami i jako ideologickými agitátorkami. Některé z nich (spíše levicové) pak zařadily do svého programu vybrané ženské požadavky (např. rozšíření volebního práva na ženy) a začaly ženy přijímat do svých řad. Organizované ženské hnutí veřejně artikulovalo své první politické požadavky v průběhu boje za všeobecné volební právo v letech 1905–1907. Přední česká politička Františka Plamínková zpracovala v roce 1908 do Ottova slovníku naučného heslo *Ženská emancipace*, napsala zde:

„...ženská otázka je problém, v němž jde o oprávněnost nároků ženy na uznání celého lidství jejího a důsledků z toho plynoucích. Ženské hnutí je čínorodé úsilí ženských mass o rovné hodnocení ženy s mužem po stránce individuální, sociální i mravní, s tendencí po vyrovnaném a krásném soužití obou pohlaví...“

Nebyla náhoda, že právě ona byla autorkou tohoto hesla, roku 1905 stála při založení Výboru za volební právo žen a snažila se získat podporu vlivných českých politiků. Ženy se rovněž ve velkém počtu účastnily manifestací za všeobecné, rovné a přímé volební právo v listopadu 1905. Jejich boj však nebyl úspěšný a volební právo do říšské rady jim zůstalo i nadále odepřeno. Volební právo do říšské rady měly nadále pouze ženy z velkostatkářské kurie. Ženy, které platily nejméně osm korun přímých daní, mohly od roku 1908 volit do zemských sněmů v českých zemích. Tohoto se snažil Výbor za volební práva žen využít a v doplňovacích volbách do českého zemského sněmu v roce 1912 byla nominována a nakonec i zvolena poslankyní žena, spisovatelka Božena Viková-Kunětická. Do zemského sněmu však nevstoupila, protože jí místodržitel kníže František Thun odmítl vydat potřebná osvědčení.² Dalším aspektem předválečného českého ženského hnutí byla debata o tom, zda vůbec a pokud ano, tak jak se mají ženy účastnit politického života. Katolické křídlo ženského hnutí se soustředilo na prosazování vzdělávání a osvěty mezi ženami v katolickém duchu a veřejně deklarovalo, že nemá žádné politické ambice. Ženské katolické spolky odmítaly účast žen ve vysoké politice s odůvodněním, že je neslučitelná s jejich mateřskou rolí.

Naproti tomu liberální křídlo ženského hnutí kladlo politickou činnost žen do souvislosti s národní emancipací. Za politiku považovalo nejen parlamentní činnost, ale také (sebe) vzdělávací a osobní aktivní práci, jejímž prostřednictvím se mohou ženy účastnit politického života v době, kdy ještě nemají volební právo. Diskutoval se i kvalitativní

² Kořalka, J.: Zvolení ženy do českého zemského sněmu roku 1912. In: Documenta Pragensia XIII. Žena v dějinách Prahy. Scriptorium, Praha 1996, s. 307-319.

obsah politické participace žen, tedy zda se ženy „spokojí“ s aktivním a pasivním volebním právem a půjdou tou samou cestou jako muži, nebo vnesou do politického života to, čemu se říkalo ženský prvek. Neexistovala ovšem jednoznačná představa o tom, co by mělo být obsahem onoho ženského prvku.³

Jednotícím prvkem nejen těchto štěpných proudů uvnitř českého ženského hnutí, ale i v celé Střední Evropě je aspekt obrody národa a právo na sebeurčení, které bylo personifikováno právě s ženou. Ženy byly vnímány jako matky znovu se rodícího národa. Od tohoto se odvíjela široká problematika uměleckého a literárního zobrazování žen, stejně jako tlaku na vzdělávací i ekonomickou emancipaci žen a přes ni i budoucích generací. Z politického hlediska je důležitý mezinárodní a nadnárodní charakter ženského hnutí, který čerpal z tradice amerického konstitucionalismu a ideje sebeurčení. Toto se nejzřetelněji odráželo ve skutečnosti, že ve dvou nejvýznamnějších světových organizacích pro ženská politická práva, ICW (International Council of Women) a IWSA (International Women's Suffrage Alliance), byly nezávisle na sobě sdruženy národní organizace ze zemí, které neměly vlastní státní útvar, jako je například Polsko. To mělo svou vlastní delegaci na prvním Mezinárodním kongresu pro ženská práva, který probíhal při Světové výstavě v Paříži v roce 1878. Svou symbolickou reprezentaci v ICW měly od roku 1893 i Češky, ty od roku 1909, pak byl Výbor pro volební právo žen přijat jako plnoprávný člen organizace. Významným momentem pak bylo, že se takto stalo separovaně od Frauenstimmrechtskomitee, Rakouského(německého) výboru pro volební právo žen, což přispělo nejen ke zvýšení společenské autority a sebevědomí reprezentantek českého ženského hnutí, ale i k pozdějšímu mezinárodnímu uznání samostatného státu.

Vstup žen do politiky, jejich postavení a činnost v různých politických strukturách ovlivňovalo několik dalších faktorů. Snad nejdůležitějším je společenské klima, které vytvářelo předpoklady pro aktivní politickou emancipaci žen. V česko-moravském prostředí se toto klima formovalo postupně a v souvislosti s českým národním obrozením. Subordinace ženy byla tak symbolicky spojena se subordinací českého národa a v tomto duchu pak prosazení práva žen na vzdělání, na ekonomickou aktivitu a boj za volební právo představovaly důležité kroky na cestě ke změně postoje společnosti nejen k ženám, ale i k jazykově slovanskému obyvatelstvu v Předlitavsku. Zřetelným důkazem tohoto propojení bylo až demonstrativní zvolení Boženy Vikové-Kunětické roku 1912 do Českého zemského sněmu.

³ Stránská-Absolonová, O.: Účast ženy na politickém životě národa. In: Kočí, B. (ed.): Za novou ženu, Praha 1920, s. 135-137.

Důležitou roli sehrál rovněž úspěch socialistických stran, zejména sociálně demokratické strany. Tato strana, jako jedna z prvních, včlenila již před První světovou válkou do svého programu tzv. ženskou otázku a v prvních poválečných parlamentních volbách nabídla ženám místo na svých volebních kandidátkách. Pozici žen i jejich sebevědomí posílila skutečnost, že se během První světové války dokázaly uplatnit v profesích, které do té doby vykonávali pouze muži a této nově nabyté zkušenosti se nehodlaly po roce 1918 vzdát. Válka i v tomto případě sehrála roli pomyslného katalyzátoru událostí.

Škála názorů na ženské politické aktivity však byla velmi široká. Proti liberálně-pokrokovým pozicím se výrazně lišil konzervativní, zejména katolický proud, který argumentoval tradicí a trval na oddělení sociálních sfér na veřejnou politiku, která je záležitostí mužů do které ženy nepatří, a na sféru soukromou čili rodinu, která je vyhrazena ženám. Tyto myšlenky podporoval konzervativně orientovaný tisk, který tak přispíval k negativnímu obrazu političek. Někde uprostřed se nacházely skupiny, které a priori neodmítaly vstup žen do politiky, ale hledaly argumenty, proč se taková činnost pro ženy nehodí, tento názor zastávaly (a stále zastávají) především mnohé ženy samotné.

V neposlední řadě je nutné zohlednit i stav, ve kterém se tehdejší ženské hnutí nacházelo. Svého hlavního požadavku, plného volebního práva pro ženy dosáhlo. Tento cíl byl zdrojem emancipačního boje po dlouhá desetiletí. Také v přístupu ke vzdělání byly odstraněny diskriminační normy. Ženy stály před výzvou redefinovat své cíle a překonat i rozpor uvnitř do té doby více méně jednotného hnutí. Projevil se generační rozkol v otázkách politické participace. Starší členky byly s dosaženými právy spokojeny a preferovaly umírněnost a práci v rámci daných pravidel. Mladá generace cítila nebezpečí tohoto postoje, který by znamenal stagnaci a postupné zakonzervování poměrů, další změny ve prospěch ženské emancipace by s postupujícími léty byl stále obtížnější. Novou výzvou hnutí se stala snaha odstranit stávající rozpor mezi formální, a ústavou deklarovanou rovností, a reálnou diskriminací žen, která se projevovala v každodenním životě.⁴ Do té doby byl emancipační tlak na politický systém oslaben.

Předcházející zkušenost z veřejné činnosti žen nebyla dostatečná. Teprve až Únorová ústava 1920 garantovala plná politická práva ženám. Ženy neměly žádnou (či jen zcela minimální) osobní zkušenost s volebními procesy, také jejich politická "gramotnost" v přímém kontaktu s volebním aktem nebyla rozvinutá, což se odráželo ve stejných

⁴ Například mezi Ústavou zakotvující rovnoprávnost mužů a žen a platným občanským zákoníkem, který tuto změnu vůbec nereflektoval a stále obsahoval diskriminační ustanovení ve vztahu k ženám.

volebních preferencích manželů. Chyběla zde předchozí zkušenost s politickým působením ženy ve vrcholné veřejné funkci, což mohlo vyvolávat pochybnosti o její důvěryhodnosti a schopnostech obecně.

Politicky a aktivistky ženského hnutí neměly na rozdíl od mužů dostatečné zkušenosti se získáváním politické moci, také se nemohly opřít o větší početní zastoupení v politických strukturách a především jim chyběla ženská solidarita. Jediná témata, která našla podporu u žen nezávisle na jejich politické příslušnosti byla pouze problematika vnímaná jako specificky ženská oblast. Mezi tyto okruhy patřilo odstranění povinného celibátu učitelek, zákaz námezdního kojení a ochrana v mateřství, novelizace rodinného a trestního řádu z roku 1852, ale i zde se v konkrétních bodech, jako jsou rozvody či potraty, mnohé ženy rozcházely.

Přípravenost žen vstoupit do politiky se odvíjí primárně právě od předcházející zkušenosti s veřejnou aktivitou. Zejména v prvních poválečných letech ženy, které vstupovaly do vysoké politiky, měly již zkušenosti s veřejnou činností, nejčastěji přispívaly do ženských časopisů, do tiskových orgánů svých stran, či se přímo angažovaly v boji za volební právo žen. Jedině tímto způsobem mohly přesvědčit stranu o svých předpokladech a schopnostech. Výjimku tvořila Komunistická strana Československa, kde nejdůležitějším předpokladem byla loajalita k vedení strany a ochota respektovat pravidla hry. Počet žen, které by splňovaly všechna uvedená kritéria, zejména dostatečnou zkušenost z veřejné politické práce, byl nejen z těchto důvodů, daných dosavadní legislativou, ale i celospolečenským klimatem, velmi omezený. Výrazným limitujícím faktorem jsou subjektivní důvody, které dodnes mnohé ženy odrážejí od vstupu do nejvyšších politických struktur. Jsou jimi například důraz na dosavadní pracovní kariéru, obtížné sladění profese a práce v parlamentě, mateřství, neochota respektovat za všech okolností rozhodnutí strany. Tyto faktory se odrážely i v osobní motivaci ke vstupu do politiky. Deklarovanou, a u některých jistě i skutečnou motivací, byla snaha prosadit zrovnoprávnění žen a mužů ve všech oblastech veřejného i soukromého života a zajistit ženám vyšší stupeň sociální ochrany a dále zkušenosti s nerespektováním již dosažených ženských práv ze strany státní moci (rozpor mezi ústavou a občansko- trestním zákoníkem) a v neposlední řadě přesvědčení, že ženy by si měly vzájemně pomáhat. Skutečnou, avšak nedeklarovanou motivací mohla být

společenská prestiž spojená s mandátem poslankyně či senátorky, nebo možnost vstoupit tam, kam dříve měli přístup jen muži.⁵

Co se týče individuálních předpokladů nominovaných žen je patrné, že pro zařazení ženy na volební kandidátku nehrál zásadní roli ani věk, ten se u žen i u mužů pohyboval okolo 40 let, ani vzdělání, akademický titul získaly ve sledovaném období pouze dvě ženy (a Alice Masaryková). Rozhodující byly jak již bylo řečeno předchozí zkušenosti z veřejné a politické práce a loajalita ke straně. Determinující charakter měl sociální původ a rodinné poměry ze kterého ženy vzešly, to ovlivňovalo nejen rozhodnutí žen o tom, do které strany vstoupit, ale mělo vliv i na témata, kterými se poté na půdě parlamentu zabývaly. Poslankyně a senátorky za socialistické strany a za KSČ pocházely výhradně z dělnických, respektive středostavovských rodin, naproti tomu poslankyně agrární strany byly převážně rolnice. Z hlediska nominování a působení poslankyň i senátorek v jednotlivých parlamentních výborech, jejichž členkou se stala každá poslankyně či senátorka, lze uplatnit předpoklad, že tuto činnost vykonávaly v souladu se svou praxí a zázemím, ze kterého vyšly. Ve výborech pracovaly a návrhy zákonných úprav podávaly shodně se svým pracovním zaměřením, které vycházelo z jejich před- a mimo-parlamentní činnosti. Ovšem oblasti, ve kterých mohly ženy působit, byly výrazně určeny tím, k jakému typu povolání byly připouštěny a v jakých oborech se mohly ženy vzdělávat.⁶ A tyto mantinely jim byly určeny politickou mocí, kterou téměř exkluzivně tvořili muži.

Předpoklady pro aktivní vstup žen do vysoké politiky, jejich samotné postavení a činnost v různých parlamentních orgánech ovlivňovala struktura a fungování politického systému a systému politických stran První Československé republiky. Československá ústava přijatá 29. února 1920 zakotvila mimo jiné formální zrovnoprávnění žen s muži v politickém životě společnosti. Rovněž zavedla všeobecné, přímé a rovné volební právo, tajné hlasování a proporční volební systém pro obě komory. Poslanecká sněmovna měla být volena na šest let, Senát na osm. Vždy ale došlo k jejich společnému rozpuštění před uplynutím řádného mandátu. Nejdůležitější část parlamentní práce probíhala ve výborech a v politických klubech. Zde se přijímala zásadní rozhodnutí o tom, s jakým stanoviskem půjdou poslanci a senátoři do pléna svých komor. Poslanecká sněmovna

⁵ Musilová D.: Některé aspekty politické činnosti žen v Národním shromáždění 1918 – 1938. IN:Lasicová J. (ed.): Sféry ženy. Právne, politické a ekonomické vedy. Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Sociologický ústav Akadémie vied Českej republiky v Prahe, 2004, s. 203-212.

⁶ Například uzavření některých vysokoškolských oborů ženám, propouštění provdaných úřednic, přijímání absolventek právnické fakulty výhradně na práci koncipientek. Běžným jevem bylo také, že po provdání se například vystudovaná lékařka vzdala svého zaměstnání a pracovala-li, tak pouze jako ošetřovatelka, výpomoc v praxi svého muže.

měla 300 členů (z toho 14, 10, 12 a 8 žen v 1. až 4. volebním období), Senát 150 (z toho 3, 4, 6 a 5 žen v 1. až 4. volebním období). Ženy měly zastoupení v různých parlamentních výborech, největší v méně významných, např. v sociálně-politickém nebo ve zdravotním. Okruh výborů, ve kterých měly poslankyně a senátorky zastoupení, byl genderově determinován a navíc v žádném výboru ženy neměly většinu členek ani v nich nedosahovaly řídicích postů. Tato skutečnost jasně naznačuje nízkou prestiž politické práce žen na parlamentní úrovni. Pro ženskou emancipaci měl ale značný význam samotný fakt existence parlamentních mandátů pro ženy. Odhlédneme-li od osobní roviny, tak vysoká míra společenské prestiže spojená s mandátem umožňovala političkám prosazovat intenzivněji ženská práva a intervenovat na úřadech státní správy a samosprávy v záležitostech týkajících se žen. Poslanecký a senátorský mandát měl tedy pro ženu větší symbolickou hodnotu než pro muže.

Klíčový prvek politického systému první republiky představovaly politické strany. Rozhodovaly o podobě volebních kandidátek a ovlivňovaly činnost poslanců a senátorů. Zásadní politická rozhodnutí se opakovaně přijímala právě na úrovni politických stran, ty rozhodovaly nejen o nominaci kandidátů na poslance a senátory, ale prostřednictvím vázaných kandidátních listin ovládaly své zástupce v obou komorách parlamentu.⁷

Prakticky všechny politické strany měly ve svých programových dokumentech pasáže o tzv. ženské otázce a měly i své ženské organizace. Nebylo náhodné, že strany s masovými ženskými organizacemi (sociální demokracie, lidová strana, agrární strana) opakovaně vykazovaly dobré volební výsledky. Ženské organizace byly pro politické strany nepostradatelné, nejenže představovaly významný voličský potenciál, ale ženské organizace při politických stranách pomáhaly šířit stranický program a ideologii mezi potencionální voličstvo. Tento význam se však neprojevoval ani v počtu žen zastoupených ve stranických orgánech ani v nominaci na volební kandidátky. Na volitelném místě figurovaly jedna až dvě členky, ostatní ženy byly umísťovány v zadních čili nevolitelných pozicích.⁸ Toto tvrzení podporuje fakt, že mnoho žen do NS RČs nastoupilo na uvolněný mandát jako náhradnice. Tento jev je patrný i u stran, jako jsou sociální demokracie a národní socialisté, které věnovaly ženské emancipaci, na svou dobu, značný prostor. Socialistické strany (včetně KSČ, ovšem bez německé sociální demokracie) vycházely z etatistických ideových základů, všechny prosazovaly větší zastoupení žen v parlamentu. Což se odrazilo v absolutně největším zastoupení žen v NS RČs po celé sledované období. Odpovídalo to jednak tradičnímu zájmu těchto stran o

⁷ Broklová, E.: Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918–1935. SLON, Praha 1992, s. 82.

⁸ Burešová, J.: Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století, Olomouc 2001.

tzv. ženskou otázku a jednak profilu jejich ženských organizací, které dlouhodobě usilovaly o zastoupení žen na vyšších úrovních politického života. Tyto strany dokázaly plně využít možnosti, kterou jim rovný a přímý charakter voleb poskytl. Voličstvo oslovily a nabídly jim kandidáty a kandidátky se kterými se mohlo ztotožnit. Německá sociální demokracie se od ostatních levicových stran lišila, přesto i ona měla na rozdíl od ostatních stran reprezentující zájmy německé menšiny, v parlamentě ženy. Vysvětlení bude pravděpodobně nutné hledat v jejich sebeidentifikaci jako systémové opozice vůči RČs anebo v společenském klimatu, které nebylo nakloněno vstupu žen do vysoké politiky. Tento aspekt potvrzuje pokles počtu žen v NS RČs v závislosti na silícím vlivu nacistické ideologie v českém pohraničí.

Významnou úlohu zde sehrával i charakter většinového náboženství, které svými výklady uzavírá ženu do soukromé sféry a vytváří tak mužskou exkluzivitu sféry veřejné, katolická žena má tendenci podříditi se rozhodnutím muže (otce, manžela, opatrovníka) a také rezignovat na veřejné funkce. V tomto úhlu pohledu lze umístění žen na kandidátních listinách Československé strany lidové hodnotit, jako volební strategii prezentovat stranu jako k ženám vstřícnou. Katolické ženy výrazně napomohly lidové straně k významnějšímu volebnímu zisku, zejména na Moravě, vycházíme-li ovšem z jejich počtu a pozic na kandidátních listinách, jasně vyplývá jejich "doplňující" postavení. Významnou roli zde hrála i média, která určovala dobový vkus a vytvářela ženský ideál matky jako ochránitelky „domácího krbu“ (ilustračním příkladem je česká kinematografie 20. a 30. let). Důkaz relevance těchto předpokladů přinesla analýza pramenů této práce. V osobních složkách některých zvolených poslankyň a senátorek se v kolonce povolání uvádělo: manželka (například řemeslníka, rolníka...)⁹

Na kandidátní listiny se tak dostával omezený okruh žen a ještě menší počet jich bylo řádně zvoleno. Musilová nabízí tři možné důvody proč se tomu dělo.¹⁰

1. Politické strany upřednostňovaly při tvorbě volebních kandidátek muže a dávaly je na volitelná místa před své ženské členky.
2. Okruh vhodných kandidátů byl, vzhledem k bohatším politickým zkušenostem mužů, širší než okruh vhodných kandidátek, protože jen malý počet žen ve srovnání s jejich početním zastoupením ve společnosti měl zkušenosti s politickou prací.

⁹ Například B. Karpíšková. www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/001schuz/s001001

¹⁰ Musilová D.: Některé aspekty politické činnosti žen v Národním shromáždění 1918 – 1938. IN: Lasicová J. (ed.): Sféry ženy. Právne, politické a ekonomické vedy. Fakulta humanitních věd Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Sociologický ústav Akadémie vied Českej republiky v Prahe, 2004, s. 203-212.

3. Politické strany dávaly opakovaně příležitost ženám, které již uspěly ve volebním boji (např. Plamínková, Karpíšková, Zeminová, Kirpal,...).

Výše uvedené předpoklady plně dokládají relevanci prvních dvou bodů její hypotézy. Zhodnocení platnosti třetího bodu bude možné až na základě výsledků této práce, což je jedním z jejích dílčích záměrů.

Cílem předložené práce bude na základě analýzy pramenů vytvořit přehledovou charakteristiku všech poslankyň a senátorek, které se aktivně zapojily do práce nejvyšších legislativních orgánů Republiky Československé v meziválečném období. Ze získaných dat budu ověřovat platnost výše uvedených teoretických předpokladů a důvodů nízkého zastoupení žen v parlamentu. V neposlední řadě pak provedu revizi dat, které byly doposud uváděné v odborné literatuře. Mým primárním úkolem je vypracovat deskriptivní přehledovou analýzu podle jednotné matrice, která by mohla sloužit k dalšímu vědeckému výzkumu či případným dílčím monotematickým studiím.

V práci pominu fenomén první české poslankyně Boženy Vikové-Kunětické, která byla zvolena do parlamentu ještě za Rakousko-Uherska v roce 1912, za prvé protože její působení v rakouském parlamentu nespadá do časového rozpětí této práce a za druhé se nijak nezapojila do jeho legislativní činnosti.

Zdroje, soudobé vědecké bádání a metodologie:

Pro vypracování své práce jsem čerpala většinu informací převážně z pramenů. Důležitým zdrojem pro přehled o členech parlamentu je pro sledovaná léta *Ukazatel osobní k tiskům a těsnopiseckým zprávám o schůzích národního shromáždění RČS*, na doby od 14. 11. 1918 do 15. 4. 1920. Pro léta 1920-1925 pro Poslaneckou sněmovnu *Index k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČS, I.volební období* a pro Senát *Index k těsnopiseckým zprávám o schůzích Senátu Národního shromáždění RČS, I.volební období*, které jsou k dispozici v parlamentní knihovně. Poskytují základní přehled členů ve sněmovně a jejich činnosti, data o členech vlády a předsednictvu, základní údaje o výborech. K získání kandidátních listin a životopisů jsou spisové materiály uloženy v archivu Poslanecké sněmovny. Cenným zdrojem je též dobový tisk a internet. Kompletní zprávy o schůzích přináší *Těsnopisecké zprávy o schůzích Národního shromáždění československého*, pro léta 1918-1920. Pro léta 1920-1925 poté *Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.volební období* pro

Poslaneckou sněmovnu a *Těsnopisecké zprávy o schůzích Senátu Národního shromáždění republiky Československé, I.volební období* pro Senát, které jsou zařazeny do *Tisků k těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního shromáždění československého (1918-1920)* a *Tisků k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.volební období* a do *Tisků k těsnopiseckým zprávám o schůzích Senátu Národního shromáždění republiky Československé, I.volební období (1920-1925)*. Tyto zdroje jsem využívala pro sběr dat funkčního období RNS a I. volebního období Poslanecké sněmovny i Senátu NS RČs, data jsem srovnávala s internetovými zdroji a v poznámkovém aparátu tedy uvádím dvojité odkazy. Počínaje druhým volebním obdobím NS RČs jsem pracovala pouze s internetovou databází APS. K tomuto kroku mě vedlo zjištění, že uvedená databáze obsahuje identické údaje jako tištěné prameny uložené v archivu, na rozdíl od APS je studijní doba těchto pramenů neomezená a to jak časově tak legislativně, protože na studium archiválií APS je potřeba obdržet speciální povolení, uvedená data jsou tedy snáze dostupná k ověření a případnému dalšímu studiu. Ona databáze zdrojů je umístěna na parlamentní webové stránce: www.psp.cz/dokumenty a www.senat.cz/zajimavosti, kde lze nalézt tisky a těsnopisecké zprávy ze schůzí již od roku 1861, tyto dokumenty jsou postupně kompletovány. V neposlední řadě mě k tomuto kroku vedlo přesvědčení o prospěšnosti a metodologické přínosnosti využívání digitálních zdrojů v historické vědě.

Pro zachycení práce poslankyň Národního shromáždění První republiky jiné než československé národnosti (v tomto případě německé národnosti) se dostáváme do pramenného vakua. Z dobového tisku informace čerpat nelze, či jen ve velmi omezené míře, především pro nízkou obsahovou přínosnost a také diskutabilní úroveň jeho věrohodnosti a naopak vysokou míru zaujatosti na obou stranách. APS v tomto případě obsahuje pouze údaje o složení poslaneckého slibu, bibliografické údaje bylo nutné dohledat na internetu. Při analýze jejich politické činnosti můžeme vycházet pouze z Těsnopiseckých zpráv o schůzích Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Republiky Československé, 1. volební období, zde zachycené projevy, interpelace či dotazy jsou zapsány v německém jazyce. Já jsem vycházela především opět z elektronického přepisu těchto stenoprotokolů, umístěných na webové stránce www.psp.cz/dokumenty.

Informace o činnosti ve výborech jsem získala z pramenů Archivu Poslanecké sněmovny, zápisy jsou většinou pouze obsahové, často špatně čitelné, bez přesnější kategorizace poznámek. Seznamy přítomných poslanců a poslankyň nejsou

hodnověrným zdrojem, často je zaznamenáno vystoupení člena parlamentu například s interpelací, ale jeho podpis na prezenční listině daného zasedání chybí.

Složka s výborem pro Slovenské záležitosti byla v sedmdesátých letech předána na Slovensko, dostupným zdrojem informací je parlamentní webová stránka.

V sekundární literatuře se nenachází pro sledované období mnoho relevantních informací. Je to dáno absencí konkrétního výzkumného centra nebo záměru, které by se problematikou politické participace žen v meziválečném období zabývaly. Univerzity jsou tak jediná pracoviště, která se systematictěji zabývají studii genderu. Ze tří kateder Genderu, která nyní v republice existují v Praze, v Brně a v Pardubicích, se oblasti Gender historie věnuje pouze jediná. Výzkumnou skupinu (think tank) kolem sebe soustředila Milena Lenderová, její primární látkou jsou však, s minimálními časovými či regionálními přesahy, dějiny 19. století v Čechách. Stále narůstající potřebu po zpracování témat z této oblasti tak supluje zejména Historické ústavy na Filozofických fakultách našich vysokých škol. Pod vedením Jany Burešové vznikají vědecké práce s genderovou tematikou na Palackého univerzitě v Olomouci, ona sama je také autorkou mnoha studií a analýz spolkové činnosti žen v první polovině 20. století. Její kniha *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*, je jedinou knihou která se primárně zabývá tzv. ženskou otázkou v meziválečném období u nás. Obdobným pracovištěm je Univerzita Karlova v Praze, zde vznikají studentské práce nejen na Filozofické fakultě, například pod vedením Jiřího Kořalky nebo při Centru genderových studií, ale i na Fakultě sociálních věd a Fakultě humanitních studií, gender historie anebo politické participace žen se dotýkají nesystematicky a spíše namátkově. Dějinami ženské emancipace ve 20. století se však zabývají mnohé univerzity v zahraničí. Ve střeoevropském prostoru existují odborná vědecká pracoviště na Střeoevropské univerzitě v Budapešti, skupina vedená Andreou Petö, nebo na Varšavské univerzitě, skupina vedená Annou Žarnovskou. Jejich odborné studie nejenže nebyly přeloženy do češtiny, ale ani se nenacházejí ve zdejších knihovnách. Slovenské vědecké instituce se zabývají genderovými studii déle a systematictěji, než je tomu u nás. Již od roku 1993 vychází feministický kulturní časopis *Aspekt*, jednotlivá čísla jsou tematicky zaměřena na různé genderové problémové oblasti jako například *Ženy a moc* či *Osobné je politické*. Na něj navázala knižní edice *Aspekty*, ve které vycházejí odborné filosofické či případové studie ke konkrétním okruhům. Pro tuto práci byla obsahově přínosná publikace Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici: *Sféry ženy. Právne, politické, ekonomické vedy*.

Publikační činnost v České republice je v tomto oboru spíše namátková. Sestává se z publikování příspěvků z konferencí, jako například *Žena v dějinách Prahy*, sborník příspěvků z konference Archivu hlavního města Prahy, který vyšel v edici Documenta Pragensia XIII. Nakladatelství Libri a Slon společně vydávají edici Gender sondy, v ní vychází faktografické monografie popisující postavení žen v české společnosti 19. a počátku 20. století. Knihy jsou určeny pro neobornou veřejnost, je tedy otázkou její vědecká přínosnost.

Na publikování mnoha knih s genderovou tematikou se v Čechách podílí neziskové organizace a nadace jako je například Gender Studie o.p.s nebo Nadace Open Society Fund Praha o.p.s, které využívají granty udělované Evropskou Unií na rozšiřování genderové gramotnosti v české společnosti. V rámci těchto projektů jsou pořádány odborné semináře a vyšla mj. kniha Gender ve škole, která je primárně určena učitelům k výuce genderových témat na základních a středních škol. V této příručce, ale i v jiných publikacích (například *Sféry ženy*), jsou kapitoly sumarizující zastoupení žen ve vrcholných legislativních orgánech. Na základě svého výzkumu jsem našla faktografické chyby, které se v knihách opakují. Tyto chyby pramení z přejímání chybného prvotního zdroje informací, bez následného ověření dat, a také z chybné metodologie, která sloužila k výpočtu procentuálního zastoupení žen.

Poukázání na tyto chyby a jejich revize je jedním z cílů práce.

Již samotné téma práce implikuje metodologickou náročnost a nejednotnost. Studium gender historie vyžaduje široký interdisciplinární přístup. Zvláštností tohoto vědeckého zkoumání je skutečnost, že vzájemné působení jednotlivých specifických věd vede k metodologické konvergenci. Studia genderu se tak spíše než ucelenou teorií prezentují jako specifický metodologický přístup k faktům zkoumaným v sociálních, humanitních, právních, ale i lingvistických disciplínách. Z tohoto přístupu se v předložené práci uplatnil její empiricko-pragmatický aspekt, který se věnuje mapování podmínek z jakých zkoumané ženy vzešly, pracovaly, jaké měly možnosti procesuálního uplatnění a tím i reálné postavení. Při hodnocení rétoriky jednotlivých žen je použita metodologie lingvistické analýzy z hlediska formy zvolených výrazových prostředků.

Profil textu:

Předložený text je souhrnnou deskripcí legislativní činnosti všech žen, které byly do parlamentních komor RČS delegovány, zvoleny nebo nastoupily jako náhradnice na uvolněný mandát. V úvodní kapitole jsou popsány kořeny českého ženského úsilí o volební právo a primárně předpoklady pro aktivní vstup žen do tzv. vysoké politiky. Tyto

předpoklady jsou rozděleny na dvě oblasti- subjektivní, jako je například individuální dispozice nebo osobní motivace, a objektivní či strukturální, jako je podoba politického a stranického systému.

Korpus práce je pro přehlednost uspořádán podle abecedního seznamu, následují charakteristiky poslankyň a senátorek. Samotný text jednotlivých medailonů je systematicky a chronologicky členěn podle jednotného klíče. Sleduje linii: biografické údaje – politická příslušnost, rok a volební kraj za která byla do parlamentu delegována či zvolena- členství v parlamentních výborech, případná funkce v daném výboru- předložené návrhy iniciativní, pozměňovací, doplňkové a eventuelní- resoluce- počet a stručný obsah řečí v rozpravě sněmovny a případná další veřejná vystoupení v plénu- ukázky z projevů- interpelace a dotazy- imunitní šetření a kázeňské přestupky- zhodnocení rétoriky.

Rozsah jednotlivých částí se přímo úměrně odvíjí od délky působení političky v parlamentu, nebo její významné mimoparlamentní činnosti. Jednotlivé ukázky z projevů političek jsou vybírány primárně s ohledem na obsah a syntax. Preferovány byly texty, ve kterých je zmíněna tzv. ženská otázka a nějakým způsobem dokládají postavení žen v tehdejší společnosti. Pokud toto téma nebylo poslankyní či senátkou nijak reflektováno, vybrány byly takové pasáže, které jsou pro danou političku typické buď obsahově anebo rétoricky.

Začlenění ukázek je nedílnou součástí charakteristiky aktivit jednotlivých poslankyň a senátorek, jsou zařazeny zejména pro doložení osobitých rysů a tvoří individuální aspekt jednotlivých medailonů. Proto je nebylo možné připojit za text jako přílohu, ale jsou do něj přímo včleněny. Zároveň tento fakt zapříčinil rozdíly v rozsahu jednotlivých medailonů.

Závěr práce tvoří kapitoly, ve kterých je popsán politický systém jednotlivých legislativních orgánů RČs s důrazem na zapojení žen v jednotlivých funkčních obdobích. Připojeno je srovnání s Rakouskou republikou. Následující část tvoří celkové zhodnocení legislativní práce žen ve sledovaném období, analýza jejich činnosti, dynamiky zastoupení a relevance politické participace žen.

V samotném závěru je zařazen slovníček pojmů a zkratk, seznam pramenů, zdrojů a literatury a přílohy.

Jaromíra BÁTKOVÁ-ŽÁČKOVÁ

Narodila se 16. ledna 1902, kandidovala za Československou stranu národně socialistickou v Brněnském volebním kraji, kde působila jako zemská tajemnice žen. V červnu 1935 získala mandát v Poslanecké sněmovně NS RČs. Po říjnu 1938 vstoupila do poslaneckého klubu Strany národní jednoty. Do legislativní činnosti se ještě zapojila v Prozatímním Národním shromáždění republiky Československé a následně i v Ústavodárném Národním shromáždění republiky Československé, kde působila až do května 1948.

Zvláště aktivně vystupovala v zásobovacím výboru, kromě něho byla členkou výborů rozpočtového a sociálně- politického.

V plénu vystoupila celkem třikrát. Aktivní byla ponejvíce během roku 1936, kdy poprvé vystoupila v poslanecké rozpravě s řečí o zákonu, kterým se mění a doplňuje zákon o přímých daních. Iniciativně se podílela na přípravě zákona o zřízení systemizovaných míst pro dozorčí orgány cenové služby u zemských a krajských úřadů. Vyjadřovala se k přípravě státního rozpočtu pro rok 1937 a k zákonům vztahujících se k státnímu rozpočtu pro rok 1938 (tisky 1158, 1164, 1169, 1170 až 1178). V centru jejího zájmu stála především ochrana spotřebitele.¹¹

„A tu se domnívám, že je třeba zdůrazniti důležitost spotřebitele jako poplatníka státu, že také státní správa má si důležitosti spotřeby a spotřebitelů náležitým způsobem povšimnouti. Pan zpravodaj dr. Novák tu mluvil včera velmi případným způsobem o tom, že by bylo třeba, aby spotřebitelům se dostalo za to, že jsou dvojnásobným způsobem zatíženi, jednak zvýšenou daní důchodovou, příspěvkem na obranu státu a také daněmi spotřebními, alespoň nějaké útěchy. Domnívám se, že projev platonické útěchy, uznání spotřebitelům, tentokráte opravdu nestačí...Nejlepší přípravou k zabezpečení obrany našeho národa je také okolnost, že se postaráme o náležitou výživu a ochranu zdraví našich spotřebitelů před znehodnocováním a falšováním potravin, že dáme službě, která tomuto zájmu slouží, to, čemu se těší jiné obory ochrany naší výroby, našeho obchodu a jiných složek našeho hospodářského života.“

V tomto svém projevu jako příklady ilustrující dopady a způsoby falšování potravin (především mouky a mléka) využila zkušenosti své i jiných žen-hospodyň. Například vyvrátila argument o příznivém vlivu bělicích aditiv v mouce na kvalitu a vzhled pečiva tím, že nechala upéct stejný typ pečiva z mouky s aditivou a z mouky bez aditiv. Výsledek demonstrovala, a potvrdila se tak její dlouholetou zkušenost, že na vzhledu pečiva má největší podíl zvolený kvásek a nikoli mouka, a že pečivo vyrobené z mouky s bělidly způsobuje konzumentům zažívací obtíže. Jindy se podobného experimentu zúčastnila přímo osobně.¹²

Na toto téma zazněla i jedna z celkově čtyř interpelací, které vznesla. Týkala se opomíjení potřeb Státního ústavu pro zkoumání potravin v Brně, (tisk 996). Dále se

¹¹ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/126schuz/s126010

¹² Tamtéž.

zajímala o reorganizaci úřadů kontroly cen a úřadů potírajících lichvu a o zřízení betonového mostu v okolí Nových Mlýnů na řece Dyji (tisk 552).

Okresní trestní soud v Brně vznesl imunitnímu výboru NS RČs jednu žádost o vydání ve věci přestupku ublížení na cti. Na doporučení výboru se Poslanecká sněmovna usnesla k trestnímu stíhání nesvolit.¹³

V centru zájmu poslankyně Bátkové-Žáčkové stála problematika ochrany spotřebitele a potravinové zásobování obyvatelstva RČs. Své požadavky a námitky dokládala finančními propočty, osobní zkušenostmi, názornými ukázkami a někdy i výsledky experimentů, jak uvádím výše. Její rétorika byla věcná, projevy systematicky strukturované, specifickým rysem bylo užívání sarkasmů.

¹³ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/027schuz/s027008

Fanni (Franziska) BLATNY

Narodila se 22. března 1873 ve Staré Roli u Karlových Varů, zemřela roku 1949. Živila se jako soukromnice v Karlových Varech. Spolu s Annou Perthen byla před první světovou válkou členkou Dolnorakouského krajského odboru pro ženy (Niederösterreichisches Frauenlandeskomitee). Do Poslanecké sněmovny NS RČs byla zvolena roku 1920 ve volebním kraji Karlovy Vary za Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakischen Republik (DSDAP, Německá sociálně demokratická strana dělnická v Československé republice) a svůj poslanecký mandát vykonávala až do roku 1935. Pro své politické názory a zejména pro židovský původ v roce 1938 emigrovala do Londýna.

Byla členkou výborů kulturního, k prozkoumání správy a činnosti Stálého výboru, sociálně-politického a vyšetřovacího. Charakteristickým znakem její politické činnosti bylo finanční lobby pro velmi pestrou škálu zájmových skupin. Podala celkem sedmnáct pozměňujících či doplňujících návrhů k zákonům, jejichž jediným pojítkem může být umírněné akcentování požadavků německého etnika a ostřejší protivládní postoje.¹⁴ Například pozměňovací návrh k osnově finančního zákona pro rok 1921 (tisk 830) týkající se podpory německého umění, zvláště divadel, pozměňovací návrh k osnově zákona o dani z převodu statků, z pracovních výkonů a dani přepychové (tisk 2713), pozměňovací návrh k osnově zákona o změně některých ustanovení zákona o požitcích válečných poškozenců (tisk 3291), pozměňovací návrh k osnově zákona o inkompatibilitě (tisk 4567), pozměňovací návrh k osnově zákona o ochraně nájemníků (tisk 4077) a další.¹⁵

Vznesla celkem pět rezolucí k finančním zákonům pro léta 1921 až 1924 s nimiž vystoupila během řeči v rozpravě. Hovořila také o sociálním pojištění (tisk 4795). Ve svých devíti interpelacích a ve dvou dotazech se zaměřila na postavení vězňů a na případy pracovní diskriminace žen.¹⁶

V příloze číslo 1 uvádím příklad interpelace, která se týkala porušování rovnoprávnosti žen při nominacích do řad porotců.¹⁷

Ve volebním období 1925/1929 kandidovala opět v Karlovarském volebním kraji za DSDAP. Byla členkou výborů kulturního, rozpočtového, sociálně-politického, ústavně-právního, vyšetřovacího, zdravotnického a zemědělského.

¹⁴ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/be

¹⁵ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

¹⁶ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/be

¹⁷ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4824

Přednesla šest iniciativních návrhů na úpravu služebního poměru domácích pomocníků (tisk 217), na úpravu trestních ustanovení o potratech (tisk 219), aby byl nařízen zákaz prodeje alkoholových nápojů a jejich výčepu (tisk 220), aby byly přeloženy lhůty pro přihlášení nároku na důchod válečných poškozců (tisk 234), aby byl vydán zákon, jímž se zavádí občanská kontrola nad výkonem trestu (tisk 1445) a nesporně mezi nejzajímavější návrhy patří iniciativa, aby při veřejných volbách byly hlasy sčítány odděleně podle pohlaví (tisk 1147). Dále vypracovala dvacet devět pozměňovacích a čtyři doplňkové návrhy k osnovám zákonů o hranici příjmu vylučující z nároku na důchod válečné invalidy (tisk 175), k osnově zákona o výkonu lékařské praxe (tisk 2316) a zákona o lékařských komorách (tisk 2317), o zřízení nucených pracovních kolonií a o změně některých ustanovení trestního práva (tisky 1350 a 1700) a k osnově zákona o vzdělání a výcviku porodních asistentek (tisk 1699). K posledním dvěma návrhům předložila též pět resolucí.¹⁸

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila šestkrát. Kromě výše zmíněné problematice vzdělávání porodních asistentek, zákonu o lékařské praxi a lékařských komorách a změně trestního zákoníku o zřizování nucených pracovních kolonií, se věnovala pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří (tisk 1777). Vystoupila v debatě o státním rozpočtu pro rok 1929, kde upozorňovala na neuspokojivý stav veřejného zdravotnictví.¹⁹ Tato kritika zazněla i při projednávání zákona o lékařských komorách.²⁰

„(německy) Nyní máme osnovy před sebou a máme je projednat. Řada ustanovení, jichž by potřebovali lékaři a obyvatelstvo, v návrzích není, a co tam je, je špatné. V návrhu na příklad není, za jakých okolností může provést lékař operaci na člověku v bezvědomí, který k tomu dříve nedal svého svolení. V návrhu na příklad není zmínky o přerušení těhotenství při lékařské indikaci, což dosud nebylo dovoleno. Všude tomu není tak jako u nás. V Německu se přerušení těhotenství při lékařské indikaci dovoluje. Podáme nový návrh, i když ne v souvislosti s tímto zákonem, aby při lékařské, eugenické a sociální indikaci bylo přerušení těhotenství beztrestné. Nikoli proto, že se domníváme, že přerušení těhotenství jest všeobecně něco, zač bychom měli bojovat. Naprosto nikoliv! Sami víme, že přerušení těhotenství jest všeobecně vždy surový zákrok, vždy neracionální. Racionální jest jen zabránit těhotenství. Ani pro to není naše panstvo nadšeno. Není tomu všude jako u nás. V Holandsku konají se v zájmu veřejnosti v celé zemi přednášky, jak zabránit otěhotnění, zařizují se poradny, a přece Holandsko jest dnes země, kde je sice nejmenší počet porodů, ale také nejmenší počet dětské úmrtnosti. Neboť při zdravé populační politice nejde o to, kolik dětí se rodí, nýbrž aby narozené také byly vychovány. Není tomu všude tak jako u nás. V Anglii již r. 1926 v house of Lords, v anglické horní sněmovně, podal lord Bookmaster, vysoký šlechtic, návrh, aby sociálním korporacím bylo dovoleno poučovat provdané ženy, jak předejít těhotenství. Tento návrh byl přijat. Tento šlechtic, tento zbožný člověk řekl, že k tomuto návrhu přivedla ho jen úcta k svatosti života. Myslím, že by se mělo také našim pánům ze včerejška, panu ministroví Tisovi objasnit, že hnutí za vědomou úpravu porodů má hlubokou sociální a etickou vážnost.“

Vznesla šest interpelací a jeden dotaz, polovina se vztahovala k diskriminaci žen na pracovním trhu, zbývající se týkaly např. dětské práce, zřizování okresních zdravotních rad a individuálních pochybení správních úřadů.

¹⁸ www.psp.cz/eknih/1925ns/se/tisky

¹⁹ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/169schuz/s169012

²⁰ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/207schuz/s207006

Volána k pořádku byla jednou pro rušení projevu řečníka při projednávání změny celního sazebníku RČs.²¹

Svůj mandát obhájila i v roce 1929, tentokrát byla členkou výborů rozpočtového, sociálně- politického, ústavně-právního a zdravotnického.

Vypracovala čtyři iniciativní návrhy, na vydání zákona o titulu neprovdaným ženám (tisk 1176), na zrušení části zákona o spolcích (tisk 998), ve věci státního občanství manželek čl. občanů (tisk 1390) a originální návrh na vydání zákona o nežalovatelnosti dluhů za pití (tisk 884).²²

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila pětkrát. Věnovala se zákonu o soudnictví nad mládeží (tisk 823) a zákonu o odškodnění nemocí z povolání (tisk 1785). Poté promlouvala již jen při debatách o státním rozpočtu pro léta 1932, 1933 a 1935, v nichž vystupovala s opakovanou kritikou veřejného zdravotnictví.²³

Poslankyně Blatny se ve svých projevech zaměřovala primárně na veřejné zdravotnictví a diskriminaci žen na pracovním trhu. Její kritika se týkala nedostatečnosti lůžek, nízké mzdy zdravotních sester a nečinnosti parlamentu při přijímání zdravotnické legislativy. Její projevy obsahovaly mnoho odborných stanovisek a odkazů, často připojila i srovnání s okolními zeměmi. Rétorika poslankyně Blatny je prosta nacionálního akcentu.

²¹ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/bc

²² www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/BD

²³ Například viz: www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/245schuz/s245005

Marie ČIŽINSKÁ

Narodila se 7. srpna 1891, zemřela 22. června 1982. Až do svého zvolení do Národního shromáždění RČs pracovala jako dělnice v Praze- Bubenci.

Do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČs byla zvolena pouze na jedno volební období od roku 1929 do 1935. Kandidovala v Pardubickém volebním kraji za Komunistickou stranu Československou. Byla členkou výborů rozpočtového, sociálně-politického, zásobovacího, zemědělského a živnostensko-obchodního.

V roce 1930 spolu se svými stranickými kolegy vystoupila s rezolučními návrhy, v nichž mj. ukládali vládě předložit návrhy zákonů, které dramaticky snižovaly (či přímo rušily) daně pro nejchudší obyvatelstvo. Podobně jako většina poslanců KSČ také poslankyně Čížinská často vystupovala s řečí v rozpravě. Nejaktivnější byla v prvních dvou letech po svém zvolení během nichž vystoupila sedmkrát, celkově pak čtrnáctkrát. Vyjadřovala se k programovému prohlášení předsedy vlády Fr. Udržala i k prohlášením jednotlivých ministrů vlády, dále k státnímu rozpočtu pro rok 1931, k zákonu, kterým se ruší ministerstvo pro zásobování lidu (tisk 2328) či k opatřením v exekucím a konkursním řízení proti nezaměstnaným (tisk 2499) a zemědělcům (tisk 2500) a k zákonu o mléčných fondech (tisk 2557).²⁴ Vyjadřovala se také ke změnám celního sazebníku zejména pro obilí a mlýnské výrobky, ale i k zákonu o letectví a změně předpisů jízdy motorovými vozidly (tisk 1243).²⁵ V centru jejího zájmu stála bytová politika státu a poměry dělnictva pracujícího v textilním průmyslu, jehož situaci znala z osobní zkušenosti.²⁶

„Severočeská textilní oblast rovná se hřbitovu...Podle §u 82 jsou dělníci, kteří vysílení racionalizačním tempem onemocní, po 4 týdnech nemoci vyhazováni na dlažbu. Ve strakonických fezárnách bylo na základě tohoto paragrafu v jednom roce 40 dělnic propuštěno z práce, takže nyní žádná dělnice, která je těhotná, neopovázá se použítí zákona o nemocenském pojištění, ze kterého vyplývá nárok 6 neděl před slehnutím a 6 neděl po slehnutí na nemocenskou pokladnu. Stal se případ, že dělnice přišla v 5 hodin z práce a když v 7 hodin večer musel býti k ní k porodu zavolán lékař, prohlásila mu, že nesměla zůstatí doma proto, že by byla vyhozena. Toto samozřejmě prospívá nemocenským pokladnám, poněvadž jsou zbaveny povinností, platití dělnicím v šestinedělí a tím ušetří. Proto také lékaři nemocenských pokladen a nemocenské pokladny samy mlčí k těmto zjevům, které jsou čím dále častější. Dělnice je trestána §em 82 za to, že přivádí na svět nového člena lidské společnosti, nového robota. Nikdo z pánů humanistů, kteří mají sami milionové příjmy, nepozastaví se nad tím, že celé rodiny textilní jsou v hladových krajích zamořeny souchotinami a podvýživou, že žena textilačka rodí děti zamořené tuberou proto, že její stravou je po celý takřka život trochu kafe ze žita a brambory, že tito malí tvorové přijdou na svět se znamením hladu ve tváři. Kolik z vás, kteří dnes tady sedíte, vlastně, kteří byste tu měli sedět, abyste to slyšeli, rozčílilo by se nad tím, kdyby vaše služka uhodila pejsánka, kterého máte doma pro luxus? A když statisíce rodin nemá možnost v pravém slova smyslu nasytití své děti, nad tím se jenom pokrčí rameny a odbude se to frází, že tím vinna krise. Ne, krise nevznikla sama ze sebe, ani nepadla s měsíce, ta je zapříčiněna vašim kapitalistickým řádem, ze kterého vyplývá, že miliony pracujících nemají nejnútnejších prostředků, aby mohli ukojití životní potřeby...

²⁴ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/319schuz/obsah

²⁵ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/133schuz/

²⁶ Projevy na 7, 133, 161 a znovu na 221 schůzi. www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/index

Dnes stále jasněji a jasněji rysuj i se fronty dvou tříd, které se táhnou každým městem a každou vesnicí. Na jedné straně fronta vykořisťovatelů: buržoasie, velkostatkáři a bohatí sedláci, fašisté, sociál-fašisté a státní kapitalistický aparát, na druhé straně jednotná bojovná fronta pracujícího lidu měst a venkova pod vedením komunistické strany.

Tato jednotná bojovná fronta pracujícího lidu venkova vytyčuje svůj bojovný program, buduje akční výbory a pod vedením komunistické strany povede boj za uskutečnění tohoto programu, za odstranění tohoto shnilého a rozkládajícího se kapitalistického systému.“

Ve svých poslaneckých interpelacích, kterých bylo celkově čtrnáct, si povětšinou stěžovala na postupy úřadů státní správy (soudů a četnictva) vůči dělnictvu (například tisk 2505).²⁷ Jedna interpelace se týkala jednání ministerstva vnitra k deputaci pražských žen (tisk 2104).²⁸ V plénu vznesla také jeden dotaz v němž vypisuje chování četnictva v Semilech vůči shromážděným i vůči ní samé, a tázala se, co předseda vlády podnikl na zjištění a potrestání četnického velitele.²⁹

Imunitní výbor poslanecké sněmovny byl krajským trestním soudem v Praze a krajským soudem v Ostravě celkem čtyřikrát žádán o vydání poslankyně k soudním stíháním pro porušení zákona na ochranu republiky a přečin proti bezpečnosti cti či okresním úřadem ve Vráblech pro přestupek nařízení o shromažďovacím právu.³⁰ Ve všech případech byla žádost zamítnuta, v jednom případě odvolána ještě před projednáním.

Pro své emotivní a neukázněné chování byla celkem desetkrát volána k pořádku a v roce 1932 dokonce dvakrát vyloučena ze sněmovního jednání, potřetí po dobu trvání 353. schůze sněmovny. Z obdobných důvodů byla také téhož roku spolu s některými dalšími komunistickými poslanci zbavena poslaneckého platu na měsíc srpen.³¹

Poslankyně Čížinská byla v počátcích svého působení v NS RČs velmi aktivní. Usilovala o zlepšení platových i pracovních poměrů dělnictva a venkovských zemědělských pracovníků. Její rétorika byla radikální, emotivní, ostře protivládní, vyzývající k dělnické revoluci, čímž plně odpovídala jednotnému stylu projevů všech členů a členek KSČ.

²⁷ Např.: www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/321schuz/

²⁸ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/232schuz/

²⁹ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/253schuz/s253005

³⁰ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/016schuz/s016002 respektive

www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/167schuz/

³¹ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/200schuz/s200007

Marie DEUTSCH

Narodila se 13. prosince 1882, pracovala v Praze jako soukromnice. Druhou světovou válku strávila v exilu v New Yorku (skupina rakouských socialistů v exilu), kde se zabývala vypracováváním reformu v oblasti školství a vzdělávání.

Byla zvolena za Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakischen Republik (DSDAP, Německá sociálně demokratická strana dělnická v Československé republice) v Lounském volebním kraji, svůj poslanecký mandát vykonávala pouze ve volebním období 1920/1925.³²

Byla členkou výborů, imunitního, kulturního, rozpočtového, sociálně-politického, ústavně-právního a zdravotního. Z německých poslankyň byla v tomto období neaktivnější. Podala jednadvacet doplňujících či pozměňujících návrhů zákonů (pod většinou z nich jsou podepsány také její stranické kolegyně Blatny a Kirpal). V centru jejího zájmu stála problematika finančnictví, například pozměňovací návrh k osnově zákona o zmocnění ministra financí k uzavírání výpůjček též v cizí měně (tisk 3445). Druhým tématem pak bylo školství, například dva pozměňovací návrhy k osnově zákona o organizaci odborných škol pro ženská povolání a právním poměrům učitelstva těchto škol v RČs (tisk 4376).³³ Dvakrát vystoupila s rezolucí ke státnímu rozpočtu pro léta 1921 a 1924, jednou pro rok 1922. Z devíti řečí v rozpravě uvádím její vyjádření ke zřizování fakult a oddělení na vysokých školách.³⁴

„(německy): Velectění pánové a paní! Návrh zákona, který jest nám zde předložen a který podle návrhu referentova má nabytí ještě ostřejšího formulování, ustanovuje, že zřizování a rozšiřování vysokých škol a jejich fakult, jakož i přeložení stanovíště vysokých škol nemá již býti věcí jednotlivých vysokých škol samých a vlády, nýbrž že to má býti stanoveno a upraveno na podkladě a cestou zákonů. Kdybychom žili v jednotném národním útvaru státním, kdybychom nežili na půdě za poměrů, které znamenají stálé ohrožování našeho německého školství, pohlíželi bychom snad na tento návrh jinýma očima, nebyli bychom k němu tak nedůvěřiví, jako nevyhnutelně musíme býti za nynějších poměrů. Sotva bylo skončeno projednání rozpočtu a v rozpravě rozpočtové, zrovna tak zde v sněmovně, jakož i ve výboru, nabyli jsme všichni dojmu, že se svádí nejzarputilejší zápas v oboru školství proti německému lidu. Při žádné kapitole se neprojevovalo tak křiklavě a nepokrytě nesmířitelné nepřátelství českého měšťanstva, jako právě u kapitoly: Školství a lidová osvěta. Zástupci českého měšťanstva pokoušejí se stále o důkaz, že naše stížnosti na potlačování našeho školství jsou zcela bezdůvodny, že je pronášíme nespravedlivě. Opírají toto tvrzení o pěkně nalíčená, pěkně přistřížená čísla, jimiž se však nedáme zmýlit. Máme dobrý důvod k žalobám a musíme se neustále znovu obávat dalších útisků a před nimi se míti na pozoru. To pochází především od toho, že se dělají zde v tomto státě ze školních věcí a kulturních otázek otázky politické. Zde se vnáší politika do škol počínaje obecnou školou až do našich vysokých škol. Německému řečníku, který tu mluví musí v nějaké školní věci, nelze věru záviděti, neboť je vždy v obranném postavení, musí se skoro vždy brániti proti útokům českého šovinismu a přijde přesnadno do podezření, že je sám šovinistou... Naše vysoké školy jsou podnes téměř výhradně držebností měšťanských tříd, proletariát je téměř naprosto vyloučen z universitního studia, a tak jsou vysoké školy baštami reakce, poněvadž jsou baštami kapitalismu. To platí o německých, jako o českých vysokých školách. Každé období vytváří právě svou školní formu, a tato školní forma je přizpůsobena požadavkům a světovému názoru tříd ovládajících stát. V přítomnosti, kdy žijeme dosud v období kapitalismu, kdy pojmání měšťanstva o státu, jeho povinnostech a právech, jest protirevoluční, je arci pochopitelně duch našich vysokých škol reakcionářský.

³²www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/DB

³³ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky

³⁴ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/102schuz

Může-li pak i samospráva býti využita ve smyslu reakce, je to právě následkem tam panující měšťanské doktriny. Po vzdělání lačnicí a po vědění práhnoucí, povznášející se proletariát, který vzal již útokem mnohou posici kapitalismu, dobude i našich vysokých škol. Ze zřídla ducha, jenž prýští z našich universit, má pít také naše proletářská mládež, to chceme vybojovat a proto musíme býti opatrní s tímto zákonem, který umožňuje zhoršení a rdousení našich universit.“

Také se věnovala dopravní investicím (tisk 1770), ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských (tisk 2097), organizaci odborných škol pro ženská povolání (tisk 4376), finanční podpoře učitelstvu nestátních škol na Podkarpatské Rusi a Slovensku (tisky 4734 a 4733).

Její dvě interpelace se týkaly případů vylučování dívek ze středoškolských studií v místech kde byla zřízena lycea (tisk 267), a že bylo opětovně zabráněno obecním volbám v Jesenickém soudním okrese (tisk 1813). Vnesla jediný dotaz ohledně případu pohoršlivého chování četníků při prohlídce zavazadel v Břeclavě (tisk 34).³⁵

Poslankyně Deutsch se soustředila na oblast školství a vzdělávání. Často vystupovala s kritikou vlády, která podle jejího názoru nedbala dostatečně vzdělávání mládeže. Rovněž se zabývala finančními zákony. Její rétorika byla umírněná, kritická vůči vládě ovšem bez nacionálního akcentu, znatelné bylo zaměření na obhajobu zájmů dělnictva.

³⁵ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

Božena ECKSTEINOVÁ- HNILIČKOVÁ

Narodila se 7. března 1871, zemřela roku 1930. Výrazná osobnost českého ženského hnutí, poslankyně Národního shromáždění RČs v letech 1918- 1920, první řádně zvolená česká senátorka. V Senátu NS RČs působila do roku 1929. Byla členkou předsednictva politického klubu Československé sociálně demokratické stranu dělnické, zastávala funkci pokladníka strany. V době rozkolu uvnitř ČSDSD převzala celou administrativu listu Právo lidu a postavila jej na pevný hospodářský a finanční základ. Stála za vytvořením Studijního jubilejního fondu, který podporoval nadané a nemajetné členky.³⁶

V roce 1918 byla za ČSDSD nominována do RNS. Byla členkou následujících výborů, petičního, kulturního, zdravotního, právního, zahraničního, mírového, finančního, rozpočtového, zásobovacího a sociálně-politického. Z mírového, právního a zahraničního výboru na počátku roku 1919 vystoupila.³⁷ Její práce se soustředila do výborů sociálně-politického a rozpočtového, během svého mandátu byla velmi aktivní a často zasahovala do debat v plénu.

V jednom ze svých prvních plenárních projevů vystoupila s názorem, že muž se zcela neosvědčil ve správě obcí, naproti tomu žena je lépe vybavena svým praktickým smyslem a zkušenostmi pro tuto práci.³⁸ V oblasti kultury a výchovy mládeže je úloha ženy téměř exkluzivní. Celá její řeč se nesla v duchu obhajoby pracujících žen, upozorňovala na nízké ohodnocení domácí práce. Řešení podle ní nabízelo zprůmyslnění těchto činností (sklářství, textilnictví,...) či včasné zavedení starobního, vdovského a sirotčího pojištění.³⁹ V rozpravě o rozpočtu na rok 1920 žádala, aby miliony vynaložené na náboženství byly rozděleny na sociální péči, zvláště pro matky-dělnice.⁴⁰

Ostře kritizovala dětskou práci, bez zákonné úpravy. Uvedla příklady zneužívání práce sirotků.⁴¹ Ve svých projevech vycházela z vlastních zkušeností, kdy si po rozvodu, jako matka samoživitelka, přivydělávala právě domácí prací.

V Senátu NS RČs byla zvolena v roce 1920 v Pražském volebním kraji za ČSDSD. Nominována byla do výborů kulturního, rozpočtového a sociálně-politického.

³⁶ Více viz: Michálková M.:České ženy v Národním shromáždění 1918-1925, FF UK, Praha 1999.

³⁷ Těsnopisecké zprávy o schůzích NS Československého, svazek I, Praha 1919, s. 542-547. Též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/jmenny/e

³⁸ Tamtéž, s. 547. Též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/020schuz

³⁹ Tamtéž, svazek III, Praha 1920, str. 2924-2927. Též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/098schuz

⁴⁰ Tamtéž, svazek II, s.1889-1891. Též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/061schuz

⁴¹ Tamtéž, s.2019-2020. též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/065schuz/s065003

Samostatně vystoupila jako zpravodajka rozpočtového výboru ve věci vládního návrhu zákona o zcizení státního nemovitého majetku (tisk 335).⁴² Ponejvíce působila jako zpravodajka sociálně-politického výboru, kde ve středu jejího zájmu stál zákon na ochranu nájemníků, stavební ruch (ústní zpráva k tisku 1547), a sociální či úrazové pojištění dělníků a nezaměstnaných.⁴³

Spolu se svými stranickými kolegy podala návrh na poskytnutí státní finanční pomoci vyhořelé obci (tisk 1893).⁴⁴ Vypracovala jednu rezoluci k finančnímu zákonu pro rok 1921 (tisk 284).⁴⁵

S řečí v rozpravě vystoupila celkem třikrát, vyslovila se k státní výpůjčce na úhradu schodku z moučného hospodářství (tisk 995), k pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří (tisk 1989), a k nemocenském pojištění veřejných zaměstnanců (tisk 2177). Z jejich nepočtených vystoupeních v plénu uvádím odstavec z promluvy o sociálním a nemocenském pojištění a o podmínkách vyplácení rodičovského příspěvku.⁴⁶

„...Vítáme také ustanovení, které umožňuje matkám, aby od první hodiny početí nemusily proklínati plod života svého, pro který narození znamenalo by býti uvrženu v náruč nezaměstnanosti, bídy hladu a bez pomoci. Jestliže osnova zákona podporou v šestinedělí umožní rodičkám dělnickým tak značnou podporu do výše skoro půl třetího a přes půl třetího tisíce korun, znamená to, že každý člověk nově se rodící, svojí rodičkou může býti očekáván v radosti, že může znamenati pro tu svoji rodičku kus štěstí, kus nového obsahu a nové náplně životní...

...(jinde): Vážení pánové! Velmi málo času v přemýšlení mužů se věnuje na řešení otázek mateřství, hospodyňství, manželství atd. Žena může očekávati od muže vše, pokud chce toho dosáhnouti jako daru z galantnosti a z dobré vůle. Ale jakmile mluví o svém právu, tož vždy se ozvou hlasy proti jejím spravedlivým, oprávněným a význam její v lidské společnosti vystihujícím požadavkům a vždy se postaví celý, i zákonodárský svět, vyjma strany pokrokové, socialistické proti potřebám žen, které neobdařeny bohatstvím, jsou odkázány k tomu, aby prací svou, prací v manželství pro lidskou společnost, vychovávání dětí, hleděly si ten kus obživy, ten kus své existence získat. A nebude lépe, dokud ženy samy nepřiloží ruku k dílu, nevěnují více času sobě, dokud péči, kterou plytvaly ve směru uspokojení libovůle mužů, dokud tuto péči nevěnují sobě, svému vzdělání, vyškolení, ujasnění si, že v lidské společnosti nejsou tím pátým kolem u vozu, ani svým mateřstvím, ani svým hospodyňstvím, ani svou prací, kterou všechnu konají pro lidskou společnost, a že tedy také v zákonodárství nesmí býti s nimi tímto způsobem nakládáno. Přítomný zákon nepraví nikde, že tato ustanovení by se týkala žen a že tato ustanovení by se týkala mužů, ale § 26 a 27 rozlukového zákona bude novým zdrojem velkého utrpení všem těm ženám, které jím budou postiženy, utrpením zbytečným, poněvadž promyšleným a řádným projednáním těchto otázek by bylo velice možno, aby zbytečné trápení lidské se nezvyšovalo v každém směru i v otázce manželské a mateřské..“

V druhém volebním období Senátu NS RČs 1925/1929 byla zvolena opět v Pražském volebním kraji za ČSDSD. Svou činnost omezila na práci ve výboru rozpočtovém a

⁴² www.psp.cz/eknih/1920ns/se/tisky

⁴³ Naposledy: Těsnopisecké zprávy o schůzích Senátu Národního shromáždění RČS, I.vol. obd., 9. a 10. zasedání, Praha 1925, s. 622-629 a s. 867. Též: www.senat.cz/zajimavosti/tisky/1vo/schuze-9zas a www.senat.cz/zajimavosti/tisky/1vo/schuze-10zas

⁴⁴ Tamtéž, 4. zasedání, svazek IX, Praha 1924. Též: www.senat.cz/zajimavosti/tisky/1vo/tisky-4zas

⁴⁵ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Senátu Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 2. zasedání, svazek XII, Praha 1920/1921. Též: www.psp.cz/eknih/1920ns/se/tisky-2zas

⁴⁶ www.psp.cz/eknih/1920ns/se/stenprot/227schuz a www.psp.cz/eknih/1925ns/se/stenprot/164schuz/s164006

sociálně-politickém. V sociálně- politickém výboru byla zpravodajkou ve věci porodnictví a vzdělávání porodních asistentek. Dle četností návrhů k zákonům či resolucím, lze usuzovat na vysokou aktivitu, kterou vyvíjela po celé volební období. Jen pozměňovacích návrhů k předlohám zákonů předložila čtyřiačtyřicet. Nejvíc (dvacet tři) se jich týkalo návrhu zákona o ochraně nájemníků (například tisk 612), dalších pět pak stavebního ruchu (tisky 368 a 852).⁴⁷ Tomuto tématu věnovala také dvě samostatné resoluce a vystoupila s řečnickými projevy v senátním plénu. Dále se zabývala úpravou platových poměrů státních zaměstnanců, zejména penzistů a duchovenstva (tisk 146), v jejichž prospěch respektive nepospěch vystoupila s osmi resolucemi (tisk 634 a 146).⁴⁸ Iniciovala návrh na poskytnutí bezodkladné pomoci obětem katastrofálních živelných pohrom v Čechách (tisk 418).⁴⁹

Dalších osm pozměňovacích návrhů vypracovala k zákonu o pomocné porodnické praxi a výcviku porodních asistentek (tisky 543 a 649), v téže věci vystoupila s řečí v rozpravě a také její jediná interpelace vládě směřovala k výkladu nařízení o úpravě platů lékařů a vyučujících porodní asistence (tisk 871/I).⁵⁰ Její poslední veřejné vystoupení v únoru 1929 se týkalo penzijního pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách (tisk 814).⁵¹

Senátorka Ecksteinová drží mezi ženami významný primát, byla první českou senátorkou, tohoto úspěchu dosáhla svou intenzivní prací pro ČSDSD a díky své předchozí parlamentní zkušenosti z RNS RČs. Ve své legislativní činnosti se primárně soustředila na státní sociální politiku, obzvláště na problematiku povinného pojištění a ochrany nájemníků. Na půdě Senátu vnesla tzv. ženská témata, jako mateřství, úprava poměrů v porodnické praxi, diskriminace pracujících žen, a další. V projevech argumentovala svými vlastními životními zkušenostmi. Z jejich vystoupení je zřejmé, že se ztotožnila s myšlenkami feminismu.

⁴⁷ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/registrik/tisky/index07 a www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/registrik/tisky/index04 a www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/registrik/tisky/index09

⁴⁸ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/registrik/tisky

⁴⁹ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/registrik/tisky/index05

⁵⁰ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/registriky/index09

⁵¹ Tamtéž.

Rozálie HÁJNÍKOVÁ

Narodila se 4. září 1874, zemřela 4. listopadu 1951. Žila v Motyčíně, kde prosadila spojení obcí Hnidousy a Motyčín v jednu obec s názvem Švermov. Nejprve byla funkcionářka sociální demokracie, později Komunistické strany Československa. Stala se mluvčí kladenských horníků a hutníků. Za okupace působila v odboji, byla zatčena a vězněna v Terezíně. Politicky pracovala v Senátu NS RČs, angažovala se i po návratu v roce 1945.

Do Senátu NS RČs vstoupila v lednu 1932, byla povolána jako náhradnice KSČ na místo senátora Stránského, který byl svého mandátu zbaven. Byla členkou ústavně- právního výboru.

Jménem senátorského klubu KSČ učinila prohlášení proti zákazu organizace Dělnická a Rudá pomoc. V plénu sněmovny poté vystoupila ještě devětkrát. Hovořila o nové soustavě drobných peněz (tisk 813), o bankovním zákonu (tisk 723), o demonstraci nezaměstnaných na Kladensku a soudním stíhání senátora Lokoty (tisk 954), o zastavování činnosti a o rozpouštění politických stran (tisky 1127 a 1415), o novelizaci obecného horního zákona (tisk 1203), o československo-německé hospodářské dohodě (tisk 1228) a o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří (tisk 1374).⁵² Vystoupila také při projednávání vlastního imunitního řízení (tisk 1246).⁵³

Níže uvádím skutkovou podstatu jediného imunitního řízení, které proti ní bylo zahájeno a z něhož vzešla i urážlivá poznámka za kterou byla volána k pořádku.

„Skutková povaha řízení: (kráceno) Podle oznámení okr. úřadu ve Slaném ze dne 31. srpna 1933 pořádala organizace KSČ. ve Slaném dne 1. srpna 1933 veřejnou schůzi lidu, na které promluvila sen. Hajníková... Mluvic o revisi hranic uvádí, že Japonci již revisi začali, načež porovnává poměry v Rusku a ostatním světě. Zprávy o velikém hladu a bídě v Rusku jsou nepravdivé. V Rusku prý není nezaměstnaných, ruský dělník je spokojený a je při tom ozbrojený, protože je v Rusku klid. U nás prý je všeho dost, dělník však nesmí nosit zbraň. Po té líčí řečnice poměry na Podkarpatské Rusi, kde prý lidé nemají co jíst a kde bydlet. Naše buržoasie má plán, aby se tyto poměry rozšířily do Čech, dělnictvo tomu však brání a odrazí též všechny přípravy k válce, které jsou namířeny proti SSSR. Poměry a osud německého dělnictva jsou výstrahou pro naše dělnictvo. Přejdeme z obrany k útoku. Čsl. dělnictvo musí býti stále na stráži a sledovat, co se proti němu chystá. Zmocňovacím zákonem mají býti okresní úřady i jiné orgány zmocněny, aby vyhlášovaly stanné právo a výjimečný stav, vláda na jeho podkladě nám odnímá ústavou zaručená práva, právo na volný projev, právo shromažďovací, svobodu tisku.

Senátorka Hajníková: *Vážené shromáždění! Nemám v úmyslu obhajovatí samu sebe, ale při této příležitosti, kdy jde ne o moji osobu, nýbrž o to, co bylo mluveno na veřejné schůzi ve Slaném,... Vyjmenovala jsem tedy jednotlivé naše návrhy, až jsem přišla na návrh, v němž komunističtí poslanci řekli: "Vezměte pense starým rakouským generálům. Na tato slova úřadující komisař schůzi rozpustil. (Sen. Sechtr: To budou pěkné řády, až zvítězí komunisté! Ani se nebudeme smetí smát!) Vás bychom hejtmanem neudělali, poněvadž byste dělal právě takové koniny jako dělá hejtman slánský. (Veselost.)*

Předseda (zvoní): *Volám paní řečnici pro tento výrok k pořádku.*

Sen. Hajníková (pokračuje): *Já si nemohu, pane předsedo, pomoci...Ponechávám vašemu volnému uvážení, vydáte-li mne čili nic. Já se kriminálu nebojím, jen ukažte jednou své ledví! Vim, že jste si obrali za úkol udělati nás neviditelnými a neslyšitelnými, ale dělnictvo rozhodne, jak dlouho ještě budete takoveto věci dělati, dělnictvo rozhodne, může-li takový komisař, okr. hejtman, takový byrokrat, jako je ve Slaném, úřadovati takto dále. Jak dlouho to bude dělnictvo ještě trpěti? Děláte různé věci v zájmu veřejného klidu a*

⁵² www.psp.cz/eknih/1929ns/se/tisky

⁵³ www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/262schuz/s262002

pořádku, starejte se tedy, aby úředníci, kteří jsou vysíláni na schůze lidu, klid a pořádek zachovávali také a aby dělnictvo nezneklidňovali! (Potlesk komunistických senátorů.)

Stanovisko Imunitního výboru: Imunitní výbor navrhuje, aby slavný senát souhlas k trest. stíhání sen. Hajníkové ve smyslu §u 24 úst. listiny nedal.

Důvody: Podle nepřesné zprávy intervenujícího úředníka nelze dojít k přesvědčení, že sen. Hajníková překročila právo volné kritiky člena zákonodárského sboru. Z toho důvodu nelze také dáti-souhlasu k trest. stíhání jmenované sen. Hajníkové.“

Senátorka Hajníková se dlouhodobě politicky angažovala v dělnickém hnutí. Usilovala především o zlepšení životních poměrů hornictva na Kladensku. Spíše než v Národním shromáždění RČs byla činná na veřejných schůzích KSČ, kde oslovovala nezaměstnané a nejchudší vrstvy obyvatelstva. Nepředložila žádný legislativní návrh a ve všech svých projevech hlavně kritizovala státní sociální a hospodářskou politiku. Na závěr svých řečí vždy připojila oslavu poměrů v SSSR. Rétorika senátorky Hajníkové byla ostře namířena proti ostatním politickým stranám, průmyslníkům i proti republice.

dr. Emma Marie HERZIG

Z pramenů víme jen, že pracovala v Liberci jako lékařka. Byla předsedkyní Deutsche Vereinigung für Mutterschutz und Säuglingsfürsorge („Německého spolku pro mateřství a péči o kojence“) se sídlem v Liberci.⁵⁴ Byla zvolena v roce 1920 do Senátu NS RČs za Deutsche Nationalpartei (DN, Německá nacionální strana) v králověhradeckém volebním kraji.⁵⁵ Byla členkou výborů kulturního, sociálně-politického, zdravotního a živnostenského.

Ve své práci v Senátu byla velmi aktivní. Podala osm iniciativních návrhů většinou ve věci zřízení německých odborných škol (např. tisk 157), jeden na vydání zákona o soudnictví mladistvých a zákona o ochranné výchově (tisk 2005) a celkově tři pozměňovací návrhy k zákonu o sociálním a nemocenském pojištění zaměstnanců (tisk 1989). K této legislativní předloze vznesla také rezoluci, ve které žádala další pojištění zaměstnanců pro případ nezaviněné nezaměstnanosti.⁵⁶

Osmnáctkrát vystoupila s řečí v rozpravě, její pracovní zaměření bylo velice pestré. Věnovala se daním, školství, zdravotnictví, sociálním potřebám dělnictva i nezaměstnaných, kritizovala neutěšené bytové poměry zvláště ve větších městech a neopomněla i problémy německé menšiny.⁵⁷

„ (německy) Zeměpisná poloha této země nutí nás od staletí ke společnému osudu. Půda jest vaším potem právě tak skropena jako naším a vaší krví právě tak nasycena, jako naší. Bylo by na čase, abyste si jednou předložili otázku, zdali pak skutečně máte kulturu tak čistě slovanskou, jak se stále domníváte. Není tomu tak naprosto. Nemusela bych snad příliš daleko sledovati rodokmen nás všech, a shledali bychom, že staletí nepřešla beze stop, ale jedná-li se o otázku, jak bychom se sobě měli přiblížiti, pak musíte rozhodně, chcete-li zůstati života schopni, řešiti otázku německo-slovanského kulturního společenství v této zemi. A všechny snahy počesťovací nejsou nic platny, to víte tak dobře jako my, že my jsme vás nemohli germanisovati, a tak jako my jsme z vás nemohli učiniti Germány, právě tak nemůžete vy z nás učiniti Čechy. Tím však naprosto není řečeno, že němečtí otcové s českými matkami plodí děti, které se staly Čechy, to je tak jisté jako amen v otčenáši, ale mohu vám říci, že německá matka bude roditi právě tak německé děti a všechny snahy počesťovací budou marny, pokud německé matky budou roditi německé děti. Nás poutá společný osud: Jsme nuceni v tomto státě a v této zemi v nás každý den nechat oživitelnou zeměpis a dějiny staletí. Nutíte nás Němce v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku k zevnímu společenství s vámi. Pečujte o to, aby po tomto zevním společenství následovalo vnitřní spojení. (Sen. Walló: Tak by to mělo býti?) Jen tak konsolidujete stát, jinak se musí stavba uvolniti, poněvadž jest nepevná a bez niterné opory. Nedejte, aby heslo na znaku se stalo vám Méně Tekel. Neboť také pro nás platí: Pravda vítězí!“

Na reálnou i domnělou diskriminaci německého etnika v Čechách upozorňovala především ve svých četných interpelacích, kterých celkově vznesla třiadvacet. Originální byly interpelace ohledně zlepšení kinematografických představení k účelu lidové

⁵⁴www.onb.ac.at/ariadne/vfb/bt_fbball_bundesvereine1913

⁵⁵ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/1vo/registrik/jmenny/hb

⁵⁶ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

⁵⁷www.psp.cz/eknih/1920ns/se/stenprot/081schuz/s081013

výchovy (tisk 874) nebo ve věci různých nedostatků v telefonním provozu (tisk 1513/3).⁵⁸

Dvakrát byl imunitní výbor požádán o její vydání ve věci hanobení státu a národa, kterých se dopustila svými výroky na schůzi své strany v Krnově v říjnu 1923, a poté pro tentýž přestupek v Libereckém kraji. V obou případech vydána nebyla.⁵⁹

Senátorka Herzig se zabývala pestrým okruhem problémů veřejné politiky, největší pozornost pak věnovala sociální politice státu. Upozorňovala na problémy německy hovořícího obyvatelstva zejména při kontaktu se státní správou. Její projevy byly spíše politická prohlášení než konkrétní návrhy a řešení. Nacionalismus její politické strany se projevoval více v okruhu témat kterým se věnovala, než ve zvolené rétorice.

⁵⁸ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

⁵⁹ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/1vo/rejstrik/jmenny/hb

Anežka HODINOVÁ-SPURNÁ

Narodila se 12. ledna 1895, zemřela 1. dubna 1963. Pracovala jako dělnice v Praze-Žižkově.⁶⁰ Od roku 1918 byla členkou sociální demokracie, a stoupenkyní jejího levého křídla. Roku 1921 se stala členkou Komunistické strany Československa, v jejíchž satelitních organizacích (Rudá pomoc aj.) zastávala řadu vedoucích funkcí. Po V. sjezdu KSČ patřila ke stoupenkám Gottwaldovy skupiny. V letech 1929-38 byla poslankyní Národního shromáždění RČs a členkou pražského obecního zastupitelstva a městské rady. Hájila zde zájmy nezaměstnaných a chudiny bydlící v nouzových koloniích. Způsob této existence poznala z vlastní zkušenosti. Začátkem nacistické okupace emigrovala do Velké Británie. Tam patřila k vedení české komunistické emigrace a zasedala ve Státní radě československé v Londýně. Po roce 1945 se stala místopředsedkyní Prozatímního Národního shromáždění (1945-1946), ve stejné funkci pokračovala i v Ústavodárném Národním shromáždění (1946-1948) a posléze i v Národním shromáždění (1948-1960). Členkou předsednictva Národního shromáždění byla zvolena i v následujícím volebním období 1960-1964 avšak 1. dubna 1963 zemřela. V 50. letech byla předsedkyní Výboru československých žen a představitelkou prosovětského mírového hnutí.⁶¹

Do Poslanecké sněmovny NS RČs kandidovala roku 1929 v Pražském volebním kraji za Komunistickou stranu Československou. Byla zvolena do výborů imunitního, kulturního, rozpočtového, sociálně-politického, zahraničního, zásobovacího a zdravotnického.

Na půdě Poslanecké sněmovny NS RČs uplatnila svoje řečnické schopnosti. Zatímco s iniciativními či pozměňovacími návrhy k zákonům a usnesením vystupovala sporadicky, s četností jednou za rok a tyto návrhy obsahově vycházely z předchozích řečí v rozpravě, v plénu Poslanecké sněmovny promluvila celkem sedmadvacetkrát.⁶² Tato její vystoupení můžeme rozdělit do několika tematických okruhů. Prvním z nich je bytová situace dělnictva a nejchudších vrstev (tisky 790, 2001, 2493 aj.).⁶³

„Hlavní důvod, proč jsou dnes dělníci houfně vystěhováváni z bytů, je neplacení činže. Jeden milion dělníků je dnes v Československé republice zbaven práce a tím také možnosti žít a bydlet. Majitelé domů, kteří z práce a potu dělnictva si pomohli k svému majetku, nemilosrdně vyhazují nájemníky z bytů, jakmile nemohou zaplatiti činži. Bytová krize, která se projevila již dávno před hospodářskou krisí hlavně v Praze, byla vysvětlována příliš velkým návaem obyvatelstva do hlavního města. Dřevěné boudy a barákové kolonie, které byly v dřívějších letech specialitou Prahy, jsou dnes již v každém větším městě republiky, ba i na venkově vidíme, že dělníci stěhují se do dřevěných bud a děr, vykopaných v zemi.

⁶⁰Ze stenografického záznamu z jednání sněmovny ve věci veřejného vystupování poslankyně Hodinové vedoucího k jejímu zatčení četnictvem, se dozvídáme, že byla velmi drobné postavy, vážila 43Kg.

⁶¹www.libri.cz/databaze/kdo20/search

⁶²Jednou ji bylo slovo odňato pro irelevantnost k projednávané věci.

⁶³ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/index a www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/209schuz/s209005

Tak v Popradu pod Tatrami, kam domácí i zahraniční buržoasie jezdí utráceti tisíce, které pro ni vydřeli dělníci, bydlí dvě rodiny v doupatech, vykopaných v zemi. V Brně, kde dřevěné boudy a kolonie rozrůstají se čím dále tím více, je postavena baráková kolonie hned vedle obecního smetiště. Všichni obyvatelé kolonie, kteří se rekrutují nejvíce z nezaměstnaných, číhají ve svých boudách u okének a jakmile spatří z města přijížděti řuru se smetím, vrhají se na hromady smetí a prohrabují je, aby z nich vylovili něco pro své rodiny k jídlu.“

Druhým okruhem byly problémy na které se soustředila v rámci své činnosti ve výborech. V zahraničním výboru se zabývala azylovým právem, životní situací emigrantů a mezinárodní obchodní dohodou s Dánskem (tisk 234). V zásobovacím výboru se soustředila na státní mléčný fond (tisk 2557) a ve výboru zdravotnickém na živnosti spojené s pěstěním lidského těla (tisk 2539).⁶⁴

Další okruh jejího zájmu se týkal podpory v nezaměstnanosti (tisk 391), zaopatření osob s vyživovacím právem (tisk 764), oprávněnosti tzv. dani z přepychu (tisk 17), státní správy a trestnímu soudnictví (tisk 823 a 2528), aktivitě pracujících žen či zákonu o rozpouštění politických stran (tisk 2785).⁶⁵

Obdobně jako její straničtí kolegové a kolegyně si často stěžovala na postupy četnictva proti stávkujícímu dělnictvu a také vůči představitelům Komunistické strany. Za veřejné aktivity byli mnozí členové klubu KSČ zadrženi četnictvem a imunitní výbor projednával oprávněnost jejich vydání soudnímu stíhání. Jako členka imunitního výboru vystupovala v rozpravě sněmovny nejen s jejich obhajobou (např. tisky 636, 936, 1188 a 1110), ale i ve vlastní věci, když se při rozpouštění nepovolené dělnické stávky v Berouně bránila a urážela četníky výrazy jako „hlupák“ a „blbec“.⁶⁶

„Jestliže se ujímám dnes slova ke svému vydání, tedy nečiním tak proto, abych se snad doškemrávala vaší milosti. Nikdy nebudeme se my, komunističtí poslanci, ptáti vás anebo některých úřadů, jestli dovolí, abychom mluvili k dělníkům, když je to v zájmu jejich a v zájmu boje proti kapitálu. (Potlesk komunistických poslanců.) Ujímám-li se slova, činím tak jen proto, abych dělníkům ukázala, jak shnilý je ten váš režim, a že vy bojíte se už dnes i slabé ženy, že vaši četníci, kteří v počtu tří musejí zatýkati slabou dělnickou poslankyni, jsou touto, podle vašeho mínění, znásilnění, když 3 četníci jako hory odvádějí slabou ženu.“

Ve svých dvanácti interpelacích si většinou stěžovala na hrubý postup četnictva proti účastníkům různých demonstrací a komentovala různé události dotýkající se postavení žen.⁶⁷

„Zfašisované soudy. Ukázkou, jakým způsobem se s dělníky pro jejich politické smýšlení a pro řeči na schůzích nakládá, je příklad soudr. Macháčové, sekretářky rudých odborů. V tyto dny stála před soudem pro schůzi nezaměstnaných. Při tomto soudu, když bylo jednáno o jejich proviněních a bylo řečeno, že komisař na schůzi byl vyzván k tomu, aby smekl při hraní Internacionály, prohlásil státní zástupce: Při každé odrhovačce budou vám lidé vstávat! Když upozornila na to, že je to hymna státu, který uznal československý stát, byla odbyta předsedou senátu i ostatními přísedícími slovy, která dokumentují úplný náhled fašistického soudce, který se v ničem neliší od programu Hitlerova v náhledu na ženy. Bylo jí

⁶⁴ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/HD

⁶⁵ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/index

⁶⁶ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/120schuz/s120004

⁶⁷ Například hovořila o konfiskaci článku: Jak se vyvarovat nežádoucímu početí, v časopise "Rozsévačka" ze dne 6. III. 1930. www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/HD

řečeno: kdybyste se raději starala o vařečku, o své děti, kdybyste si raději vařila doma oběd, než míchala se do politiky. (Výkřiky.) Ano, takovým způsobem se vyslovují soudci při přelíčení.“

Z těchto několika ilustračních ukázek je zřetelná radikální rétorika poslankyně Hodinové- Spurné, která byla v této době příznačná všem členům Komunistické strany. Obsah, ale v první řadě spíše způsob, jakým své názory veřejně prezentovala, vedly k šesti žádostem ve věcech imunity. Třikrát byla vydána k dalšímu soudnímu stíhání a to ve věcech přestupků proti zákonu a právu shromažďovacím, když vyzývala demonstranty k občanským nepokojům. Také na půdě parlamentu byla šestkrát předsedajícími zasedání sněmovny volána k pořádku.

V posledním předválečném volebním období byla zvolena opět v Pražském volebním kraji za Komunistickou stranu Československa. V důsledku rozpuštění KSČ 28. prosince 1938 její mandát zanikl. Byla členkou výboru rozpočtového, ústavně-právního, zásobovacího a zdravotnického.

Její první iniciativní návrh v tomto období se týkal vydání zákona o zlevnění chleba, mouky, cukru, tuku, uhlí a na bezplatný příděl topiva a cukru nezaměstnaným (tisk 60), druhý pak návrh na poskytnutí státního daru rodičkám (tisk 466).⁶⁸

Ve své jediné resoluci pak požadovala zvýšení státní subvence na péči o matky a kojence, zřízení zubních ambulancí na účet státu alespoň ve všech větších městech, očkování chudých dětí proti nakažlivým chorobám, například proti záškrtu, spále a jiným na účet státu, zřízení dalšího státního ústavu pro hendikepované děti a bezplatné ošetření dětí chudých rodičů, zřízení veřejných bezplatných lázní pro nemajetné či zřízení bezplatné lékařské poradny pro ženy a poraden pro výchovu dětí. Tyto její resoluce však byly sněmovnou zamítnuty.

S řečí v rozpravě vystoupila pětkrát. Vyjadřovala se k zákonu o dani z umělých tuků a jeho dopadu na dělnictvo, k státním závěrečným účtům pro léta 1934 a 1935 a k státnímu rozpočtu pro rok 1938.⁶⁹ Její poslední řeč se týkala zákona o umístování sloužících důstojníků a poměrů v pohraničí.⁷⁰

Ve svých osmi interpelacích se dotkla mnoha různých témat. Například zákazu schůze, protože byla ohlášena ženami a ne muži (tisk 44/III), soustavného porušování práva azylu moravským zemským úřadem (tisk 577/XXII), surového postupu četníka (tisk

⁶⁸www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/rejstrik/jmenny/HB

⁶⁹www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/049schuz

⁷⁰www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/149schuz

88/V), smrti čtyř dětí způsobené zkaženou kukuřicí, dodávanou prodejnou Obilního monopolu v Užhorodě (tisk 603/VI) aj.⁷¹

V tomto období nebyla volána k pořádku, ani nebyla šetřena ve věci zproštění poslanecké imunity.

Rétorika poslankyně Hodinové-Spurné se s postupující dobou vyvinula z radikálních projevů k více zdrženlivé poloze. Ve svých projevech na veřejnosti se stále nevyhýbala „jadrným“ výrazům, ovšem ke konci jejího působení v NS RČs téměř vymizela „proletářská“ dikce a terminologie. Soustředila se především na životní podmínky nezaměstnaných a to zejména žen, těhotných, matek a novoroďček, a na poměry v pohraničí.⁷²

⁷¹www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/rejstrik/jmenny/HB

⁷² www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/120schuz/s120001

Anna CHLEBOUNOVÁ

Narodila se 8. prosince 1875, pracovala jako rolnice ve Džbánově u Litomyšle, zemřela 18. března 1946.⁷³ Byla členkou předsednictva výkonného výboru agrární strany, členka předsednictva Svobodného selského učení a místopředsedkyně jeho odboru pro zájmy žen venkovských.

Do RNS RČs byla kooptována za Českou agrární stranu (později několikrát přejmenovanou, definitivní název strana získala roku 1922 - Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu). Příznačně ke své politické profilaci a původní rolnické profesi soustředila svou činnost takřka výhradně na práci v zemědělském výboru, ze kterého ovšem v prosinci 1919 vystoupila.⁷⁴ Dotaz vznesla na ministra zemědělství ohledně škod na obilí způsobené hlodavci (tisk 1584).⁷⁵ Více se již pravděpodobně neangažovala.

Na svou činnost z RNS plyně navázala v Poslanecké sněmovně NS RČs, kam byla zvolena v roce 1920 ve volebním kraji Pardubice za agrární stranu (nyní pod názvem Republikánská strana československého venkova). Byla nominována do výborů dopravního, rozpočtového, sociálně-politického, ústavně-právního, zdravotního, zahraničního a zemědělského. Opět svou pozornost věnovala především zemědělství. Dvakrát se vyslovila ke státnímu rozpočtu pro rok 1921 a rok 1925.⁷⁶ Negativně se vyjádřila k pozemkové reformě. Vznesla dotaz ohledně výkupu dlouhodobých pachtů (tisk 62) a podala dva návrhy v záležitosti živelné pohromy a k zákonu o omezení kojení za mzdu (tisk 4208).⁷⁷ Jako jediná poslankyně vystoupila na obranu zájmů zaměstnavatelů. Nesouhlasila s propouštěním vdaných žen při restrikci státního úřednictva, její argumentace však byla překvapující, zákon byl podle ní špatný z toho důvodu, že jen málokterá matka by šla dobrovolně do práce, pokud by k tomu nebyla nucena žalostnými poměry v rodině, když výdělek manžela rodinu neuživil, tento zákon a dosavadní praxe propouštění vdaných žen podle ní vedl jen k zvýšení rozvodovosti.⁷⁸ Její veřejné promluvy ve sněmovně nebyly četné, o to však řečnický kvalitnější, pro

⁷³Více viz: Michálková M.: České ženy v Národním shromáždění 1918-1925, FF UK, Praha 1999.

⁷⁴ www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/101schuz

⁷⁵ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního shromáždění československého, svazek V, rok 1919, Praha 1919, též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1584_00

⁷⁶ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.volební období, 4. zasedání, Praha 1921 a 1925, s. 2476-2779 a s. 682-688, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/CH

⁷⁷ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČS, I.vol. obd., 5. a 7. zasedání, sv. XV a XIX, rok 1922 a 1923, Praha 1922 a 1923, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky

⁷⁸ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/306schuz/s306011

ilustraci uvádím úvod a závěr z jejího příspěvku k podrobné rozpravě o rozpočtu na rok 1925.⁷⁹

"Kdysi kýmisi bylo řečeno, že je něco shnilého ve státě dánském a já bych řekla, že je něco nezdravého a nemocného v naší republice. Postrádáme zde tu spravedlnost, jež je základem státu, není zde pravdy, jež je základem svobody, a není zde demokratičnosti, jež je základem spokojenosti celého národa. Co je demokracie? V čem spočívá? Je to jedna věta: Co sám nerad máš, nečiň jinému. To je výraz demokracie...Končím tuto svou úvahu a opakuji, co jsem řekla na začátku: Vláda i Národní shromáždění je odpovědná za poměry ve státě - udělaly-li se chyby, tož je napravujeme, bude to bolestné, ale je to nutné. Dnes myslím, že je třeba si upřímně říci: nežeňme se jen za hmotou, ale važme si také ducha, nebudme státem solidní valuty jen, ale budme také národem solidních lidí! V tom všem, co je spojeno s veřejnou činností jak poslanců, tak i senátorů budme lidu svému světlým příkladem. Je to naše povinnost."

Pro dopravní přestupek byla šetřena imunitním výborem, který její vydání zamítl.⁸⁰

Ve volebním období 1925/1929 byla v Pardubickém volebním kraji kandidátkou Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu, jak se nyní již definitivně agrární strana oficiálně nazývala.

Byla členkou výborů rozpočtového, sociálně politického, zahraničního, zemědělského, zdravotnického a výboru pro záležitosti průmyslu, živností a obchodu. Zdravotnického výboru byla zpravodajkou ve věci zákona o pomocné praxi porodnické a o vzdělání a výcviku porodních asistentek.⁸¹ S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila jednou, při projednávání státního rozpočtu pro rok 1928. Její projev měl charakter spíše morálního apelu než konkrétních návrhů.⁸²

Imunitní výbor projednával žádost okresního soudu v Praze, pro vydání poslankyně pro přestupek proti bezpečnosti cti.⁸³

V tomto volebním období její práce v Poslanecké sněmovně skončila, na svou práci navázala na půdě Senátu NS RČs, kam vstoupila v jeho třetím volebním období opět za agrární (republikánskou) stranu. V roce 1935 jej ze zdravotních důvodů opustila. Po celé období trvání RČs 1918- 1938 byla jedinou senátorkou zvolenou za Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu.

Zde byla členkou výborů kulturního a technicko- dopravního.

S projevy v plénu Senátu NS vystoupila vždy v souvislosti s debatou o státním rozpočtu. Zde pro léta 1931, 1934 a 1935 a o státním závěrečném účtu pro rok 1932.⁸⁴ Ve svém

⁷⁹ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/306schuz

⁸⁰ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.volební období, 2. zasedání, Praha 1921, s.1312, též:

www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0891_00

⁸¹www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/174schuz/s174004

⁸²www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/111schuz/s111004

⁸³www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/157schuz/s157002

⁸⁴ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/3vo/rejstrik/jmenny/ch

posledním projevem na půdě parlamentu (14. prosince 1934) hovořila o vzrůstajícím státním deficitu, zadlužování venkova, katastrofálním stavu silnic a žádala reformu vyplácení penzí.⁸⁵

Imunitní výbor zkoumal jednu žádost trestního soudu v Praze, pro přešůpek proti bezpečnosti cti. Žádost však zamítl pro neopodstatněnost.

Poslankyně a později senátorka Chlebounová intenzivně hájila zájmy zemědělského venkova. Z proslovů v Senátu NS RČs je patrný posun v její rétorice. Její projevy měly stále charakter morálního apelu avšak s postupem doby přibývaly emotivní výrazy, kterými bezprostředně odpovídala na reakce senátorů ve sněmovně.⁸⁶

„Po této stránce jsme úplně hluší k napomenutí Palackého >Svůj k svému a vždycky podle pravdy<. Vždyť ti, kteří mají zájem, aby se k nám dovezlo co nejvíce, musí již jednou uznati, že celek, zájem národa a státu je více než zájem jednotlivců. My tak rádi šilháme do ciziny, co nám říkají naši sousedé, ale po stránce národohospodářské si z našich sousedů bereme málo příklad. Naši sousedé po této stránce jsou značně důslednější. Nelze takto postupovati dále. Odlivem peněz za hranice krvácí těžce naše republika. (Výkřiky senátorů strany komunistické.) Ale prosím vás, dejte mně pokoj, já vám také nebudu skákat do huby. Nebudu to povídat tak, jak jsem to říkala loni. Já si to přečtu, a vy mne nemusíte poslouchat.“

⁸⁵www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/283schuz/s283003

⁸⁶www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/283schuz/s283003

Marie JURNEČKOVÁ - VORLOVÁ

Narodila se 29. března 1984, pracovala jako učitelka v Praze-Michli. Kandidovala za Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou v Pražském volebním obvodu.⁸⁷

Do Poslanecké sněmovny NS RČs byla zvolena roku 1929, byla členkou výborů iniciativního, imunitního, rozpočtového, zahraničního, zásobovacího a kulturního, posledně jmenovaného byla zpravodajkou. V něm se věnovala problematice péče o mládež a odbornému školství pro ženská povolání (tisk 2718).⁸⁸

„Nejpevnější oporou demokracie je stálé zvyšování obecného vzdělání. Jen člověk vzdělaný dovede si sám vládnout a dobrovolně se podřizovat daným zákonům. Jen národ vzdělaných mužů a žen dovede si udržeti svobodu a zajistit místo mezi ostatními národy.

S tohoto hlediska usilujeme o zachování neztěněné základny pro další rozvoj školství a s tohoto hlediska také je nezbytné, aby stoupající kulturní úroveň nebyla násilně přelomena.

Vzestupná linie kulturní jest význačně vyjádřena mimo jiné i dosavadním vývojem odborného školství pro ženská povolání i jeho dalšími úkoly, jež má tento druh našeho školství před sebou...Diferenciace spolu s technikou a zrychleným vývojem hospodářského života zasáhly hluboce do řady pracovních oborů, které byly prohlašovány za výhradně ženské. Život a práce ženina podléhají v důsledku toho velkým a revolučním změnám, které nemohou se obejít bez konfliktů mravních, společenských i hospodářských.

V nynější době čím dále tím více prací a úkonů, které měly na starosti ženy v domácnostech, přejímá podnik veřejný nebo soukromý. Dodávku vody, svítiva ve formě elektrického proudu, topiva jako plynu převzaly veřejné podniky. Strojová výroba tovární převzala velkou část zpracování, konservování a přípravy potravin, jež vyžádaly si dříve nespočetné práce ženských rukou.

Vývoj tento daleko není ještě u konce, ba naopak pokračuje stále pronikavěji. I domácnost se racionalisuje a mnohou obtížnou práci vykonává dnes v domě stroj.

Je jasné, že celý obor domácnostní práce, výroba potravin, šatstva a obuvi nezaměstnají dnes všechny ženy v domácnostech, jako tomu bývalo dříve, nýbrž že ženy jdou a musí jít za touto i jinou prací do povolání mimo domácnost a rodinu.

Velké a dalekosáhlé důsledky tohoto vývoje často unikají těm, kdož odkazují ženy na jejich dřívější místa v domácnostech při rukodělné práci. Aby se mohly ženy vrátit zpátky do domácností, bylo by nutno vrátit hospodářské a výrobní poměry také o padesát nebo o sto let zpátky.

Faktem zůstává, že funkce domácnosti a práce ženy v domácnosti se podstatně změnily. Přes to, že práce v domácnosti podstatně ubylo, změnil se její obsah i způsob provádění, takže vyžaduje celé soustavy vědomostí.

Práce v domácnosti se stává odbornou, čím dále tím více se specialisuje a vyžaduje nutně jiné přípravy, než jaká se pro ni vyžadovala dříve.

V západních zemích nemá domácí práce již dávno onoho rázu, který u nás ještě někdy jí bývá přikládán, jako by tato práce společensky ponižovala a hospodářsky byla méněcennější proti práci kancelářské.

Je jen otázkou času a především příslušného druhu školství, které má na starosti školení pracovníků pro domácnost, aby také u nás práce ve vlastní nebo cizí domácnosti byla společensky hodnocena a finančně odměňována jako každá jiná kvalifikovaná práce výdělečná. Jsme přesvědčeny, že není daleko doba, kdy musí naprosto přestat onen rozdíl, který se dosud činí mezi tzv. výdělečnou prací žen a prací žen v domácnosti.“

Vznesla jeden iniciativní návrh (spolu s poslankyní Šmejcovou aj.) na vydání zákona o titulu neprovdaným ženám (tisk 1176).⁸⁹

„Jen nemohé nemanželské matky vyhledávají veřejnou pomoc, kterou poskytuje zemský ústav pro péči o dítě. Péče toho o ústavu trvá však pouze do 6 let věku dítěte, pak se dítě vrací matce bez ohledu, jaké jsou u ní možnosti a předpoklady výchovy dítěte. Bez pomoci výchovaciho příspěvku plní nemanželské matky většinou samy svůj úkol vůči dítěti, nesouce tak mnohdy dvojnásobné břímě. Živí samy své dítě a mají z titulu "ženské práce" ve většině případů značně nižší mzdu proti mužům, i kdyby jejich pracovní výkon

⁸⁷www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/jc

⁸⁸ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/342schuz/s342008

⁸⁹ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/123schuz

odpovídal plně práci mužově. Pokud se týká právního postavení nemanželského dítěte, budeme usilovat o jeho úplné zrovnoprávnění, jak ho již v několika státech evropských bylo dosaženo, a pro matku vedle zajištění výchovy jejího dítěte, společenské hodnocení a titul stejný, jak ho používá matka provdaná.“

S řečí v plénu sněmovny vystoupila celkově šestkrát. Až na jednu výjimku, když podpořila iniciativní návrh poslankyně Hodinové- Spurné o zákonu k ochraně osob oprávněných požadovat výživu, výchovu a zaopatření (tisk 764), vystupovala pouze při každoročních debatách o státním rozpočtu (tisky 210, 780, 1460, 2150 a 2760) v nich mj. žádala přijímání žen do služby ve státní policii.⁹⁰

Interpelaci vznesla jedinou, ve věci projevu pražského arcibiskupa o občanském sňatku (tisk 1797/II).⁹¹

Do Poslanecké sněmovny NS RČs byla opět zvolena v roce 1935. V prosinci roku 1938 přešla do poslaneckého klubu Národní strany práce.

Byla členkou výborů zahraničního, zásobovacího a zdravotnického, posledně uvedeného byla místopředsedkyní.⁹²

Prameny zachytávají čtyři její iniciativní návrhy, které byly zpracovány v tiscích.⁹³ Jsou to návrhy o úsporných opatřeních personálních (tisk 1450), na novou úpravu služebních poměrů provdaných žen ve státních a veřejných službách (tisk 1451), na úpravu výchovného ve stejné výši pro všechny děti zaměstnanců ve státních a veřejných službách (tisk 1453) a na poskytnutí pomoci obyvatelstvu v okresech Příbram postižených dlouhotrvajícím suchem (tisk 1042). Pouze posledně uvedený je však vytištěn, pro ostatní tak nemáme pramennou oporu.

S řečí v rozpravě vystoupila dvakrát, v obou případech se vyjadřovala ke státnímu rozpočtu pro následující rok 1937, respektive 1938. V nich se věnovala rozpočtu ministerstva sociální péče, upozorňovala a zároveň i dokládala neoprávněnost stížností reprezentace německé menšiny žijící v pohraničí.⁹⁴ Dále se věnovala (ne)vyplácení státní podpory novorodičkám a problematice nezaměstnanosti absolventů škol, zejména dívek.⁹⁵

„...Ovšem z několika málo vyvolených, jimž se dostane přijetí, prožije většina později dodatečně tytéž stavy deprese, když po ukončení studií marně se ucházejí o místo...A musím k tomu připojit, že situace dívek je v tomto směru ještě daleko horší nežli situace hochů. Dívče, které absolvovalo střední nebo vysokou školu, chodí-li po zaměstnání, dostává na otázku, proč pro ni není místa, stereotypní odpověď: Protože jste žena. Vážené shromáždění, představte si, jak působí tato odpověď na dívče, které léta věnovalo studiu, domnívající se, když mělo přístup ke školení, že má snad právo ucházet se o nějaké zaměstnání, ať v

⁹⁰ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/vecny/rb

⁹¹ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/211schuz

⁹² Je vhodné připomenout, že žena v předsednictvu poslaneckého či senátního výboru byla ve sledovaném období raritou.

⁹³ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/rejstrik/jmenny/JB

⁹⁴ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/070schuz/s070019

⁹⁵ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/120schuz/s120004

soukromé nebo veřejné službě. Vžijte se do situace rodičů, když nakonec, když mají skoro dospělého člověka v rodině, uvědomují si, že mají jen děvče, pro které není nikde místa. Tak vypadají dnešní poměry! A prosím, při tom se ukládají těmto mladým ženám povinnosti v obraně státu....“

Poslankyně Jurečková-Vorlová byla dlouholetou členkou ČSDSD avšak pro prosazení svých návrhů překračovala stranické linie a vyzývala všechny ženy v parlamentu, aby se spojily při hlasování o zákonech zlepšujících postavení žen v RČs. Sama se také podepsala pod iniciativní návrhy jiných poslankyň, které se zmiňované problematiky dotýkají.

Její rétorika byla věcná, své argumenty opírala o množství statistických údajů, které jsou velmi cenným zdrojem poznání při studiu životní reality a postavení žen ve sledovaném období.

Irena KÁŇOVÁ

Narodila se 5. dubna 1893, zemřela 8. dubna 1963, byla nejmladší poslankyní a jednou ze dvou Slovenek působících v československém parlamentu, před svým vstupem do RNS RČs pracovala jako dělnice v továrně na tabák v Báňské Štiavnici.⁹⁶ Do Revolučního Národního shromáždění nastoupila v roce 1919 na uvolněný mandát po Alici Masarykové. Do činnosti RNS RČs se pravděpodobně aktivně nijak nezapojila.

Prameny zachycují pouze složení poslaneckého slibu ze dne 19. prosince 1919 a rozcházejí se v případě jejího křestního jména. Dle indexu a podle jmenného rejstříku APS PČR se jmenovala Irena, naproti tomu ve stenografickém záznamu z 95. a 102. schůze RNS, kdy Československá sociálně demokratická strana dělnická oznámila její nominaci a poté složila poslanecký slib, je uvedeno křestní jméno Johana.⁹⁷

⁹⁶ APS, karton 46, inv. č.1107, též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/jmenny/KA

⁹⁷ Srovnej: www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=1957 a www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/jmenny/KA versus www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/095schuz/s095001

Betty (Božena) KARPIŠKOVÁ

Narodila se 14. června 1881 v Praze, zemřela 31. října 1942 v Osvětimi. Betty Karpíšková byla politicky velmi aktivní, nejprve pracovala jako sociální pracovníce v Chrudimi, jako vzpomínku na tamější působení vydala knihu Komediánka Magneta. Stala se městskou radní v Kolíně, byla zvolena místopředsedkyní Československé sociálně demokratické strany dělnické, předsedkyní výboru Sociálně demokratických žen a angažovala se i v ženském hnutí, redigovala list Ženské noviny. Ústředním tématem její práce se stala propagace myšlenky plánovaného rodičovství. Za tímto účelem založila Svaz na kontrolu porodů a v roce 1935 na klinice v Praze– Podolí i první poradnu pro plánované rodičovství. V květnu 1941 byla s celou svou rodinou zatčena a pod záminkou tajného spolčování vězněna na Pankráci a v Terezíně, její práci i život ukončil koncentrační tábor Osvětim.

Do Národního shromáždění RČs vstoupila poprvé v roce 1920, poslanecký mandát získala za ČSDSD v Královéhradeckém kraji (od roku 1929 působila ve funkci senátorky.)⁹⁸ Často se vyjadřovala k politické práci žen ve státní i obecní správě, nicméně svého proklamovaného názoru, že žena nemá být v parlamentu političkou, ale spíš sociální a kulturní pracovnící, se sama příliš nedržela. Aktivně působila ve výborech branném (!), kulturním, sociálně-politickém, vyšetřovacím, ústavně-právním, zásobovacím, zdravotním a živnostenském, jehož byla také zpravodajkou ve věci obchodní dohody s Islandem. Podala návrhy zákonů a rezoluce o nutnosti reorganizace dívčího školství a podpoře v nezaměstnanosti, která zvláště tíživě dopadala na ženy, dělnice a služky, které často končily jako prostitutky.⁹⁹ Upozorňovala na chudobu, na nedostatek bytů a na nutnost zvýšit vdovské a sirotčí důchody. S řečí v plénu sněmovny vystoupila celkově sedmkrát. Ovšem největší diskusi vzbudila její vystoupení při projednávání rozpočtu pro léta 1924 respektive 1926. Ve svém apelu na navýšení financí pro podporu porodní a poporodní péče se jednoznačně vyjádřila i k potratovému zákonu.¹⁰⁰

„V našem parlamentě byly již podány tři návrhy na novelizaci potratových paragrafů. Pan ministr Šrámek se domnívá, že jeden z nich, návrh Landové-Štychové, byl dokonce příčinou toho, že umělé potraty u nás na tolik vzrostly. Pan ministr se mylí, jako se mylí všichni teoretikové, dívající se na život různě zabarvenými brýlemi předsudků. My, dělnické ženy a matky, prošlé tvrdou školou životní a schopné procítiti dnešní bolesti a bídu chudých žen a matek z vrstev nejnižších a středních, cítíme a chápeme tuto bolest jako svoji vlastní. Proto jsme prosty předsudků a skrupulí, jimiž jsou zatíženi kněží z důvodů náboženských, lékaři z důvodů stavovských a konečně buržoové a kapitalisté z důvodů egoistických.

⁹⁸ APS, karton 47, inv. číslo 1124

⁹⁹Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 4. a 6. zasedání, Praha 1922 a 1923, s. 2680-2681 a 2339- 2343, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/174schuz/s174016

¹⁰⁰ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/370schuz

Moralisty všech druhů pomímám, poněvadž úbytek nebo vzestup porodů nemá s mravností úplně nic společného.“

Touto řečí navázala na svá předchozí vystoupení, kdy předložila jasnou kritiku církve, zejména katolického kléru a dogmatu. Velmi kategoricky se vyjádřila k nutnosti odluky církve a státu a k úpravě návrhu rozpočtu definitivním zrušením položek určených na náboženství.¹⁰¹ Byla neutuchající kritičkou vlivu církve na společnost. Jakou nelibost přinášela její vystoupení poslancům za stranu lidovou je patrné z jejich reakcí a výkřiků, jimiž vystoupení poslankyně Karpíškové často doprovázeli.¹⁰²

Vznesla celkově čtyři dotazy, o nepřístojném počínání katechety v Kolíně, o zatajování daně z obratu nesvědomyými obchodníky, o propouštění žen zaměstnaných v léčebném ústavě v Kroměříži z důvodu, že se provdaly a v záležitosti reformy porodnické pomoci.¹⁰³

V roce 1925 získala poslanecký mandát opět za ČSDSD, tentokrát však v Pražském volebním kraji.¹⁰⁴ Byla členkou výborů sociálně- politického, zahraničního, zásobovacího, zdravotnického, zemědělského, živnostenského, vyšetřovacího, jehož byla místopředsedkyní a náhradnicí ve výboru inkompatibilitním.

Vznesla jeden iniciativní a jeden pozměňovací návrh ohledně vzdělávání porodních asistentek (tisk 1699). Další tři pozměňovací návrhy se týkaly státního rozpočtu pro rok 1928 (tisk 1260) a jeden zákona o platových poměrech učitelstva (tisk 334).¹⁰⁵ Osnově zákona o porodnické praxi a vzdělávání porodních asistentek věnovala i tři rezoluce. Dvě předchozí rezoluce se vztahovaly k úpravě platových podmínek státních zaměstnanců obecně, zejména revize platů duchovenstva.¹⁰⁶

V plénu sněmovny vystoupila v tomto období osmkrát. Opět hovořila k zákonu o porodnictví a úpravám platů duchovenstva. Nově se věnovala finančním zákonům, změně celního sazebníku (tisk 360), přímým daním (tisk 1000) nebo státnímu závěrečnému účtu pro rok 1924 (tisk 753) a také organizaci politické správy a

¹⁰¹ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 9. zasedání, Praha 1923, s. 814-820, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/233schuz/s233003

¹⁰² Viz například www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/370schuz

¹⁰³ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/KC

¹⁰⁴ V dokumentu zaznamenávajícím skládání poslaneckého slibu je v kolonce povolání uvedeno: manželka typografa na Smíchově, což vzhledem k její předchozí politické kariéře a četné veřejné aktivitě působí kuriózně. www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/001schuz/s001001

¹⁰⁵ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/index01

¹⁰⁶ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/Kb

samosprávy republiky (tisky 1007 či 1101). Vyslovila se i k zákonu o státních starobních podporách (tisk 2000).¹⁰⁷

Interpelací vznesla pět, o novém zdražení cukru cukrovarnickým kartelem (tisk 743), o zakročování policie při schůzi sociálně- demokratického dělnictva (tisk 746/III), o ochraně nemanželských dětí (tisk 2025/XI), o vydání zvláštního zákona na úpravu péče o mládež (tisk 2048/I), a že státní zdravotnické ústavy odmítají uznávat porodním asistentkám diplomy (tisk 1032/V).¹⁰⁸

V roce 1928 podal poslanec Krejčí na poslankyni Karpíškovou stížnost, sám však tuto žádost v krátké době opět odvolal.¹⁰⁹

V roce 1929 získala Betty Karpíšková již senátorský mandát, opět za ČSDSD. V Senátu NS RČs byla členkou pouze sociálně-politického výboru. Tohoto výboru byla zpravodajkou ve věci zákonů týkajících se bytové péče a zákona o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců.¹¹⁰

V plénu Senátu veřejně vystoupila šestkrát. Při rozpravě o státním rozpočtu pro rok 1930 a znovu při rozpravě zákona na ochranu osob s vyživovací povinností, hovořila o zásobovacích a hospodářských problémech v republice, upozorňovala na vzrůstající případy lichvy a poukázala na nedostatečnou státní kontrolu této nelegální činnosti. Opět zmínila i své „ústřední“ téma, porodnost.¹¹¹

„A nyní bych chtěla ještě něco krátce podotknouti k některým položkám v resortu jiných ministerstev. Velmi kvitujeme a oceňujeme intenzivnost a houževnatost dnešního obsazení ministerstva sociální péče, zejména pokud jde o řešení sociálních otázek, které souvisejí s hospodářskou krizí, jak tomu bylo u zákona na ochranu nájemníků, na podporu stavebního ruchu a nyní také na podporu v nezaměstnanosti. Ale ovšem my bychom si přáli, aby zejména také péče o matky a kojence našla v příštím sdělování rozpočtu větší ohlasu a odezvy, tím spíše, že ustavičně slyšíme nářky na pokles populace. Ne nucení k porodnosti, ale náležitá úprava otázek existenčních, zabezpečení práce a zabezpečení obživy to bude, které nám dá větší porodnost, nikoli nucení a státem nařizované bezhlavé a nesmyslné rodění.“

Při projednávání státního rozpočtu pro rok 1933 upozorňovala na problémy pracujících žen, důrazně žádala změnu zákona o interrupcích z roku 1852 a opakovaně vybízela ke zřízení poraden pro plánované rodičovství, sexuální hygienu a antikoncepci.¹¹²

„Slavný senáte! U příležitosti projednávání státního rozpočtu, který nese značné stopy hospodářské krise, chtěla bych upozornit na některé problémy pracujících žen, jejichž celkové postavení se za dlouhého trvání krise velmi zhoršilo. Většinu obyvatelstva tohoto státu tvoří právě ženy a třebaže jen nepatrně zastoupeny v zákonodárných sborech, mají zajisté plné právo, aby všechny otázky, jež se vztahují k jejich práci a každodenním zápasům byly chápány a řešeny tak, jak toho vyžaduje jejich důležitost. Vývojem hospodářských a sociálních poměrů vytvořily se v posledních letech 2 hlavní typy provdaných pracujících žen: v domácnosti a ve výdělečném zaměstnání. Uprostřed stojí ty, které nesou celou tíhu

¹⁰⁷ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/index01

¹⁰⁸ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/Kb

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/3vo/rejstrik/jmenny/ka

¹¹¹ www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/028schuz/s028009

¹¹² www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/197schuz/s197009

dnešních poměrů, vykonávající oba tyto druhy práce. Jsou to dělnice tovární i zemědělské a nižší a střední kategorie veřejných zaměstnankyň. Veliká armáda pracujících dívek v nejrůznějších oborech tvoří doplněk mohutného celku pracujících žen, jehož požadavky musí být každým politickým a státním režimem respektovány...

...Slyšíme dnes časté nářky, že ženy utíkají z domácnosti a dávají přednost výdělečné činnosti. Není divu, když jejich odpovědná práce v domácnosti je znehodnocována stálým stlačováním kupní síly mužovy mzdy a platu, k němuž nepřimo, ale velmi zlobně přispívá neodůvodněné udržování vysokých cen. Tak se ustavičně stlačuje podíl žen v domácnosti pracujících na příjmech manželových a k hospodářské závislosti, pro ženu tak často nevýhodné, přistupuje ještě nutnost krajního omezování se ve vlastních, sebe skromnějších potřebách. Zhodnocení práva ženy v domácnosti, pro něž pracujeme, musí mít právní podklad v chystané novelisaci rodinného práva, ale i ve zlepšených možnostech kulturního i hospodářského života ženy uvnitř rodiny. Povinností státu je udržovati co nejvyšší kupní sílu mezd a platů vůbec, aby rodina, v níž se žena věnuje pouze práci v domácnosti a dětem, mohla existovati při nestlačené životní míře ženy...

...Statečná iniciativa ministra spravedlnosti však posunula vlastní jádro problému do popředí a dnes již můžeme říci s jistotou, že ovlivní i jeho účelné řešení. Jádrem problému je naléhavá nutnost omezování porodnosti, čili kontrola porodů, jak ji znají dnes všechny kulturní státy, avšak kontrola porodů nenásilným způsobem, ochranou před početím. Nedostaneme-li se dnes pro odpor klerikálních stran k projednání vládního návrhu podle osnovy Meissnerovy (min.spravedlnosti pozn. autorky), dostaneme se - hlavně v důsledku rozruchu, jež osnova ta vyvolala - k široké uvědomovací akci ve věcech sexuální hygieny, k zakládání porad a k spolupráci všech pokrokových žvlů v republice na potírání potratářství ne žalářováním a šikanováním žen - tím se až dosud docílovalo pravého opaku - ale poučováním o ochranných prostředcích a bezplatným poskytováním jich nemocenskými pojišťovnami nezáměrnému členstvu. Ministerstvo zdravotnictví, které až dosud mlčelo - z nepochopitelných důvodů - k strašlivému plýtvání zdravím a silami matek, mělo by se postavit v čelo tomuto kulturnímu boji proti potratářství a proti neodpovědnému plození, jehož výsledkem, zvláště za dnešních hospodářských poměrů nemůže být kvalitní přírůstek populační, nýbrž pouze zvýšení morbidity dětí a matek.“

Dále se ještě vyslovila ke změně zákona o válečných poškozencích (tisk 236), k prodloužení lhůty k postátnění odborných škol pro ženská povolání (tisk 1371) a vystoupila proti brannému příspěvku, požadovala, aby matky z placení příspěvků byly vyňaty z toho důvodu, že mateřství samo o sobě je již dostatečnou daní.¹¹³

Vznesla dvě interpelace. První stran inzerování a dovozu preparátů z ciziny k léčení pohlavních chorob (tisk 343/3) a druhou ve věci bezplatného očkování dětí proti záškrtu (tisk 1420/2).¹¹⁴

Na svou práci navázala i ve volebním období po roce 1935. Opět zasedla v Senátu NS RČs za ČSDSD, po událostech podzimu 1938 se stala členkou klubu Národní strany práce. Zvolena byla do výborů imunitního, kulturního a sociálně-politického. Tohoto byla také zpravodajkou ve věci úpravy platových poměrů školních inspektorů a ředitelů (tisk 442).

V plénu Senátu vystoupila třikrát. Při projednávání státního rozpočtu pro rok 1936 respektive 1937 (tisky 75 a 340) a při jednání o úhradových předlohách vztahujících se k předešlému státnímu rozpočtu (tisky 602, 605 a 608-617), ve všech případech hovořila zejména o zdražování základních potravin a potřebě růstu mezd pro pracující ženy, jejichž reálné platy neustále klesaly.

¹¹³ www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/286schuz/s286003

¹¹⁴ www.psp.cz/eknih/1929ns/se/tisky

Interpelaci vznesla jedinou, ve věci snížení cla na dovoz dobytku z ciziny (tisk 271/2).¹¹⁵

Poslankyně a později senátorka Karpíšková byla jednou z nejdéle aktivních českých političek. Přestože byla členkou mnoha různých parlamentních výborů její činnost se soustředila na otázky mateřství a plánovaného rodičovství. Ve svých projevech hovořila jménem pracujících žen, tyto chápala jako celek, postupně upustila od rozdělení mezi dělnicemi či úřednicemi. Její rétorika i celkový projev prošel výraznější proměnou. Od prvotně radikálnějších pozic se změnil až k umírněnosti a kultivovanosti, což bylo příznačné pro její působení v Senátu, jak je patrné z absence disciplinárních a imunitních řízení.

¹¹⁵ www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky

Irene KIRPAL

Narodila se 1. ledna 1886, zemřela roku 1977. Žila v Ústí nad Labem kde pracovala jako soukromnice a byla členkou tamějšího obecního zastupitelstva. Byla členkou výkonného výboru Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakischen Republik (DSDAP, Německá sociálně demokratická strana dělnická v Československé republice). Do Poslanecké sněmovny NS RČs byla zvolena ve volebním kraji Česká Lípa a mandát vykonávala až do roku 1938, kdy podobně jako Fanni Blatny pro svůj židovský původ emigrovala do Velké Británie, po válce se do Československa vrátila.

V prvním volebním období Poslanecké sněmovny NS RČs byla členkou výborů dopravního, iniciativního, kulturního, sociálně-politického, živnostenského (hospodářského), zdravotního a výboru pro prozkoumání činnosti Stálého výboru. Nejvíce se věnovala práci pro výbor zdravotní, sociálně-politický a živnostenský. V parlamentu vynikala svou aktivitou, podala dva iniciativní a šestnáct pozměňovacích návrhů, převážně k zákonům týkajících se sociálních otázek, jako je například postavení žen (tisk 4376) a matek (tisk 1042), podpora nemocnic (tisk 4321) či úprava daňového zatížení (tisk 4370). Do konce roku 1923 podala osm rezolucí, tři k osnově zákona o reorganizaci dívčích odborných škol týkající se ustanovení německé inspektorky pro německé ženské školy a obsazování administrativních míst absolventkami (tisky 3395 a 4376), zbývající se vztahovaly k státním rozpočtům pro léta 1921 až 1923.¹¹⁶

Ve svých deseti vystoupeních v parlamentním plénu se vyjadřovala k návrhům rozpočtů na všechna léta tohoto volebního období, v dalších vystoupeních se dotkla stavebnictví (tisk 3306), dívčího vzdělávání (tisk 3395), nutnosti zákonné úpravy poměrů mezi zaměstnanci a zaměstnavateli na Slovensku a Podkarpatské Rusi (tisky 4834 a 4773) a potírání korupce (tisk 4736).¹¹⁷ Během posledně uvedeného projevu mj. pronesla.¹¹⁸

„(německy) ...Právě tak křiklavé a právě tak reakční jsou §§ 8 a 9. Vdavky úřednice mají býti beze všeho vzdáním se úřadu, ano i služební poměr již daný může býti zrušen, jestliže manželský život, mateřství nebo život ve společné domácnosti se značně dotýká služebních povinností zaměstnance. Nechtějí-li státní úřednice ztratiti svá místa, nesmějí se vdáti, neboť stát netrpí u nich žádného legálního nebo nelegálního manželství, ano on platí premie za přelétavý život lásky. Avšak vyhození nemá tak boletí, na ránu patří také náplast, neboť podle § 11 patří zaměstnancům za zrušení služebního poměru podle §§ 8 a 10 odbytné, ovšem vyjímaje případ, že zaměstnaná zanedbávala úmyslně své služební povinnosti. Považují za zcela zbytečné činiti nějaké poznámky k tomuto paragrafu. Toto odstrčení ženy, toto snižování mateřství jest novým smutným příkladem, jak se v tomto státě zneužívá ducha ústavy, ducha demokracie...S tohoto místa protestujeme co nejostřeji a prohlašujeme, že veškerý ženský svět musí býti naplněn hlubokou nedůvěrou proti právní vůli tohoto státu. Svých těžce dobytých práv budeme úporně a energicky stále hájiti a věříme, že zamýšlená loupež na rovnoprávnosti ženy nalezne německé a české ženy v téměř obranném postavení...“

¹¹⁶ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/KD a www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/278schuz

Vznesla pět interpelací, například ohledně činnosti pražského zemského úřadu pro péči o válečné poškozence (tisk 3816), ve věci zaopatřovacích požitků bývalých ošetřovatelek (tisk 4824) nebo zabavení sociálně-demokratického deníku "Volksrecht", vycházejícího v Ústí nad Labem (tisk 4233) a jeden dotaz, ve kterém upozornila jak se nakládá se státně zkoušenými sestrami německé národnosti ve všeobecné nemocnici v Praze a žačkami německé školy pro ošetřovatelky.¹¹⁹

V roce 1925 svůj volební úspěch zopakovala. Byla členkou výborů imunitního, iniciativního, kulturního, rozpočtového, sociálně-politického, zásobovacího, zemědělského a živnostenského. K projednání předložila čtyři iniciativní, šest pozměňovacích, tři doplňovací a čtyři eventuelní návrhy k předlohám zákonů. Iniciativy se týkaly úpravy platů a právních poměrů pěstounek na mateřských školách (tisk 218), poskytnutí pomoci obcím stížených záplavami (tisky 566 a 1180), osnovy zákona o péči o invalidy (tisk 1612) a návrhu proti osnově zákona o potulných cikánech a podobných tulácích (tisk 1167). Pozměňovací návrhy předložila k osnově zákona o pomocných školách (třídách) (tisk 2105), ve věci stanovení hranice příjmu vylučující z nároku na důchod válečné invalidy a po nich pozůstalé (tisk 1384) a zákonu proti nekalé soutěži (tisk 1078). K posledním dvěma uvedeným případům vypracovala tři resoluce.

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila devětkrát, z těchto projevů vzešly výše zmíněné návrhy a resoluce. Kromě nich již tradičně vystoupila při debatě o státním rozpočtu, zde pro léta 1927 až 1929.¹²⁰

Vznesla deset interpelací a dva dotazy. Většinou ve věci školství (např. o celibátu učitelek, tisk 1122/XXII), postupům orgánů státní správy a samosprávy (např. tisk 1643/IX) a individuálním persekucím (tisk 2313/XXIII). Pro rušení debaty o změnách celního sazebníku byla spolu se svými kolegy volána k pořádku.¹²¹

V následujícím období 1929/1935 svůj poslanecký mandát obhájila. Byla zvolena do výborů kulturního, rozpočtového, zásobovacího, zdravotnického a živnostensko-obchodního. Nebyla již tak aktivní jako v předešlých obdobích. Nepředložila žádný návrh k projednání a kromě debaty o novelizaci zákona o zubním lékařství (tisk 2501) vystoupila již jen při debatách o státním rozpočtu pro léta 1931, 1934 a 1935.¹²²

¹¹⁹ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/KD a www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/KC

Hovořila o přebujelém státním aparátu, o cenzuře, která se v poslední době rozmohla i ve filmu a divadle, o vězeňství, naléhavě promluvila o vzdělávání mládeže a fašizaci/nacizaci škol v pohraničí, svá tvrzení doložila konkrétními důkazy.¹²³

„Viděli jsme dámy a pánové, jak vtrhl do školy fašistický duch, zvláště musili jsme s politováním zjistit, že se z četných středních škol staly pravé fašistické líhně. Nechci zde konati žádnou přednášku pro učitele, co znamená učitel a demokracie, ale chci prohlásit jen jedno: Učitel musí být prvním uvědomělým hlasatelem demokracie. Ale, slavná sněmovno, demokracie se nesmí licoměrně předstírat, jak jsme to mohli často a zvláště dne 28. října pozorovati, nýbrž k demokracii se musí člověk hlásit z plného přesvědčení. Ve škole samé mohli jsme pozorovati, že se i pod pláštěm učitelování dělá fašistická propaganda. A tu jsme uvítali, že pan ministr prohlásil, že ten, kdo ve své veřejné a soukromé činnosti ve státě a demokracii přeje nepřátelskému násilí a rasové nenávisti, nemůže být ve škole učitelem. Naše škola potřebuje celé učitele. A tento krátký výňatek z řeči chceme jako rodiče zdůraznit. Otevřeně prohlašujeme: Učitel fašista nepatří do školy. Rodiče se pokusí o všechno, aby fašističtí učitelé byli ze školy propuštěni. Oni to byli, kteří doslova otrávil duši našich dětí. Naše děti musejí za všech okolností být vychovávány k myšlence míru a svobody, ke smíření a dorozumění národů. (Výborně!) Chceme, aby se z našich dětí stali sebevědomí, charakterní demokrati. Tuto výchovu můžeme však očekávat jen od demokraticky smýšlejícího učitele, tedy od skutečného demokrata.

V této souvislosti ráda bych promluvila několik slov napomenutí k našim učitelkám. Za všechny zákony v tomto státě na ochranu ženské práce a osobnosti ženy děkují učitelky demokracii. S hlubokým rozhořčením musili jsme pozorovati, jaké následky měl fašismus v této otázce právě v Německé říši. Všude v Německu byla žena vytlačena z veřejné životní sféry, marně hledáme tam ženu na vedoucím místě, ve školní správě, byla vytlačena z politiky, byla zatlačena všude. Nechtějí-li naše učitelky a naše v povolání zaměstnané ženy utrpět týž osud, je potřebí, aby se co nejrychleji odvrátily od fašismu. Bohužel, jsme přesvědčeni, že i většina učitelek jest ve fašistickém táboře. Toto napomenutí neplatí ovšem jen německým učitelkám, nýbrž platí stejnou měrou i českým učitelkám a platí i všem ženám. Kdo si dělá nárok, aby ho demokracie chránila, musí sám být přesvědčeným demokratem.“

Jediná interpelace se týkala stížnosti na chování četnictva (tisk 320/IV).¹²⁴

V posledním předválečném volebním období vykonávala svou funkci do konce října 1938, kdy její mandát, stejně jako i stranických kolegů, opatřením Stálého výboru zanikl. Byla členkou výborů kulturního, zdravotnického a sociálně-politického. Posledně jmenovaného byla zpravodajkou ve věci návrhu zákona o odškodnění nemocí z povolání (tisk 1268).

Vypracovala osm iniciativních návrhů, z nich pět se věnovalo školství (např. tisk 512). Zbýlé tři se týkaly mimořádné pomoci obcím a zemědělcům stížených živelní pohromou (např. tisky 1002 a 1003). Dvěma resolucemi podpořila návrhy poslaneckých kolegů ve věci úpravy platových poměrů vysokoškolských asistentů (tisk 417) a učitelů na základních školách (tisk 1029).¹²⁵

V obou svých projevech v plénu sněmovny se věnovala otázce školství a problémům pronikání fašistických a protidemokratických myšlenek mezi učitelstvo v pohraničí.

¹²³ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/303schuz/s303007

¹²⁴ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/KC

¹²⁵ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/rejstrik/jmenny/KA

Vznesla jednu interpelaci ve věci zavedení odborných ředitelských zkoušek (tisk 341/XIV).¹²⁶

Poslankyně Kirpal se ve své legislativní práci soustředila primárně na problematiku školství. Pozoruhodné byly její projevy upozorňující na stále větší fašizaci pohraničí. Tato svá tvrzení vždy doložila konkrétními důkazy, které si mnohdy obstarala při inspekcích škol a knihoven v pohraničí. Vystupovala proti přívržencům němectví podle ideálu Třetí říše. Její rétorika byla umírněná, kritika se vztahovala ke konkrétním případům a byla vždy podložena důkazy.

¹²⁶ Tamtéž.

Františka KOLAŘÍKOVÁ

Narodila se 27. března 1868, pracovala jako dělnice v tabákovém průmyslu v Hodoníně. Za Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou byla delegována do RNS RČs roku 1919.¹²⁷

Pracovala ve výborech pro slovenské záležitosti, pro vyřizování vyživovacích příspěvků a pro potrestání válečných viníků, z něhož záhy vystoupila. Ve svém jediném projevu v roce 1919, promluvila o špatných poměrech tabákového dělnictva. Dovolávala se především zvýšení mezd, jejichž tehdejší úroveň nutila ženy a děti k drobné kriminalitě, převážně ke krádežím.¹²⁸

*„Bída donutí ke všemu. Naše ženy nebyly zvyklé odcizovat. My jsme tolik trpěly, my neměly nikdy na ruzích ustláno a nedopustila by se žádná dělnice a žádný dělník takového přehmatu - ne že bych to hájila, je to bahno, je to ošklivé, ale hlad je zlá věc. Kdo nás k tomu donutil? Vinu na tom nesou nejvíce agráři, vážení přítomní, vinu na tom nesou nejvíce ti, kteří nám nechtěli prodati ani kilo bramborů, ani litr mléka, ani trochu omastku a vůbec nic bez kuřiva, protože věděli, že to jsou dělníci z tabákové továrny. Ale ne, že by se to kuřivo odčítalo, vážení přítomní, ti dělníci musili zaplatit vše za keřasovskou cenu a kuřivo musili dávat zadarmo. Tak to bylo. Tabákové dělnictvo bylo donuceno k takovým poměrům. Je to hanebné, já to odsuzuji, vážení přítomní, ale za takových poměrů, jaké dnes ještě panují, se to nedá snad změnit. Já tady to prohlašuji, aby p. finanční ministr nešetřil na dělnictvu, aby šetřil tam, kde opravdu se šetřiti dá, ale na mzdě dělnictva aby se nešetřilo, protože to opravdu nese škodu i československé republice...
...Velectění, my ženy obzvláště, my ženy chceme mít československou republiku tak, abychom se měly lépe. Naše ženy volají dnes po kultuře, my dosud nemohly jsme se vzdělávat, poněvadž jsme k tomu neměly příležitosti, žádný o nás nedbal, měly jsme školství zanedbané, - my chceme, aby bylo co nejvíce škol pro naše děti, aby naše děti byly docela jinak vychovávány, aby stal se z nich vzdělanější národ. Ale musíte se také starat, když chcete mít silný a zdravý národ, aby nemusily hynouti hlady, abychom měly tolik, abychom mohly naše děti také vychovat, abychom je měly zdravé a silné tak, jako je mají silné boháči, a ti, kteří bídy neznají. Takový člověk, který má všeho dost, hladovému neuvěří, ten myslí, že ten chudák nemá také žaludek, jako ten majetný člověk, a proto je zde takové neuznání. A nedbá se, aby se ty poměry změnily.“*

Vznesla jeden dotaz na předsedu vlády ohledně živelné katastrofy na Moravě (tisk 1342).¹²⁹

Poslankyně Kolaříková se monotematicky věnovala zlepšení platových poměrů tabákového dělnictva, jehož životní situaci znala ze své vlastní zkušenosti. Její projev je krátký, velmi kritický k obchodníkům a použitý slovník obsahuje četné „lidové“ výrazy a slovní spojení.

¹²⁷ APS, karton 51, inv. č.1231, někdy psaná též Kolářiková, též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/registrik/jmenny/KB

¹²⁸ Těsnopisecké zprávy o schůzích Národního Shromáždění Československého, svazek II, Praha 1919, s. 1812-1814, též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/060schuz/s060013

¹²⁹ www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1342_00

Gizela KOLLÁRIKOVÁ

Narodila se 24. října 1892, zemřela 24. října 1960.¹³⁰ Zvolena do Poslanecké sněmovny NS RČs byla roce 1925 za Komunistickou stranu Československa, ve volebním kraji Liptovský Sv. Mikuláš. Její volba však byla volebním soudem v Praze ověřena až o dva roky později, takže se do práce sněmovny aktivně zapojila až v roce 1927.¹³¹ Do té doby se živila pronajímáním domu v Budatíně.

Byla členkou výborů kulturního, sociálně-politického, zdravotnického a zemědělského.

Samostatně nepodala žádný návrh zákona, ale je podepsána pod několik iniciativních návrhů stranických kolegů, například s poslankyní Vobeckou u zákona o domácích zaměstnáních.¹³²

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila dvakrát. Nejprve při projednávání zákonů o úpravě finančního hospodářství územně samosprávných celků a o přímých daních. Zde promluvila ohledně daňového zatížení slovenského rolnictva a o návrzích zákonů, které byly proti rovnoprávnosti žen.¹³³

„Vážená snemovňa! Vládny návrh zákona o daňovej reforme je čiste namierený proti širokým vrstvám pracujúceho roľníkeho a robotníkeho ľudu. § 5, odst. 3. je priamo urážkou ženy, v ktorom za hlavu rodiny je považovaný muž. Toto ponížovanie a podceňovanie ženy stále rastie v hlavách jednotlivcov v tomto parlamente, čo dokázaly aj výroky pána posl. Štefánka, ktorý v tejto snemovni vo svojej reči dňa 29. apríla 1927 prehlásil nasledovne: "Verím, že páni poslanci dr Meissner a dr Dérer nepodpisovali by dnes volebné právo ženám a 21ročným deťom, lebo tu majú následky nebezpečia, ktoré rastie z volebného práva žien. Lepšie by bolo bývalo, keď by boli dostali r. 1920 o 10 mandátov menej, aspoň by boli menej ztratili r. 1925."... My ženy budeme si brániť naše práva do dôsledku a pri každom útoku na práva žien - ktoré práva boli vydobyté revolučným tlakom nás pri utvorení tohoto štátu - budeme mobilizovať do boja všetky ženy.

Proletárska žena má najťažší úkol v dnešnom kapitalistickom zariadení. Všetky ťarchy domácnosti sú uvalené na bedrá ženy. Ak uvážime, že príjem proletárskej ženy na zaokrytie denných potrieb je tak mízerný, že v mnohých prípadoch musí byť umelcom, ak chce zaokryť všetky potreby domácnosti, vidíme, že žena, ktorá všetkým svojim úsilím, celou svojou fyzickou silou prispieva na udržanie rodiny, je dnešnou reakčnou smetáňkou v tejto snemovni natoľko podceňovaná, že dáva mužom priamo a zákonom zaručené veliteľské právo nad ženou vtedy, keď v iných zemiach, ako je Norsko a Švédsko, sa tieto pojmy poddanstva odstraňujú. Nepočítam do toho Sovietsky Sväz, kde je žena skutočne rovnoprávna s mužom a má vo všetkom také právo ako muž, t. j. tam nerobia pohlavné rozdiely.

Na jednej strane, podľa tejto predlohy, vidíme ženu v pojmu poddanstva a podrobenosti, na druhej strane vidíme, že žena ručí za daň mužovu podľa §u 264, odst. 6. plne, ktorá mu bola predpísaná. Nie je toto vysmechom, pánovia, samých vás, keď na jednej strane ženu zotročujete a na druhej strane činite ju zodpovednú za vymeranú daň mužovu? Vy si týmto odhalujete vaše slabé stránky a vašu zbabelosť. V ženách, ktoré spoločne s mužmi musia zápasit' za udržanie svojho života a života svojích detí, vyvíja sa rýchlejšim tempom revolučná ideológia a odpor proti kapitalistickému poriadku, vami zavedenému, a preto je vašou snahou zbaviť ženu každého práva, odstrániť ju z verejného života, spraviť z nej otrokyňu svojej domácnosti a otrokyňu svojho muža.

Ďalej § 236 dokazuje jeden z vašich husárskych kúskov, v ktorom podľa odst. 1. do daňových komisií môžu byť volení iba členovia mužského pohlavia. Proti tomuto paragrafu, odst. 1. musíme sa my ženy tiež rázne ohradiť a žiadať energicky škrtnutie slov "mužského pohlavia" a zmeniť túto vetu na "pohlavie bezrozdielné". Či ženy nie sú poplatníkmi v Československej republike? Keďže podľa úradnej štatistiky ...ženy tvoria asi jednu štvrtinu poplatníctva, ktoré vôbec nebudú mať v daňových komisiách zastúpenie. Koľko je mimo toho ešte žien zárobkove činných v domácnosti, ktoré svojím zárobkom prispievajú na

¹³⁰ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/KF

¹³¹ Důvody prodlení nezjištěny.

¹³² www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t0348_00

¹³³ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/080schuz/s080015

zvýšení příjmu do domácnosti, který bude tiež, ako aj príjem detí, ktoré sú zárobkove činné, započítaný do hrubého príjmu, ktorý podľa daňovej predlohy bude odaniteľný..."

Poté hovořila o zákonu o zřizení nucených pracovních kolonií a o změně některých ustanovení trestního práva. V tomto projevu vyzdvihovala oprávněnost stávkování rolníků, jako předzvěst třídního boje a konce kapitalismu.¹³⁴

„Zemedelská stávka je len jedno ohnivo v reťazi bojov, ktoré proletariát v budúcnosti na základe ohromného útlaku proti svojim vykorisťovateľom a proti celému kapitalistickému poriadku československému bude musieť zahájiť. Tento boj rozšírený musí byť v medzinárodnom merítku proti spojenému kapitalizmu celého sveta. Proletariát musí vystúpiť medzinárodne, aby štabilizačný proces kapitalizmu na úkor robotnej triedy zastavil, preto i po tejto stránke zemerobotnícky boj má hlboký politický význam a tak ho musí chápať tiež proletariát. Zemedelský boj nie je len bojom zemedelcov, je to boj celej robotníckej triedy, je signálom priemyselného proletariátu, ktorý trpí rovnakým spôsobom a preto zemerobotníctvo vyzýva tiež priemyselné robotníctvo vo všetkých odvetviach, aby v jeho ťažkom zápase bolo mu nápomocné ako po stránke finančnej, tak morálnej. Preto zemedelská stávka je prvým signálom, ktorý k boju vyburcovať má všetkých ubiedených otrokov tovarieň, na stavbe a bani, aby svojim hromovým hlasom zavolali do celého sveta: "Do boja vstaňte, otroci!"...(dříve) Dnes nám je už celkom jasné, že čsl. buržoázia úplne zaraduje sa do imperialistickej fronty proti SSSR, že pri týchto veľ'korysých plánoch čsl. kapitalistom prišla zemedelská stávka ako ohnivá sprcha, na ktorú pri prevádzaní štabilizačného procesu čsl. kapitalisti vôbec nepočítali. A zo strachu československého kapitalizmu súčasne dostali tiež strach i sociálni demokrati, lebo veľmi dobre vedia, že ak proletariát účtovať bude s kapitalistami, tak pri jednej príležitosti vyrovná si účet tiež s reformistickými zradcami, ktorými zapredaný bol proletariát kapitalistom...Nech žije boj zemedelského robotníctva! Nech žije zemedelský proletariát! Nech žijú rudé odborové organizácie! Nech žije rudá odborová Internacionála!"

Vznesla dvě interpelace, první ve věci chování školního správce v Budatíně (tisk 2025/I), druhou ve věci hrubého chování četníka (tisk 2206/XV).¹³⁵

Pro přestupek zákona na ochranu republiky byla čtyřikrát podána žádost imunitnímu výboru na její vydání k soudnímu stíhání. Dvakrát byla tato žádost odvolána, v ostatních případech vydána nebyla. V jednom případě byla tato žádost podána okresním úřadem v Žilíně pro neoprávněně pořádní veřejné schůze.

Jednou byla poslankyně volána k pořádku, během projevu dr. Kramáře o zrušení župního zřizení.¹³⁶

Jak vyplývá z výše uvedeného textu, rétorika poslankyně Kollárikové byla radikální. Ve svých projevech vždy hovořila o boji (někdy k němu přímo vyzývala), k němuž poškozenou stranu (zemědělce, ženy, Slováci) přinutil kapitalistický stát a jeho vláda. Její názory byly protirežimní až protistátní, plné obdivu k SSSR a jeho ideologické doktríně.

¹³⁴ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/198schuz/s198005

¹³⁵ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/index01

¹³⁶ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/090schuz/s090003 Při této schůzi byli pro soustavné rušení (zpěv, troubení na trubku, pískot) voláni k pořádku téměř všichni komunističtí poslanci.

Emma KOUTKOVÁ

Z dochovaných životopisných údajů víme jen, že pracovala jako poštovní úřednice v okrese Hronov, v době, kdy kandidovala do Senátu NS RČs byla již ve výslužbě, tam byla zvolena v roce 1935 ve volebním kraji Hradec Králové za Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou. Svou funkci vykonávala pouze necelé jedno volební období. V důsledku událostí podzimu 1938 se stala členkou klubu senátorů Národní strany práce.

Byla členkou výborů národohospodářského, živnostensko- obchodního a náhradnicí výboru inkompatibilitního. Prvně jmenovaného byla zpravodajkou ve věci obchodní smlouvy s Hospodářskou unií Belgo-lucemburskou (tisk 382 a 577).¹³⁷

Iniciativní návrh podala jeden. Spolu s dalšími kolegy intervenovala ve prospěch poskytnutí podpory obcím na Náchodsku, které byly postiženy povodní (tisk 734).¹³⁸

S řečí v plénu Senátu vystoupila dvakrát, v obou případech se vyjadřovala ke státnímu rozpočtu pro rok 1937, respektive 1938. V projevech se soustředila na životní úroveň dělnictva v královehradeckém kraji.¹³⁹

„Jsem zástupkyní župy královehradecké, chudičkého dnes kraje náchodského, kde velká část textilních podniků povětšinou zastavila provoz a připravila tak o chléb množství rodin. A v továrnách, které dnes částečně zahajují práci, není ojedinělým zjevem týdenní výdělek textilního dělníka 50 až 60 Kč, u ženy dělnice je výdělek tento mnohdy ještě mnohem menší. Chce-li žena jít za výdělkem a nemá-li komu svěřit své děcko, musí za jeho ošetření zaplatit denně 5 Kč, za týden 25 Kč, a co jí pak k úhradě ostatních potřeb zbývá? Je nutno se zamyslet nad těžkým životem těchto žen, nad tím, co strádání, bídy, utrpení a odříkáním musejí prožít rodiny nezaměstnaných a polozaměstnaných. Porovnáme-li dnešní nízký výdělek dělníka s běžnými cenami potravin, je na první pohled zřejmo, že není možno, aby z tak nepatrné částky mohly být opatřeny i jen nejnnutnější potřeby životní. Odtud také to veliké procento lidí podvýživou trpících.“

Dalším tématem byla zaměstnanost dorostu. V tomto kontextu se jeví jako zajímavý její návrh na povinné odborné středoškolské vzdělávání.¹⁴⁰

„Řekla jsem již, že vedle zdravotních důvodů jsou to důvody nejlepší přípravy odborné pro každého jednotlivce, jimž musíme věnovat svou pozornost. V dnešní době technicky velmi pokročilé vyžaduje se od dělníka stále více, takže je víc než jisto, že Sletá školní docházka je naprosto nedostatečná. Mladý člověk musí se proto dále vzdělávat, a to prostřednictvím živnostenských pokračovacích a jiných odborných škol. Učebná osnova na těchto školách měla by navazovat na osnovu škol obecných či občanských. Návštěva těchto škol započatá by se pro všechny mladistvé osoby od 14 let bez rozdílu povolání a zaměstnání a trvala by až do 18 let. Požadavek povinného odborného pokračovacího školství pokládáme za tak důležitý, že by k jeho realizování mělo být překročeno co nejdříve. Vyučování nechť je položeno do pracovní doby; vyučování večerní na škole pokračovací a rovněž i nedělní však budiž zásadně zakázáno. Návštěva školy by ovšem byla pro mládež bezplatnou a zúčastnilo by se jí i zemědělské dělnictvo a pomocnice v domácnosti.“

Rétorika senátorky Koutkové byla umírněná. Věnovala se primárně potřebám dělnictva, poté i vzdělávání mládeže. Vystoupení byla monotematická, krátká a věcná.

¹³⁷ www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky

¹³⁸ www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/t0734_00

¹³⁹ www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/052schuz/s052004

¹⁴⁰ www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/095schuz/s095010

Elvira KUHN

Narodila se 6. července 1895, pracovala jako dělnice tabákové továrny v Jáchymově. Byla členkou Komunistické strany Československa, což je neobvyklé vzhledem k faktu, že byla Německé národnosti. Pro své politické názory musela před Druhou světovou válkou emigrovat do Velké Británie.¹⁴¹

Mandát do Poslanecké sněmovny NS RČs získala v Karlovarském volebním kraji v roce 1929. Nálezem volebního soudu v Praze ze dne 28. dubna 1934 pozbyla poslaneckého mandátu a na její místo nastoupil náhradník z téže politické strany. Byla členkou výborů rozpočtového, sociálně-politického a zdravotnického.

Přednesla tři iniciativní návrhy, na zvýšení platů a pensí a aby v hygienických a zdravotních zařízeních byla vybudována zařízení na ochranu dělníků a zaměstnanců v dolech na Radium (tisk 716), na okamžité poskytnutí výpomoci obyvatelstvu obce Svatava (Zwodau, okres Falknov, tisk 1566) a na vydání zákona o soupisu všech dělníků pracujících v domácnostech a o poskytnutí jednorázové výpomoci všem domácím dělníkům v Rudohoří (tisk 2067).¹⁴²

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila celkem třikrát. Promluvila v debatě o státním rozpočtu pro rok 1931.¹⁴³

„(německy): To, co tvrdili komunističtí poslanci, když se sestavovala vláda, ukázalo se pravdou na 100%, totiž, že tato vláda jest koncentrací všech fašistických sil proti dělnické třídě. Sociálfašisté vyklubali se ve vládě jako aktivní složka v procesu, směřujícím k zfašizování. Musíme žasnouti, s jakou rafinovaností a s jakým podvodem byl spáchán zločin a zrada na dělnictvu. Stále jasněji se ukazuje, že sociálfašisté jsou velmi důležitou součástí kapitalismu a že jsou nejnebezpečnějším nepřítelem dělnické třídy. Jejich nejvyšší odborový aparát, a pod jeho vlivem také část nižšího, proměnily se ve špiclovský a stávkokazecký aparát. Jakmile dělníci zahájí boj proti vražedné kapitalistické racionalisaci, jsou to sociálfašističtí vůdcové, kteří organizují stávkokazectví a vydávají dělníky na pospas otroctví podnikatele...

... A sociálfašisté vychvalují tento podvod jako úspěch pro dělníky. Před dělníky mluví radikálně, nazývají kapitalismus krvežíznivou a vražednou obludou, ve skutečnosti však pomáhají zločinci při jeho hanebné práci, urovnávají zlodějům cestu a dávají jim do rukou nástroje ke krádeži a souhlasí s touto loupeží, která jest na dělnících páchána. V tabákové továrně v Jáchymově bylo před válkou zaměstnáno 1200 dělníků, nyní již jen přes 500. Při tom byla tato tabáková továrna vystavěna pro nouzi v této krajině. R. 1931 má býti přijato 10 dělnic, 5 německých a 5 českých, aby tento německý podnik byl počestěn. Také českým dělníkům přísluší práce, ale buržoasie nesmí jich používat k tomu, aby vytlačila Němce z jejich místa. V jiných továrnách není tomu jinak. Žádáme, aby v německých podnicích byli přijímáni jen němečtí dělníci. Národní klíč musí zmizeti. A zatím co ministr dr Czech mluvil na sjezdu německé sociálně-demokratické strany proti potlačování německé národnosti, s tohoto místa o tom nepromluvil, poněvadž jako ministr nesmí německy mluvit. Takto podřizují se tito hrdinové diktátu šovinistických kapitalistů a za cenu ministerského křesla zrazují dělnictvo, jež je volilo.“

Ve sněmovně vystoupila ještě dvakrát vždy však mimo pořad projednávané věci, hovořila o odsouzení poslance Sterna, za jeho protistátní výroky na veřejnosti a

¹⁴¹ www.geocities.com/czechandslovakthings/WW2_CRTF_regind3

¹⁴² www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/kh

¹⁴³ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/088schuz/s088009

vystoupila s projevem, ve kterém poukazovala na chudobu dělnictva postiženého hospodářskou krizí.¹⁴⁴

Vznesla jedenáct interpelací ve kterých si převážně stěžovala na četnictvo a státní správu a na persekuci dělnického tisku. Dva dotazy předložené dle jednacního řádu sněmovny se týkaly urgency odpovědí členů vlády na své předešlé interpelace.

Imunitní výbor zkoumal šest žádostí o její vydání k dalšímu soudnímu stíhání pro přestupky zákona na ochranu republiky a přestupky zákona o shromažďovacím právu. Vydána byla jen v jednom případě, když na schůzi v Dolním Rychnově u Chebu veřejně vybízela k útoku na četnictvo a toho se poté sama zúčastnila.¹⁴⁵

Volána k pořádku, a následně vyloučena na deset schůzí sněmovny a zbavena platu na jeden měsíc, byla pro své nevhodné chování při projevu ministerského předsedy Udržala, když se při čtení programového prohlášení vlády připojila k hlasitému bojkotu komunistických poslanců, kteří neváhali ve sněmovní síni použít lehkou pyrotechniku.¹⁴⁶

Poslankyně Kuhn byla specifická svou stranickou příslušností. Obsahem jejích proslovů byla převážně ostrá kritika vlády a upozorňování na neúnosné životní podmínky dělnictva. Pozoruhodná byla její národnostní nesnášenlivost například i vůči Německu. Její rétorika byla radikální, protivládní až protirežimní.

¹⁴⁴ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/099schuz/s099004 a www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/157schuz/s157005

¹⁴⁵ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/kh

¹⁴⁶ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/094schuz/s094009

Luisa LANDOVÁ-ŠTYCHOVÁ

Narodila se 31. ledna 1885, zemřela 31. srpna 1969.¹⁴⁷ Politicky aktivní byla již před vznikem RČs, především v odbojové činnosti proti Rakousku. V roce 1908 vstoupila do spolku Anarchokomunistů. Spolu se svým manželem astronomem založila hvězdárnu na Petříně a podporovala hnutí socialistických skautů. Publikovala v periodikách *Ženské slovo*, *Osvětová práce* a dalších. Vydala monografii *Žena v manželství*.

Do RNS byla nominována za Československou stranu socialistickou a byla zvolena do výborů zdravotního, pro zodpovězení poselství presidenta republiky a do sociálně politického výboru, ze kterého v říjnu 1919 vystoupila. V plénu sněmovny vystoupila se svým projevem celkem čtyřikrát. V úvodním projevu hovořila na obranu žen-volených zástupkyň, protiargumentovala těm, kteří byli proti ženské politické emancipaci a poukazovali na potenciální možnost zneužití patřičného paragrafu volebního zákona, který osvobozoval ženy od povinnosti přijmout volbu za člena obecního zastupitelstva.¹⁴⁸ Dotkla se také potřeby zreformovat rodinné právo tak, aby i pro ženy v domácnosti (i služebně) platila osmi-hodinová pracovní doba a volební právo v plném rozsahu.¹⁴⁹ Aktivně vystoupila i v boji proti prostituci, kouření a alkoholismu. Především se věnovala reformě manželského práva, požadovala možnost občanského sňatku a rozluky manželství pro všechny občany RČs. V diskusi s Československou stranou lidovou odmítala, aby v této otázce rozhodovali muži-kněží. Proto se stavěla za odluku církve od státu a zvláště za sekularizaci školství. Nejvíce diskutovaným okruhem otázek se stal její požadavek na zrušení § 144 tr. z. (z roku 1852!), jímž bylo ženám znemožněno přerušit z vlastní vůle i z vážných důvodů těhotenství.¹⁵⁰ V rozpravách o rozpočtu požadovala navýšení příspěvků do resortu ministerstva sociální péče a zdravotnictví.¹⁵¹ Spolu s A. Masarykovou a F. Zemínovou podala návrh, aby některé vyvlastněné letohrádky připadly k zřízení Domovin pro děti a sirotky (tisk 226).¹⁵² Právě v důsledné práci s dětmi, v jejich výchově a vzdělávání viděla záruku správného vývoje státu. Ve svém posledním vystoupení připomněla cestu k politické rovnoprávnosti žen a upozorňovala na reálnou diskriminaci žen a na povinnost RNS odstranit tato bezpráví.¹⁵³

¹⁴⁷ APS, karton 60, inv. č.1447.

¹⁴⁸ Těsnopisecké zprávy a schůzích Národního shromáždění Československého, svazek I, Praha 1919, s. 591-595, též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/021schuz

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž, sv. II, str.1460-1465, Praha 1919.

¹⁵¹ Tamtéž, str.1891-1895, viz: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/jmenny/I

¹⁵² Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního shromáždění Československého, svazek V, rok 1919, Praha 1919, též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0226_00

¹⁵³ Těsnopisecké zprávy o schůzích Národního shromáždění Československého, svazek II, Praha 1920, s. 3779-3785, též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/126schuz/s126009

Zdůrazňovala nutnost, aby zaručila úplnou svobodu vědeckého bádání a hlásání jeho výsledků, změnu poměru církve a státu. Zasadila se o zavedení tělesné výchovy do škol, a to dle amerických vzorů (tisk 2669).¹⁵⁴

V prvních řádných parlamentních volbách, roku 1920, kandidovala ve volebním kraji Praha, opět za Československou stranu socialistickou. Po skandálu kolem hlasování proti zákonu na ochranu republiky byla v roce 1923 z ČSS vyloučena, přestože se účastnila jednání, která vedla k jejímu založení. Také byla zbavena mandátu v Národním shromáždění.¹⁵⁵ Poté se stala členkou Komunistické strany Československa.

V parlamentu pracovala ve výborech, kulturním, zdravotním, ústavně- právním a parlamentní úsporné komisi. Prvně dvou jmenovaných byla zpravodajku ve věcech reorganizace odborných dívčích škol (tisk 3395) a zákona o potírání pohlavních nemocí (tisk 3726).¹⁵⁶

Do této doby podala jedenáct návrhů. Například na doplnění ustanovení zákonů o pojištění pracujících vrstev povinným pojištěním mateřským (tisk 698), dvakrát ohledně novelizace ustanovení trestního zákoníku o vyhnání plodu ze života (tisk 694), na vydání zákona k zamezení nemravného inzerování v časopisech (tisk 1366) nebo aby byla upravena organizace dívčích odborných škol a právních poměrů učitelstva těchto škol v RČs (tisk 1476) aj.¹⁵⁷

Dále podala jednu rezoluci k osnově finančního zákona pro rok 1921 týkající se zavedení pravidelných lékařských prohlídek a povinného vyučování tělesné výchovy na všech školách, jako účinné prevence proti tělesným i sociálním chorobám.

S řečí v rozpravě vystoupila celkem třikrát. Vyjadřovala se v debatách o státním rozpočtu pro léta 1921 respektive 1922 a ve prospěch zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým. Ve všech svých projevech se věnovala otázce alkoholismu, uzákonění prohibice, péče o děti a zdravotnictví.¹⁵⁸

Vznesla čtyři interpelace ve věci poměrů v ubikacích slovenských vystěhovalců a chování dopravních společností (tisk 782), o exekčním vyklizení bytů dělnických rodin v okrese Břeclav (tisk 4085/XV), v záležitosti vyřizování oznámení o výstupu z církve (tisk 633), o

¹⁵⁴www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/T2669_00

¹⁵⁵Více viz: Peroutka F.: Budování státu, svazek IV., 1921 a 1922, Lidové noviny Praha 1991, s. 1742-1753

¹⁵⁶ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

¹⁵⁷ Tamtéž, též: Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 1. a 3. zasedání, svazky III, VI, rok 1920, 1921, Praha 1920, 1921.

¹⁵⁸ Například Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.volební období, 4. zasedání, Praha 1921-1922, s.2135-2139, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/index

propuštění ženských úřednických sil ze státních úřadů (tisk 624, viz příloha číslo 2).¹⁵⁹ Dotazy se týkaly vyškrtávání voličů z volebních seznamů, zrušení statistického oddělení ministerstva financí a výnosu, kterým se odstraňuje ze školních knihoven publikace „Přírodou a životem k čistému zdraví“.¹⁶⁰

V červnu 1923 byla nálezem volebního soudu zbavena poslaneckého mandátu.

V roce 1925 se do Poslanecké sněmovny NS RČs vrátila, kandidovala již za Komunistickou stranu Československa. Byla členkou výborů imunitního, iniciativního, rozpočtového, sociálně-politického, zásobovacího a zdravotnického.

V tomto období opět vznesla návrh na novelizaci trestního zákona ohledně vyhnání plodu ze života (tisk 535), který byl v platnosti od roku 1852 (některé jeho paragrafy upraveny v roce 1878), snahu změnit tento zákon vyvíjela již od svého prvního parlamentního působení, je tedy patrné, že i přes opakované úsilí nebyla vůle zákon starý 74 let změnit.¹⁶¹

Dále vznesla šedesát pozměňovacích, šest doplňovacích a sto jedenáct eventuálních návrhů k zákonům. Nejvíce (jeden iniciativní, 39 pozměňovacích a 105 eventuálních) jich patřilo k osnově zákona o celním sazebníku (tisk 360), dále k zákonné úpravě platů učitelstva, obvodních lékařů a duchovenstva (tisky 334, 335 a 429) a k zákonu o bytové péči (tisk 1373). Celnímu sazebníku a úpravě platů duchovenstva se věnovala i ve svých resolucích, kde mj. opětovně požadovala odluku církve od státu (tisk 429).¹⁶²

Tyto výše uvedené návrhy byly sněmovně předloženy k projednání během jejích početných řečnických projevů. Celkem vystoupila šestnáctkrát. V širším okruhu zájmu byly též mezinárodní dohody s Tureckem, Německem, Polskem, Maďarskem. Mluví o státním rozpočtu pro léta 1928 a 1929, o postavení politických vězňů v RČs a shromažďovacím právu, o životních poměrech na Podkarpatské Rusi, o pojištění zaměstnanců či o fašismu aj.¹⁶³ Zvláště nesmiřitelně vystupovala proti církvím.¹⁶⁴

„Vážené shromáždění! Když levá křídla obou československých stran socialistických naléhala před 10 lety na okamžité provedení odluky státu od církve a zabavení církevního majetku právem revoluce, bylo toto naléhání tehdy odmítnuto jako radikalismus horkých hlav. Nutno prý vzít ohled na zaostalé Slovensko, kde klerikalismus má silné posice. Také na mínění zahraničí - zejména čsl. katolické Ameriky - nutno prý vzít zřetel. Dr Bartoškovi bylo sice dovoleno podati návrh odluky státu od církve, ovšem že se značnými ohledy na citlivost katolických státotvorných žvlů, kterýžto návrh byl však stejně odsouzen, aby zůstal pouhým návrhem demonstračním. Polosocialistickým vládám tehdejším nenapadlo ani v době, kdy dělnictvo dalo socialistickým stranám takřka vrcholnou moc ve státě, aby se otázkou odluky vážně zabývaly. Byla jen jedna otázka, kterou dovedly vládnoucí kruhy tehdy s revoluční pohotovostí rychle

¹⁵⁹ Tamtéž, 2 zasedání, sv. VI, rok 1921, Praha 1921, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index07

¹⁶⁰ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmennyy/LA

¹⁶¹ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t0535_01

¹⁶² www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/index01

¹⁶³ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmennyy/la

¹⁶⁴ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/199schuz/s199002

rozřešiti. - A to byla rozlučka manželství, která měla pomoci novopečným státníkům a diplomatům k osvobození od zestárlých, representace neschopných manželek. Ale všechny ostatní problémy, souvisící s převratem, zůstaly neřešeny...Leží v moci dělnických davů, aby volaly k odpovědnosti každého dělnického zástupce, který dosud trčí v církvi a jakýmkoli způsobem pomáhá udržovati její vliv. Leží v moci pracujících žen, aby svůj protest proti imperialistickým válkám vyjádřily citelně nejen pro kapitalisty, kteří je připravují, nýbrž i pro všechny církve a náboženské skupiny, které už jsou připraveny žehnat znovu vražedným zbraním. A tato naše agitace nechť pronikne do závodů, na pole, do kanceláří i nejtíšších domácností, nechť prolne mozky i srdce všech proletářů tak, aby ve chvíli rozhodné dovedli od slov přejíti k činům. Novodobé reakci odpovězme vytrvalým, zesíleným a důsledným třídním bojem.“

Vznesla sedm interpelací, dvě o neoprávněné konfiskaci tisku (tisky 1194 a 1823), o persekuci dělníků (tisk 1652/VIII) a jejich dětí ve školách (tisk 358/IX), o zhoršení podmínek práce v pekárnách (tisk 2313/V) a dvě v individuálních případech (např. tisk 746/IX).¹⁶⁵

Dvakrát byl imunitní výbor žádán o její vydání pro přestupky zákona na ochranu republiky, obě žádosti výbor neuznal za oprávněné. Dvakrát byla rovněž volána k pořádku pro neukázněnost během schůzí sněmovny.

Okruh zájmů poslankyně Landové-Štychové byl pestrý, což dokládá výše uvedený text. Již za svého působení v RNS artikulovala své výrazně levicové názory, které se po příchodu do KSČ ještě více vyhranily. Patrné to bylo nejen na proticírkevních iniciativách nebo když upozorňovala na chudobu a persekuci dělnictva a intervenovala v jeho prospěch, ale i ve zvolené rétorice, zvláště osvojením si „proletářského“ slovníku. Akcentovala také tzv. ženská témata, zaměstnanost žen a zákonné úpravy umělého přerušování těhotenství.

¹⁶⁵www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/registrik/jmenny/la

Božena MACHAČOVÁ- DOSTÁLOVÁ

Narodila se 24. září 1903, zemřela 16. května 1973. Před vstupem do Poslanecké sněmovny NS RČs pracovala jako dělnice v Praze. Na svou politickou kariéru navázala po Druhé světové válce, kdy od roku 1946 do roku 1971 nepřetržitě zasedala v nejvyšším legislativním orgánu republiky.¹⁶⁶ Stala se členkou Širokého, Lenártovy a Černíkovy vlády, byla krátkodobě ministryní výkupu (1954-1956) a od června 1956 ministryní spotřebního průmyslu, byla dekorována několika státními vyznamenáními za zásluhy o budování socialistické vlasti. V roce 1968, zatímco byl premiér Oldřich Černík internován v Moskvě a náměstci předsedy vlády se ukrývali před dopadením, de facto nikoli však de iure řídila po dobu nepřítomnosti premiéra a vicepremiérů zasedání vlády.

Do Poslanecké sněmovny RČs byla zvolena v roce 1935 jako kandidátka Komunistické strany Československa v Pražském volebním kraji, její mandát zanikl 28. prosince 1938 v důsledku rozpuštění KSČ. Do té doby byla členkou výborů zásobovacího a zdravotního. Nepředložila žádné iniciativní návrhy ani připomínky k návrhům projednávaných zákonů. S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila dvakrát. Nejprve při projednávání státního rozpočtu pro rok 1936. Z tohoto projevu jsem vybrala pasáže, které nejen dokládají tehdejší sociální realitu, ale také by se daly hodnotit jako manifest marxistického feminizmu.¹⁶⁷

„Manželství a mateřství je však příčinou pro propuštění podle příkladu státu. A tak se i studované ženy velmi těžko probíjejí na odpovědná místa, i když mají sebe lepší kvalifikaci. Sny o samostatném a odpovědném životě, o rozvoji všech schopností žen na důkaz toho, že ženy nejsou méně cenné, se rozbíjejí o tvrdou skutečnost bankrotujících kapitalistických společenských řádů, které ničí a ubíjejí živé síly celé lidské společnosti a které nejsou schopny dáti práci a chléb nezaměstnaným a tím méně jsou schopny zajistiti rozvoj a uplatnění všech tvůrčích sil skrytých v jednotlivých společenských vrstvách. Tato tvrdá skutečnost je zastírána pány z pravice hesly, že žena nepatří do výroby, že má býti zachována domácností a šťastnému rodinnému životu. Ale přála bych vám viděti ten šťastný život těch z práce vyřazených žen. To je zvláštní kapitola sama pro sebe, která usvědčuje pány ze lži a podvodu. Měli byste jíti před pražskou radnici, kde ženy nezaměstnaných dělníků zoufale bojují o chléb pro svoje děti ...I u nás vyskytla se řada takových spasitelů, kteří na účet žen chtějí léčiti rozvrácené kapitalistické hospodářství. I u nás fašistické živly přicházejí s podobnými hesly.

Henleinova strana zahajuje velkou akci proti rovnoprávnosti žen a není to jistě jen náhoda, že se v této akci řídí věrně podle zásad hákovitého kříže. Sudetskonoemecká žena má podle vzoru Třetí říše jen rodit a vychovávat děti na nové Henleinovy bojovníky. A jestliže přichází u nás dr. Engliš, Národní sjednocení a s nimi řada reakčních skupin se žádostí o odstranění žen ze zaměstnání, pak je třeba, aby se semkli všichni pokrokoví lidé proti tomu, neboť je to krok na cestě zpět k barbarství a otroctví minulosti. To znamená vyřadit sto tisíc žen z možnosti tvořit a rozvíjet svoje schopnosti...

...A proto ženy československé nepůjdou cestou Třetí říše, ale cestou, která přinesla sovětským ženám klid, blahobyt, spokojenost a štěstí a která jim otevřela cestu k vládě, výrobě, kultuře a umění. Ti, kdož se vracejí ze Sovětského svazu, bez rozdílu politického přesvědčení mluví s úžasem a nadšením o velkolepých vymoženostech této země. Sovětský svaz je velkolepým důkazem toho, co dává socialismus pracujícím lidu měst i venkova. Je radostným důkazem pro všechny ženy, neboť tam je viděti skutečnou rovnoprávnost a skutečnou svobodu pracujících žen. Nikde není, pánové, tak pečováno o ženu a matku,

¹⁶⁶ Porevoluční (prozatimní) Národní shromáždění (1945 - 1946), Ústavodárné Národní shromáždění (1946-1948), Národní shromáždění (1948-1968), Federální shromáždění (1969 - 1971).

¹⁶⁷ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/020schuz/s020007

nikde není tak zabezpečena výchova dětí jako v Sovětském svazu. Sovětský svaz je právem pyšný na to, že přitáhl ženu na nejvyšší místo ve vládě...

...To znamená, že systém kolektivního hospodářství dělá pracující ženu rovnou pracujícímu muži. Proto nepovažují dnešní setkání za setkání pokročilých lidí se členy vlády, nýbrž za slavnostní den, při němž byly demonstrovány úspěchy osvobozené práce ženy. Na tom je vidět, že ženy musí usilovat, aby vývoj u nás nešel cestou Berlína, nýbrž cestou vítězného socialismu. Ten zaručuje šťastnou budoucnost ženě, jejím dětem, ten zaručuje šťastnou budoucnost všemu pracujícímu lidu.“

Podruhé vystoupila při projednávání zákona o dani a opatřeních týkajících se výroby a prodeje umělých jedlých tuků, ve kterém upozorňuje na dopad zvýšené daně na dělnictvo a nejchudší obyvatele státu. V tomto projevu se nám zachoval i příklad týdenního rozpočtu pětičlenné dělnické rodiny.¹⁶⁸

„...Činže činí 14.60 Kč, mléko 10.50 Kč, uhlí a dříví 6 Kč, žitná káva 2 Kč, chléb 21 Kč, brambory 8.40 Kč, 1 1/2 kg mouky 4.20 Kč, 1 kg cukru 6.30 Kč, půl kg margarínu 6.40 Kč, zelenina 0.50 Kč, luštěniny 3 Kč, petrolej 1.80 Kč, sůl 1.20 Kč, mýdlo a soda 2.60 Kč, čtvrt kg krupice 0.80 Kč, sirky 0 `30 Kč a koření 0.40 Kč. Celkem 90 Kč... Jak je možno srovnat to se zjištěním Státního statistického úřadu, který na základě bedlivého lékařského zkoumání uvádí, že pro 4člennou rodinu pouze na výživu je potřebí 150 Kč týdně, nemá-li tato podlehnouti podvýživě?“

Mimo schválený pořad projednávání vystoupila jménem komunistických poslanců s prohlášením ohledně urážlivých výroků časopisu „Večer“ na adresu španělských poslankyň.¹⁶⁹

Vznesla pět interpelací, tři ve věci postupu policie proti stávkujícím dělníkům, dělnickým ženám a dětem (např. tisk 141/I). Jednu ve věci nezákonného postupu správce státních lesů a statků a podporování nezaměstnaných (tisk 1165/V) a poslední ve věci platnosti kolektivní smlouvy dělnictva v jižních Čechách (tisk 1165/IX).¹⁷⁰

Hned po složení poslaneckého slibu došla sněmovně žádost krajského soudu v Chrudimi, aby si poslankyně Macháčová- Dostálová odpykala zbytek trestu ve vězení v trvání čtyři a půl měsíce, žádost však byla odvolána v důsledku amnestie prezidenta republiky.¹⁷¹

Poslankyně Macháčová- Dostálová nebyla, ve srovnání s ostatními komunistickými poslankyněmi v tomto období, příliš aktivní, spíše sbírala zkušenosti s prací v nejvyšším legislativním orgánu, což se odrazilo v její dlouhé a úspěšné politické kariéře. Ve všech svých projevech se zabývala postavením žen, zejména dělnic a matek, ve společnosti. Jak již uvádím výše, její projevy by se daly hodnotit jako manifesty marxistického (socialistického) feminismu, což je nejvíce patrné ze slov:¹⁷²

¹⁶⁸ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/127schuz/s127010

¹⁶⁹ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/078schuz/s078002

¹⁷⁰ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/rejstrik/jmenny/MA

¹⁷¹ Za jaký přečin prameny neuvádějí.

¹⁷² www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/127schuz/s127010

„...Sovětský svaz je velkolepým důkazem toho, co dává socialismus pracujícím lidu měst i venkova. Je radostným důkazem pro všechny ženy, neboť tam je vidět skutečnou rovnoprávnost a skutečnou svobodu pracujících žen.“

Rétorika je zřetelně komunisticky ideologická s výrazným sociálním akcentem. Málokde hovoří sama za sebe (v singuláru), ve většině svých projevů mluví jménem své politické strany za všechny ženy, dělnice, nezaměstnané a matky. Například:¹⁷³

„Mluvím-li jménem své strany, mluvím jménem desetitisíc zubožených žen nezaměstnaných dělníků a zoufalých matek, které žádají, aby byla opatřena práce za řádný plat všem nezaměstnaným dělníkům, a pro ty, kterým práce opatřena býti nemůže, žádáme řádné podpory ode dne, kdy muž či žena práci ztratili.“

¹⁷³ Tamtéž.

Anna MALÁ

Narodila se 17. května 1886, pracovala jako úřednice v Praze. Své názory často publikovala v denníku Rudé právo. Do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění byla zvolena v Pražském volebním okrsku za Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou, ale již v roce 1921 se stala členkou Komunistické strany Československa. Byla zvolena do výboru sociálně-politického, ústavně- právního, zásobovacího a zdravotního.¹⁷⁴

Vypracovala čtyři iniciativní návrhy zákonů, dva se týkaly zákona na podporu v mateřství (tisky 1008 a 3805), na vydání zákona o nedělním klidu v obchodech a kancelářích (tisk 3665) a na zlepšení platových poměrů obchodních pomocníků na Slovensku a Podkarpatské Rusi (tisk 3184). Předložila deset resolucí, jednu k dodatku k státnímu rozpočtu pro rok 1921, všechny ostatní byly z roku 1925 na zrušení nebo úpravu daní. Všechny tyto resoluce předložila během rozprav sněmovny, tam se svou řečí vystoupila sedmkrát. Kromě diskusí o státním rozpočtu se vyjadřovala k zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým (tisk 3169), který označila za nedostačující, jeho pravým důsledkem měl být zákaz práce dětí v pohostinství a poté i zákaz dětské práce vůbec.¹⁷⁵ Podporovala zákon o zákazu kojení za mzdu (tisk 4208).¹⁷⁶ Vyjadřovala se i ke stavu veřejného zdravotnictví (tisk 3950) a k úpravě válečných půjček (tisk 4825).¹⁷⁷

“A my s tohoto místa prohlašujeme, že k odstranění nejen drahoty, ale k odstranění všech těchto provokativních finančních předloh, které se nyní projednávají v parlamentu, jichž účinek bude ten, že chudý lid a poplatníci v republice budou tak nesnesitelně zatíženi, že k odstranění těchto zlořádů nestačí už ani rozhořčování naše zde v parlamentě, že k tomu nestačí ani intrikování socialistických stran, byť bylo sebe obratnější, že k tomu také nestačí cynismus kapitalistických stran, s jakým se předkládají všechny tyto předlohy, ale že na tuto velikou bolest chudého lidu jest jediný prostředek, a to vyměnit tuto proradnou koaliční vládu, proradnou proto, že socialisté se v ní nechovají jako socialisté, za vládu čestných dělníků a rolníků...

... Čím dříve se dělnictvo chopí iniciativy, nespolehající na vládní akce, tím lépe může zabránit svému vyhladovění. Ani vyhlášky obcí, v nichž se apeluje na cit a obchodní čest, nepomohou v tomto případě. Trochu by pomohlo, kdyby obce přímo u producentů nakoupily uhlí, maso a ovoce a prodávaly tyto produkty ve svých stáncích za režijní cenu chudým lidem.

Jediná velká odpomoc od fyzického a duševního hladu se rýsuje v komunistickém ideálu socialistického státu.

Na trpké, ale nutné cestě k tomuto ideálu se budeme opírat o bratrské Rusko a o víru, že socialistický instinkt zrazovaný koalicí je zachraňován zástupy bezejmenných, stejně ve svém hněvu neúprosných jako jest dnešní vládnoucí třída ve svém vykořisťování.“

¹⁷⁴ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/MA

¹⁷⁵ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd.,4. zasedání, Praha 1921/1922, s. 2132- 2133, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/121schuz/s121002

¹⁷⁶ Tamtéž, 9. zasedání, Praha 1924, str. 785- 787 a s. 1340-1342, též:

www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/267schuz/s267002

¹⁷⁷ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/284schuz

Její projevy jsou si obsahově velmi podobné, ve většině poukazovala na vzornou státní politiku SSSR a upozorňovala, že zanedlouho nastoupí vláda proletariátu. Vládu označovala za „vydřiduchy“ a ostatní socialistické strany za vládní lokaje.

Vznesla pět interpelací, například o porušování osmihodinové pracovní doby, týkající se sobotní práce žen nebo o zdražování některých potravin (tisk 4748) nebo v záležitosti zvýšení cen ovoce, mléka a brambor (tisky 82 a 3190/XII a XV).¹⁷⁸

Tříkrát byl imunitní výbor požádán o její vydání k trestnímu stíhání. Poprvé v roce 1923 pro přečin zákona na ochranu republiky, za své výroky na schůzi ve Dvoře Králové. Poté v roce 1924, za tentýž přečin, spáchaný tentokrát na schůzi v Lomnici nad Popelkou. Naposledy následujícího roku za přečin a přestupek trestního zákoníku, když se pokoušela řečnit na schodech před burzou v Praze, ani v jednom případě nebyla vydána k dalšímu stíhání. Za své nekonvenční chování a výkřiky při projevech kolegů byla celkem čtyřikrát volána k pořádku.¹⁷⁹

Poslankyně Malá byla známá radikální rétorikou. Měla nesporné řečnické vlohy, nicméně její proslovy jsou obsahově téměř identické. Od poukázání na konkrétní problém, přešla ke kritice vlády, argumentovala vynikajícím stavem v SSSR a připojila politická prohlášení o nevyhnutelné revoluci dělnictva. Její parlamentní projevy byly laděny proti státu a vládě, které obviňovala z ochrany bohatých a podpory církve.

¹⁷⁸ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

¹⁷⁹ Index k těšnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČS, I.volební období, díl I, II, III, sestavil archiv NS, Praha 1925, str.438, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/MA

PhDr. Alice MASARYKOVÁ

Narodila se 3. května 1879. Vystudovala dívčí gymnázium Minerva v Praze, zahájila studium medicíny, ale po roce přešla na filosofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kterou úspěšně absolvovala v roce 1903. Poté rok studovala na univerzitě v Lipsku a jeden a půl roku moderní metody sociální práce v Chicagu. Po návratu z USA působila jako středoškolská profesorka na lyceu v Českých Budějovicích a v Praze. Za první světové války, když její otec emigroval, byla v roce 1915 zatčena a uvězněna ve Vídni, za pomoc při vlastizrádné činnosti otce jí dokonce hrozil trest smrti. Po devíti měsících byla na nátlak zejména amerického veřejného mínění z vězení propuštěna. Na počátku února 1919 založila se skupinou sociálních pracovníků Československý červený kříž a stala se jeho první předsedkyní. Tuto funkci zastávala téměř dvě desetiletí, až do prosince 1938. Vybuodovala z ČSČK významnou humanitární organizaci v období mezi dvěma světovými válkami a díky svým kontaktům mu zajistila rozsáhlou humanitární pomoc ze zahraničí.

Byla také uznávanou představitelkou mezinárodního hnutí Červeného kříže. Byla zvolena do Výkonného výboru a Rady guvernérů Ligy společností ČK. Byla rovněž předsedkyní I. mezinárodního kongresu sociální práce v Paříži v roce 1928.

Druhou světovou válku prožila v emigraci nejprve ve Švýcarsku a Anglii a později až do konce války v USA. Zde jí byl mj. udělen čestný doktorát univerzity v Pittsburgu.

V září 1945 se spolu s bratrem Janem, ministrem zahraničních věcí, vrátila zpět do Československa. Po jeho tragické smrti a převratu v únoru 1948 podruhé emigrovala do zahraničí a od roku 1950 se natrvalo usadila v USA. Občas vystupovala i v rádiu Svobodná Evropa, setkávala se s Čechoslováky žijícími v Americe, psala své vzpomínky na dětství a mládí. Žila na Floridě. V roce 1959 po mozkové příhodě zcela oslepla. V roce 1966 se po zhoršení svého zdravotního stavu odebrala do českého domova pro seniory v Chicagu, kde 29. listopadu 1966 ve věku 87 let zemřela. Byla pohřbena v Masarykově mauzoleu v Chicagu.¹⁸⁰

Do RNS byla delegována na návrh slovenské strany do Slovenského politického klubu, v roce 1919 se tohoto mandátu vzdala. Byla členkou nejprve právního a poté zdravotnického výboru. Za svého relativně krátkého působení v RNS se vyznačovala výraznou pracovitostí. Navrhla způsob sociální péče o ženy a děti válečných invalidů (tisk 44) a řešení sociálních poměrů vysokoškolských studentů (tisk 331). Bytovou potřebu

¹⁸⁰ Informace o jejím životě a díle lze nalézt ve velkém množství sekundární literatury, například Skilling, H. G.: Matka a dcera. Charlotta a Alice Masarykovy, Gender Studies, Praha 2001, zde převzato z www.cck-cr.cz/cz/facs/tzpr.php?idz=3

obou skupin chtěla řešit tím, že by se po přechodnou dobu využila vyhovující neobydlená sídla (tisk 829).¹⁸¹

V RNS vystoupila s veřejným projevem dvakrát, nejprve v reakci na programové prohlášení vlády a poté přednesla své připomínky k rozpočtu ministerstva zdravotnictví pro rok 1919.¹⁸²

„Jiný případ, - mám vlastně 2 právě tak drastické, nechci Vás unavovat, nechci, aby se mi vytklo, že také řečním. (Posl. Zeminová: To jest právo a povinnost! Proto jste zvolena, abyste mluvila!) Raději, abychom ty postele již dostali. Já Vám ty případy uvedu, jestliže si přejete. Vyšetřovala jsem případ tuberkulózy...

...Má řeč má dvě výhody. Je krátká a za druhé doufám, že z ní něco ihned bude; totiž že ty útulny do 14 dnů s vaším souhlasem, vaší sympatií, vaší silou budou. (Výborně!)

Pánové, já se domnívám, že nevidíte ty oči dětí, sice si myslím, že bychom přišli rychle k politice práce; myslím, že nevidíte ty staré oči malých dětí. Před těma dětskýma očima ustupuje faleš a klam, ať je zde nebo tam. Ty nás musí spojit. Před těma dětskýma očima zodpovídáme se z osudu našeho národa. A jestli těm dětským očím budeme věrni, pak vyhrájeme. (Výborně! Hlas: To je budoucnost národa, děti!)

Před 500 lety národ božích bojovníků stál proti celému světu. A my budeme těm dětským očím věrni, poněvadž jsme Čechoslováci. (Výborně!) A my budeme státi mezi pobloudilým Německem a mezi ubohým, nešťastným Ruskem pevní a svorní, poněvadž budeme těm dětským očím věrni. (Souhlas.)

K socialisaci našeho národa dojdeme jen neúnavnou, věrnou, oddanou prací! (Výborně!). Ne všeobecnými frázemi, ne dlouhými řečmi (Výborně!), ne žurnalistickým štváním. (Výborně! Hlučný potlesk. Poslanec Johanis: Nejen sliby, slečno, nýbrž musí býti také skutky!)

Půjdeme pro ty postýlky spolu. (Poslanec Johanis: Tak platí! Výborně! Vy nemáte, slečno, lůžka, my nemůžeme dostati roury!) Já vám zas pomohu, získati roury pro vaše sanatorium. (Poslanec Johanis: Musíte míti moc peněz! Hlas: Aby kapitalisté byli uspokojeni!)

Já nechci se pouštět do politiky, já chci zůstat při těch dětech, poněvadž slova neplatí, je třeba činů (K poslanci Johanisovi) a vy půjdete se mnou pro ty postýlky pro útulnu! (Poslanec Johanis: Tak prosím!)

Prosím, já končím ultimátem: Poněvadž jsem naší vládě bezpodmínečně, věrně oddána, žádám, aby dělala svoje povinnosti, abychom měli do 14 dnů ústřední útulnu a abychom měli do 2 měsíců všechny útulky, jichž potřebujeme. (Výborně!) Budeme-li svých povinností takto pamětliví, pak bude platiti, co řekl Neruda: Jsme malá republika, malá hvězdička, ale jsme z kvádrů. (Výborně! Hlučný potlesk.)“

Ve svých projevech ještě několikrát zdůraznila, že se necítí být politikem, politice nerozumí a nechce se do ní ani pouštět. Za což si vysloužila kritickou reakci ze strany F. Zeminové, pro kterou právě činnost Alice Masarykové byla důkazem toho, že žena je politicky plnoprávná a „plněschopná“, či přímo, že právě žena je předurčena k smiřování národů či jednotlivých jeho vrstev.

Poslankyně Alice Masaryková byla velmi vzdělaná žena, která měla u ostatních členů RNS velkou autoritu. Ve své práci se soustředila na zlepšení sociálních poměrů žen a dětí, v tomto úsilí pokračovala především v Československém červeném kříži. Její rétorika byla emotivní, dokázala upoutat pozornost posluchačů, zvláště když jako podpůrné argumenty svých požadavků vždy předložila konkrétní případy se kterými se setkávala během své sociální práce. Zároveň byla její rétorika velmi defenzivní, když zdůrazňovala, že politice nerozumí a s požadavky vystupuje jen jako reprezentantka nejchudších, invalidů, vdov a dětí.

¹⁸¹ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního shromáždění československého, sv. I a II, Praha 1919, tisky 44 a 331, též www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/index01

¹⁸² www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/015schuz/s015009

Anna MRŠKOŠOVÁ

Narodila se 5. června 1893 v Sedlčanech, zemřela 29. dubna 1960 tamtéž. Od mládí se angažovala v agrární straně. Byla členkou výkonného výboru a stala se místopředsedkyní Ústředního výboru československých žen venkovských. V třicátých letech pracovala jako poslankyně NS RČs. Na vlastním statku hospodařila až do roku 1939. Za okupace byla spolu s dalšími spoluobčany Sedlčan odsunuta. Po roce 1945 se stala členkou KSČ a v letech 1948-1953 opět působila jako poslankyně československého parlamentu.

Poprvé vkročila do Poslanecké sněmovny NS RČs v lednu 1934, nastoupila na uvolněný mandát po zemřelém Antonínu Švehlovi. Byla členkou pouze zásobovacího výboru, jehož byla zapisovatelkou. Její jedinou aktivitou byla řeč v rozpravě sněmovny ohledně vyrovnávacích fondů mléčných. Tlumočila názor venkovských žen pracujících v zemědělství o neudržitelné situaci na trhu s mlékem, vejci a drůbeží.¹⁸³

V roce 1935 byla řádně zvolena v Pražském volebním kraji za Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu (agrární stranu). V prosinci 1938 se stala členkou poslaneckého klubu Strany národní jednoty.

Byla členkou výborů rozpočtového, zásobovacího a zdravotnického, tohoto byla zapisovatelkou. Rozpočtového výboru byla zpravodajkou ohledně zákona o náhradách podle zákona o stavebním ruchu (tisk 1190).¹⁸⁴

Předložila dva iniciativní návrhy, oba na poskytnutí pomoci obcím postižených krupobitím v kraji, ze kterého pocházela (tisky 986 a 1002).¹⁸⁵

Čtyřikrát vystoupila s veřejným projevem v plénu sněmovny. Hovořila při debatě o státním rozpočtu pro rok 1936, respektive 1937, při projednávání zákona o dani z umělých tuků (tisk 490) a zákona o přímých daních (tisk 542), zde mluvila zejména o dani z masa (tisk 541).¹⁸⁶ Soustředila se na problematiku dotování umělých tuků na úkor tuků živočišných, mimo jiné zmínila i zajímavý experiment, který pomáhala zrealizovat.¹⁸⁷

„Vážená sněmovno! Jsou ještě další věci, které se nás zemědělských hospodyň v našem postavení produktivních činitelů v tomto státě dotýkají. Je to především otázka výroby umělých tuků, která byla v zásobovacím a ve zdravotnickém výboru předmětem velké rozpravy. Bylo tam žádáno další zvyšování této

¹⁸³ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/326schuz/s326003

¹⁸⁴ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/128schuz/s128002

¹⁸⁵ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/rejstrik/jmenny/MB

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/021schuz/s021001 a www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/050schuz/s050001

výroby. My však se stavíme proti tomuto požadavku, protože si přejeme, aby i v tomto oboru bylo vyráběno jen tolik, čeho naše národní hospodářství a naše domácnosti nezbytně potřebují. Nezapomínejme, že těmi náhražkami docílujeme nedostatků a schodků v našem veřejném zdravotnictví, poněvadž přirozenou potravu složenou z přirozených látek nemůže nic a nikdo nahradit.

...(jinde) Z těchto důvodů naši národohospodářští pracovníci upozorňují a dokazují, že výroba umělých tuků je nebezpečná nejen československé zemědělské výrobě, nýbrž že je nebezpečná a škodlivá celému evropskému zemědělství. A vážení, to jsou argumenty, které nelze přecházeti jen tak, zejména nám, kteří přebíráme odpovědnost za hospodářsky a politický vývoj našeho samostatného československého státu, jehož zemědělství je složkou a pilířem, na kterém samostatnost tohoto státu velmi bezpečně stojí a jímž je podmíněna.

Chtěla bych zde ještě uvést toto: K jak škodlivým důsledkům vede reklama používaná pro rozšíření spotřeby umělých jedlých tuků, máme doklady z případů, které jsme si opatřily na základě žádosti našich venkovských žen a na základě organizované akce naší největší odborové organizace, Zemědělské jednoty, že totiž v určitých okresích východních Čech jsme dojednaly, aby naši živnostníci, zejména řezníci, kteří byli také poškozeni spotřebou umělých jedlých tuků, zkusili vyhovět potřebě hospodyň v tom směru, že udělají určité směsi z přírodních tuků, které by se cenově rovnaly umělým jedlým tukům. Byly provedeny tyto pokusy: 1/3 loje a 2/3 sádla, 1/2 loje a 1/2 sádla, 2/3 loje a 1/3 sádla. Cenové rozpětí při těchto dobrých tukových směsích činilo 2.50 Kč, poněvadž se tato směs pohybovala cenově od 9 do 11.50 Kč. A prosím, bylo docíleno úspěchu v tom, že během měsíce se tato novinka, která byla přizpůsobena úpravě, ve které se prodávají umělé jedlé tuky tak, aby i kvantitativně to vyhovovalo potřebám hospodyňským, tak vžila, že řezníci svoje přebytky sádla a loje zcela hladce odbyli. Máme tedy v rukou důkaz, že při dobré vůli a snaze lze docílit, aby jak cenově, tak úpravou dobré naše domácí tuky mohly soutěžit s umělými tuky jedlými.“

Poslankyně Mrskošová se věnovala v první řadě zemědělské politice státu a dopadu zákonných nařízení na venkov. Ve svých projevech vycházela z praktické zkušenosti hospodyně na zemědělské usedlosti, ale argumentovala i ekonomickými údaji a prokazovala znalost odborných knih o národohospodářství. Vyjadřovala se vždy věcně ke konkrétnímu tématu a nepoužívala ideologickou frazeologii.

Ludmila PECHMANOVÁ- KLOSOVÁ

Narodila se 13. července 1885.¹⁸⁸ Pracovala jako státní úřednice na poště a byla členkou městského zastupitelstva v Praze na Vinohradech, podporovala akce pro zrovnoprávnění žen-státních úřednic, zejména na poštách. Věnovala se i zlepšení sociálních poměrů v podkrkonošském kraji. Do parlamentu kandidovala ve volebním kraji Mladá Boleslav za Československou stranu socialistickou. Její úspěšnou politickou kariéru potvrzuje fakt, že byla do Poslanecké sněmovny NS RČs znovu zvolena v druhém i třetím volebním období.

Ve volebním období 1920/1925 byla členkou výborů dopravního, iniciativního, zdravotního, sociálně-politického a státně- zřízeneckého, posledních dvou jmenovaných byla zpravodajkou, ve věci zrušení titulu sluha, úpravy platových tříd a o sborech strážů bezpečnosti.¹⁸⁹ Jako první žena získala jednu z vyšších funkcí v parlamentních orgánech, stala se místopředsedkyní komise pro sociální péči.

Ve své činnosti se soustředila na postavení a ochranu státních zaměstnanců, v jejich prospěch podala všechny z osmi návrhů zákonů. Týkaly se zejména zlepšení jejich pracovních poměrů a nemocenského i sociálního pojištění.¹⁹⁰ Důrazně protestovala proti propouštění státních úřednic v souvislosti s jejich provdáním, pod tyto připomínky jsou podepsány i její dvě stranické kolegyně F. Zemínová a L. Landová-Štychová.¹⁹¹

„...K nim patří v první řadě otázka uplatnění žen ve službě veřejné a zejména ve službě státní. Bohužel vidíme, že proti zaměstnávání žen v úřadech, zejména státních, vede se namnoze houževnatý boj, ačkoliv ti, kteří takovýmto způsobem vystupují, nemohou proti ženám uvést opravdového důvodu. Je smutno, že proti požadavku, za který jsme v minulosti a zejména v Rakousku již tak houževnatě bojovali, tak nesprávně se vystupuje v demokratické republice. Tvrdím, že ti, kteří v uplatnění žen vidí pouhou emancipaci, přemrštěnost a touhu vyniknouti, velmi se mylí, osudově, strašlivě se mylí, poněvadž víme příliš dobře, že podstata všech těchto věcí leží v sociálních potížích doby a že je to v první řadě sociální bída, která nám vehnala ženy do surového dnes existenčního boje a zápasu. Nemůžeme říkat, že tento boj a zápas je ženě nějakým způsobem usnadňován. Není usnadňován ani našimi zákony, ani organizací našeho veřejného života. Není tento boj usnadněn proto, poněvadž velká většina těchto opatření zůstala pouze v zákoně, na papíře, ale nikdy dosud neviděli jsme praktického jich provádění. Nikdy jsme nemohli říci, že do důsledků v praxi projevovat se to, co jsme si do zákonů jako demokratičtí lidé napsali. A budeme-li pokračovat tímto způsobem, pak není ovšem divu, že snaha denivelizační projeví se také v názorech na ženu ve veřejné a státní službě, a že se tu projevuje již dnes velmi nebezpečná, zřetelná snaha, že by pod heslem denivelisace při příležitosti odbourávání požitků státních zaměstnanců - o nichž se tolik mluví a při jejich posuzování se naše státoobčanská veřejnost dopouští právě tolika nesrovnalostí a právě tolika nekritických faux pas - i v této otázce byla tato veřejnost ochotna dopustit se neodčinitelných a neodpustitelných chyb, kdyby ji posuzovala jako otázku, o níž není opřena existence ženy a o níž namnoze není také opřena současná existence celých, někdy velmi početných rodin.

Hájíme-li rovné právo ženy ve veřejném životě a ve státní službě, hájíme v první řadě toto právo jako etický požadavek ženy, jako její etické právo na to, aby mohla uplatnit svoje schopnosti v první řadě. Nechápejte, jak je možno, abychom se na jedné straně chlubil svým pokrokovým školstvím a otvírali své

¹⁸⁸ APS, Karton 85, inv. Č. 200

¹⁸⁹ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/pc

¹⁹⁰ Například: Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 5 zasedání, svazek V, rok 1922, Praha 1922, tisk 3474, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3474_00

¹⁹¹ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/174schuz

učebné síně, vzdělávací učiliště ženám, ale na druhé straně, když tyto ženy přijdou jako kvalifikovaní odchovanci všech těchto učilišť, neumíme nic jiného, než je označiti jako méněcenné pracovní jednotky a podle toho s nimi zacházeti. Ministerstvo železnic v této věci dopouští se dnes hrubé chyby, protože právě v oboru jeho působnosti nacházíme celou řadu žen s úplným středoškolským vzděláním zařazenu o celou jednu kategorii níže, než jsou zařazeni muži s tímtež povšechným středoškolským vzděláním.“

Přednesla dvacet tři resolucí, jednu k zákonu o nouzové výpomoci státním zaměstnancům a dvaadvacet k zákonu o pojištění veřejných zaměstnanců a duchovních (tisk 5364). Svá vystoupení v plénu téměř výlučně situovala do debat o státních rozpočtech, výjimku tvoří dva projevy o nouzové výpomoci státním zaměstnancům, kde upozorňovala na absenci zákonné úpravy podpory v mateřství (tisky 640 a 854).¹⁹² Také její dvě interpelace a čtyři dotazy se týkaly zařazení některých kategorií státních úředníků do vyšší platové skupiny.¹⁹³

V následujícím volebním období, ačkoli nadále žila v Praze, znovu kandidovala ve volebním kraji Mladá Boleslav, opět za ČSS (po přejmenování roku 1926 jako ČSNS). Byla členkou výborů iniciativního, sociálně-politického, stala se místopředsedkyní zdravotnického výboru.¹⁹⁴

Navázala na svou předešlou legislativní snahu po zlepšení pracovních platových podmínek státních zaměstnanců (například tisky 333-335), ovšem svůj zájem rozšířila o mnoho nových témat. Tato změna je patrná i z výčtu jejích návrhů k zákonům. Iniciativní se zabývaly zákonem o poskytnutí pomoci postiženým živelními pohromami (tisk 425) a změnou trestního, soukromého, procesního, exekučního i správního práva (tisk 1657). Pozměňovacích návrhů předložila čtrnáct a doplňovacích osm, týkaly se například osnovy zákona o výkonu lékařské praxe (tisk 2316), lékařských komorách (tisk 2317) či zákona o vzdělání a výcviku porodních asistentek (tisk 1699).

Výše uvedené návrhy k zákonům vznesla v rámci svých osmi resolucí a poukazovala na ně i během rozpravy sněmovny, kde na jejich podporu vystoupila veřejně. V těchto svých projevech, mimo výše uvedené, hovořila i o zákonech o nové úpravě finančního hospodaření svazků územní samosprávy (tisk 1007), o přímých daních (tisk 1000), o zákonu o stavebním ruchu (tisk 1484), o ochraně nájemníků (tisk 1485), o vládním

¹⁹²Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 1 zasedání, svazek II, rok 1920, Praha 1920, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

¹⁹³Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 11. zasedání, Praha 1925, s. 1571-1574, též viz: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/pc

¹⁹⁴ Snad byla členkou také Komise pro kontrolu dávky z majetku a přírůstku na majetku, v tomto bodě se prameny rozcházejí, srovnej: www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/PB a www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/vybory

návrhu zákona, o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří (tisky 1777 a 1845).¹⁹⁵

Interpelace vznesla tři. Ve věci úpravy pracovních a platových poměrů domácí práce (tisk 249/XIII), o poměrech podkrkonošských sklářů (tisk 989/XXV) a o poměrech v německé dětské nemocnici v Praze (tisk 2122/XV).¹⁹⁶

V parlamentních volbách roku 1929 opět uspěla za ČSNS, ve volebním kraji Mladá Boleslav. Byla členkou výborů ústavně-právního, sociálně-politického a zapisovatelkou iniciativního a kulturního výboru.

V tomto období se soustředila kolem dvou hlavních témat. Navázala na svou legislativní činnost v oblasti úpravy právních a platových poměrů domácí práce, nyní konkrétně ve sklářském odvětví (tisky 1898 a 2551). Požadovala například zákaz vývozu a omezení výroby nebroušených imitací drahokamů ze skla (tisk 2428). Druhou oblastí jejího zájmu byla sociální politika státu. Předložila iniciativní návrh ohledně pozastavení výkonu exekuce vůči domkářům (tisk 2503), či návrh úpravy zákona o výživě nemanželských dětí (tisk 239).¹⁹⁷

I ve svých projevech v plénu sněmovny se věnovala československému sklářství a sociálním otázkám především v souvislosti se zmírňováním následků hospodářské krize. Třikrát hovořila o ochraně nezaopatřených osob (tisk 764), o veřejném školství a povinné školní docházce (tisk 2975) a o pojištění zaměstnanců (tisk 2597).¹⁹⁸ Ve zbývajících případech poukázala na poměry ve sklářském průmyslu, její úsilí na tomto poli bylo završeno až v roce 1935 v zákonu o hospodářské špionáži (tisk 2815).¹⁹⁹

„Dovožovali jsme a opětovně dovozujeme, máme-li vyřešiti otázku mzdovou u sklářského dělnictva, máme-li zabrániti výrobní anarchii v důsledku neuspořádané mzdové otázky, že musíme řešiti otázku prodejních cen. S plným sebevědomím a v přesvědčení, že vykonáváme službu nejen pro dělnictvo, nýbrž zejména pro stát a pro celou prestiž státu, trváme na tom, aby odborové organizace dělnické měly možnost a právo spoluurčovati prodejní ceny. To je alfa a omega, slavná sněmovno, a jenom touto cestou můžeme dojiti ke skutečnému odstranění anarchie ve sklářské výrobě, jen touto cestou můžeme pro příští, lepší doby zabezpečiti prosperitu v tomto oboru naší výroby. Proto jsem řekla, že tento zákon je jenom částí toho, čeho bychom potřebovali. Myslím, že není sporu, že sklářská výroba v Československu, která takovým krásným a pronikavým způsobem representovala Československo, která národohospodářsky znamenala pro nás nesmírně mnoho, stojí nám všem za to, abychom se o jejím osudu náležitě poučili, abychom tento osud velmi pečlivě a prozíravě sledovali a abychom neustáli na tom, že dnes dáme souhlas k opatřením, navrhovaným touto osnovou, nýbrž že připomeneme ministerstvu obchodu a soc. péče ostatní soubory osnov, které tam ještě čekají na propracování a vyřízení. Teprve potom budeme moci říci, že jsme udělali vše, abychom zachránili nejen reputaci čsl. skla, nýbrž abychom také zachránili existenci statisícům sklářských dělníků, kteří dnes hladovějí, ale kteří jsou nejlepší zárukou, že kvalita našich výrobků a jméno našeho zboží za hranicemi zvítězí i v době takovýchto nesnází, i v době hospodářské deprese, i v době vypjetí konkurenčních zápasů.“

¹⁹⁵ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/index01

¹⁹⁶ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/PB

¹⁹⁷ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/pa

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/364schuz/s364003.

Stejně je tomu tak i u interpelací. Vznela jich celkově šest a to například ve věcech vnučování živnostenských listů domácímu dělnictvu sklářskému (tisk 769/XI), o úpravě pracovních a mzdových poměrů v domácí práci (tisk 769/XII), o průmyslové špionáži v pojizerském sklářském průmyslu (tisk 2393/VIII), o zoufalé hospodářské situaci majitelů rodinných domků, postavených bez státní záruky v podkrkonoší (tisk 2459/IV) a v konkrétní záležitosti vyměření zemské daně z nemovitosti (tisk 2610/IX).²⁰⁰

Poslankyně Ludmila Pechmanová- Klosová působila v Národním shromáždění RČs patnáct let. Během této doby se výrazně proměnil okruh témat, kterým se věnovala. Nejprve se jednalo o zlepšení platových či důchodových poměrů státních úředníků a úpravě postavení zaměstnaných žen. Po roce 1929 se její práce koncentruje na situaci ve sklářství v podkrkonoší. Rétorika poslankyně Pechmanové- Klosové je komplikovaná, věty jsou plné přechodníků, vzletných výrazů a přirovnání.

²⁰⁰ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/pa

Anna PERTHEN

Pracovala jako soukromnice v obci Podmokly. Spolu s Fanni Blatny byla před První světovou válkou členkou Dolnorakouského krajského odboru pro ženy (Niederösterreichisches Frauenlandeskomitee). Do Senátu NS RČs byla zvolena ve volebním kraji Mladá Boleslav za Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakischen Republik (DSDAP, Německá sociálně demokratická strana dělnická v Československé republice). Byla členkou pouze zdravotnického výboru.²⁰¹

Podala celkem pět pozměňovacích návrhů, například k novelizaci úpravy organizace odborných škol pro ženská povolání a poměrů učitelstva na těchto školách (tisk 1735) anebo k osnově zákona o stavebním ruchu (tisk 1557). K finančním zákonům pro ostatní roky tohoto volebního období se vyjadřovala na plenárních zasedáních anebo v rezolucích.²⁰²

Podpořila ustanovení Poslanecké sněmovny týkající se zákazu námezdného kojení a uvítala návrh, aby v podnicích, zaměstnávajících větší počet dělnic, byla správa povinna opatřit přiměřené místnosti pro kojení (tisk 1919). Souhlasně se vyjádřila k návrhu zákona o sociálním a nemocenském pojištění zaměstnanců (tisk 1989) a zdůraznila potřeby vdov a matek (tisk 629).²⁰³

Dále se ve svých deseti projevech v plénu Senátu věnovala Labskému plavebnímu Aktu (tisk 1778), ustanovení o cestovních pasech (tisk 893), aj.²⁰⁴

„Ve příčině nařízení veškerého ministerstva ze dne 4. června, ohledně nové úpravy předpisů o pasech je klub německých sociálních demokratů toho názoru, že by bylo konečně jednou na čase, aby byly ohromné obtíže při vydávání cestovních pasů odstraněny. My, němečtí sociální demokraté, žádáme vůbec odstranění pasů. Staví se tu velké obtíže, zvláště dělnictvu, když je některý dělník nucen podniknouti cestu do ciziny, a to nejen při příjezdu, nýbrž také při odjezdu ze země. Obdrželi jsme zprávy, dle kterých je ku příkladu na pasovém úřadě ve Vídni ještě mnohem nesnadnější dostati visum... Ale ráda bych zde použila příležitosti, abych na to poukázala, že právě ve Vídni musí lidé státi od časného rána až do večera, až do konce úředních hodin, než dostanou visum... Pak je také slovné znění cestovního pasu takové, že i zde jasně se jeví jednostrannost Československé republiky. Shledáváme, že text pasů jest jen český a francouzský, kdežto také zde schází německá řeč. Často se přihodí, že ku příkladu právě služebná by, některá ráda jela domů, aby navštívila těžce nemocnou matku, a to je jí bohužel nemožno, neboť se jí staví příliš velké obtíže při vydávání pasu. Jsme proto toho názoru, a je také ohledně toho podána resoluce, aby konečně jednou, právě tak jak to žádáme při volném dovozu a vývozu, tyto hranice zmizely, aby byl vzájemný styk volný. Těmito překážkami styku trpí pouze dělník, jemuž není možno penězi zaplatiti to, čeho nemůže dosáhnouti čekáním po celé dny. Majetní prostě platí a neztrácí takto čas, kdežto dělník musí při tom promeškatí své pracovní dny. Prosím vás proto, abyste na základě mých vývodů hlasovali pro předloženou resoluci.“

Dále vznesla čtyři interpelace, o událostech v Litoměřicích, kde byli zraněni němečtí civilisté za nečinného přihlížení policie a vojska (tisk 1414), další k zákonu o zubním

²⁰¹ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/1vo/rejstrik/jmenny/pa

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ www.psp.cz/eknih/1920ns/se/tisky

²⁰⁴ www.psp.cz/eknih/1920ns/se/stenprot/066schuz

lékařství (tisk 209), poté stran německé školy pro ošetřovatelky v Praze (tisk 1418/2) a na závěr o výplatě podpor v nezaměstnanosti v jejím volebním obvodu (1803/2).²⁰⁵

Vystoupení senátorky Perthen byla charakteristická jasnou artikulací myšlenek, doložením stavu na který poukazovala a vyslovením konkrétního požadavku. Své projevy i rezoluce pronášela v německém jazyce, nikoli v jazyce německého nacionalismu, a to ani když se věnovala specifickým požadavkům německé menšiny.

²⁰⁵ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/1vo/rejstrik/jmenny/pa

Karla PFEIFEROVÁ

Narodila se roku 1888, zemřela 1969. Žila v Hradci Králové, byla zakládající členkou KSČ a její dlouholetou funkcionářkou, tajemnicí Rudých odborů v Brně a odbojovou pracovnící.²⁰⁶

Za královehradecký volební kraj byla roku 1935 zvolena do Senátu NS RČs. Mandátu byla zbavena 28. prosince 1938 v důsledku rozpuštění Komunistické strany Československa.

Byla členkou výborů sociálně-politického a živnostensko-obchodního. Vypracovala dva iniciativní návrhy na pomoc obcím postižených živelní pohromou (tisky 217 a 518) a jeden pozměňovací návrh k zákonu o ochraně a obraně proti leteckým útokům (tisk 681).²⁰⁷

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila šestkrát, při debatách o státním rozpočtu pro léta 1936 až 1938, při projednávání zákona o prodloužení platnosti hromadných pracovních smluv (tisk 619), o ochraně a obraně proti leteckým útokům (tisk 681) a o úpravě některých poměrů v tovární výrobě šatstva (tisk 574).²⁰⁸

„My komunisté věříme pevně, že i u nás touha širokých mas dělníků a všech pracujících po jednotě bude uskutečněna. Teprve potom se i náš pracující lid a všechny národy žijící na území československé republiky dočkají lepších a šťastnějších dnů.

Jak je toho třeba, aby u nás nastal obrát, chci dokázat několika příklady. Mám tu po ruce pamětní spis, který přijal první sjezd textilních a oděvních dělnic v republice, a referáty delegátek, které na tomto sjezdu vyprávěly z vlastní zkušenosti o své práci a o svém životě. Tohoto sjezdu se zúčastnili zástupci úřadů, tisku, samosprávných sborů a sociální pracovníci, kteří sami prohlásili, že tak otřásajícím faktům, jako slyšeli na tomto sjezdu, by byli sami nikdy nevěřili...

Přála bych pánům z agrární reakce, aby slyšeli a viděli roztrpčenost, když vyprávíme dělníkům, že v době, kdy oni hladovějí a dívají se na hlad svých dětí, vyváží se od nás obilí do Německa, do toho Německa, které brojí proti světovému míru a československému státu. Vyváží se zadarmo, poněvadž se dobře ví, že peníze za to československá státní pokladna a Československý lid nikdy neuvidí. Ani fašistická Itálie tolik Německu nevěří a odmítá mu dáti na úvěr, ačkoliv má stejný režim jako ono. Ani fašistická Itálie, ani Mussolini nedá Hitlerovi obilí na úvěr. Tohle je možné jenom v Československu, že u nás hladovějí statisíce dělnických dětí a statisíce nezaměstnaných, a přebytkně obilí se při tom ničí anebo vyváží za hranice pod cenou, na což zase doplácí státní pokladna.

Tento hlad nezaměstnaných a toto zločinné hospodaření se strany agrární reakce je nebezpečným faktem pro samostatnost Českého národa a Československé republiky. Co říkají dnes čeští proletáři a nezaměstnaní dělníci? Já mám bránit republiku, ve které se nenajím za celý týden ani teplé polévky, kde moje děti chodí polonahé a hladové? Takhle mluví všichni. V tom je to velké nebezpečí poněvadž na jedné straně vidí ty ohromné přebytky a na druhé straně hlad a nouzi svých nejbližších.

Smějí-li se páni agrárníci, však jim přeje jednou smích. Ta doba se blíží. My od vás neočekáváme nějaké zlepšení, neočekáváme, že budete mít soucit s lidem a českým národem, poněvadž u vás jsou rozhodující vaše kapitalistické žoky, ale věříme, že se brzo chudý rolnický lid spojí s dělnickou třídou, vytvoří jednotnou frontu, svoji vládu lidové fronty, která zatočí se všemi těmi, kteří takto zbídačují a zotročují dělný lid. (Výkřiky.) Potom nastane ono období, kdy pro rozpočet vlády lidové fronty, ve které nebudou rozhodovati reakcionáři a multimilionáři, budou hlasovati i komunisté.“

²⁰⁶Též Karolína. Upozorňuji na biografický medailónek, Štraif J.: Karla Pfeiferová ve východních Čechách (1935-1939), Brno 1987, s. 111-127.

²⁰⁷ www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky

²⁰⁸ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/4vo/rejstrik/jmenny/p

Tříkrát byl imunitní výbor požádán o přezkoumání žádostí krajských soudů o její vydání pro přečin zákona na ochranu republiky a jednou pro zpronevěru peněz. Vydána k dalšímu stíhání nebyla.²⁰⁹

Senátorka Pfeiferová vystupovala na obranu dělnictva pracujícího v textilním průmyslu a zajímala jí také otázka obrany státu. Vyjadřovala se často k mezinárodní situaci, zejména k občanské válce ve Španělsku. Její proslovy nebyly tak radikálně laděné a emotivní jako tomu bylo u většiny jejích stranických kolegyň, nad ty vynikala rétorickými schopnostmi i znalostmi mezinárodní politiky a světových dějin.

²⁰⁹ www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky

Františka PLAMÍNKOVÁ

Františka Plamínková byla svého času nejznámější českou ženou. Narodila se 5. února 1875 v Praze, v rodině ševce, zemřela 30. června 1942. Absolvovala učitelský ústav. Jako učitelka obecných a měšťanských škol a inspektorka škol pro ženská povolání zcestovala v mládí celou Evropu a roku 1912 byla i korespondentkou v balkánské válce. Z jejího podnětu a za jejího přispění vznikly v Praze Ženské domovy určené pro neprovdané ženy i svobodné matky. Roku 1903 se stala spoluzakladatelkou Ženského klubu českého a roku 1905 Výboru pro volební právo žen.

Největším jejím počinem bylo zřejmě založení Ženské národní rady roku 1923, stala se její předsedkyní. Tam se poprvé za účasti řady odbornic z domova i ze zahraničí začalo mluvit o mateřské dovolené, přidavcích na děti apod. Mezi její přední spolupracovnice patřila například Dr. Milada Králová (provdaná Horáková). Ta spolu s ní připravovala materiály pro sněmovnu, odborné přednášky, články i zahraniční cesty po Evropě.

Do Ottova slovníku naučného zpracovala v roce 1908 heslo *Ženská emancipace*. Jako první Češka vystoupila v letech 1931 a 1932 ve Společnosti národů a dokonce se stala místopředsedkyní první Mezinárodní rady žen. Absolvovala také velké přednáškové turné po Evropě a USA, hojně publikovala a byla členkou a funkcionářkou mnoha československých i mezinárodních ženských organizací, mimo jiné Světového svazu pro hlasovací právo žen. Byla držitelkou několika mezinárodních státních vyznamenání.

V září 1938 zaslala Adolfu Hitlerovi, kterého označila za diktátora, otevřený dopis, který uzavřela slovy: "*...s pevnou vírou, že i proti vojenské přesile Pravda zvítězí...*". Uvězněna byla ihned po okupaci v roce 1939, na zahraniční přímlyvy byla ještě propuštěna, ale po atentátu na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha byla znovu internována v Terezíně. Na počátku léta roku 1942 ji gestapo převezlo do pražské pankrácké věznice a 30. června 1942 tu byla popravena. Nemá hrob.²¹⁰

Františka Plamínková byla také úspěšnou političkou. Byla členkou Československé socialistické strany (přejmenované v roce 1926 na Československou stranu národně socialistickou) a byla zvolena do jejího předsednictva. Za tuto politickou stranu získala v roce 1925 v Pražském volebním obvodu senátorský mandát. Byla členkou výborů kulturního, národohospodářského, rozpočtového, sociálně-politického, zahraničního a výboru pro otázky sociálního a starobního pojištění.

Zde se plně projevila její činorodost. Předložila šest iniciativních návrhů na změnu správy školství v Praze (tisk 78), na novelizaci zákona o polepšovacích ústavech (tisk 77), návrh

²¹⁰ www.balustrada.cz/bratrstvo/cislo.phtml?0210_mucednici

zákona o porodnické asistenci (tisk 466), dva návrhy ohledně platů duchovních (tisk 300) a o příspěvcích pro fond Pražské burzy (tisk 270). Dále vypracovala sto šest pozměňovacích, jeden doplňující a jeden eventuelní návrh k zákonům. Nejvíce, přesně osmdesát dva, se jich týkalo předlohy zákona o přímých daních (tisk 411), sedm ochrany nájemníků (tisk 612) a šest změny celního sazebníku (tisk 140).²¹¹

Předložila čtyřicet čtyři resolucí. Osmnáct se vztahovalo k státnímu rozpočtu pro rok 1927 (tisk 300), dále k úpravě platových poměrů státních zaměstnanců, zvláště učitelstva (tisky 146 a 147), k zákonu o stavebním ruchu a ochraně nájemníků (tisky 611, 612 a 852) nebo k výše zmíněným přímým daním a změně celního sazebníku.²¹²

Ze své přednáškové činnosti byla zvyklá na projev před auditoriem, čehož plně využila ve svých osmnácti projevech v plénu sněmovny, což je nejvíc ze všech poslankyň i senátorek. Hovořila opět o celní politice státu, vzdělávání porodních asistentek, úpravě platů státních zaměstnanců, o (nejen) přímých daních či o stavebním ruchu a ochraně nájemníků. Vyjadřovala se také k systému důchodového a zdravotního pojištění (např. tisky 756 a 814), k mezinárodní dohodě s Persií (tisk 733) a k státní správě plavebních společností (tisk 866). Pravidelně promlouvala při projednávání státního rozpočtu, zde pro léta 1927 až 1929.²¹³ Při prvním z nich mj. zaznělo:²¹⁴

„Chci se proto zabývatí jen několika zvláště závažnými body. Ministerstvo spravedlnosti jedná právě o revisi občanského zákoníka...K návrhu připomínám: Půda, ze které vyrostlo rakouské rodinné právo právě před 115 lety, byla zcela odlišná od půdy, z níž musí vyrůstí návrh reformní. Jen několik poznámek:... Nelze nadále tedy počítati v rodinném právu s jedinou individualitou, totiž mužovou, nýbrž stejně s individualitou ženinou a též individualitou dětí. Proto naprosto nelze zákon stavěti na rozhodování jen mužově, na poslušenství k němu, ale na spolurozhodování, vzájemné pomoci, spolupráci obou manželů - tedy stav, který v každé spořádané rodině dneška skutečně existuje.

Nelze nadále přehlížeti velikého hospodářského i finančního významu domácí práce ženiny, ale naopak zhodnotiti ji a viděti v manželce, event. matce - i té, která se cele rodině věnuje, aniž vydělává mimo dům - spoluživitele rodiny, po případě spolutvůrce rodinného majetku.

Nelze přehlížeti důsledků manželské povinnosti pro zdravotní stav ženin, její invaliditu z ní plynoucí, která je zesilována mateřstvím. A vedle toho nutno počítati s faktickým úpadkem odpovědnosti za pohlavní život - ohromné procento žen a dětí opuštěných, dětí nemanželských, beznadějně vymáhání alimentů - ale i eugenika musí naléztí místa v novém rodinném právu.

Místo všeho toho, co je nám, lidem hledícím denně ve tvář utrpení žen zrazených životem, samozřejmým, návrh komise zachovává staré zásady o hlavě rodiny, o poslušnosti ženině atd. Soudím, že všichni členové komise jsou řádnými manžely a otci a že dělali zákon podle svých zkušeností z vlastní rodiny, posuzující každého muže podle sebe. Avšak pro řádné manžely není zákona vůbec potřebí. Zákon promlouvá a nabývá krvavé vážnosti až tehdy, kdy láska a dobrá vůle z manželství vyprchala, anebo tam, kde jde o lidi mravně méně cenné...

Jsem si vědoma, že nejtíže se dává svoboda nejbližším, že nejtíže se dává vnitřní svoboda, že přijatí návrhy žen, znamená veliké zpytování svědomí...

V otázce žen domnívali se staromílci, že zadržováním starých řádů se zadrží též patriarchální způsob života, ač kolem sebe všude vidí, že život to je, který se vylévá přes hranice těch řádů. Veškerá zbožná přání, že by měl život jíti tak a ne jinak, nepomohou. Proto jediná cesta jest: Zachytiti právním řádem, co se ze života zachytiti dá a ne vměstňavati život do starých formulí.

Návrhy žen čestně a moudře se s tímto úkolem vypořádaly a prosím, aby k nim bylo plně přihlédnuto...

²¹¹ www.psp.cz/eknih/1925ns/se/tisky/

²¹² Tamtéž.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ www.psp.cz/eknih/1925ns/se/stenprot/057schuz/s057010

Bolestí žen je u nás v Československé republice mnoho. Machar kdysi napsal: "Býti ženou - již to znamená: Trpět!" - Ústava našeho státu myslí ve dvou paragrafech na ženu: § 106, který praví, "že výsady pohlaví se neuznávají" a pak ve zmíněném již § 126, že "manželství, mateřství a rodina je pod zvláštní ochranou zákonů". Jen kombinací těchto dvou vět lze i pro ženu v našem státě vytvořit situaci důstojnou svobodného občana, který chce plnit řádně úkoly svého přirozeného poslání."

Dále poukázala na běžnou praxi odmítání jmenování žen, vystudovaných právniček, do konceptní státní služby či policie a upozornila na obnovení existujících diskriminačních právních nařízení, zejména ohledně povinného celibátu žen pracujících v kanceláři.²¹⁵

„Je mi skoro trapno, že musím znovu o věci mluvit. Ale máme dnes jasněji - jsem povinna v plenu věc uvést:

Pan ministr Engliš v rozpočtovém výboru na mou interpelaci prohlásil - cituji stenografický záznam:

"Pokud běží o ženy, které mají být přijaty do konceptní služby, neexistuje výnos ministerstva financí, ale podle usnesení ministerské rady není možno zatím ženy do služeb konceptních přijímat."

Aspoň jasno...

Paní a pánové! Ptám se vás: Smí v demokratickém státě se usnést ministerská rada na negaci ústavy? Či není "výsadou pohlaví", když se určitá služba ve státě vyhradí jen jednomu pohlaví, zásadně, bez ohledu na jeho kvalifikaci?

Víte, paní a pánové, kde nyní, my ženy, jsme? Dostaly jsme se - bože chraň - až do parlamentu! Proto se nyní přestěhuje rozhodování o nás do ministerské rady, kam se - a vím, že si to paní přisahají desetkrát za den - žádná žena nikdy nedostane! Skutečně spravedlnost je slepá na obě oči - ale ona nemá ani citu již, instinktu, o svědomí ani nemluvě, ale já vám zde budu říkat, jaké budou tedy závěry tohoto počínání ministerské rady.

Dala jsem postup proti ženám do kulturní reakce vědomě; je to zlá skvrna naší demokratické cti - a myslím, že se udržuje jen tím, že mnozí z vás nevědí - jak jsem hodná k vám - jak se se ženami zachází..."

Vznesla třináct interpelací. Šest se jich vztahovalo ke školské správě, tři k porušování práv žen, dvě k penzijnímu pojištění a dvě k novelizaci zákona o stavebního ruchu.²¹⁶

Na svou práci v Senátu NS RČs navázala i v následujícím volebním období. V tomto období byla členkou výborů zahraničního a rozpočtového, obou byla zpravodajkou. Zahraničního výboru ve věcech mezinárodních obchodních smluv s Tureckem, Německem, Francií, Polskem a Rumunskem. Za rozpočtový výbor pak Senátu přednášela ujednání výboru ohledně úpravy legislativy o hospodaření svazků územní samosprávy, o daních, o asanačním plánu pro hlavní město Prahu, o doplnění zákonů o bytové péči, úrazovém a penzijním pojištění a o branném příspěvku.

Svou činnost musela dělit mezi práci v parlamentu a v mezinárodních organizacích, proto již nevystupovala tak často.

Iniciativní návrhy předložila čtyři, jedna se týkala pomoci obětem požáru v okrese Choteboř (tisk 519) a zbývající se dotýkaly státní správy II.stupně základních škol a sociální péče o vysokoškolské studenty (tisky 93, 95 a 453). Rezoluci předložila jedinou, ve věci hospodaření svazků územní samosprávy (tisk 330).²¹⁷

S řečí v rozpravě sněmovny vstoupila při debatě o státním rozpočtu pro rok 1930, respektive 1932 a 1933. Znovu hovořila o státní bytové politice (tisk 837) a finančním

²¹⁵ www.psp.cz/eknih/1925ns/se/stenprot/110schuz/s110011

²¹⁶ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/rejstrik/jmenny/p

²¹⁷ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/3vo/rejstrik/jmenny/p

příspěvku státních zaměstnanců a učitelstva (tisk 280). Nově se zabývala otázkami pobytu cizinců (tisk 1472) a dani z majetku (tisk 1036) a spotřební dani z minerálních olejů (tisk 1494).²¹⁸ Vyslovila se též k prohlášení předsedy vlády Fr. Udržala o hospodářské krizi, kdy se ohradila proti návrhům zákona o propouštění provdaných žen.²¹⁹

„Musím několik slov říci k tomu, co kol. Krejčí zde mluvil o ženách. Řekl: Provdané ženy z úřadů, aby se dostalo několik míst atd...Ale aby se řeklo, že zrovna ženy si nemohou vydělávat a že musí jít zpět k necičkám - ať to bude právnička, doktorka medicíny, profesorka - ne! Kol. Krejčí si myslí, že by někdo jiný mohl dostat to místo: Příteli vstaň, abych si sedl já! - tak se snad řeší v křesťanském názoru světovém láska k bližnímu a sociální otázka. Jak je to krátkozraké. Že rovnoprávnost žen je danajským darem, nám zde řekl p. kol. Krejčí - nemějte o nás tolik strachu. My se samy s tím vypořádáme, které ženě nebude vhod pracovat, zůstane sama doma, rozhodne to sama, nedělejte nám patrony. Dělalí jste nám patrony tolik století a dovedli jste to až k té světové válce, která ženám vzala muže, syny, která jim dala jen těžká utrpení! Tedy my si myslíme, že my těm svým osudům rozumíme právě tolik, jako vy těm vašim. Prosím, buďte tak laskaví, nepleťte se nám do té naší kuchyně a našich poměrů. Onehdy někdo řekl, že se ženy domáhají rovnoprávnosti. Ale kde! My tu rovnoprávnost máme a já zde konstatuji: My si ji vzít nedáme.“

Vznesla jedinou interpelaci ohledně aplikace zákona v osobních věcech veřejných zaměstnanců (tisk 679/1).²²⁰

Volební úspěch zopakovala i v roce 1935. Působila v rámci klubu senátorů ČSNS (po září 1938 jako bezpartijní senátorka) až do jeho rozpuštění, poslední schůze Senátu NS RČs se konala 17.prosince 1938.

Byla členkou výborů zahraničního a rozpočtového, jehož byla místopředsedkyní a náhradnicí v Parlamentní úsporné a kontrolní komisi. Obou výborů byla zpravodajkou, zahraničního ve věcech obchodních a plavebních mezinárodních smluv s Maďarskem, Polskem, Německem, Finskem, Rumunskem, Francií, Řeckem, Itálií, Bolívií a Jihoafrickou Uníí a také o vnitrostátní účinnosti mezinárodních úmluv o pracovní době ve sklárnách. Rozpočtového výboru pak ohledně úpravy platových poměrů školních inspektorů, o podporách pro bývalé státní zaměstnance, učitele i po nich pozůstalých, o změně finančního zákona na rok 1936, o úsporných personálních opatřeních, o úpravě státního monopolu na umělá sladidla.²²¹

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila osmkrát. Již tradičně v debatě o státním rozpočtu, zde pro léta 1936 až 1938. Hovořila také o státní půjčce na obranu republiky (tisk 75), o úpravě právních poměrů vysokoškolských asistentů (tisk 229), o změně zákona o základních školách (tisk 498). Ostře vystoupila proti projevu senátora Pauluse, jehož řeč měla silný protistátní a profašistický obsah.²²² Naposled vystoupila senátorka

²¹⁸ www.psp.cz/eknih/1929ns/se/tisky/

²¹⁹ www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/081schuz/s081004

²²⁰ www.psp.cz/eknih/1929ns/se/tisky/index07

²²¹ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/4vo/rejstrik/jmenny/p

²²² www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/041schuz

Plamínková 15. prosince 1938, když hovořila o změně Ústavy a chystanému zákonu o propouštění všech vdaných žen (povinnému celibátu zaměstnaných žen).²²³

„Vím, že bojuji boj skoro ztracený, ale snad bude budoucnost souditi tuto zradu demokracie a možná, že leckterý z vás, vaši synové, vnuci a vnučky budou těžce na to dopláceti. Jsem však přesvědčena, že nelze nebojovati do posledního dechu za věc spravedlivou. Nelze neřici všem těm závistníkům, kteří nevidí práci, ale vidí jen krajíc chleba, že povolit, ba raditi k porušování právních norem u žen provdaných znamená dávat sankci k porušování těchto norem u zaměstnanců vůbec. Dnes je to pro provdané ženy, zítra přijdou na řadu svobodné ženy, později svobodní muži, prostě šikmá plocha, po které sjet již neznamena víc než čas...

Celých 18 let od r. 1920 se v otázce zaměstnankyň nedělalo více, než že se každých několik let vydělaly, že bude zaveden celibát, že budou vyháněny. A tyto ženy měly míti odvahu přivádět na svět děti?...

Ženy jsou vždy činitelem, s nímž se menezíruje podle potřeby. Je-li potřebí, můžeš sloužiti, když ne, tam jsou dveře...

...Musíme si dobře uvědomiti, že zaváděti celibát, znamená jíti daleko zpátky do Rakouska. Tato sněmovna od r. 1904 se starala o zrušení celibátu učitelek. Musíme si uvědomiti, že střední a široké vrstvy, ze kterých se skládá náš národ, mohly postoupiti do vyšší společenské třídy na žebříčku sociálním jen tím, jestliže také ženy se mohly uplatniti ve vyšší práci. Ovšem postup do vyšší třídy je patrně hříchem a proto se budeme starat, aby byl zakázán a aby ženy měly otevřenu jen nejnižší práci, nikoliv vyšší nebo nějaké vzdělání.

Podívejte se, jak se tomu rozumí. Medicínská fakulta v Brně, protože je kurs proti ženám, už přijímá jenom ženy, které mají vysvědčení s vyznamenáním. U mužů příštích mediků se na to nehledí. Myslím, že v medicíně, kde jde o život, bylo by právě potřeba se podívati, jak je ten člověk nadaný nebo pilný, poněvadž se to odráží ve vysvědčení. A vím, jak také páni profesoři, kteří pracují v národní jednotě, se chystají na ty ženské, jak chtějí pro ně udělati extra střední školy, jak chtějí, aby hochy nevyučovala žádná žena. Když ženy nemají vyučovati hochy na vyšším stupni, tak proč chcete poslat matky do domácnosti zpět, když nemají míti vliv na chlapce? Pošlete tedy tatínky do domácností, aby měli vliv na chlapce! (Veselost.)

Podívejte se, tak to nejde. Musíme si uvědomiti, že už jsme tuze daleko v té svobodě, na stupínku kulturním, že demokracii máme příliš v sobě, a když přijdete s takovými věcmi, je to pro nás, jako když se otevírají staré almary...

...Soudím, že je naší svatou povinností, třebaže smutnou, upozorniti na tento fakt a jeho důsledky. Ženy jsou zmocňovacím zákonem postaveny zcela mimo přímý vliv na zákonodárství, ačkoliv tvoří 53% voličstva, kdežto muži pouze 47%. To znamená mužská vláda, president muž - a žena vedle!“

Františka Plamínková zůstává naší nejvýznamnější představitelkou ženského hnutí před Druhou světovou válkou. Tato vysoce vzdělaná a velice pracovitá žena své celoživotní úsilí o ženskou emancipaci účinně prosazovala i na půdě Senátu Národního shromáždění RČs. Kromě tohoto ústředního téma se věnovala i mnohým dalším kapitolám, jako je například školství, mezinárodní obchod, sociální politika státu a další. Jak je z výše uvedených delších ukázek jejích proslovů patrné, ve všech projevech zkoumala nastolené téma především z hlediska demokratičnosti a sociální spravedlnosti. Důležitý byl pro ni pohled v rámci celého kontextu. Její vyjadřovací schopnosti byly excelentní, argumentace byla věcná, podložena odbornými studiiemi a osobní zkušeností.

²²³ www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/127schuz/s127004

Otilie PODZIMKOVÁ

Narodila se 13. prosince 1878, působila jako radní v městě Louny. Do Poslanecké sněmovny NS RČs nastoupila za Československou stranu socialistickou v červnu 1923 jako náhradnice za odvolaného poslance Vrbenského. Pro práci ve sněmovně byla zvolena do výboru zásobovacího a poté i zdravotního.²²⁴

Za svého působení podala pozměňovací návrh k osnově zákona o částečném zákazu námezdného kojení (tisk 4208). V plénu sněmovny hovořila celkem třikrát, nejdříve ve věci příjmové hranice vylučující z nároku na důchod válečné invalidy a po nich pozůstalé (tisk 4933). Poté vystoupila v diskusi o státním rozpočtu pro léta 1925 a 1926, zde se soustředila opět na válečné invalidy, požadovala pro ně státní bezúročné půjčky a možnost vystavení povolení na trafiky, či je zaměstnat ve státní či veřejné službě.²²⁵ Kritizovala také pozemkovou reformu a žádala odpuštění daní z let 1919-1923 pro dělnictvo, z důvodu jejich nouze.²²⁶ Zabývala se i poměry českých lidí žijících na severu republiky, upozorňovala na nutnost podpory tamního školství a poukazovala na potřeby horníků.²²⁷

„Chtěla jsem promluvit o válečných poškozcích, ale, byvši o tom požádána župou, musím především mluvit o stížnostech našeho českého severu, kde český člověk vede hrdinný boj s nepřítelem plným záští a nenávisti proti všemu, co je slovanské, co je české a co je naše.

Němci v Československé republice nejen že dělají oposici v parlamentě a rozšiřují ostudné a nepravdivé zprávy ve světě o vládě, ale oni hledají cesty, jak by rozbili tento stát a zničili jeho české obyvatelstvo. Tisíce českých matek severských rodin trpce si stěžuje, že nemají co dáti jísti svým dětem. Skoro v každé české rodině severské řadí nemoci z podvýživy, tuberkulóza, křivice a blednička. Slzy zalévají oči otužilým otcům, továrním dělníkům a horníkům při zmínce o národnostních a mzdových poměrech. ... Český živnostník krutě probíjí se na severu ke snesitelnějšímu životu. Je nenáviděn Němci, pronásledován berními úřady, které mu vyměřují nesnesitelné daně, týrají ho před soudem neznalostí češtiny a krutým vystupováním nafoukaných německých úředníků...

... Vláda měla by na místě každého zbytečně propuštěného Čecha odpovědět propuštěním německého státního zaměstnance aneb odejmutím státních dodávek.

Při jazykových zkouškách nechť počíná se s přísností co největší. Němec nechť je ihned přesazen do nitra Čech a místo jeho zaujme český zřízenec. To je ovšem smutná kapitola, neboť čeští úředníci až na řídké výjimky sami do smíšeného území nechtějí. Jednak je tam draže, jednak není vhodných bytů, kromě jiných nevýhod, z nichž jmenovitě nenávisť Němců řádně jim tam pobyt osladí.

... Ze všeho je patrné, že nejsou to Němci, kterým se křivdí, ale naopak Němci jsou to, kteří, kde mohou, poškozují Čechy, oprávněně dědice tohoto státu, jenž je pokračováním a obnovou samostatnosti naší z dob minulých. Naši otcové to byli, kteří od nepamětných dob v této zemi obývali, kdežto pobyt Němců v Čechách datuje se teprve od těch časů, co jim naši panovníci přístup do země povolili a v zaslepenosti své dokonce je k nám i zvali, netušíce, že zahřívají hada na svých prsou.“

²²⁴ Těž Otilie Podzimková, www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/index/p

²²⁵ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 7. zasedání, svazek XIX, rok 1923, Praha 1923, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

²²⁶ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČS, I.vol. obd, 11. zasedání, Praha 1925, s. 1270-1275, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/371schuz/s371004

²²⁷ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČS, I.vol. obd., 10. zasedání, Praha 1925, s.798, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/306schuz/s306005

Dotkla se i ochrany životního prostředí, když požadovala nařízení závodům, aby uvedly do pořádku vydolovanou krajinu.²²⁸

„Horníci žádají, aby propadliny, jámy a rokly po uhlí v okolí Mostu, Duchcova, Teplic a jinde byly zasypány a dány do pořádku státem i těžaři. Na sta rodin bude opět zaměstnáno, kraj vrátí se svému prvotnímu poslání a rozmnoží se pole, kde možno se zdarem pěstovati ušlechtilé obilí, neboť půda je tam úrodná. Cizácké společnosti bezohledně rabují zemi, odejdou se zlatem a po nich zbývá jen zpustošený kraj, který řádnou regulací vrátil by se hospodaření, a bolestná otázka soběstačnosti chlebovin byla by u nás zmírněna.“

Poslankyně Podzimeková se během svého dvouletého působení v NS RČs věnovala práci na zlepšení životních poměrů válečných invalidů, vdov a sirotků. Hovořila i o situaci v severních Čechách, kde svou pozornost soustředila na národnostní neshody a potřeby horníků. Pozoruhodná byla její rétorika, která se při poukazování na diskriminaci Čechů změnila z umírněné na radikální až výslovně protiněmeckou.

²²⁸ Tamtéž.

Eliška PURKYŇOVÁ

Narodila se 16. listopadu 1868, zemřela v roce 1933.²²⁹ Pracovala v Praze jako asistentka ministerstva sociální péče. Byla představitelkou českého ženského hnutí. Předsedala Fondu pro literáty a žurnalisty, byla zvolena starostkou Ústředního spolku československých žen. Zasadila se o vybudování Domova pro osamělé ženy. Delegována do RNS RČs byla za Československou národní demokracii.

V RNS se neúčastnila žádné rozpravy. V únoru 1920 byla zvolena do výboru kulturního a jediným jejím návrhem je úprava platů učitelek mateřských škol (tisk 2337).²³⁰

V roce 1920 byla opět zvolena do Poslanecké sněmovny NS RČs za Československou národní demokracii ve volebním kraji Praha. Byla členkou výborů iniciativního, kulturního, rozpočtového, sociálně-politického, živnostenského a zdravotního, posledně jmenovaného byla místopředsedkyní a také zpravodajkou ve věci penzí lékařů (tisk 3748) a organizace Státního zdravotnického ústavu RČs (tisk 5278).

Ve své činnosti se zaměřila na dva okruhy zájmů. Prvním bylo zlepšení postavení žen a dětí, druhým tématem pak zdravotnictví, což je patrné především ze sedmi iniciativních návrhů, které vznesla během rozpravy sněmovny a během debaty ke státnímu rozpočtu. Její legislativní návrhy se týkaly zákona o rozluce manželství (tisk 2555) a v souvislosti s tím i vydání zákona, jímž se upravují nároky rozloučených manželek na zaopatřovací požitky (tisk 2632). Inicivovala také prodloužení povinné školní docházky o tři roky (tisk 3371).²³¹

S řečí v rozpravě vystoupila celkem desetkrát. Upozorňovala na neutěšenou situaci nemanželských dětí (tisk 2097), akcentovala zákon na ochranu matek a dětí, chtěla zvýšit úroveň porodnictví a snížit tak úmrtnost dětí i rodiček (tisk 4321).²³² Vyslovila se k nemocničnímu zařízení v Praze, zdůraznila nedostatek dětských nemocnic a důležitost živnostenské inspekce v předcházení nemocí pohlavních a pracovních úrazů. Upozorňovala na nedostatečnou zdravotní péči na Slovensku a Podkarpatské Rusi, vyzdvihla nutnost prevence nakažlivých chorob a alkoholismu.²³³

²²⁹ Michálková M.: České ženy v Národním shromáždění 1918-1925, FFUK, Praha 1999.

²³⁰ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního shromáždění československého, svazek XIX, rok 1920, Praha 1920, též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/T2337_00

²³¹ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

²³² Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 3. a 5. zasedání, sv. X a XIII, rok 1921 a 1922, Praha 1921 a 1922, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

²³³ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 2., 3. a 4. zasedání, Praha 1921 a 1922, s. 658-662, 207-208 a 708-711, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/099schuz

„Ti, kterým se ještě dnes v naší republice děje největší křivda a kterým nebylo téměř žádné plus placeno, jsou naše ženy. Byla bych neuvěřila ještě před krátkým časem, že s tohoto místa jako ženský poslanec budu muset volat po právu a spravedlnosti pro ženy, kterým přece tak nádherným gestem naše Národní shromáždění v naší ústavě zabezpečilo a zaručilo rovnoprávnost. My máme dnes svoji rovnoprávnost pouze na papíře, ale ve skutečnosti není prováděna a není plněna ani státem samým. Celý obraz naší situace a názoru vlády na naše ženy vidíte v rozpočtu, kde v ministerstvech, tedy v centrálních úřadech, máme všeho všudy 2 konceptní síly. Podle výnosu ministerstva vnitra, který nebyl sice ještě vydán, ale který je uchystán, a podle důvodové zprávy k tomuto výnosu vidíme, že ženám má být dále křivděno, že ženy dále mají být odstrkovány a nemají mít práva na plný život svéprávný a plnou rovnoprávnost občana v naší republice. To je něco, co neodpovídá demokratismu národa a co poskvřňuje tento demokratismus, proti čemuž musíme se s největší rozhodností bránit...Velice pohřešujeme, že v našem rozpočtu není ani zmínky o vybudování ochranné výchovy. Jak dlouho po této ochranné výchově ženy volaly, jak dlouho k ní činily přípravy! Máme dneska v naší republice tisíce ohrožených dětí, dětí, o které se nikdo nestará, které jsou skutečně odsouzeny k zahynutí mravnímu, poněvadž rostou v prostředí, které je musí zahubit. Naše republika, naše sociální ministerstvo nevypracovalo dosud pevného plánu na ochranu dětí, mládeže, žen a starců. Když již republika nemá finančních prostředků, aby mohla ihned všechny reformy uvést v život, přece jen aspoň plán určitý má být vypracován, abychom viděli, že naše sociální ministerstvo má na zřeteli všechny naše nedostatky a skutečně chce plánovitě tyto nedostatky řešit.“

Dotazy vznesla tři, ohledně členství žen v politických spolicích (tisk 17), o přípravách k vydání zákona o ochraně přírodních památek (tisk 48), o příčině propouštění zaměstnaných žen ve státní administrativě (tisk 88).²³⁴

Poslankyně Purkyňová se ve své legislativní činnosti primárně zabývala tzv. ženskou otázkou a v rámci toho tématu i veřejným zdravotnictvím. Aktivně vystupovala na obranu práv zaměstnaných žen, rozvedených manželek a nemanželských dětí, k potřebě vybudovat nemocniční síť a velmi otevřeně hovořila i o prostituci a pohlavních chorobách. Z obsahu jejích projevů jasně vyplývá, že byla velmi vzdělaná, odkazovala například na cizojazyčné odborné studie, které se vztahovaly k projednávanému tématu. Její rétorika byla fundovaná, s prvky naléhavosti až dramatičnosti a vždy obsahovala morální apel.

²³⁴ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd.,4. a 5. zasedání, Praha 1921 a 1922, str. 2468-2470 a 1330-1334, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

Růžena REICHSTÄDTEROVÁ

Narodila se 9. září 1872 v Brně. Po absolvování ústavu pro vzdělání učitelek v Brně nastoupila jako učitelka v Prostějově, kde setrvala až do konce života, posléze jako ředitelka první dívčí školy. V roce 1895 provdala se za F. R. Reichstädtera, pozdějšího říšského zemského poslance. Po roce 1918 byla starostkou spolku moravských učitelek a jednatelkou Červeného kříže. V otázkách reforem školských byla často povolávána jako znalec na ministerstva školství. Dala podnět k zavedení večerních kursů pro dělnické ženy a služebné, z nichž se později vytvořila trvalá školní instituce, v ní se stala první ředitelkou, a která byla základem pozdějších rodinných škol. Zemřela 30. listopadu 1928 ještě před koncem volebního období.²³⁵

Do Senátu NS RČs byla zvolena v roce 1925 v Ostravském volebním obvodu, za Československou stranu národně socialistickou. Byla členkou kulturního výboru.²³⁶

Vypracovala dva iniciativní návrhy na poskytnutí státní podpory obcím postihnutým živelními pohromami (tisky 145 a 471) a jednu resoluci k předloze zákona o úpravě platových poměrů učitelstva škol (tisk 147).

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila třikrát, hovořila o úpravě platových poměrů státních zaměstnanců (tisk 157), zejména učitelstva (tisk 159) a státních obvodních lékařů (tisk 158). Dále se vyjádřila k zákonu o stavebním ruchu (tisk 372) a vystoupila i v debatě o státním rozpočtu pro rok 1928.²³⁷

„Vážený senáte! Po vzrušující řeči týkající se stavovských zájmů chci věnovati několik vět záležitosti nám všem společné a pro celý stát svrchovaně důležité, totiž obecnému školství... Varuji před tím, aby se škola stala předmětem politických diskusí, aby byla škola zatahována na niveau politických bojů, které kolikráte zůstávají pod náležitou kulturní úrovní. Škola nepatří žádné straně, škola je společnou záležitostí národa, jí se celý národ stará o svou budoucnost. Škola nám musí býti svatou, než bychom jí zneužívali k politickým bojům, a musíme tříbiti a usměrňovati své různé názory, ale nesmí se to státi ve škole a školou. Před svatým prahem školy musí se zastaviti každá politická nebo jiná spolková nebo stranická instituce... Tak mně připadá někdy, když slyším ty stížnosti o tom, že jsme překrmeni školami, že jsme daleko předběhli dobu atd. a vycítuji z toho snahu snížit vzdělání lidové, že ten lid méně vzdělaný se snadněji ovládá. Poukazují pouze na Rusko anebo na některý jiný stát, na Bulharsko, Makedonii a pod., že i lidé velmi málo vzdělaní, velmi zanedbaní v ohledu vzdělávacím jsou schopni revoluce a dokonce revoluce velmi nepromyšlené a revoluce takové, která národohospodářský vývoj na dlouhá léta podlomí.

...Ale já věnuji vlastně svou řeč jen škole obecné. Lituji velice, jak se o obecné škole nyní píše. Píší primitivové, pedagogové, řekla bych, sadisticky založení, kteří truchlí po tom, že nejsou rákoska a mučící nástroje uvedeny opět do škol, a říkají, že výchova, která není provázena tělesnou bolestí, není nikterak trvalou. Takové nesmysly by se neměly 300 let po Komenském u nás do tisku uváděti. Posmívají se různým psychologům a pedagogům, kteří studují dítě. Copak známe dítě a člověka do té míry, aby nebylo třeba věnovati mu pozornost? Já jsem starou učitelkou. Mýma rukama prošlo mnoho dětí a nikdy jsem nepostrádala tělesných trestů, nikdy jsem takového trestu neužila a jsem přesvědčena, že bych byla dítě urazila, kdybych tak otrockým způsobem byla v dětech vychovávala otrocky.

Škola naše musí býti svobodna a prosta všeho nátlaku. U mne slovo „svobodná“ neznamená „protináboženské nebo proti určité vrstvě lidí založená“, ale myslím naplnění ducha, který na základě rozumového rozvoje vychovává svobodné lidi podle kulturních prostředků a ne pomocí mučících nástrojů.“

²³⁵ www.psp.cz/eknih/1925ns/se/stenprot/160schuz/s160001

²³⁶ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/registrik/jmenny/p

²³⁷ www.psp.cz/eknih/1925ns/se/stenprot/109schuz/s109009

Vznesla čtyři interpelace, v nich se věnovala vzdělávání mládeže po ukončení povinné školní docházky (tisk 156/1), národnostním otázkám na Moravě (tisk 795/4) a problematice vydávání zbraní nedospělé mládeži (tisk 795/5).²³⁸

Senátorka Reichstädterová pracovala dlouhou dobu jako učitelka. Ve své poslanecké práci se věnovala výhradně školské politice státu, primárně vzdělávání mládeže a platovým poměrům učitelstva. Její projev byl velmi kultivovaný. Z mnoha srovnání s jinými zeměmi a z odkazů na světovou literaturu, které její proslovy obsahovaly, lze usoudit na její vysokou vzdělanost.

²³⁸ www.psp.cz/eknih/1925ns/se/tisky

Josefa ROSLOVÁ- CHLEBORÁDOVÁ

Narodila se 17. března 1892, pracovala jako odborná učitelka v Brně. V Brněnském kraji byla kandidátkou Československé národní demokracie. V květnu 1921 nastoupila jako náhradnice za poslance Stránského, který se vzdal mandátu. Byla členkou výboru ústavně právního a kulturního, jehož byla zpravodajkou ve věci odborného školství pro ženská povolání.²³⁹

Podala pozměňovací návrh k zákonu o zřizování fakult a oddělení na vysokých školách (tisk 3026) a resoluci ke státnímu rozpočtu pro rok 1924 (tisk 4300).²⁴⁰ Šestkrát vystoupila s řečí v rozpravě sněmovny. K diskuzím o státním rozpočtu se připojila pro léta 1921, 1923, 1925 a 1926, v nich vždy vyjadřovala podporu vysokým školám zejména v Praze, Brně a Bratislavě. Hovořila o diskriminaci vysokoškoláček.²⁴¹

„Studium na vysokých školách je podle zákona u nás přístupno i ženám. A tu je pro nás ženy nepochopitelné, že diplomy našich studentek nemají v očích státních úřadů tolik platnosti jako diplomy studentů. Co je pak platno studium našim dívkám, když úřady státní jsou pro ně zavřeny? Všechny resoluce, všechny stesky zůstávají nepovšimnuty. A tu s tohoto místa upozornuji ministerstvo školství, aby zasadilo se o to, aby byly ženy přijímány do státních úřadů tak jako muži na základě své kvalifikace. Bud' musí stát zameziti přístup ženám na universitní studium, nebo připouští-li je, musí diplomované doktory ženské tak přijímatí do svých služeb jako doktory muže. Nestane-li se tak, ženy si toto právo vynutí.“

Vyslovila se pro potřebu ukončit germanizaci školství, odmítala požadavky Němců jako neopodstatněné a upozorňovala na nedostatek českých škol. Chtěla docílit zestátnění soukromých středních škol a ustanovení jedině, ústřední komise pro státní zkoušky na vysokých školách. Vystupovala proti církevnímu školství, především na Moravě.²⁴²

„Je nutno věnovati pozornost dívčímu průmyslovému školství, hlavně dnešním školám rodinným. Víme všichni, jakou důležitou složkou v hospodářství je žena v rodině. Muž dává vydělané peníze do rukou své ženy a není lhostejno, zač, kde a jak žena tyto peníze utrácí. Dnešní doba klade veliké požadavky na ženu v rodině, má býti dobrou matkou, dobrou vychovatelkou, dobrou hospodyní, znající nejen potřeby své rodiny, ale i potřeby státu, aby vydání svá podle toho zařídila. Potřebujeme ženu v domácnosti národně uvědomělou, plnou radosti ze života, která by dodávala odvahy nejen svým dětem, ale i svému manželí, a ted' mi prosím řekněte, jak mohou příští matky a příští hospodyně vychovávatí ony ženy, které se zřekly života, odešly do ústraní klášterního, zřeknuvše se rodiny a mateřství? Podle dogmat katolické církve mateřství poskvňuje ženu. Jak možno vsévati do duší našich mladých dívek posvátnou úctu a pravé pochopení pro toto veliké poslání ženy v klášteře ženou-řeholnicí? Tu se táží pana ministra školství, jak je možno, že ministerstvo školství s takovou ochotou povoluje klášterní školy rodinné? Chápu, že řeholnice jdou obsluhovat nemocné, že vyučují ručním pracem a pod., ale nikdy nepochopím, jak chtějí buditi lásku k rodinnému životu, kterak chtějí řeholnice pro rodinu vychovávatí, když hlavním účelem rodinného života jest mateřství, které ony se svého stanoviska považují za poskvnění ženy. Rodina a klášter, radost ze života a pohrdání životem, jak to se dohromady sloučí a jaký může býti resultát tohoto sloučení? Apeluji na ministerstvo školství a nár. osvěty, aby nepovolovalo rodinných škol klášterních, nýbrž aby hledělo vybudovati rodinné dívčí školy státní a veřejné v takovém množství, jak toho národ československý potřebuje.“

²³⁹ APS, karton 97, inv. číslo 2267, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/rb

²⁴⁰Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 4. zasedání, svazek VI, rok 1921, Praha 1921, též:

www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

²⁴¹ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/369schuz/s369013

²⁴²Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČS, I.vol. obd., 4. zasedání, Praha 1921-1922, s. 2207- 2208 a například tamtéž 11. zasedání, Praha 1925, s. 1073-1077, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/305schuz/s305004

Jako jedna z mála odmítla zákon na ochranu nájemníků a naopak, byla zastánkyní deregulace cen nájemného, což by podle ní podpořilo výstavbu nových bytů a vyřešilo tak jejich akutní nedostatek.²⁴³

„Takový vážný zákon, jako je zákon na ochranu nájemníků, musí býti řešen tak, aby přinesl prospěch všem. Uznávám, že není dnes možno říci: Všechno je volné. To by znamenalo u nás opravdu strašný chaos, ale přece jen jsme se mohli přiblížit více k tomu, abychom jako ve všem jiném již i v bytové otázce byli hodně blízko volnému pronajímání bytů. Jestliže předešlý pan řečník odhaduje, že za 15 roků bychom mohli býti z této kalamity venku, zdá se mi to dobou velmi dlouhou, a bylo by záhodno uvažovati o tom, abychom tuto dobu zkrátili...Já končím přáním, aby co nejdříve tento zákon mohl býti likvidován, aby vázané hospodářství se u nás neobjevilo více v žádné formě, poněvadž nepřináší státu žádného užitku, naopak velkou národohospodářskou škodu.“

Poslankyně Rosolová-Chleborádová se primárně věnovala školské politice státu. Soustředila se na potřeby českého odborného a vysokého školství, zejména na Moravě a v pohraničí. Upozorňovala na neoprávněné požadavky Němců, argumentovala statistickými údaji i konkrétním případy. Ve svých projevech odkazovala na odbornou literaturu i filosofické spisy. Její rétorika byla vysoce fundovaná, při řešení nacionálních otázek emotivní.

²⁴³ Tamtéž, 4. zasedání, Praha 1924, str. 1440-1442, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/334schuz

Augusta ROZSYPALOVÁ

Narodila se 19. února 1857, pracovala jako učitelka v Kladně. Její, na svou dobu moderní, vyučovací metody měly úspěch, takže byla vybrána jako učitelka na cvičnou školu soukromého učitelského ústavu v Kladně. Přispívala do různých časopisů například do Nového života, Vlasti, Časopisu učitelek apod. Po první světové válce řídila časopis Žena. O ženské otázce a výchově dívek vydala několik brožur. Byla významnou představitelkou básnické skupiny Katolická moderna. Byla činná i politicky, za Československou stranu lidovou byla ve volebním kraji Praha zvolena do Poslanecké sněmovny a 23. listopadu 1925, v den kdy zemřela, i do Senátu NS RČs.²⁴⁴ Byla jedinou ženou v poslaneckém klubu Československé strany lidové, kandidovala v Pražském volebním obvodu, kde také reprezentovala spolek katolických žen. Byla členkou výboru kulturního, rozpočtového, sociálně-politického, ústavně-právního a zdravotního, tohoto výboru se stala zpravodajkou návrhu zákona upravující vyhlášku o zdravotnických výkonech (tisk 3950) a poté i jeho místopředsedkyní.²⁴⁵

Podala jeden pozměňovací návrh o částečném zákazu námezdného kojení (tisk 4208).²⁴⁶

Ve srovnání s ostatními poslankyněmi byly její postoje a požadavky poněkud odlišné, bylo to dáno ideologickým vymezením ČSL, což je patrné i z jejího pohledu na ženskou emancipaci.²⁴⁷

„Slavná sněmovno! Ovzduším dějin krouží zárodky vývoje společenského a mezi těmi zárodky jsou také prvky, které mají býti základem pro vývoj činnosti ženské poloviny, vlastně nadpoloviny lidstva. Příznám se, že nelze mi k vývoji tomu pokud se týče žen hleděti jinak, než jako k projevu odvěké touhy, nutící každou bytost myslící po dosažení ne-li naprosté, tož aspoň poměrům doby odpovídající dokonalosti.

Poslední čtvrt století věku devatenáctého projevovaly se snahy ve hnutí žen hlavně ve trojím směru. Předně k získání nových odvětví výživy pro ženy, jež ve značné míře jsou nuceny samostatně si chleba dobývat, za druhé k dosažení práva ke studiu vyššímu až ke vstupu do university, a to nejen za tím účelem, aby i zde se získala odvětví výživy, nýbrž i proto, aby ukojení došla vroucí touha mnohých nadaných žen po nejširším a nejhlubším vzdělání ducha a za třetí k dosažení práva ke spolupráci v občanských a politických zákonodárných sborech.

A jak vývoj života ukázal a přítomné poměry dosvědčují, nebyly snahy žen v uvedeném trojím směru nadarmo ani u nás ani jinde. Ale k dosaženým úspěchům druží se nyní také obava: Nepovedou snad nastoupené cesty k tomu, aby odcizovaly, odváděly dívčí dorost od prahu rodiny? Jisto je, že od zdárného vývoje života rodinného závisí zajisté i vývoj šťastné budoucnosti národa. Proto také vše, velevázení pánové, co zhodnotí život ženy v rodině, co umožní jí rozkvětu rodiny co nejvíce se věnovati, poslouží také národu. Z tohoto poznání vytryskla zdravá, oprávněná snaha, důkladněji a svědomitěji než dosud se dalo a děje, a také praktičtěji, připravit dospívající dívky k povolání v rodině, které jsou plno odpovědností vzhledem k úkolu ženy jako matky i vzhledem k úkolu jejímu jakožto středu, jakožto duše rodiny, považováno bylo namnoze za něco, k čemu ani tolik přípravy se nevyžaduje jako ku kterékoliv podřadné a mechanické práci.“

²⁴⁴ APS, karton 97, inv. číslo 2278 a web.telecom.cz/gymnaziumblovice/letopisy/letopisy19

²⁴⁵ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/rc

²⁴⁶ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 2. zasedání, svazek VI, rok 1921, Praha 1921, též:

www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/T4208_00

²⁴⁷ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/246schuz/s246011

Ve svých pěti veřejných vystoupeních se zaměřila na obhajobu katolické církve, jejíž kritiku na parlamentní půdě vnímala jako neopodstatněnou. Ve svých projevech v debatě o státním rozpočtu pro rok 1925, respektive 1926, nesouhlasila se sekularizací školství, podle ní by tento krok nutně uvrhl děti v mravní chaos.²⁴⁸

„V našem klubu a celé naší straně lidové je přesvědčení, že jen návrat, soustředění myslí mládeže a lidu v nejvyšším zákonodárci, vyvede náš stát z těch nebezpečných nemocí, do nichž protináboženskou methodou byl vehnán a je dále vhnán. Než my, doufajíce, že jako již u mnohých jednotlivců jasní se v myslí, že nelze národu žítí bez Boha, tak že se rozjasní, byť i ne hned, aspoň postupem času, také v ministerstvu školství a ve vládě, a že stane se to, co nedávno se stalo - v Římě, kde na Kapitolu vztýčen byl znovu kříž, který v létech minulých za vlády zednářské byl odstraněn. Aby se tak stalo ve prospěch našeho národa bez velkých otřesů dalších, k tomu směřuje touha našeho klubu.“

Hovořila také o nutnosti přísného zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým (tisk 3169) a o organizaci odborných škol pro ženská povolání a o právních poměrech učitelstva těchto škol (tisk 4376). V obdobné problematice vznesla dvě interpelace (tisk 1431 a 1444) a dva dotazy.²⁴⁹

Odmítala, že by z české strany byla snaha omezit německé školství, ba právě naopak, přednesla příklady diskriminace českých školáků v etnicky německém prostředí.²⁵⁰

„Pro zásadu "České dítě do české školy" odehrávaly se v Čes. Budějovicích kruté boje, ve kterých byl zvláště probouzející se český lid dělný, na Němcích tehdež tam více méně hospodářsky závislý, terorizován a přinucován posílati své děti do německých škol. A to, co nyní řeknu, je zvláště zajímavé. V zápase dalším za práva českých dětí v Budějovicích stala se mocnou zbraní v r. 1884 vydaná kniha - zde ji mám (ukazuje knihu) "Die Unterrichtssprache unserer Volksschulen". Autorkou knihy byla německá učitelka, která jako svědomitá učitelka a vychovatelka nemohla déle nečinně přihlížeti k duševnímu mrzačení českých dětí v německých školách. Podle několikaletých svých trapných zkušeností líčila ve své knize útrapy české mládeže, vyučované jazykem jí nesrozumitelným. Kniha vyvolala tehdy mohutný dojem ve veřejnosti. Dokazovala s hlediska pedagogického škodlivost německých škol pro české děti co nejobširněji a nejvěcněji. Žádala, aby byla zákonem poskytnuta ochrana mládeži. Když pak prof. dr. Kvičala odůvodňoval svůj známý návrh na sněmu král. Českého, opíral se o vývody uvedené knihy.“

Poslankyně Rozsypalová věnovala svou pozornost primárně školství, kde upozorňovala na nebezpečí vzrůstajících požadavků německé menšiny, jako členka ČSL viděla v sekularizaci školství ohrožení mravní výchovy mládeže. Její rétorika byla umírněná, argumentaci nalézala především ve své dlouholeté pedagogické praxi a v odborné literatuře.

²⁴⁸ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČS, I.vol. obd., 8. zasedání, Praha 1923, s. 1770-1772, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/305schuz

²⁴⁹ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

²⁵⁰ Například: Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 5. zasedání, Praha 1922, s. 1062-1068, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/148schuz/s148009

Františka SKAUNICOVÁ

Narodila se 17. března 1871, zemřela 4. ledna 1923. Pracovala jako obchodní zřízenkyně. Do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Republiky Československé byla zvolena v Brněnském volebním kraji. Mandát získala ve volbách roku 1920 za Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou. Jako někteří její kolegové v roce 1921 z ČSDSD vystoupila a stala se členkou Komunistické strany Československé, v této době byla již vážně nemocná tuberkulózou, v lednu 1923 této nemoci podlehla. Byla zvolena do výborů sociálně-politického a zásobovacího.

Vypracovala jeden iniciativní návrh ohledně požadavků zaměstnanců pojišťoven (tisk 573). V plénu vystoupila s rezolucí a připomínkou v diskuzi ke státnímu rozpočtu pro rok 1920 respektive 1922.²⁵¹

V tomto projevu mj. označila činnost státu za exhumaci starověku a středověku brodícího se v násilí a krvi. Vystupovala proti daňovému zatížení, nesouhlasila s položkami určenými pro církev, vládu a armádu.²⁵²

„A zcela tak připadá mi též náš stát, Československá republika, republika velkého humanisty Masaryka. Napřed se jde svorně s kapitalisty a dřiči chudého lidu v jedné frontě proti lidu, daňová břemena uvalí se na bedra širokých vrstev lidových a znemožní se jim existenční možnost, nehledí se, aby se zamezila nezaměstnanost, nehledí se, aby hospodářská krise byla potírána, nehledí se na zabezpečení vdov a sirotků, a lid je téměř štván do náručí tuberkulosy. Konečně se vezme přívětivá tvář, falešně humanistická, a věnuje se nějaký pakatel na zdravotnictví...Na majetcích černé ruky dál jest týrán, dál je vyssáván český člověk a tento se divně tváří, když přemýšlí o tom, že kdysi mu bylo slíbeno, že majetky, které byly uloupeny pobělohorskými vrahy, budou těmto vzaty a navráceny českému lidu. Na hradě se zatím směje papežský nuncius, vši té vypočtené chvástavosti české buržoasie.“

Vznesla čtyři interpelace, tři se týkaly snížení moučné dávky a zásobovacího plánu pro rok 1921 a 1922 (tisky 2558 a 1579) a poslední věci zabití dělníka četníkem (tisk 3143). Pro rušení schůze sněmovny byla jednou předsedou sněmovny volána k pořádku.

253

Poslankyně Skaunicová se věnovala problematice zásobování státu, jmenovitě moukou. Z jejího nejvýznamnějšího projevu k dodatku o státním rozpočtu pro rok 1920 lze vysledovat, její ztotožnění s komunistickou ideologií. Rétorika byla radikální, projevy neobsahovaly konstruktivní kritiku, ale působily spíše jako komunistický manifest.

²⁵¹ APS, karton 102, inv. č. 2389, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/sh

²⁵² Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČS, I.vol. obd., 2. zasedání, Praha 1921, s. 1620-1692 a www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/099schuz

²⁵³ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 2. a 4. zasedání, svazky VI a XII, rok 1921, Praha 1921, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01.

Růžena SEHNALOVÁ

Biografické údaje o senátorce Sehnalové nejsou v dostupných pramenech uvedeny. Ze stenografického záznamu o skládání senátorských slibů vyplývá, že pracovala jako textilní dělnice v Lázních Bělohrad. Byla členkou Komunistické strany Československa a za tuto byla taky roku 1925 zvolena ve volebním obvodu Mladá Boleslav do Senátu NS RČs. Byla členkou výborů iniciativního a sociálně- politického.²⁵⁴

Předložila patnáct pozměňovacích návrhů k předloze zákona o mimořádných opatřeních bytové péče (tisk 692).²⁵⁵

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila celkově desetkrát. V debatě o státním rozpočtu pro léta 1926 až 1929, zde vystupuje s kritikou gentského systému podpory v nezaměstnanosti a kritikou sociální politiky státu obecně.²⁵⁶

„Vážený senáte! Rozpočet, jež vláda na desátý rok trvání republiky předložila, má ráz vysloveně kapitalisticko-třídní a protilidový. Tyto jeho známky nejlépe jsou patrný v kapitole sociální péče. Byly-li v prvních rozpočtech republiky alespoň náběhy k tomu, čemu obecně říkáme sociální péče, postupem let, jak buržoasní režim utužoval, je tato kapitola čím dále tím chudší. Ale právě tato poslední léta, která přivodila hrozný existenční stav pracujícího lidu, volají po zostřené větší sociální péči. Oklešťování sociální péče souvisí se stabilizačním úsilím buržoasie. Aby totiž kapitalisté posílili kapitalistický hospodářský řád, činí útok za útokem na hospodářskou úroveň pracujícího lidu. Sociální opatření z minulých let, jež beztak byla nedostatečná, jsou soustavně oklešťována. Buržoasní vláda má pracující lid pouze za předmět svých útoků a vykořisťování a naprosto nedbá toho, aby o něj nějak pečovala. Pracující lid cítí čím dále jasněji, že nemůže ani v nejmenším spoléhat na milosrdenství a lidský cit buržoasní třídy a její vlády. Byly-li kde takové iluze, jsou pohřbeny. Pracující třída vidí, že musí spoléhat jedině na sebe, na svou sílu a na svůj boj. Tím dostává se čím dále tím blíže k revolučnímu učení komunistickému, kteréž odmítá milosrdenství a humanitu, jako prostředky vhodné ke klamání lidu, ale nikoliv jako prostředky vedoucí k cíli. Pracující lid pozná, že jedině semknutým bojem proti kapitalismu, proti buržoasní třídě je s to svou situaci zlepšit. O toto poučení se československé vlády svým postupem proti lidu dokonale přičinily.

Zákon o 8hodinné době pracovní sice dosud máme, ale 8hodinné doby pracovní ve většině případech vlastně není. To zase hodně dosvědčují úřední zprávy živnostenských inspektorů. Dělníci jsou o ni různými způsoby olupováni. Musím zdůraznit, že pro ženy je 8hodinná doba pracovní i tak příliš dlouhá, ale nyní Svaz zaměstnavatelů chce odbourat i sobotní odpoledne žen; náběhy již učinil. Pomineme-li i fyzicky slabší založení ženy, nutno uvážiti, že pracující žena po návratu ze zaměstnání zaměstnána jest opět těžkou prací domácí a starostí o děti, že nemá odpočinku ani chvílenku. Jak jinak dívá se na úlohu pracujících žen vláda sovětského Ruska! Tam má žena 7hodinnou dobu pracovní, pro dívky závodní jesle k dispozici, a kojí-li, po každých dvou hodinách přestávku k nakojení dítěte. U nás je žena předmětem daleko většího vykořisťování nežli muž.

Vyplácení podpor v nezaměstnanosti podle gentského systému je naprosto pochybené a neudržitelné. Pryč s gentským systémem podpor! Stát je plně povinen starati se dělníkům o zaměstnání, a nelze-li to, podporovati je nikoli nedostatečnou almužnou, nikoli na účet odborových organizací. Každému dělníku nechť je zaručena práce, anebo taková podpora, která by mu dávala možnost výživy pro celou rodinu. Pánové však se chystají dělati novelisaci gentského systému, zase nějaké nedochůdce, a chystají se k tomu již na druhý rok, ale dosud k tomu nepřišli a budou to dělati, až to bude hořeti...

...Po válce bylo nám slibováno daleko více a byly k tomu činěny i náběhy, ale čím dále a dále za této nedemokratické vlády se nám zase všechno krade a zase všechno se vrací do starých rakouských kolejí. Ba ještě ta námi nenáviděná vláda rakouská v některých případech byla ještě blahovlnnější, vážení pánové z koalice, nežli vy to činíte. Ukázali jsme, jak žebrácky jeví se položka pro sociální péči v rozpočtu letošním oproti požadavkům některých jiných ministerstev. Péče o pracující lid po stránce sociální, po stránce zdravotní i výživy je naprosto nedostatečná. Ukázali jsme, že právě v nynější době bídy, drahoty a snížených příjmů měla by vykazovati nikoli pokles, nýbrž vzestup. Již z těchto kapitol rozpočtu vidíme

²⁵⁴ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/rejstrik/jmenny/s

²⁵⁵ www.psp.cz/eknih/1925ns/se/tisky/index07

²⁵⁶ www.psp.cz/eknih/1925ns/se/stenprot/112schuz/s112001

třídnost a protilidovost. Pracující lid nedá se již vykořisťovati a odstrkávati. Pracující lid nebude se chovati k útokům kapitalistů a jejich vlády nečinně. Sešikuje se do jednotné fronty k obraně i k útoku. Proto voláme: Pryč s protilidovou vládou! Pryč s vládou buržoasie! Vše pro vládu pracujícího lidu!“

Dále hovořila o železniční přepravě (tisk 397), o pomocné praxi porodnické a výcviku porodních asistentek (tisk 649), o mimořádných opatřeních bytové péče (tisk 692), o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci či stáří (tisk 756), o hranici příjmu vylučující z nároku na důchod válečné invalidy a jejich pozůstalé (tisk 948), o výkonu lékařské praxe a o lékařských komorách (tisky 953 a 954).²⁵⁷ Mimo věc projednávaného návrhu zákona vystoupila s řečí o jmenování zástupců do nemocenských pojišťoven.²⁵⁸

Imunitní výbor šetřil sedm žádostí o její vydání, většinou pro přestupky proti zákonu o právu shromažďovacím či přečiny proti zákonu o ochraně republiky. Ve zmíněných případech vydána nebyla. Pro své výroky byla předsedajícím zasedání Senátu jednou volána k pořádku.²⁵⁹

Senátorka Sehnalová se věnovala převážně sociálním problémům dělnictva a státním příspěvkům pro nezaměstnané, válečné invalidy a po nich pozůstalým. Její projevy mají obdobný obsah i rétoriku jako u všech členů KSČ, ostrá kritika vlády, požadavky na nápravu příkoří činěných na dělnictvu a obdiv k poměrům v SSSR. Některé výroky senátorky Sehnalové (např. viz výše uvedená ukázka) by se daly posoudit jako přímé pobídky k protistátní činnosti.

²⁵⁷ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/registrik/jmenny/s

²⁵⁸ www.psp.cz/eknih/1925ns/se/stenprot/176schuz/s176003

²⁵⁹ Tamtéž.

Marie STEJSKALOVÁ

Biografické údaje o senátorce Stejskalové nejsou v dostupných pramenech uvedeny. Ze stenografického záznamu o skládání senátorských slibů vyplývá, že pracovala jako dělnice v Praze. V tomto volebním obvodu byla v roce 1929 zvolena za KSČ do Senátu NS RČs. Byla členkou výborů imunitního, rozpočtového, technicko-dopravního a živnostensko-obchodního, náhradnicí byla ve výboru inkompatibilitním.²⁶⁰

Během jednoho ze svých patnácti projevů v plénu Senátu předložila dvanáct pozměňovacích návrhů k vládou předložené podobě státního rozpočtu pro rok 1931, k státním rozpočtům se poté vyjadřovala pravidelně až do roku 1934.²⁶¹

„Vážený senáte! Ministerstvo sociální péče je zástěrkou, již buržoasie klame pracující lid. Ono, jakož i celá t. zv. sociální péče, slouží především buržoasii. Tímto směrem kráčí i celé sociální zákonodárství kapitalistických států. Aby klamání dělnictva bylo možnější, nastrkuje buržoasie do vedení tohoto resortu sociálfašisty. V kapitalistickém státě je řešení základních sociálních otázek pracujícího lidu nemožné. Ty může konečně rozřešiti jedině dělnická třída sama po uchopení se moci.

T. zv. sociální zákonodárství v kapitalistických státech nemá jiného účelu, než budit v pracujícím lidu iluze, jako by se buržoasie oň starala. Jeho smyslem je svést dělnictvo od přímočarého třídního postupu na pole sociálně-reformní, na němž nikdy nemůže být uspokojeno...

...Kapitalisté a s nimi spojení socialističtí vůdcové převalují tíží současné krize plně na pracující vrstvy. Oni také vidí jedinou cestu z krize v jejich zbídačení a zotročení. Je tedy omylem domnívat se, že činnost ministerstva sociální péče v kapitalistickém státě může zmírniti třídní protivy, naopak, plně jest opodstatněno tvrzení, že záleží jen v klamání dělnictva, v buzení ilusí, a ve snaze připoutati je k politice a hospodářství buržoasie.

V nynější době zvýšeného vykořisťování pracujících vrstev jsou nejvíce vykořisťovány pracující ženy, učňové a pracující mládež vůbec, jako objekt sociálně nejslabší a k vykořisťování nejzpůsobilejší. S ženami a dětmi počítá buržoasie v době racionalisace jako s lacinější pracovní silou, při čemž požaduje pracovní výkon plně hodnoty. V četných případech užívají zaměstnavatelé i žen a dětí ke stlačování mezd dělnických vůbec. Z toho vyplývá, že proletářská žena je svým osudem těsně spjata s existencí mužských pracovníků a že jen ve spojení s nimi, v jednotném boji s nimi může být její sociální postavení zlepšeno. Proletářská žena nemůže tedy hledati ochrany v různých dobročinných spolcích a organizacích, nýbrž jedině v bojových organizacích proletářské třídy. Otázka osvobození pracující ženy z nynějšího otrockého postavení je tedy otázkou celé dělnické třídy a jejího boje...

Nezaměstnaní vidí, že jedině komunistická strana jim ukazuje cestu ke chlebu a práci, jen poražením tohoto shnilého systému a nastolením systému, který dá dělníkům chléb a práci.“

Hovořila o nedostacích prováděného zákona o státních starobních podporách (tisk 180), v níž mluvila o týrání komunistů policií a četníky, pro irelevantnost s projednávanou řečí ji bylo slovo odňato, pro neuposlechnutí nařízení Předsedy Senátu byla z jednání sněmovny pro tuto schůzi vyloučena. Dále vystoupila ve věci nakládání se státními nemovitostmi v Praze (tisk 584), ve věci přímých daní a přírážek k dani z obratu a dani přepychové (tisky 691 a 1120). Předložila připomínky k obchodní dohodě s Brazílií (tisk 706), ke změně ustanovení obecného horního zákona (tisk 821), k prohlášení živnosti masérské za koncesovanou (tisk 1243). Žádala zřízení pomníku dr. A. Rašínovi a dr. M. R. Štefánikovi (tisk 988), poskytování příspěvku při požárním

²⁶⁰ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/3vo/registrik/jmenny/sa

²⁶¹ www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/074schuz/s074001

pojištění (tisk 1357) a osvobození od daní, kolků a poplatků při příležitosti oslav 85. narozenin prezidenta republiky (tisk 1453).²⁶²

Celkem osmkrát bylo proti ní zahájeno imunitní řízení, a to buď pro přečin proti bezpečnosti cti, nebo pro porušení zákona na ochranu republiky. Dvakrát byla imunitním výborem vydána k dalšímu trestnímu stíhání.

Ve svých proslovech na jakékoli z uvedených témat se senátorka Stejskalová zabývala výlučně poukazováním na bídu a neudržitelné podmínky ve kterých žije a pracuje dělnictvo. Ze vzrůstající nezaměstnanosti a chudoby obviňovala nejen vládu, ale i zaměstnavatele a v první řadě kapitalismus. Při každém svém vystoupení otevřeně kritizovala státní zřízení a její rétorika byla výrazně radikální a protistátní, často se jednalo přímo o demagogii, když například odmítala zprávy o hladomoru na Ukrajině.²⁶³

„Včerejší večerník píše, jaký prý je v Sovětském svazu hlad. Zase se chodí s báhorkami a říká se, že je tam hlad. Ale jak se to říká: Kdo nevidí před sebou trám, vidí druhému mrvu v oku, a tak je to. U nás se nedívají na hlad a bídu zdejšího dělnictva, oni se chodí dívatí za hranice. Myslím, že pánové mohou býtti ubezpečeni a nemusejí mítí žádnou starost o sovětské dělníky, zdali mají hlad anebo ne. Myslím, že by byly stovky a tisícovky našich dělníků, kteří by utekli do toho bolševického pekla, kdyby jen dostali pasy... Tak chcete zabránití, aby se pracující lid nedověděl, jak to v Rusku vypadá. V novinách se píše něco docela jiného...

...Váš režim je na sklonku a sami jste řekli, že je na umření. Ano, víme to velmi dobře a nemáme příčiny, abychom jej podporovali. Naším heslem jest: co má zdechnout a je na hcípnutí, dorazit a postavit na jeho troskách něco jiného, takového. co by uspokojilo všechny pracující.“

²⁶² www.psp.cz/eknih/1929ns/se/tisky

²⁶³ www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/243schuz/s243006

Anna SYCHRAVOVÁ

Narodila se 7. července 1873, zemřela 22. února 1925. Byla jednatelkou spolku „Ochrana matek a kojenců“, členkou Československé sociálně demokratické strany dělnické. Dlouhou řadu let působila jako učitelka na Slovensku, odkud byla také roku 1920 zvolena za volební kraj Olomouc do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČs. Působila ve výboru kulturním, sociálně-politickém, státně-zřízeneckém a zdravotnickém.²⁶⁴

Posledně uvedeného byla zpravodajkou ve věci zákazu námezdního kojení (tisky 4208 a 4647) a ústavního pro zákon o omezení daňových pravomocí obecní samosprávy (tisk 1586).

Svou činnost zaměřila především na tělesně i duševně hendikepovanou mládež a na poměry na Slovensku. Věnovala se i péči o sirotky, nemanželské děti a děti nemajetných vrstev, například zřídila útulek pro školní mládež a poradnu pro nemajetné matky. Od ní vzešly návrhy na vydání zákona na ochranu matek a kojenců (tisk 1095), o výchově a vzdělání slepých nebo hluchoněmých dětí v RČs (tisk 3658) nebo o částečném zákazu námezdního kojení (tisk 3821). Ve své rezoluci k finančnímu zákonu pro rok 1921 a především v rezoluci k osnově zákona o zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým, týkající se zákazu výčepu lihovin na Slovensku, upozorňovala na tamější problém s alkoholismem i u dětí (tisk 3961).²⁶⁵

Vznesla jednu interpelaci ve věci hrubého chování bratislavské policie (tisk 2601) a jeden dotaz.²⁶⁶

Nepatřila mezi časté mluvčí, všech pět řečí v rozpravě byly spíše kratší, vynikaly však svou otevřeností a konstruktivní kritikou. Je to patrné z její promluvy k zákonu o prevenci pohlavních chorob. Kde vystoupila s požadavkem pravdivé, odborné a otevřené sexuální výchovy, kterou by měla poskytovat, jak rodina, tak především škola.²⁶⁷

„Slavná sněmovno! Omezím se na jeden požadavek tohoto zákona, který právě dnes projednáváme, požadavek pohlavní výchovy ve škole, která má být jedním z profylaktických prostředků proti zlu, jemuž tímto zákonem chceme čelit. Sdělují, že není to požadavek nový, ale že je to již dávny požadavek všech těch, kdož správně ocenili a oceňují vývoj mohutnosti pohlavní pro celkový zdárný vývoj celého individua jak po stránce duševní, tak po stránce tělesné. Z velkých reformátorů-pedagogů byl to již Rousseau, který vřele se dovolával pohlavní výchovy dítěte a vychází z velmi správného psychologického poznatku, že buď zvědavost probouzí smysly, anebo že smysly probouzejí zvědavost. Jde o prvé, aby zvědavost neprobouzela smyslů. Proto třeba, jakmile dítě se zeptá, bylo mu odpověděno, ale bylo mu odpověděno pravdivě a co

²⁶⁴ APS, karton 109, inv.č. 2549, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/sn

²⁶⁵ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 2., 3. a 5. zasedání, svazek V a XV, rok 1921,1922, Praha 1921 a 1922, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 5. zasedání Praha 1922, s. 1334-1336, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/154schuz/s154004

nejstručněji, bez veškerých dalších výkladů, které by mohly vznítiti a rozohniti jeho obraznost. Toto prvé a pravdivé poučení měli by dáti dětem vždy rodiče, poněvadž prvně obyčejně děti obracejí se s těmito otázkami k nim, snad proto, že se jim naskytují velmi záhy, velmi často již ve věku 5 nebo 6 let, kdy dítě ještě neochvějně věří v autoritu rodičů a kdy jaksi osobně je na této záhadě a otázce nesúčastněno, neboť smysly jeho jsou dosud neprobuzeny...

... Je opravdu podivuhodné, jak i inteligentní rodiče jsou v tomto ohledu neuvědomělí a jak pro tuto neuvědomělost právě z veliké lásky k dítěti a péči o ně škodí mu co nejhůře. Uvedu-li, co vím od školních lékařů, že je značné procento žáků měšťanských škol, kteří trpí kapavkou, že jsou takové i mezi žákyněmi, což vím z vlastní zkušenosti, že i mezi žákyněmi měšťanských škol jsou již prostitutky, uvítá každý, že zlům těmto bude konečně povinna čeliti i škola.

Je ovšem nutno, aby této tak intimní výchově, které by se nejlépe dařilo mezi dvěma tak blízkými osobami, jako je dcera a matka, syn a otec, byla co nejdříve uzpůsobena rodina, a to kursy pořádanými o tomto předmětu pro rodiče, kursy, v nichž by náležitě byli poučeni o problému, jakož i metodě, jakou jej řešiti.“

Během debaty o státním rozpočtu pro rok 1921 respektive 1922 se velmi zasazovala o zřízení chráněných dílen pro hendikepované a zaopatřovacích ústavů pro staré a bezmocné (tisk 830).²⁶⁸

Poslankyně Sychravová se věnovala potřebám hendikepovaných lidí, nemanželských dětí, alkoholismu mládeže a prevence proti pohlavním chorobám. Všechna tato témata byla, vzhledem k roku 1920/1922 kdy projevy zazněly, unikátní nejen svým obsahem ale i otevřeností s jakou o nich poslankyně Sychravová hovořila. Rétorika byla věcná, expertní, své postoje a návrhy vždy dokládala osobní zkušeností či odkazy na odborné publikace.

²⁶⁸ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 2. zasedání, svazek IV, rok 1920, Praha 1920, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0830_01

Milena ŠMEJCOVÁ

Narodila se 7. března 1894. Působila v Praze jako tajemnice žen a tabákového dělnictva. Byla dlouholetou členkou Československé strany socialistické (po roce 1926 přejmenované na Československou stranu národně socialistickou). V lavicích československého parlamentu zasedla i po Druhé světové válce. Do května 1948 byla členkou Ústavodárného Národního shromáždění.

V Pražském volebním kraji byla zvolena v roce 1929 do Poslanecké sněmovny NS RČs. Byla členkou výborů rozpočtového, sociálně-politického, inkompatibilitního a zapisovatelkou výboru zdravotnického.

Předložila tři iniciativní návrhy, na změnu zákona o úsporách ve veřejné správě (tisk 223), o úpravě samosprávy v konkrétní věci (tisk 950) a spolu s poslankyní Jurečkovou-Vorlovou aj. návrh na vydání zákona o titulu neprovdaných žen (tisk 1176).²⁶⁹ S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila dvakrát. Poprvé při projednávání státního rozpočtu pro rok 1930, z něj je patrný výrazný sociální apel, žádala státní podporu válečným invalidům, vdovám, sirotkům či nemanželským dětem, sociální pojištění novoroďičkám, penzistům, imigrantům, pracujícím i nezaměstnaným ženám atd.²⁷⁰

„Nechceme zatěžovati nad míru státní rozpočet, ale jsme přesvědčeni o tom, že vrátí-li vláda lidem víru ve spravedlnost a pomůže-li jim v nejtěžších okamžicích života, bude to jen ku prospěchu státu. Proto důtklivě žádáme, aby vláda co nejdříve a co největší měrou přispěla ke zmírnění bídy, zoufalství a beznaděje...“

...Mluví-li již o ženách zaměstnaných ve službě státní nebo veřejné, musím poukázati také na nespravedlivé propouštění žen ze státních služeb. Rádi jsme přijali projev pana ministra spravedlnosti o přijímání žen právniček do státních služeb a vítali bychom, kdyby tutéž snahu projevili též čelní představitelé ostatních státních resortů. Je nám známo, že v mnohých státních a veřejných správách, vyjímaje ministerstvo pošt, kde je zaměstnáno 67% žen, propouštěny jsou zásadně ženy ze státní služby tehdy, když mají dosáhnouti definitivy. Máme o tom řadu dokladů. Uvedu případ, jakým způsobem musí býti obcházeno ustanovení zákona, aby potřebným ženám mohla býti ponechána možnost udržení existence: U tabákové režie, zrovna jako u jiných státních správ, provdá-li se kancelářská síla - oficiantka, je v důsledku svého provdání ze zaměstnání propuštěna. V tom případě, když se dovolává ochrany a pomoci, aby vzhledem k nepatrnému a nestálému výdělků svého muže byla v zaměstnání ponechána, vyhoví se jí tím, že se sice ponechá v zaměstnání ale převede se do stavu dělnického. Jako dělnice, třeba vykonávala tutéž práci, může zůstat na místě dál, ovšem že na úkor svých požitků a existenčního opatření. Dělá tedy tutéž službu, ale za změněných podmínek. Ženy se propouštějí - jak vidno - jenom z míst existenčně zajištěných, ale na podřadném místě již tolik nepřekážejí. Proto dovoláváme se i po této stránce ochrany, opírajíce se o jasnou mluvu ústavy: Výsady pohlaví se neuznávají.“

Podpoře válečným invalidům, vdovám a sirotkům věnovala i svůj druhý projev v plénu sněmovny, zde v reakci na předcházející proslov poslance Zápotockého uvedla.²⁷¹

„Znovu opakuji: debaty o poměrech válečných poškozců, resp. o navrhování zákona má používatí řečník k tomu, aby ukázal na jeho nedostatky a případně na možnost nápravy a nikoliv, aby si pomáhal frázemi, jako to udělal řečník strany komunistické.“

²⁶⁹ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/SK

²⁷⁰ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/022schuz/s022008

²⁷¹ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/067schuz/s067005

V tomto období vznesla tři interpelace. Nejprve ve věci vánočního příspěvku zaměstnankyním státních továren na tabák (tisk 1035/XIV), druhou o náhradě škod obcím v zručském a ledečském okrese postižených krupobitím (tisk 1305/III) a naposled o nesprávném postupu okresního úřadu v Kolíně vůči tisku (tisk 214/III).²⁷²

V následném volebním období nebyla do Národního shromáždění RČs zvolena, ale 20. prosince 1935 nastoupila na uvolněný mandát po Edvardu Benešovi, který byl o dva dny dříve zvolen prezidentem republiky a vztahoval se na něj zákon o neslučitelnosti funkcí nejvyšších státních činitelů. Přesně o tři roky později poslankyně Šmejcová vstoupila do klubu Strany národní jednoty. Byla členkou zdravotnického výboru.

V tomto období se její poslanecká aktivita omezila pouze na dva projevy. V březnu 1936 vystoupila na podporu poměrů válečných invalidů a pozůstalých po padlých ve válce.²⁷³ Téhož roku promluvila při debatě o státním rozpočtu pro rok 1937, hovořila o potřebách mládeže a zdravotnické péče, nutnosti vybudování moderních nemocnic a sanatorií evidujících a léčících rakovinu, žádala zřízení branných kurzů pro ženy.²⁷⁴

Poslankyně Šmejcová nebyla legislativně příliš aktivní, předložila velmi málo návrhů k projednání. Její projevy měly výrazný sociální apel, vždy hovořila o potřebách nějakým způsobem hendikepovaných skupin obyvatelstva, nejčastěji obětí války. Její rétorika byla kultivovaná, požadavky podpořeny statistickými údaji či konkrétní životní zkušeností.

²⁷² www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/SK

²⁷³ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/033schuz/s033002

²⁷⁴ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/070schuz/s070018

Ing. Dr. Marie TUMLÍŘOVÁ

Narodila se 9. června 1889. Vysokoškolský titul získala v oboru zemědělství. Před svým vstupem do Poslanecké sněmovny NS RČs pracovala jako rolnice v obci Předboj u Prahy. Poslankyní nejprve nebyla zvolena. Za Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu koncem roku 1934 nastoupila na uvolněný mandát po zemřelém poslanci Adolfu Prokúpkovi. Byla členkou kulturního výboru.²⁷⁵

Ještě během roku 1934 vystoupila se svou řečí při projednávání rozpočtu pro rok 1935, ve kterém hovořila o potřebách vysokoškolského vzdělání.²⁷⁶

Ve volbách roku 1935 byla již řádně zvolena v Pražském volebním kraji. Nejprve byla členkou Republikánské (agrární) strany zemědělského a malorolnického lidu, v prosinci 1938 přešla se svými kolegy do poslaneckého klubu Strany národní jednoty. Stala se členkou výborů kulturního, zásobovacího a jako náhradnice i výboru inkompatibilitního. Přednesla tři iniciativní návrhy, na vydání zákona upravující platy učitelů, ředitelů škol a školních inspektorů (tisk 512) a připojila se k resoluci na úpravu platů vysokoškolských asistentů (tisk 417). Další iniciativní návrhy se týkaly zřízení samostatné státní Vysoké školy politické a novinářské v Praze (tisk 720) a na poskytnutí pomoci zemědělcům postižených živelnou pohromou (tisk 108).²⁷⁷

S řečí v rozpravě vystoupila čtyřikrát. Hovořila ve prospěch zřízení vysoké školy technické v Košicích a při rozpravě o již zmíněném zákoně upravujícího platové poměry vysokoškolských asistentů. Při projednávání státního rozpočtu pro rok 1936 i pro rok 1937 hovořila za výbor kulturní o školství a jeho poslání.²⁷⁸

„Slavná sněmovno! Mohlo by se zdát, že v době hospodářské tísně, jejímž obrazem je také náš státní rozpočet na příští rok, budou otázky kulturní vedlejším zájmem politiků. Ale nebyli bychom národem Komenského, kdybychom necítili, že nejen otázky hospodářské musíme brát v úvahu při sjednávání státního rozpočtu, nýbrž že stejnou měrou jako otázky výroby, odbytu, spotřeby a hospodářských jejich podmínek, tak jako otázky režie státní správy, musíme brát v úvahu otázky kulturní, neboť tyto otázky jsou východiskem, které může i těm hospodářským stránkám života národa otevřít nové, širší obzory.....Jaký účel má škola? Vidím její účel ve dvou směrech. Má vychovat dobré lidi a má dobře připravit občany státu pro výkon jejich příštích povolání...Naše školství, které v průměru snese srovnání se školstvím nejkulturnějších národů světa velmi čestně, které ještě ve velké řadě typů školních zůstane vzorem, má přece jen své nedostatky. Největší nedostatky vidím zejména ve dvou otázkách: Naše škola nepěstuje dosti intenzivně mravní výchovu člověka a naše škola nevede dosti systematicky k praktické aplikaci poznatých vědomostí na potřebu života, k větší samostatnosti a k podnikavosti jednotlivců. Naše škola více učí než vychovává.

K požadavkům mravní výchovy, která by měla být i školou sledována, pojí se potřeba poznávání, zdokonalování a zdůrazňování lidských ctností, potřeba výchovy smyslu pro čest, úcty k osobnosti druhého, výchova k poctivosti a vůli k oběti, pěstování individua v uvědoměném příslušenství ke kolektivu. Po této stránce cítíme bolavé nedostatky našeho školství, jak se projevují také v duchu našich učebnic,

²⁷⁵ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/tc

²⁷⁶ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/351schuz/s351013

²⁷⁷ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/rejstrik/jmenny/tb

²⁷⁸ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/019schuz/s019008

jak již zde dnes o tom padla zmínka a jak podrobněji bylo o této bolavé otázce jednáno v kulturním výboru...

...Nesnižovat podnikavost, pracovní schopnost a tvořivou touhu člověka, ať muže či ženy, to je samozřejmým příkazem v demokracii, ale, řekla bych, v každé společnosti vzdělaných lidí. Práce je zdroj pokroku, bez práce není mravnosti, práce je pramenem mravnosti. Dbejme proto, aby se náš stát vyvíjel v zásadách, které jsou ověřeny zkušenostmi historie, neboť jen ty mu zaručí zdar a úspěch. Bez kultury není rozvoje a měřítkem kultury národa je mravnost nejširších vrstev lidu. O ni necht' pečuje naše školská správa a všechny ostatní obory naší státní správy vůbec."

Nebo jinde:²⁷⁹

„Účastenství občana, a to každého občana na životě státním, jež jest podstatou demokracie, je zároveň průkazem vysoké kulturní úrovně a mravní zralosti lidu. Proto je však povinností demokratického státu, aby se nejen přesvědčoval o smýšlení lidu o věcech veřejných, nýbrž aby také zajišťoval správnou výchovu občanů a zejména mladých lidí pro život ústavní, v našem případě pro demokracii. Bylo-li žádáno loňského roku v rozpočtové debatě ke kulturní kapitole, aby výchova národa byla zajištěna v našem národním školství výchovou charakteru a mravnosti, doplňujeme tento požadavek letošního roku po zkušenostech politického vývoje poslední doby požadavkem, aby ve školství mládeži pěstovány byly školou záměrně všechny ony povahové prvky, které zaručují uschopnění příštího občana pro demokracii“.

Vznesla jednu interpelaci ve věci odborných ředitelských zkoušek (tisk 341/XIV).²⁸⁰

Poslankyně Tumlířová získala jako jedna z mála zákonodárkyň vysokoškolské vzdělání, což se odrazilo v kultivované podobě jejího projevu. Měla bohatou slovní zásobu, odkazovala na odbornou i filosofickou literaturu. Její proslovy měly především etický apel. Hovořila výhradně v intencích svého referátu v kulturním výboru. Od vzdělávacího systému očekávala v první řadě mravní výchovu mládeže, jako záruku demokratického směřování státu.

²⁷⁹ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/070schuz/s070005

²⁸⁰ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/032schuz

Marie VALÁŠKOVÁ

Narodila se 19. listopadu 1899. Před svým příchodem do Poslanecké sněmovny NS pracovala jako dělnice v Hlubokých Mašůvkách (okres Znojmo). Kandidovala v Jihlavském volebním kraji na listině Komunistické strany Československa. Do poslanecké sněmovny však zvolena nebyla, mandát získala po poslanci Viktoru Sternovi, který nálezem volebního soudu ze dne 28. dubna 1934 pozbyl mandátu. Jako poslankyně působila velmi krátce, od 15. května 1934 kdy složila poslanecký slib, do 18. května 1935, kdy skončilo funkční období sněmovny.

Nebyla zvolena do žádného výboru. Její jedinou aktivitou je interpelace o brutálním postupu štábního rotmistra Petra při zatčení občana Josefa Stehlíka z Hlubokých Mašůvek u Znojma (tisk 2790/XI), odpověď rozdána tiskem na 364. schůzi sněmovny dne 21. března 1935, ve stenografickém záznamu se nedochovala.

Božena VIKOVÁ-KUNĚTICKÁ

Narodila se 30. července 1862, zemřela v roce 1934, byla známou spisovatelkou, její romány *Holub* (1883) nebo *Nosárius* (1884), vidí emancipaci hlavních hrdinek v rodinném životě. Překvapivě se nezapojovala do organizovaného hnutí žen, názorově byla blízká konzervativnímu směru, který upřednostňoval ženu v rodině před jejím postavením ve společnosti.²⁸¹ V roce 1912 se stala první českou ženou zvolenou do zákonodárského sboru, na základě pasivního volebního práva žen, které připouštěl rakousko-uherský volební zákoník.²⁸² Místodržitelským výnosem knížete Františka Thuna, který odmítl vydat patřičná osvědčení, oprávněnost jejího mandátu zanikla.

Po vzniku samostatné Československé republiky byla delegována do Revolučního Národního shromáždění za Československou národní demokracii, avšak ve volbách 1920 propadla, do parlamentu se vrátila v roce 1925, kdy v Senátu nastoupila jako náhradnice na uvolněný post.²⁸³

Zasedala ve výborech, zdravotnickém, sociálně-politickém a státně zřízeneckém. Její návrhy se týkaly pouze postavení žen. Vypracovala pět iniciativních návrhů, na zřízení úřadu pro péči o ženy (tisk 221), na zaopatření vdov a sirotků (tisk 61), zřízení kurzů pro služebné (tisk 150) či zrušení celibátu žen zaměstnaných ve veřejných službách (tisk 514). Ve svém dvouletém působení v RNS nevystoupila na žádném zasedání v plénu.²⁸⁴

Na dobu jednoho měsíce nastoupila koncem roku 1925, za senátora národní demokracie dr. Herbena, který se vzdal mandátu.²⁸⁵ Po tuto velmi krátkou dobu nebyla členkou žádného výboru, a do práce Senátu se ani jiným způsobem nezapojovala. Odpověď na otázku proč tato známá osobnost, se zkušeností z předchozího zákonodárského sboru, nebyla zvolena do Senátu NS RČs, souvisí s charakterem prvorepublikového volebního systému, chováním voliče a volební strategií ČSND a samozřejmě i osobností Boženy Vikové-Kunětické, jejíž politické názory a postoje již nedokázaly adekvátně reagovat na požadavky voličstva.

²⁸¹ Michálková M.: *České ženy v Národním shromáždění 1918-1925*, FFUK, Praha 1999.

²⁸² Volební právo do říšské rady měly pouze ženy z velkostatkářské kurie. Ženy, které platily nejméně osm korun přímých daní, mohly od roku 1908 volit do zemských sněmů v českých zemích. Božena Viková-Kunětická získala v druhém kole voleb 96% odevzdaných hlasů.

Viz: KOŘALKA, J. 1996. Zvolení ženy do českého zemského sněmu roku 1912. In: *Documenta Pragensia XIII. Žena v dějinách Prahy*. Scriptorium, Praha. s. 307-319.

²⁸³ www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/registrik/jmenny/VA

²⁸⁴ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního shromáždění československého, svazek I, II, III, rok 1918-1919, Praha 1919, též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/index01

²⁸⁵ APS, kart. 127, inv. č. 2939, též: www.senat.cz/zajimavosti/tisky/1vo/registrik/jmenny/v

Anna VETTEROVÁ-BEČVÁŘOVÁ

Narodila se 10. prosince 1884, zemřela v roce 1968. Pracovala v Praze jako středoškolská profesorka a redaktorka. V archivu Národního muzea v Praze a ve Státním ústředním archivu v Praze je uchována její korespondence s E. Krásnohorskou, F. X. Svobodou, R. Svobodovou, A. M. Tilschovou.²⁸⁶

Do Poslanecké sněmovny NS RČS byla zvolena v roce 1929 v Pražském volebním kraji za Československou národní demokracii. Byla zvolena do výborů branného, iniciativního, inkompatibilitního, rozpočtového, sociálně-politického, ústavně-právního, zahraničního, zdravotnického, zemědělského, živnostensko-obchodního, tj. celkem deseti parlamentních výborů, což bylo nejvíce ze všech žen. Svým členstvím v branném výboru vystřídala poslankyni Karpíškovou, obě byly jedinými ženami v tomto poslaneckém výboru ve sledovaném období.

Předložila jeden iniciativní návrh, týkal se přiznání titulu neprovdaným ženám (tisk 1176).²⁸⁷

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila celkem pětkrát. Nejprve hovořila o zákonu o platech některých státních a jiných zaměstnanců, učitelů a pozůstalých po nich a o zaopatřovacích nárocích bývalých vojenských gážistů a změně některých předpisů o zaopatřovacích požitcích vojenských osob a po nich pozůstalých (tisky 430 a 644). Zajímavá byla její řeč při rozpravě o zákonu o samosprávě veřejných nemocnic (tisk 535), ve které přednesla krátkou historii Všeobecné nemocnice v Praze, jako ilustračního příkladu vývoje veřejného zdravotnictví v Čechách. Při rozpravě k zákonu o ochraně osob se zaopatřovací povinností (tisk 764) vystoupila na jeho podporu.²⁸⁸

„Slavná sněmovno! Až do nedávné doby byli to muži, kteří vytvářeli dějiny i právní názor na ženu. A konečně - proč bychom to zapíraly? i dnes jsou to většinou muži, kteří řídí lod' života v moři veřejnosti. Bez nadsázky můžeme říci, že podle hloubky mravního vztahu mužů k ženám můžeme měřit morálku národa a ze spořádanosti rodinného života můžeme vypočítati i politickou odolnost státu...

...Zachraňte matku a zachránili jste její děti a přispěli jste k lepší budoucnosti svého státu. Nemluví ze mne ženské sobectví, když vítám předložený návrh, jež směřují k ochraně osob oprávněných požadovat výživu, výchovu a zaopatření. Před námi leží prostý kus papíru, potištěný střízlivými písmenami a paragrafy. Ale tyto paragrafy stávají se živými, čteme-li v nich pozorně a dovedeme-li se jimi dívat do života. Tyto paragrafy mají se státi především oporou opuštěných žen a dětí, od nichž se v nepřírozeném, brutálním sobectví odvrací ten, jehož samozřejmou povinností má býti, aby se o ně staral...

...Bývalé straně státoprávní bylo vytýkáno, že zašla až příliš daleko ve svém názoru na poměr muže a ženy, prohlašujíc každý intimní styk muže a ženy za závazek k manželství. Posuzujeme-li věc čistě eticky, je to sice přísný, ale naprosto logický závěr erotického poměru. Je to poctivé přiznání důsledků plynoucích z milostného závazku. Ale široká mužská veřejnost nemá tak citlivého svědomí. Mocní využítkovávají rádi bezmocnosti svých bližních i tehdy, když si chtějí dodatí zdání, že se o své slabší bližní starají.

Pohled'te jen na Rusko, které rozbíjejíc rodinu dává ženu ve jménu zdánlivé rovnoprávnosti v plen životního zápasu a dítě v plen náhodě a bídě. Nevytýkejte nám, ženám pracujícím ve veřejnosti, že v téže chvíli, kdy stojíme neústupně na znění §u 106 úst. zákona: "práva obou pohlaví jsou stejná", dovoláváme

²⁸⁶ www.nacr.cz/index

²⁸⁷ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/vb

²⁸⁸ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/092schuz/s092003

se zároveň zvláštní zákonné ochrany téže moderní ženy. Nelogičnost zde je pouze zdánlivá. Jestliže nás již hospodářské poměry nutí, abychom si vydělávaly svůj chléb, musíme žádati, aby nám tento zápas nebyl oproti mužům nijak ztěžován. V životě výdělečném jsme pouze kolegyněmi mužů, v životě rodinném nejsme však toutéž jednotkou, jako je muž. Sexuelní život otevírá bránu biologické tragedii ženině. Mužům je dána možnost s neporušenými nervy a s klidnou vyrovnaností tělesných sil nastupovati denní službu v bitevní čáře, kterou je existenční boj. Ale kde je zatím mužova družka? V bolestech rodí potomky mužova jména, nejsladší i nejsvízelnější plod svého ženství a své lásky. Příroda vložila do ženina lůna budoucnost lidstva. Jak je to pohodlné pro nesevědomitého muže opustiti ženu s nemluvnětem pod srdcem, ponechati ji na pospas duševním mukám i existenčním starostem a odejít volně, vesele a lehkomyšlně vstříc novým dobrodružstvím!... Spokojujeme se však pro tuto dobu s tímto zákonem jako se zřejmým pokrokem v právech ženy a dítěte a v důvěře, že litera tohoto zákona oživne v lepším osudu nejslabších ze slabých.“

Naposledy vystoupila v listopadu 1931 při debatě o státním rozpočtu pro rok 1932. Věnovala se kapitolám o školství, státní administrativě, psychiatrickým léčebnám, otázce zpracování a distribuce mléka a podpoře válečným invalidům.²⁸⁹

Až do konce volebního období se do práce Poslanecké sněmovny NS RČs již nezapojila.

V roce 1935 byla zvolena do Senátu NS RČs. V Praze kandidovala za Národní sjednocení, novou politickou stranu, která vyšla z tradice Československé národní demokracie. V prosinci 1938 se stala členkou klubu senátorů a senátorek Strany národní jednoty.

Byla členkou již jen kulturního výboru.²⁹⁰

S projevem v plénu Senátu NS RČs vystoupila čtyřikrát. Hovořila o bytové péči a zákonu o stavebním ruchu (tisky 161 a 162), o úpravě pravidel vyučování na základních školách (tisk 158), a novelizaci zákona o správě základních škol (tisk 498) a o právním uznání sňatků na Slovensku a Podkarpatské Rusi uzavřených jen před duchovním správcem v letech 1918/1919 (tisk 416), zde hovořila především o rozvodové praxi ve státě.²⁹¹

Vznesla jedinou interpelaci o peněžní výpomoci nemocnicím a jiným zdravotním ústavům a subvencím tělovýchovným a zdravotním korporacím z úvěrů státního rozpočtu (tisk 185/2).²⁹²

Poslankyně a později senátorka Vetterová- Bečvářová byla v 30. letech jedinou ženou reprezentující Československou národní demokracii. Pro tento subjekt byla, zvláště v tomto období, charakteristická krajně pravicová a nacionalistická politika. S tímto se ovšem u poslankyně/senátorky Vetterové- Bečvářové neseťkáváme, nebo jen ve velmi omezené míře, patrný byl pouze odmítavý postoj k bolševismu. Ústředním tématem jejích legislativních aktivit se stala sociální politika státu. Originální byly její projevy týkající se kritiky rozvodů, zde v kontextu neplnění vyživovací povinnosti ze strany otců.

²⁸⁹ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/151schuz/s151007

²⁹⁰ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/4vo/rejstrik/jmenny/v

²⁹¹ www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/074schuz/s074001

²⁹² www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/index02

Marie VOBECKÁ

Narodila se 11. září 1889 v Ústí nad Labem. Navštěvovala německou obecnou školu (v Ústí v té době české školy nebyly). Vyučila se květinářkou a prodávala umělé květiny. V roce 1921 vstoupila do nově ustavené KSČ. V Ústí nad Labem se zabývala především sociální činností. Po nástupu fašismu v Německu organizovala pomoc pro německé emigranty. Hned po 15. březnu 1939 Marii Vobeckou nacisté zatklí. Po šesti týdnech výsledků byla propuštěna, nadále však zůstala sledována, po odhalení její protifašistické činnosti byla odsouzena ke třem a půl rokům vězení, kde se nakazila tuberkulózou. Do Ústí nad Labem se vrátila v květnu 1945. Byla zvolena do čela okresního národního výboru. Přímo na ní se obraceli občané různého politického smýšlení ve věci nekompetentních zásahů vůči Němcům, zvláště antifašistům a německým sociálním demokratům. Osobně se zúčastnila náprav některých křivd, ke kterým docházelo v průběhu prvních poválečných měsíců v Ústí nad Labem. Nevyhýbala se ani řešení otázek, jež vyvstaly při pobytu sovětských vojsk na našem území a důsledně žádala jejich okamžité řešení. Požadovala mimo jiné možnost provádět interrupce ústeckým ženám znásilněným sovětskými vojáky, což ministerstvo vnitra nepřipustilo. Po volbách v květnu 1946, kdy KSČ získala rozhodující většinu hlasů v okrese a v Okresním národním výboru, se opětovně stala jeho předsedkyní. V únoru 1947 musela ze zdravotních důvodů odstoupit z funkce, 11. července 1947 podlehla náhlému srdečnímu záchvatu.²⁹³

Za Komunistickou stranu Československa byla zvolena na podzim roku 1925 do Poslanecké sněmovny NS RČs ve volebním kraji Louny. Byla členkou výborů rozpočtového, sociálně- politického, zásobovacího, zdravotnického a zemědělského.

Spolu s poslankyní Kollárikovou podala jeden iniciativní návrh na vydání zákona o domácích zaměstnáních (tisk 348).²⁹⁴

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila celkově šestkrát, o daních z některých potravin (tisky 455 a 456), o zákonu o bytové péči (tisk 1617), o pojištění zaměstnanců (tisk 1777), o vzdělání a výcviku porodních asistentek (tisk 1699), o četnickém služebním zákonu (tisk 2189) a o hranici příjmů vylučující z nároku na důchod válečné poškozence, zejména vdovy a sirotky (tisk 2356).²⁹⁵ Ve všech těchto svých projevech, vždy přešla

²⁹³ www.mag-ul.cz/ostatni/dejiny/1945-95/ul-8-8

²⁹⁴ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t0348_00

²⁹⁵ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/index03

z projednávaného téma na obžalobu státního režimu a v první řadě kapitalismu. například při projednávání zákona o bytové péči;²⁹⁶

„Dnes opět zde leží k projednávání zákon, kterým chcete klamati širokou veřejnost, zákon zpracovaný tak, jako mnoho jiných, které slouží k uchláčení a zaslepení proletariátu a které byly zpracovány podle zásady staročeského přísloví: "aby se vlk nažral, ale koza zůstala celá." Vy bytovou mizerii neodstraníte, ani ji odstranit nechcete, tak jako jste daleci toho, potíratí vážně bytovou lichvu. Toto kvítí může se vám klidně a bujně pod okny rozvíjet. Tento šlendrián kapitalistického hospodářství bude odstraněn teprve tehdy, až bude odstraněn zločinný kapitalistický řád. Považujeme za svůj úkol všude poukazovati na zločinnost dnešního kapitalistického řádu a organisovati proletariát k odboji. Proti všemu pronásledování třídního hnutí, přes vaši zběsilou persekuci a nesmyslné řádění sejde se třídně vědomý proletariát dne 6. července na rudém dni v Praze, aby demonstroval proti neslýchanému hospodářskému útlaku a proti vašemu korupčnímu řádu.“

návrhu zákona o důchodu válečných poškozenců;²⁹⁷

„Dnes setkáváme se právě tak jako za války s tím, že ženy jsou zataženy do všech výrobních odvětví. Kapitalistická racionalisace, prováděná jen na úkor širokých vrstev pracujících, vyřazuje stále větší procento kvalifikovaných dělníků a umožňuje nahrazení jich ženami a mládeží. Statisíce proletářských žen pracují dnes mimo své domácnosti ještě ve výrobním procesu a na vlastním těle cítí bič kapitalistického vykořisťování. Mzdy žen jsou úplně nedostatečné a jsou při stejné práci až o 60% nižší než mzdy mužů. Tempo práce jest čím dále tím rychlejší, takže není řídkým zjevem, že ženy dnes při práci vysílením omdlévají. Statistika nemocenského pojištění hlásají velmi nebezpečné rozšíření nervových chorob jako následek zvýšeného tempa pracovního...Mlčeti o tom, neupozornovati proletariát na to, co mu hrozí, znamená zradití zájmy proletariátu. Komunistická strana nikdy nezradí proletariát, bude bojovati za zájmy proletariátu všemi možnými prostředky. Neustane v tomto boji, i kdyby se vždy nevydařil na sto procent, tak dlouho, dokud proletariát jako třída nevíteží nad svými vykořisťovateli. Pokusí se již při zahájení velkých "řeznických" závodů, připravovaných imperialisty, o vyhlášení generální stávkou, o organisování ozbrojeného povstání, a jsme přesvědčeni, že nepodaří-li se nám zamezití válku, podaří se třídě proletářské, až jí dáte do rukou zbraně, změnití vraždění za zájmy vaše v boj za úplné osvobození třídy vykořisťovaných.“

anebo při diskusi návrhu zákona o porodní asistenci.²⁹⁸

„Víme ovšem, že vy tento spravedlivý požadavek porodních asistentek nikdy nesplníte, poněvadž cizí jsou vám zájmy pracujících vrstev. Rozpočet, který byl před několika dny projednáván zde ve sněmovně, dává důkaz, že máte dostatek peněz pro klerikalism, militarism, četnictvo i policii, ale jest zároveň potvrzením toho, co jsem řekla výše, že zájmy proletariátu jsou vám cizí, poněvadž nemáte dostatek peněz a nechcete je mít na splnění sociálních požadavků proletariátu...Honosíte se tím, že republika Československá jest republikou demokratickou, že hájíte zájmy všech vrstev, zatím šlapete zájmy pracujících. Postavení dělnické třídy se v 10. roce trvání Československé republiky nezlepšilo, naopak bída v Československu se ještě prohloubila. Vzpomínám při té příležitosti Sovětského Ruska, jehož jedenácté výročí včera slavil proletariát celého světa. V tom sovětském Rusku, které jest vámi nenáviděno, proti kterému vy společně s imperialisty celého světa připravujete novou imperialistickou válku, to sovětské Rusko, které chcete zničití, jediné dovedlo vyřešití všechny otázky týkající se sociálního postavení pracujících třídy. Tam nemusí porodní asistentky vymáhati za své výkony honorář u žen rodiček anebo se ho dožebraťati na obci, nýbrž tam stojí tyto ženy, jako porodní asistentky ve službě státu, jsou k dispozici všem ženám. To sovětské Rusko, které vy nenávidíte, jest ideálem proletariátu celého světa, a tento proletariát na celém světě dnes organisuje a formuje svoje šiky, aby po způsobu ruského proletariátu zbavil se všech příživníků, všech těch, kteří žijí na úkor pracujících a vybuodoval si nový, spravedlivý řád, řád socialistický.“

Vznesla jeden dotaz na ministra školství ohledně stížnosti rodičů žáků menšinové školy v okrese Most.

Žádána ve věci imunity byla třikrát, vždy pro přestupek proti zákonu na ochranu republiky, vydána ani v jednom případě nebyla.²⁹⁹

²⁹⁶ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/145schuz

²⁹⁷ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/211schuz

²⁹⁸ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/174schuz

Rétorika poslankyně Vobecké se postupně radikalizovala, od upozorňování na nuzné životní podmínky chudých vrstev v kontrastu s vrstvami podnikatelskými, přešla k přímé obžalobě státního režimu a jeho jednostranné kritice. Vždy zdůraznila úlohu (vykořisťovaných) dělnických žen, jako členka KSČ si učinila mandát hovořit jejich jménem. Ve svých projevech se opírala o celostátní statistické údaje anebo uváděla pouze individuálními případy, argumentovala doktrínou marxismu-leninismu a Lenina přímo i citovala. Řešení všech problémů viděla v následování sovětského vzoru. Mnohde přímo vybízela k třídní revoluci.

„Válka je neodlučitelna od kapitalismu. Z toho vyplývá, že odstranění válek je možno jen odstraněním kapitalismu, to jest svržením měšťácké vykořisťovatelské třídy, diktaturou proletariátu, budováním socialismu a odstraněním tříd...Mír, trvalý mír zajistí jen vítězná sociální revoluce, která odstraní všechny hranice, zničí starý společenský řád, budovaný na vykořisťování třídy třídou, a na troskách starého řádu vybuduje řád nový, řád spravedlivý. Nám komunistkám to nestačí, my již dnes upozorňujeme ženy na to, co se chystá, a již dnes otevřeně prohlašujeme: Útok, který buržoasie chystá proti ženám, lze odraziti jen tím, jestliže proletářské ženy, jsouce si vědomy svých povinností, vyjdou ven z továren na ulice a budou v pevně sjednocené frontě proti němu bojovati. Je nutno budovati akční výbory proti imperialistické válce ve všech továrnách, ale hlavně v továrnách vyrábějících válečný materiál.“³⁰⁰

²⁹⁹ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/registrik/jmenny/va

³⁰⁰ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/211schuz/s211003

Marie VYDROVÁ

Narodila se roku 1850, zemřela roku 1946. Byla členkou Komunistické strany Československa a před První světovou válkou známou českou revolucionářkou. Před svým vstupem do Senátu NS RČs byla pensionovanou dělnicí tabákové továrny v Českých Budějovicích. V prosinci 1931, ve svých 81 letech, nastoupila na uvolněný mandát po Karlu Schwambergerovi, který se své funkce vzdal. Nebyla členkou žádného parlamentního výboru.

Během svého působení v Senátu byla její jedinou aktivitou řeč v rozpravě sněmovny při projednávání ustanovení k zákonu o přímých daních (tisk 691).³⁰¹ Pro hanlivé výroky, které během svého proslovu vyřkla na adresu předsedy Senátu NS RČs F. Soukupa, byla volána k pořádku a tyto byly ze stenografického záznamu vyloučeny.³⁰²

„Při vypuknutí války, ve válce a při jejím skončení přišla na sociálně-demokratickou stranu zkouška: měla uplatnit svoji revoluční teorii. Avšak vůdcové se zaprodali kapitalistům a sloužili jim pod dvojhlavým orlem tak, jako teď pod dvojocasým lvem. Strhli sebou část dělnictva, jež je dodnes ztraceno a otročí kapitalistům. V popředí této (Další slova byla usnesením předsednictva senátu N. S. R. Čs. ze dne 24. února 1932 podle šu 9, lit, m) jedn. řádu senátu vyloučena z těsnopisecké zprávy.) byl i chudý advokát, (Další slova byla vyloučena z těsnopisecké zprávy.) dr František Soukup. Vyneslo mu to miliony, domy, panství a blahobytný život. Jeho (Další slova byla vyloučena z těsnopisecké zprávy.) dosvědčují jeho řeči. Ve Vídni promluvil velikou protiválečnou řeč, nazvanou „Z duše milionů“. Teď sociálnědemokratičtí vůdcové mluví z duše kapitalistů, korupčníků. Jsou pro zbrojení a válku...

Já jsem šla jinou cestou. Zůstala jsem chudou dělnicí, ale nestala jsem se zrádcem. Jdu i ve svém stáří s revolučním dělnictvem. Soukup byl kdysi proti měšťácké cenzuře, pro svobodu slova i schůzí pro dělníky, dnes sám dělá censored (Další slova byla vyloučena z těsnopisecké zprávy.) proti dělnickým senátorům...Tisíce pracujících je v žalářích. Není pro dělníky svoboda a práva. Každý měsíc je stříleno do dělníků. Pracující lid má hlad a bídu a boháči nevědí, co s penězi. Tohle všechno jste zavinili vy, sociálnědemokratičtí vůdcové. Stali jste se kapitalisty a jste proti dělníkům. Mořte je a jejich rodiny hladu, žalářujete a odstřelujete je.

...Ale přece na konci svého života mám radost. Dočkala jsem se velikého dělnického státu, nad nímž vlaje rudý prapor a v němž se uskutečňuje socialismus. Ještě bych se ráda dočkala toho, aby vlál rudý prapor nad Evropou, i zde z Hradčan. Jsem přesvědčena, že k tomu není daleko.

Komunistická strana vede dělnictvo k vítězství. Volám k sociálně-demokratickým dělníkům: Vyžeňte ze svých řad zbohatlé vůdce! Přestaňte sloužit kapitalistům a dejte se do služeb své třídy. Spojte se v bojovnou jednotu!“

Senátorka Vydrová byla nejstarší ženou v obou komorách NS RČs. Byla dlouholetou dělnickou aktivistkou a její jediný projev plně odpovídá rétorice marxismu-leninismu.

³⁰¹ www.psp.cz/eknih/1929ns/se/tisky/

³⁰² www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/136schuz/s136003

Josefine WEBER

Narodila se 10. května 1868, žila v Klášterci nad Ohří, její manžel se živil jako truhlář.

Do Poslanecké sněmovny NS RČs byla zvolena v roce 1925 ve volebním kraji Karlovy Vary za Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei (DNSAP, Německá nacionálně socialistická dělnická strana). Působila jako náhradnice v inkompatibilitním výboru.

Předložila sedm resolucí, týkaly se zřízení vzdělávacích kurzů pro porodní asistentky a rozdělování sociálních dávek v obcích dle jazykového klíče.³⁰³

S řečí v rozpravě sněmovny vystoupila třikrát, nejprve v debatě o státním rozpočtu pro rok 1928.³⁰⁴

„(německy) Dámy a pánové! Pan ministr zahraničních věcí dr Beneš pronesl před delší dobou v "Ére nouvelle" tento výrok: Politika může se dělati jen rozumem. Nuže, právě předloha, ke které dnes mluvíme, není důkazem pro to, že by byl při tom rozhodujícím jen rozum. Neboť právě tato politika znásilňování všeho německého není důkazem vyššího pochopení, nýbrž musí se zde uvážiti, že zde se vyslovuje čistě šovinistické zaujetí proti Němcům v tomto státě ...

... My, němečtí nacionálové, budeme neochvějně vystupovati a pracovati pro blaho a práva svého národa. Věcná, čistě věcná práce právě našich poslanců proti vyslovené nečinnosti německých pánů z vládních stran ve výborech dokazuje, že německá strana národní stojí na půdě skutečnosti. Bylo by však svrchovaně na čase, aby také vláda se postavila na půdu skutečnosti a konečně došla k názoru, že stát, ve kterém je jen 6 milionů Čechů proti 7 milionům příslušníkům jiných národů, je nezbytně nikoliv státem národním, nýbrž státem národnostním, a že při uznávání této nepopíratelné skutečnosti bylo by tedy svrchovaně na čase, aby vláda dala nám Němcům možnost, abychom mohli zapomenouti bezpráví posledních let. Avšak tak snadné to u nás, příslušníků strany národní, kteří máme přece jen poněkud rovnější páteř, přece není, jako snad to bylo u pánů, kteří s takovým blahým pocitem nyní sedí na českých lavicích. Jsme ochotni k spolupráci, bude-li vyhověno našim zásadním oprávněným požadavkům v tomto státě.

V zájmu svého národa uvítala bych to s nevýslovnou radostí, kdyby německý ministr spravedlnosti se tak dalece vzchopil, aby se zastával práva Němců, a kdyby německý ministr veřejných prací konečně také pracoval pro Němce.“

Podruhé pak s projevy vystoupila dvakrát v rámci jednoho zasedání poslanecké sněmovny. Hovořila o nutnosti vzdělávání a výcviku německy hovořících porodních asistentek (tisk 1699). Při debatě o dani přepychové, dani z obratu a dani pro průmyslové podniky (tisk 1862) hovořila o chudobě německé menšiny v podkrušnohoří.³⁰⁵

Vznesla dvě interpelace, o zásahu četnictva (tisk 1163/V) a ve věci zrušení německé školní expositury v Grünu, (okres Falknov, tisk 1548/IX).³⁰⁶

Imunitní výbor zkoumal čtyři žádosti o její vydání, třikrát pro své výroky na schůzích DNSAP klasifikované jako přečin zákona na ochranu republiky a jednou pro přečin zákona na ochranu cti vůči senátorovi Křepkovi, jen v tomto případě byla vydána k dalšímu soudnímu stíhání. V jednom případě byla žádost odvolána.³⁰⁷

³⁰³ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/wa

³⁰⁴ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/110schuz/s110009

³⁰⁵ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/174schuz/obsah

³⁰⁶ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/index01

³⁰⁷ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/wa

Jednou byla předsedou sněmovny volána k pořádku, když se při projevu ministerského předsedy A. Švehly přidala k protestu poslanců své strany a rušila hlasitým zpěvem písně „Deutschland, Deutschland über Alles...“.³⁰⁸

Pro projevy a iniciativy poslankyně Weber je charakteristický (ve srovnání s ostatními poslanci německých politických stran) umírněný německý nacionalismus. Hovoří o chudobě obyvatelstva žijícího v pohraničí a žádá státní subvence pro její německy hovořící část. Její rétorika není příliš kulantní a svědčí o nemalém temperamentu této poslankyně navzdory poměrně pokročilému věku.

³⁰⁸ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/003schuz/s003003

Ludmila ZATLOUKALOVÁ-COUFALOVÁ

Ludmila Zatloukalová-Coufalová je významnou osobností českého ženského emancipačního hnutí na Moravě. Narodila se v roce 1886 do selské rodiny. Byla velmi významnou představitelkou agrární strany v Brně, předsedkyní Zemské organizace pokrokových žen na Moravě. Drží významný primát, 4. října 1931 byla jako jedna z prvních žen zvolena starostkou své rodné obce Svěsedlice. Pořádala vzdělávací kurzy pro ženy a dívky a podporovala i na Moravě vycházející ženský tisk Ženská revue a Práva ženy. Po komunistickém puči v únoru 1948 ji byla zakázána veškerá veřejná činnost, všechn majetek ji byl odebrán. Zbytek života prožila v psychiatrické léčebně ve Šternberku, kde v padesátých letech zemřela.³⁰⁹

Jeden z vrcholů jejích aktivit přišel v roce 1918, kdy se stala jednou z osmi českých žen kooptovaných do Revolučního Národního shromáždění RČs, což byl výsledek jejího působení v ženském emancipačním hnutí z předválečného období. Zde pracovala v rámci politického klubu agrární strany. Byla členkou kulturního výboru a výboru pro pozemkovou reformu. Podílela se na úpravách legislativy v oblasti ženského odborného vzdělávání. Vnesla pouze dva dotazy ve věci uvolnění zabavených potravin (tisk 2384) a o právech kompetencích četníků ve věcech vojenských (tisk 2545).³¹⁰

Do Národního shromáždění byla zvolena ještě dvakrát, v roce 1920 a 1929 v obou případech se však mandátu vzdala.³¹¹

Od roku 1924 se věnovala práci v předsednictvu Zemské organizace pokrokových žen na Moravě, což byla zastřešující instituce četných ženských sdružení v zemi. Své úsilí soustředila k prosazení pravidel odstraňujících sociální i ekonomickou diskriminaci žen a zvýšení politické participace žen na celostátní i komunální úrovni.

³⁰⁹ Škvírová, M.: Ludmila Zatloukalová-Coufalová, významná moravská feministka, FF MU, Brno 2000.

³¹⁰ www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/jmenny/z

³¹¹ Ukazatel osobní k tiskům a těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního Shromáždění RČs za dobu od 14.11.1918- 15.4.1920, sestavily pomocné úřady poslanecké sněmovny, tiskem lidové tiskárny A. Němce a spol. v Praze 1924, s. 141.

Františka ZEMÍNOVÁ

Narozena 15. srpna 1882, zemřela 26. září 1962.³¹² Naše nejzkušenější politička, aktivní prací v Československém parlamentu strávila plných dvacet tři let. Nejprve byla 14. listopadu 1918 kooptována do Revolučního Národního shromáždění, poté vždy získala mandát za Československou stranu socialistickou.³¹³ V prosinci 1938, vstoupila do klubu strany Národní jednoty. Po válce působila v Porevolučním (prozatímním) Národním shromáždění i v Ústavodárném Národním shromáždění, a to až do března 1948, kdy se mandátu vzdala.

Již před svým vstupem do RNS velmi aktivně pracovala pro ženské hnutí. V roce 1898 založila Ústředí žen národně sociálních, jehož se stala i předsedkyní. Stála u zrodu Ženského klubu českého, kde spolu s Františkou Plamínkovou aktivně působila ve Výboru pro volební právo žen. Byla redaktorkou Listu československých žen. V době krize ČSNS řídila a udržovala chod strany, později se stala její místopředsedkyní, v parlamentu zastávala totožný post v poslaneckém klubu ČSNS. Během války byla uvězněna pro svou činnost v domácím odboji. Poté, co se v roce 1948 vzdala svého mandátu, byla sledována tajnou policií, byla zatčena a v procesu s Miladou Horákovou a dalšími, také odsouzena a uvězněna. V roce 1960 byla amnestována.

Byla členkou výborů pro vyživovací příspěvky, zásobovacího a sociálně-politického. Byla zapisovatelkou výboru pro vyživovací příspěvky. V zásobovacím výboru referovala jako zpravodajka pro oblast sklizně brambor a obilí. Ze sociálně-politického výboru záhy vystoupila.

Jako poslankyně RNS se zaměřila na podporu zvláště dělnických žen, na ulehčení práce a jejich skutečné zrovnoprávnění. Podala celkem deset návrhů zákonů. Týkaly se výpomoci vdovám a sirotkům (tisk 1337), hygieny (tisk 176), uzákonění stavu učitelek na mateřských školách (tisk 2351), zrušení klášterních škol (tisk 1036), zpracování jednotného občanského kalendáře (tisk 1035) a změny trestního zákona (z května 1852!) ohledně slehnutí nevdaných žen (tisk 1557). Aktivně vystupovala v boji proti alkoholismu (tisk 1380). Spolu s dalšími poslankyněmi (A. Masarykovou, B. Ecksteinovou, F. Kolaříkovou a L. Landovou-Štychovou) podala společný návrh na zřízení Domoviny pro děti (tisk 229).³¹⁴

Poslankyně Zemínová se vyjadřovala i k hospodářským poměrům, věnovala se kritice lichvy a drahoty (zvyšování nájemného), které sužovaly především městské obyvatelstvo.

³¹² Michálková M.: České ženy v Národním shromáždění 1918-1925, FFUK, Praha 1999.

³¹³ Od roku 1926 jako Československá strana národně socialistická (dále ČSNS).

³¹⁴ Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního shromáždění československého, svazky I- VI, IX, X, rok 1919 a 1920, Praha 1919 a Praha 1920, též: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/index

Vystupovala na podporu zvýšení platů učitelstva. Podporovala vyvlastňování velkostatků, těžkého průmyslu a dopravy, apelovala na ministry ze své politické strany, aby více dbali socialistického programu a vyjadřovala se i k otázkám rozpočtu.³¹⁵ Sekularizací a následným zestátněním škol chtěla pozvednout úroveň především dívčího vzdělávání. Kladně se vyjádřila i ke koedukaci. Naléhavě požadovala Navýšení rozpočtu pro zřízení škol na Slovensku.

Zajímavý je její ostrý až xenofobní postoj vůči polským Židům, podle ní byli živi pouze lichvou a byli obtížnými cizinci. Žádala jménem československého obyvatelstva, aby byli bezodkladně vypovězeni nejen z Prahy, nýbrž i z celého státu.³¹⁶ Neutěšenou bytovou politiku chtěla řešit vyvlastňováním především klášterů a domů šlechty a podporou stavebnictví a ochranou nájemníků. V projevu k rozpočtu na rok 1920 kritizovala národní demokracii za její vystoupení z vlády a vstup do opozice.³¹⁷ Vyjadřovala se především k zásobovací politice, kdy apelovala na předáky agrární strany jednotlivých okresů, aby donutili rolníky odevzdat povinné dávky a vyslovila požadavek na ministerstvo zemědělství, aby předložilo vyživovací plány, aby tak parlament mohl obyvatelstvu přednést jisté záruky. Během svého mandátu vznesla devatenáct interpelací, čímž se stala nejproduktivnější poslankyní ze všech stran vůbec.

V Národním shromáždění RČs byla Františka Zemínová i ve volebním období 1920/1925 zdaleka nejaktivnější českou poslankyní, opět kandidovala za ČSNS ve volebním kraji Praha. Byla členkou výborů zemědělského, zdravotního, sociálně-politického, ústavně-právního, zahraničního, zásobovacího, Stálého a rozpočtového. Tři posledně jmenovaných byla zpravodajkou, například ve věci reorganizace dívčích odborných škol (tisk 3395) Během svého mandátu podala celkem dvanáct návrhů k projednání.³¹⁸ Například na zvýšení podpory státní výstavby (tisk 158), na přiznání titulu "paní" ženám a neprovdaným matkám (tisk 756), aby byl vydán zákon o neslučitelnosti funkce poslanecké, senátorské a služby veřejné se členstvím správních rad finančních, obchodních a průmyslových společností, jakož i s funkcí právního zástupce takových podniků, (tisk 3522). Dále podala čtyři resoluce a dvacet sedm interpelací a jedenáct dotazů, například o nepřetržitém porušování ministerského nařízení o volném přístupu do lesů a sbírání lesních plodin (tisk 361), o zadržování

³¹⁵ Tamtéž.

³¹⁶ Tamtéž.

³¹⁷ www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/111schuz

³¹⁸ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.volební období, 9. zasedání, Praha 1924, s. 1199-1204, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/za.

podpor vdovám po padlých vojínech (tisk 102), v záležitosti germanizace správy státního velkostatku Konopiště (tisk 4017/1), o katastrofálním nedostatku píce a jeho následcích pro živočišnou produkci (tisk 2755), stran vyživovací katastrofy, drahoty, špatného zásobování uhlím a bytové nouze a o chabé iniciativě a nepohotovosti a neplodnosti úřednické vlády v řešení těchto problémů (tisk 1210). Hlavním tématem jejích projevů byla drahota, lichva a boj proti umělému udržování vysokých cen, ve kterém viděla důvod spotřební krize. Podporovala silnější státní intervence v zemědělství a proti těžařskému průmyslu.³¹⁹ Kritizovala Komunistickou stranu za její antisystémovost a katolickou církev za náboženskou nesnášenlivost a dogmaticčnost, striktně požadovala odluku státu a církve, nejostřeji tento požadavek zaznívá při její poslední řeči, která se týkala rozpravy o svátcích a památných dnech republiky.³²⁰

“Proto vzdělávejme, poučujme, probouzejme, posilujme a organizujme všechny, abychom se dočkali brzy té radosti, že odluka církví od státu i škol slavnostně a trvale v republice bude provedena, pro slávu a svobodný nezadržitelný vývoj národa československého. Strana naše zejména o slavných dnech pracujícího lidu a osvobozeného národa dne 1. máje, 6. července a 28. října napne všechny síly, aby většina národa politicky i ve skutečnosti stála v táboře pokroku co nejdříve, a potom také nastane to, co programem naším: Padla Vídeň, padne také Řím, ať se bráníte jak chcete!”

Upozorňovala na fakt, že ženská rovnoprávnost je pouze formální a vyzývala poslankyně, aby horlivou prací dokázaly, že se muži v názoru na ně mýlí. Poukazovala na obtížné podmínky, jimiž je vázán vdovský důchod, zvláště u dělnic, které žádný nárok na tuto rentu nemají. Stejně jako neexistuje zákon o mateřském pojištění, ani doposud nebyla provedena změna trestního zákoníku v ustanoveních o ženách.³²¹ Dvakrát byla sněmovna požádána o zbavení její poslanecké imunity. V dubnu 1923 pro přestupky v Praze- přečin proti bezpečnosti cti causa dr. Vrbenský, dr. Bartošek, Landová-Štychová, Draxl. Řízení proti ní bylo zastaveno. Poté v září roku 1925 pro urážku na cti lesmistra ve Zruči nad Sázavou, imunitní výbor nezjistil na jejím vystupování nic urážlivého, vydána nebyla.³²²

Ve volebním období 1925/1929 plynule navázala na svou poslaneckou práci. Stala se členkou zásobovacího a Stálého výboru, jako náhradnice pak působila ve výboru inkompatibilitním.

³¹⁹Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.vol. obd., 1, 2, 3, 5, 6 zasedání, sv.I, IV, IX, XIV, XVI, rok 1920, 1921, 1922 Praha 1920, 1921 a 1922, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index

³²⁰ www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/336schuz

³²¹ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.volební období, 9. zasedání, Praha 1924, s.1668-1671, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/009schuz

³²² Index k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČS, I.volební období I, díl I, II, III, sestavil archiv NS, Praha 1925, s.772, též: www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/index

V tomto období dosáhla její práce vrcholu, alespoň co se týče četnosti návrhů k projednání, či připomínek k návrhům zákonů. Pozměňovacích návrhů přednesla 125 a k nim se vztahujících 285 připomínek, většina z nich se týkala změny celních sazebníků, jiných finančních zákonů a úpravy organizace státní správy.³²³ Těchto bodů se dotýkaly i četné samostatné iniciativní návrhy. Z dalších snah lze vysledovat opětovné úsilí prosadit své návrhy, které nebyly dříve sněmovnou přijaty. Například společný návrh s kolegyní Pechmanovou na vydání zákona na úpravu služebních poměrů domácích zaměstnanců a na zrušení čeledních řádů (tisk 54), na novelizaci zákona o svátcích a památných dnech republiky Československé (tisk 213) či o úpravě platů duchovenstva (tisk 429) až do projednávání rozluky církve od státu.³²⁴ Z dalších jejích podnětů je patrna snaha o mírnou reorganizaci práce sněmovny např. zřízením dalších výborů (tisk 481 a 1942). Zajímala ji též otázka zákona o potulných cikánech (tisk 1167), státní silniční fond (tisk 1176), úprava penzí vojenských osob (tisk 1452) a v neposlední řadě i problematika přijímání právniček do všech oborů státní konceptní služby (tisk 2121).³²⁵ Tento tisk (viz příloha číslo 3) obsahuje cenné informace, které ve vztahu k vysokoškolsky vzdělaným ženám dokládají diskriminační poměry na pracovním trhu. Změn celního sazebníku, finančního zákona, silničního fondu a úpravy platů duchovenstva (rozpuštění řeholí) se týkaly i její rezoluce. Ty přednesla v letech 1926 a 1927.³²⁶

S řečí v rozpravě vystoupila celkem devětkrát. Kromě témat jako je např. cena cukru, státní rozpočet či státní závěrečný účet RČs, vztahujících se k práci v zásobovacím výboru, věnovala pozornost mezinárodním obchodním smlouvám s Japonskem (tisk 245), Persií (tisk 1707) a Belgo-lucemburskou unií (tisk 1848) a opět úpravě platu duchovenstva (tisk 429), stavebnímu ruchu a ochraně nájemníků (tisky 1484-6) a úpravě živnostenského zákona (tisk 1699).³²⁷ Jménem poslaneckého klubu ČSNS vznesla dvě námítky proti způsobu projednávání konkrétního návrhu zákona.³²⁸

Většinu ze svých osmadvaceti interpelací označila jako naléhavé, což zrychlilo jejich projednávání. Některé z nich přednesla i opakovaně, obsahově se vztahují k jejím iniciativním návrhům či projevům v plénu sněmovny např. celní opatření, zvyšování cen komodit zejména cukru, platy duchovenstva, odluka církve a státu, úprava státních svátků, ochrana nájemníků aj. Dále upozorňovala na neudržitelné poměry na českém

³²³ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/030schuz

³²⁴ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/index

³²⁵ Poslední z nich viz Příloha č.3 zdroj: www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t2121_00.htm

³²⁶ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/zb.

³²⁷ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/index

³²⁸ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/129schuz/

dívčím reálném gymnáziu v Praze (tisk 663/XIII) a na učitelském ústavě v Příbrami (tisk 1595/XV) či o službě na poštách (tisk 1134). Znepokojilo ji udělení povolení protistátního sjezdu „Hackenkreuzlerů“ v Jablonci nad Nisou. Žádala zvýšení ochrany zpěvného a užitečného ptactva i užitečné polní a lesní zvěře (tisk 2013) a pomoc dětem a mládeži i nezámožným rodinám v republice trpícím po hospodářské krizi (tisk 2012). Úsměvně zaznívají stížnosti jak úžasně stranicky a nespravedlivě ministerstvo zdravotnictví a tělesné výchovy přidělilo medaile a diplomy za "zásluhy" (tisk 1876) a na neochotu ministerstva železnic a vlády, poskytnout výhody účastníkům sjezdu čsl. hasičstva v Praze (tisk 1627).³²⁹

Poslankyně Zemínová byla vyšetřována imunitním výborem jednou. Na popud pražského státního zastupitelství v souvislosti s hromadnou rvačkou, která se udála v poslanecké sněmovně NS v červnu 1926. Její participace nebyla prokázána a další šetření tedy zamítnuto.³³⁰

Do Národního shromáždění RČs byla zvolena i v následujícím volebním období 1929/1935. Působila v zásobovacím a Stálém výboru, jako náhradnice byla nominována do parlamentní úsporné a kontrolní komise.

V mnohém navázala na předchozí práci. Opět usilovala o úpravu služebních poměrů domácích zaměstnanců a o zrušení čeledních řádů (tisk 43), o novelizaci zákona o státních svátcích (tisk 105), o reorganizaci práce sněmovny, o úpravu finančního hospodářství obcí a měst (tisk 2032), o vydání zákona, upravující dávkové povinnosti, plynoucí z patronátu či obecního závazku (tisk 52), o přijímání právniček do všech oborů státní konceptní služby (tisk 107). Nově pak žádala vydání zákona o státním dozoru na kartely a soukromé monopoly (tisk 53), zákona o zásluhách T.G. Masaryka (tisk 211) a dalšího ze zákonů s ekologickou tematikou, zákona o rekultivaci pozemků, zpustošených dolováním (tisk 1679).³³¹

Jako členka zásobovacího výboru připojila své pozměňovací návrhy k zákonným úpravám výroby potravin (tisky 294 a 759), k poskytnutí pomoci při živelných pohromách (tisk 1317), ke změnám celního sazebníku (tisk 495) a k zákonům o podpoře zahraničního obchodu (tisky 1346 a 2148). Dále se vyjádřila v neprospěch vzrůstajících soudních poplatků (tisk 1339) a k zákonu o státní bytové péči (tisk 790). Její jediná rezoluce se týkala silničního zákona (tisk 1050).³³²

³²⁹ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/index

³³⁰ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t0520_00

³³¹ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/ZB

³³² www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/index

Dlouhodobě se poslankyně Zemínová zajímala o hospodářskou problematiku. V tomto období se ve svých projevech v plénu sněmovny vyjadřovala výhradně k hospodářské krizi a s tím spojených prohlášení vlády, státním rozpočtu či daních a úpravě měny.³³³

Jménem poslaneckého klubu ČSNS učinila prohlášení o krveprolití při dělnické stávce u Dolní Lipové 25. listopadu 1931 a vznesla dotaz ve věci trestního stíhání poslance Stříbrného.³³⁴

Pestrost jejích zájmů se projevila v interpelacích. Vznesla jich celkově čtrnáct, pro soustavné porušování rovnoprávnosti žen (tisk 209/XXI), o drahotě nejdůležitějších potřeb obyvatelstva (tisk 705/XII), o opakujících se katastrofách v továrnách vyrábějících výbušné a hořlavé látky a o nedostatečné ochraně života a zdraví dělnic (tisk 747/II), o zrušení daně ze zábav pro podniky sportovní a tělovýchovné (tisk 822/III), o zlevnění hypotéčního úvěru (tisk 938/VIII), o zvýšené ochraně a podpoře trampského hnutí (tisk 1045/XII), o spekulaci s cenami žita a zdražování chleba a mouky (tisk 1130/II), o vydání kartelového zákona (tisky 1447/I a 2508/VII), o poměrech v Podkarpatské Rusi (tisk 1668/VIII), o projevu pražského arcibiskupa o civilním manželském sňatku (tisk 1668/XIV), o zasahování státní administrativy do sociálních sporů dělnictva (tisk 2011/XIV), o jednání vlády s kartelem cukrovarnickým a vydávání cukru rodinám nezaměstnaných za vývozní cenu (tisk 2426/I), o dělnicích na výpomoc/uklizečkách v obvodu čsl. správy železniční (tisk 2852/IX).³³⁵

Žádána ve věcech imunity byla dvakrát. Poprvé pro ostrá slova, které směřovala k poslanci Hlinkovi, jako reakce na jeho proslov. Učinila tak v projevu na 213. schůzi sněmovny dne 4. listopadu 1932.³³⁶ Tuto její řeč považují za nejzdařilejší, vyzývala k pokoji všechny strany, jejíž vůdci hájí partikulární zájmy a vnášejí rozbroje mezi lid a to v době hospodářské krize a silícího nebezpečí z Německé říše. Dokázala brilantně analyzovat nejen vnější hrozby fašistického Německa i bolševické Rusi, ale i ty vnitřní, počínající nacionální antagonismus Hlinkovy slovenské ľudové strany a německých zastupitelů. Ukázala na populismus komunistických vůdců a jejich programu. Dokázala briskně odpovídat na výkřiky a poznámky z pléna, které na ni povolávali neukáznění poslanci. Tento projev byl odměněn potleskem sněmovny.

³³³ Např: www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/316schuz

³³⁴ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/147schuz/s147013 a www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/165schuz/s165008

³³⁵ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmennyy/ZB

³³⁶ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/213schuz/

Druhá žádost imunitnímu výboru se týkala přečinu proti bezpečnosti cti spáchaný tiskem, vydána nebyla. Volána k pořádku byla jednou pro svou neukázněnost během projevu poslance Hodáče.³³⁷

V posledním volebním období NS 1935/1938 byla zvolena do výboru zdravotnického a Stálého, jehož byla místopředsedkyní. V prosinci 1938 se stala členkou poslaneckého klubu Strany národní jednoty.

Iniciativní návrhy přednesla tři, ohledně vydání zákona o srážkách z platů členů NS na rok 1936 (tisk 225), na vydání zákona o zřízení státní hospodářské rady (tisk 255), na zřízení Zemských fondů pro podporu chudých rodiček a matek (tisk 303).³³⁸

Jménem všech poslankyň NS RČs uvítala zástupkyně anglických žen, poslankyni vévodkyni z Atholu, poslankyni Rathbone a lady Layton, vůdkyni anglických ženských korporací, které byly na návštěvě v Československu.³³⁹

V plénu sněmovny vystoupila ještě třikrát. V rozpravách o státním rozpočtu pro léta 1936 a 1938 a při projednávání zákona na ochranu republiky a o obraně státu (tisky 394 a 400).³⁴⁰

V roce 1935 vznesla dvě interpelace. Nejprve o neprovádění kartelového zákona (tisk 8/XI) a poté ve věci zvýšení obrany obyvatelstva i obranných složek státu při výkonu služby (tisk 133/X). Následující rok přednesla opět dvě interpelace a to ve věci vydání zákona upravujícího právní poměry porodních asistentek (tisk 268/XIV) a ve věci nevhodných úředních místnostech v nájemních domech (tisk 683/XVI).³⁴¹

Toto byla její poslední aktivita na půdě poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČs ve sledovaném období.

Osobnost i práce poslankyně Zeminové by jistě mohly být tématem celé knihy. Její životní příběh, stejně jako okruh jejích zájmů, je totiž velice pestrý a pro nekomunistické ženy aktivně pracující před i po válce v ženském hnutí a/nebo veřejné politice i příznačný.

Rétorika poslankyně nebyla zdrženlivá, při četných nesouhlasných výkřicích a připomínkách během projevů jejích poslaneckých kolegů se plně projevil její temperament, za což byla nesčetněkrát volána k pořádku anebo zkoumána ve věci zbavení poslanecké imunity. Ve svých veřejných promluvách prezentovala své názory, které ve své době nebyly příliš politicky korektní a byly vnímány za provokativní. Výše

³³⁷ www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/356schuz/s356005

³³⁸ Poslední viz: www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/029schuz

³³⁹ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/080schuz/s080006

³⁴⁰ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/040schuz

³⁴¹ www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/rejstrik/jmenny/za

uvedený text dokumentuje například, že ostře vystupovala proti církvi a vyjadřovala podporu interrupcím. Zajímavý je rovněž její negativní postoj nejprve k polským Židům a ve 30. letech vůči Němcům žijícím v Čechách. Nově do veřejné politiky vnáší environmentální téma.

Zhodnocení zastoupení a činnosti žen v nejvyšších legislativních orgánech RČs podle jednotlivých funkčních období:

Národní výbor Československý (7. 1918 - 13. 11. 1918)

V předvečer vyhlášení samostatného státu, byl v červenci 1918 ustanoven NÁRODNÍ VÝBOR ČESKOSLOVENSKÝ, jako instituce hájící zájmy českého národa vůči rakouské vládě. Složení tohoto výboru bylo vypočítáno podle tzv. Švehlova klíče, kde byly politické strany zastoupeny podle poměru počtu hlasů z voleb do Říšské rady v roce 1911, vstupní kvórum bylo stanoveno na 1% hlasů. V den svého vzniku měl Národní výbor 39 členů. Nejdříve nebyla v tomto orgánu zastoupena žádná žena, teprve později povolala sociální demokracie svoji členku Boženu Ecksteinovou a posléze se k ní připojila i Luisa Landová-Štychová za československé socialisty. Po 28. říjnu 1918 se v Národním výboru soustředila veškerá zákonodárná a výkonná moc až do zastavení jeho činnosti 13. listopadu 1918 a následném vytvoření nového kabinetu.³⁴²

Revoluční Národní shromáždění Československé (14. 11. 1918 - 15. 4. 1920)

První zákonodárný sbor na území Republiky Československé se skládal z jednokomorového parlamentu. RNS nebylo orgánem voleným, ale delegovaným opět podle tzv. Švehlova klíče. Disponovalo tedy pouze revoluční, nikoli volební legitimitou, vzniklo rozšířením Národního výboru Československého a to povoláním zástupců českých stran (na základě poměrných výsledků posledních předválečných říšských voleb v Rakousko-Uhersku r. 1911) a kooptací slovenských představitelů. RNS tak vytvořilo jednokomorový sbor o 270 členech (původně 256 poslanců bylo 11. března 1919 doplněno o 14 slovenských delegátů). V této podobě vykonávalo RNS kompetence od 14. 11. 1918 do 29. 2. 1920, tedy do schválení textu nové ústavy.

Co se týče politického zastoupení, nejsilněji v něm byly zastoupeny tradiční proudy: socialistické strany (82 mandátů), strana agrární (55), strana národně demokratická (39) a strana lidová (24). Slovensko bylo zastoupeno 54 poslanci (mezi nimi ovšem figurovali např. A. Masaryková, E. Beneš či čtyři další Češi tzv. bojovníci za slovenskou věc). Naopak chyběli zástupci německých a maďarských stran.³⁴³

³⁴² Peroutka, F.: Budování státu I., Praha 1921, s.13. Názvy jednotlivých politických stran neuvádím v plném znění z důvodu časté změny názvů organizací.

³⁴³ Balík, S. (ed.): Politický systém českých zemí 1848-1989, Brno 2003, s. 44-81.

RNS zasedalo sedmnáct měsíců a vykonalo 415 schůzí, na kterých bylo schváleno celkem 393 zákonů. V tomto orgánu pracovalo nejvíce 9 žen (celkově 10). Jejich podíl činil 3,34 %. Poslankyně Masaryková se svého mandátu vzdala dříve než nastoupila další náhradnice. Do parlamentu se vrátila i první česká poslankyně z období Rakousko-Uherska Božena Viková-Kunětická a také sociální demokratka, Božena Ecksteinová, ta byla členkou celkem deseti parlamentních výborů, což bylo nejvíce ze všech žen. Nejvíce žen (čtyři) pracovalo ve zdravotnickém výboru a v sociálně-politickém výboru.

Národní shromáždění Republiky Československé:

Skutečným startovním bodem suverénního československého konstitučního života, který dal normativní podobu politickému systému RČs, se ovšem stala *únorová ústava*. Ta rozvedla zásady, obsažené v ústavě prozatímní. V ústavě se objevila kompletní ustanovení, naplňující kodex obecných práv a svobod, avšak nikoli výjimečná byla rozpornost těchto ústavních norem a politické praxe, viz např. existence konstituci neznámých institucí tzv. Hradu a tzv. Pětky či faktické nenaplnění Ústavního soudu. Poslanecká sněmovna měla být volena na šest let, Senát na osm. Vždy ale došlo k jejich společnému rozpuštění před uplynutím řádného mandátu. Poslanecká sněmovna (PS) měla 300 poslanců, volených na 6 let při aktivním volebním právu od 21 a pasivním od 30 let. Legislativní aktivity byly v rukou poslanců a vlády. Zákony musely projít oběma komorami ve stejné podobě. Odlišné stanovisko Senátu bylo možno překonat hlasováním PS, pokud se pro původní návrh vyslovila nadpoloviční většina všech poslanců. Kromě výjimečných případů veřejná zasedání PS se dělila na jarní a podzimní. Senát byl složen ze 150 členů volených na 8 let (aktivní volební právo od 26, pasivní od 45 let). Co se týče pravomocí, dominovala PS, nadaná standardním kompetenčním rejstříkem počínaje legislativními a konče kreačními oprávněními. Výhradní kompetencí Senátu bylo pouze právo soudit na návrh PS prezidenta pro velezradu a členy vlády pro porušení zákona.

Únorová ústava dávala vládě takřka veškerou výkonnou moc s výjimkou kompetencí, výslovně vyhrazených prezidentu republiky. Prvorepubliková praxe se poté přiklonila k modelu, v němž se ministry stávaly většinou vůdčí osobnosti koaličních stran, disponujících většinou v Poslanecké sněmovně. Vláda byla odpovědná Poslanecké sněmovně. V závislosti na proporcionálním volebním modelu a z něj plynoucí existenci většího množství stran se jako primární charakteristický rys prvorepublikových vlád jeví nutnost vytváření koaličních vlád jako prostředku k získání většiny v obou komorách parlamentu. Neschopnost stran získat od voličů majoritní mandát a moci sestavit

jednobarevnou vládu, plynoucí z volebního systému, se stala pro První Československou republiku typickou. Zároveň je nutno upozornit na neexistenci širěji zastoupené loajální opozice, potenciálně schopné převzít výkon moci, a zároveň přítomnost relativně silného bloku neloajálních stran, tvořenou KSČ a některými stranami německé a maďarské menšiny.

Ústavní soud existoval pouze po první desetileté funkční období (ustaven 7. 11. 1921 - 1931), ve druhém období již nedošlo k jeho personálnímu naplnění, ačkoli nebyl z právního řádu vyňat.³⁴⁴

Pro volební systém byly typické následující znaky:

1. zásada přísně vázaných kandidátních listin, vedoucí k tomu, že strany měly jak rozhodující slovo při sestavování kandidátních listin, tak prostřednictvím tzv. poslaneckých reversů kontrolu nad kroky vlastních poslanců;
2. neexistence omezovací klauzule;
3. metoda pro výpočet volebního čísla - kombinace Hareovy (první skrutinium) a Hagenbach-Bischoffovy (druhé skrutinium) formule poškozovala menší strany, neboť v jejím důsledku byly ve druhém a třetím skrutiniu obsazovány menší počty mandátů; navíc v těchto skrutiniích mohly strany libovolně měnit pořadí kandidátů.

1. funkční období (25. 4. 1920 - 14. 11. 1925)

Ve dvoukomorovém Národním shromáždění zasedalo ve funkčním období 1920-1925 celkem 18 žen. V Poslanecké sněmovně pracovalo celkově 15 žen, maximální počet byl však 14, což znamenalo 3,37%. Tohoto stavu bylo dosaženo pouze v prvních třech letech volebního období. Poslankyně Skaunicová zemřela v lednu 1923 a poslankyni Landové-Štychové byl mandát odejmut v létě téhož roku, poslankyně Podzimková nastoupila až po těchto událostech. Pět z nich mělo zkušenost z působení v RNS. Nejvíce žen bylo zvoleno opět do zdravotnického výboru, stejně jako v RNS i tentokrát to byly čtyři. Poslankyně Purkyňová dokonce působila po celé funkční období jako místopředsedkyně výboru a byla tak do té doby nejvýše postavenou političkou. Poslankyně Karpíšková byla členkou branného výboru, čehož i v současné době ženy dosahují velmi zřídka.

Plné funkční období působily v Senátu tři ženy (2%). Kromě senátorky Ecksteinové, která měla předchozí zkušenost z RNS, to byly dvě zástupkyně německé menšiny senátorka Emma Maria Herzig a senátorka Perthen. Německé senátorky působily ve výboru zdravotnickém, Herzig a Ecksteinová společně také v sociálně- politickém a kulturním,

³⁴⁴ Tamtéž.

podobné zaměření měly i poslední dva výbory do kterých byly nominovány jednotlivě-živnostenský, respektive rozpočtový. Čtvrtou senátorkou a celkově devatenáctou ženou byla senátorka Viková-Kunětická, ta se ovšem stala členkou NS RČs jen na 33 dní a nijak se do legislativní práce nezapojila, v přehledu tedy není započítána.

2. funkční období (15. 11. 1925 - 25. 9. 1929)

Ve funkčním období 1925-1929 došlo k určitému poklesu žen v parlamentu. V Poslanecké sněmovně v tomto období zasedalo 10 žen (3,34%), z nichž 8 mělo zkušenosti z předešlého působení v některé z komor parlamentu. Opět nejvíce žen měl mezi svým členstvem zdravotnický výbor (šest) a sociálně politický výbor (pět). Zdravotnický, stejně jako vyšetřovací výbor, měl v předsednictvu ženu, post místopředsedkyň zastávaly poslankyně Pechmanová-Klosová, respektive Karpíšková. Ženy byly přítomny i ve výborech zahraničním, ústavně-právním a více i v rozpočtovém, kteréžto měly a stále mají vysokou politickou prestiž.

V horní komoře zasedaly čtyři senátorky (2,74%). Dvě pracovaly v sociálně- politickém a dvě v rozpočtovém výboru. Senátorka Plamínková byla členkou šesti výborů, mimo již zmíněné i v národohospodářském a zahraničním, naproti tomu senátorka Reichstädterová pracovala výlučně ve výboru kulturním.

3. funkční období (27. 10. 1929 - 18. 5. 1935)

V tomto funkčním období se počet žen v obou komorách NS RČs zvýšil na celkově 19, maximální počet mandátů držených ženami byl 18 (4,04%), z toho v Poslanecké sněmovně NS RČs pracovalo 12 političek (4%). Mandát poslankyně Kuhn zanikl dříve než nastoupila další žena jako náhradnice. Nyní začala dlouholetá politická kariéra poslankyně Hodinové-Spurné, která se po roce 1945 stala místopředsedkyní Prozatímního Národního shromáždění (1945-1946). Poslankyní byla až do roku 1964. V tomto svém prvním funkčním období se stala členkou celkem šesti výborů, včetně rozpočtového a zahraničního. Překonala ji jen poslankyně Vetterová-Bečvářová, která pracovala v 10 výborech (branný, iniciativní, inkompatibilní, rozpočtový, sociálně politický, ústavně právní, zahraniční, zdravotnický, zemědělský, živnostensko-obchodní). K posílení zastoupení žen dochází po roce 1929 i v Senátu. Původní čtyři zvolené senátorky doplňují během funkčního období jako náhradnice další dvě ženy, což celkově činilo 4,11%. Nejvýznamnější osobností mezi nimi byla bezesporu opět senátorka Plamínková, která se stala členkou dvou prestižních výborů, rozpočtového a zahraničního.

4. funkční období (19. 5. 1935 - 21. 3. 1939)

V posledním sledovaném funkčním období klesl počet žen v Poslanecké sněmovně Národního shromáždění na 8 (2,67%). Celkem v obou komorách to bylo 13 žen (2,92%). V roce 1935 se v Poslanecké sněmovně poprvé objevila budoucí dlouholetá ministryně Machačová-Dostálová.

Jako obvykle, i v tomto volebním období, byly ženy členkami zejména zdravotnického výboru. Ze všech osmi poslankyň bylo jeho členkami sedm a poslankyně Jurnečková-Vorlová zastávala dokonce post místopředsedkyně tohoto výboru. Spíše symbolické měly ženy zastoupení ve třech významných výborech, rozpočtovém, ústavně právním a zahraničním. Poslankyně Zemínová byla místopředsedkyní prestižního Stálého výboru. Do posledního předválečného Senátu bylo zvoleno pět žen (3,43%), z nichž opět nejvýraznější osobností byla senátorka Plamínková, byla zvolena místopředsedkyní senátního rozpočtového výboru.

Následující tabulka je přehledem zastoupení žen v RNS a NS RČs podle jednotlivých volebních období. U každé poslankyně i senátorky je zachycena délka jejího mandátu, pokud nebyla do parlamentu zvolena, ale nastoupila jako náhradnice, popřípadě pokud odešla z funkce před uplynutím řádného volebního období, je v kolonce uvedeno příslušné časové rozpětí trvání mandátu. Lze si tak jednoduše odvodit, kolik mandátů bylo k danému datu skutečně obsazeno ženami, a které z nich to byly.

Zároveň tato tabulka slouží pro ověření třetího bodu hypotézy stanovené v úvodu práce. Musilová nabídla jako důvod, proč se do parlamentu RČs dostával limitovaný počet žen, předpoklad, že politické strany dávaly opakovaně příležitost ženám, které již uspěly ve volebním boji. Výsledky výzkumu neprokázaly jednoznačnou platnost této teze. Pouze patnáct političek (včetně Vikové-Kunětické), z celkového počtu čtyřiceti pěti, zasedlo do poslaneckých či senátorských lavic ve více než jednom volebním období. Uvedený předpoklad se tedy spíše vztahuje k nominační politice jednotlivých politických stran. Fakt předchozího volebního úspěchu hraje dodnes rozhodující roli při sestavování volebních kandidátních listin.

K celkovému zhodnocení práce žen v Národním shromáždění RČs, ve sledovaném období, lze konstatovat, že se poslankyně stále aktivněji a sebevědoměji účastnily plenárních zasedání sněmovny, přestože jejich počet měl kolísavou tendenci. Vrcholem v počtu zastoupených žen v obou komorách NS RČs i v jejich politické aktivitě bylo první volební období NS RČs. Jejich činnost se ponejvíce soustředovala na sociální péči. Častá jsou také upozornění na rozpor mezi formální rovností a reálnou diskriminací žen. Z jejich promluv ve shromáždění jasně vyplývá, že spíše než na „ženskou solidaritu“, kladly důraz na svou stranickou příslušnost a politické přesvědčení. V politické práci senátorek, ať už české nebo německé národnosti, lze nalézt společný jmenovatel, je jím obdobně jako v Poslanecké sněmovně legislativní činnost v oblasti sociální péče. Přes stranické i názorové rozpře se jejich práce soustředila na snahu vytvořit systém sociálního a zdravotního pojištění či celkové zlepšení zdravotnické péče, v neposlední řadě i ochrana matek a dětí.

O činnosti žen v jednotlivých výborech není možné zjistit víc údajů, protože informace ze schůzí výborů jsou pouze obsahové, bez zápisů z porady. Podpisové archy nelze považovat za spolehlivý zdroj informací. Z pramenů, které jsou dostupné, lze konstatovat, že žádná žena nebyla zvolena předsedkyní výboru, její práce se koncentrovala do funkce zapisovatelky či zpravodajky. Ženy neutvořily samostatný klub, čímž se značně zmenšil jejich lobbyistický potenciál. Z pozice členek svých politických stran proti sobě i vystupovaly, nicméně především v oblasti sociální péče o děti a ženy, lze nalézt společný postup

PŘEHLED ZASTOUPENÍ ŽEN V PARLAMENTU RČs 1918-1939

	<i>Celkový počet PS+S</i>	<i>Žen PS+S</i>	<i>Žen v %</i>
18/20	270	9	3,34
20/25	275+141	14+3	4,09
25/29	300+146	10+4	3,14
29/35	300+146	12+6	4,04
35/38	300+146	8+5	2,92

Zdroj: www.psp.cz/eknih/registrik/jmenny/index

Celkový počet žen, které se zapojily ve sledovaném období do práce v Národním shromáždění Republiky Československé, a to ať už v Poslanecké sněmovně či Senátu dosáhl svého vrcholu v prvním volebním období Národního shromáždění. Obdobného

počtu bylo dosaženo ještě ve třetím volebním období, vyšší procentuální výsledek je zapříčiněn neúplným obsazením všech mandátů, které Ústava legislativní moci garantovala.³⁴⁵ Ústava také garantovala čtyři senátorské mandáty pro legionáře, tyto nebyly součástí volné volební soutěže, a proto nebyly zahrnuty do celkového počtu rozdělovaných mandátů. Tabulka odráží počet volených poslanců/poslankyň a senátorů/senátorek či jejich náhradníků/náhradnic, kteří/ktelé se aktivně zapojili/zapojily do práce obou komor, proto zde není započítán například mandát senátorky Vikové-Kunětické ani řádně zvolené senátorky Rozsypalové, která zemřela v den svého zvolení do Senátu NS RČs. Tato skutečnost je opomíjena ve většině odborných statí, které tak uvádějí chybná data, tyto jsou dále nepřesně zpracovávány a replikovány. Vycházejí z celkového počtu všech žen, které kdy do parlamentu vstoupily, jejich mandáty sčítají, aniž by reflektovaly, že celkový počet všech mandátů se nenavýšil, což je zásadní údaj například pro výpočet procentuálního zastoupení. Pokud uváděná data v přehledových tabulkách zachycují počty všech ženských členů parlamentu v daném volebním období a tudíž neodrážejí skutečnost, že ve více případech mandát jedné poslankyně/senátorky zanikl dříve než se jinde uvolnil mandát na který jako náhradnice nastoupila jiná žena, tuto skutečnost autoři a autorky statí nikde neuvádí a jejich práce tak mohou vést k chybným interpretacím.

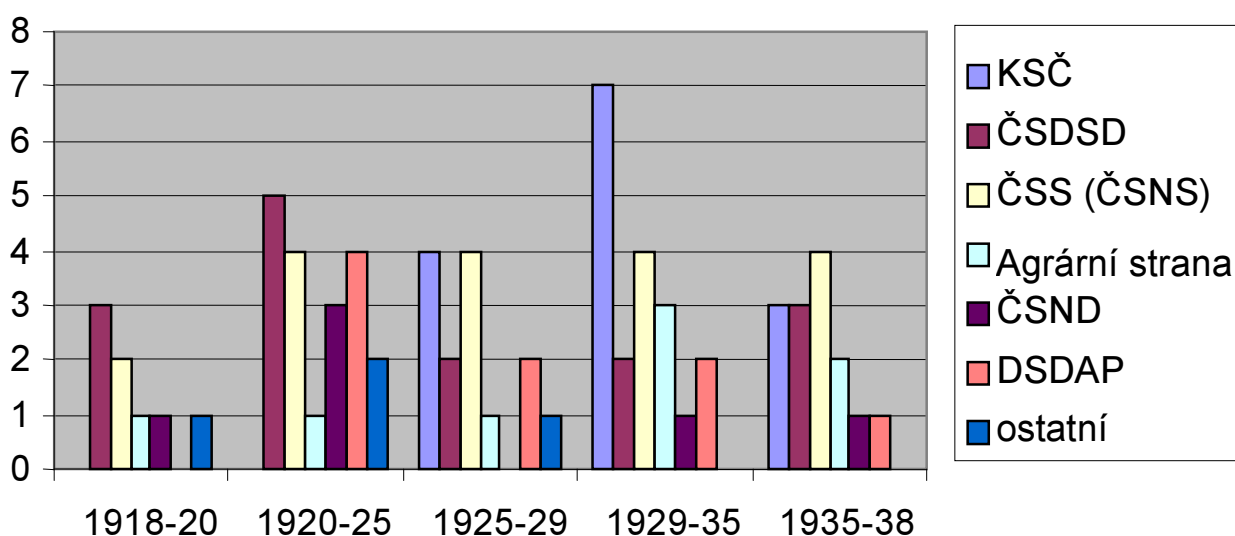
V mnou předložené tabulce zachycují vždy nejvyšší možný *reálný* počet mandátů, které v daném volebním období a dané parlamentní komoře, ženy získaly volbou nebo nominací.

Absolutní počet mandátů, které ženy získaly v daném volebním období v obou komorách parlamentu RČs, odráží následující graf. Tento uvádí celkový počet (osa y) všech žen, které získaly, v daném funkčním období parlamentu (osa x), za konkrétní politickou stranu ať poslancecký nebo senátorský mandát. Graf ilustruje jak různá politická uskupení přistupovala k otázce vstupu žen do vysoké politiky a potvrzuje v úvodu zmiňovanou tezi o vstřícnější politice levicových stran k vyšší politické participaci žen.³⁴⁶

³⁴⁵ Tohoto stavu nebylo po prvních poválečných volbách dosaženo z důvodů zpoždění regulérních parlamentních voleb na některých územích republiky (například Podkarpatská Rus, Těšínsko...).

³⁴⁶ KSČ byla ustanovena v roce 1922, voleb se zúčastnila až roku 1925. ČSS se roku 1926 přejmenovala na ČSNS. Kategorii „ostatní“ tvoří ČSL, DNSAP a stranicky nezařazená poslankyně A. Masaryková.

Zastoupení žen v RNS a NS RČs podle stranické příslušnosti

Komparace s Rakouskou republikou:

Výsledek procentuálního zastoupení žen v parlamentu v průběhu celého trvání RČs, vypovídá o průkopnické legislativní práci poslankyň a senátorek, jejich počet v parlamentu je symbolický, nicméně ve srovnání s ostatními evropskými parlamenty jsou tyto počty malé jen relativně.³⁴⁷ Při podrobnější analýze pramenů zjištěná fakta naznačují nízkou prestiž politické práce žen na parlamentní úrovni v kterékoli evropské zastupitelské demokracii.

Pro ilustraci uvádím případ zastoupení žen v rakouském parlamentu tzv. První Rakouské republiky, jelikož tato země byla svými podmínkami nejvíce podobná situaci v RČs. Rakouský parlament měl stejně jako československý dvě legislativní komory. Horní komora (Bundesrat) měla 63 členů, kteří nebyli voleni, ale byli delegováni z regionálních parlamentů (Landtge) devíti rakouských spolkových zemí. Dolní komora (Nationalrat), se 183 poslanceckými mandáty, byla konstituována na základě volební soutěže politických stran dle proporcionalního systému, volby probíhaly každé čtyři roky. Už z faktu samotného ustanovování komor vyplývá, že pozice horní komory parlamentu

³⁴⁷ Just, P.: Ženy v parlamentu v meziválečném Československu: komparace se Spojenými státy americkými a Švédskem. IN: Lasicová J. (ed.): Sféry ženy. Právne, politické a ekonomické vedy. Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Sociologický ústav Akadémie vied Českej republiky v Prahe, 2004, s. 153-161.

byla reprezentativní a těžiště legislativní moci přináleželo komoře dolní. Rakousko mělo svou ústavu již od roku 1919, v této bylo zakotveno pasivní i aktivní volební právo žen. Jak naznačuje níže uvedená tabulka, jejich počet i procentuelní zastoupení je velmi podobné situaci v RČs (uveden je maximální počet žen v parlamentu). Tabulka je dovedena do roku 1934, následující funkční období parlamentu nejsou z důvodů nedemokratické politické situace v zemi relevantní. Získaná data jsou pozoruhodná i z hlediska výzkumu situace po roce 1945, jelikož téměř stejný počet žen v parlamentu, jako v meziválečném období, byl v Rakousku až do roku 1975. Na základě této skutečnosti si můžeme položit otázku nakolik jiná by byla situace v Československu, kdyby její politický systém nebyl spojen s totalitní ideologií KSČ.

PŘEHLED ZASTOUPENÍ ŽEN V RAKOUSKÉM PARLAMENTU 1919-1934

	sociální demokracie		křesťansko- sociální strana		Pangermán. strana		Celkem	
		%		%		%		%
1919/1920	8	11,1	1	1,4	1	3,4	10	5,9
1920/1923	8	11,6	2	2,4	2	6,9	12	6,6
1923/1927	7	10,3	1	1,2	0	0	8	4,8
1927/1930	6	8,5	0	0	0	0	6	3,8
1930/1934	9	12,5	1	1,5	1	3,7	11	6,7

zdroj: Neyer, G.: Women in the Austrian parliament. Opportunities and Barriers, s.111.

Z výzkumů nadále vyplývá, že ženy byly taktéž jako v RČs voleny nejčastěji do těch parlamentních výborů, jejichž náplní byly aktivity tradičně spojované s ženskou rolí: výchova, vzdělávání, zdravotnictví, kultura, životní prostředí a rodina.³⁴⁸ Nejvíce žen v parlamentu měla levicová sociální demokracie. Údaje za příslušné volební období vztažené k dané politické straně, ukazuje maximální počet (a jeho ekvivalent v procentech) mandátů obsazených ženami ze všech mandátů získaných politickou stranou ve volbách. U sociálně demokratické strany je tak patrný rozpor v počtu obsazovaných mandátů, jelikož členská základna této strany byla tvořena z více než jedné třetiny ženami.

³⁴⁸ Neyer G.: Women in the Austrian parliament. Opportunities and Barriers. In: Good, D.F. (ed.): Austrian Women in the XIX. And XX. centuries, Providence, 1999, s. 91-114.

Stejně jako tomu bylo v Československu, i zde se politická scéna rozdělila na dvě genderově definované sféry, z nichž jedna byla pro ženy relevantní a druhá nikoli. Tato situace nebyla (a není) žádoucí, jelikož replikuje a donekonečna prodlužuje exkluzi žen z politické (veřejné) sféry. Toto způsobuje, že se z politiky stává dominantně mužská oblast v níž pozice zúčastněných žen pouze odráží tradiční role ve společnosti. V závislosti na tomto genderizovaném rozdělení pak jedna z těchto sfér byla vnímána jako méně a druhá jako více důležitá. O limitovaném postavení političek vypovídá i fakt, že v žádném z těchto výborů nezískaly přístup k vedoucím pozicím. Ze srovnání obou sledovaných zemí se nabízí závěr, zda ženy nebyly ostatními politickými elitami i společností vnímány spíše jako specifická zájmová skupina poskytující na vybraná témata expertní konzultace.

Závěrečné zhodnocení:

Okruh žen, který se prosadil ve vysoké politice, byl z objektivních i subjektivních důvodů velmi omezený. Ženy představovaly v Národním shromáždění RČs komunitu rozptýlenou do několika poslaneckých, respektive senátorských klubů a do vybraných výborů. Silnou regulační funkci zde měla i povinnost hlasovat v souladu s rozhodnutím stranického klubu. Ústava dala ženám formální politická práva, ale ženy se, svými návrhy na úpravu řady zákonů a úsilím změnit poměry v běžné životní praxi, dlouho a usilovně snažily prosazovat tato práva do každodenního života.

Ženy měly zastoupení v různých parlamentních výborech, největší počet žen byl delegován do málo významných a tudíž i nejméně prestižních výborů, např. do sociálně-politického nebo do zdravotnického. Ani v těchto však netvořily většinu členů. Jak rozebírá ve svém článku Musilová, jejich zařazení zjevně vycházelo z obecného přesvědčení, že pečovatelská role ženy přímo předurčuje k tomu, aby se věnovaly sociálním a zdravotním záležitostem.³⁴⁹ Toto přesvědčení nejspíš sdílely rovněž samotné poslankyně a senátorky. Až na pár výjimek o tom svědčí témata, která jimi byla předkládána k jednání, většinou souvisela s tradičními ženskými rolemi (mateřskou, charitativní, výchovnou či kulturní a pečovatelskou), zvolená argumentace s níž své návrhy prosazovaly jen zřídka překračovala toto pojetí. V rámci konkrétních parlamentních debat pak toto všeobecně sdílené stanovisko pomohlo některé zákony prosadit, protože poslankyně a senátorky bez ohledu na politickou příslušnost podtrhávaly mateřství jako nejvýznamnější roli v životě ženy. Například v rodinném právu se tak podařilo novelizovat normy občanského zákoníku přijaté v roce 1852 (!) a zavést tak například důslednější legislativní ochranu nemanželských dětí, vdov či zrovnoprávnění práv matky s otcem. Poslankyně rovněž předkládaly návrhy na zvýšení pracovněprávní ochrany zaměstnaných žen a usilovaly o odstranění platové diskriminace pracovníků. Snažily se prosadit, aby vystudované ženy zaměstnavatelé neodmítali, také aby mohly nastoupit do státních služeb a po svatbě jim nehrozilo propuštění. Aby to, co zatím bylo jen na papíře, začalo platit i ve skutečnosti, zvláště aby volba mezi manželstvím a povoláním nebyla ženám napříště vnucována. Diskutovalo se i o dekriminálníci interrupcí, v tomto bodě se však názory žen rozcházely podle stranické příslušnosti. Možnost akcentovat další tzv. ženská témata byla limitována

³⁴⁹Musilová D.: Některé aspekty politické činnosti žen v Národním shromáždění 1918 – 1938. IN:Lasicová J. (ed.): Sféry ženy. Právne, politické a ekonomické vedy. Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Sociologický ústav Akadémie vied Českej republiky v Prahe, 2004, s. 203-212.

malým počtem zvolených žen. Pokud ženy chtěly prosadit v parlamentě jakýkoliv návrh musely pro něj nejdříve získat politický klub, jehož členkami byly, a také příslušný parlamentní výbor. Jak již bylo zmíněno, okruh výborů ve kterých měly poslankyně a senátorky zastoupení, byl genderově determinován a navíc v žádném výboru ženy neměly většinu členek.

Legislativní aktivita poslankyň a senátorek byla po celé meziválečné období kvantitativně srovnatelná s aktivitou mužů, zřídka však dostaly příležitost vystoupit v plénu jako zpravodajky výboru ačkoliv jim tato místa náležela i podle počtu mandátů. Ani v jednom z volebních období Národního shromáždění se ženám nepodařilo získat přístup k nejvyšším vedoucím pozicím v Poslanecké sněmovně, v Senátu či v exekutivě. Nejvyššího postavení tak dosáhla poslankyně Zeminová, která byla v posledním volebním období NS místopředsedkyní prestižního Stálého výboru. Tento paradox je nejvíce patrný uvědomíme-li si, že od roku 1925 nepřetržitě vykonávala svůj senátorský mandát Františka Plamínková, mezinárodně uznávaná vůdčí představitelka (nejen českého) ženského hnutí.

Nabízí se tedy závěr, že mandáty žen měly v parlamentě nižší prestiž než mandáty mužů (jinou otázkou je společenská prestiž mandátu). Tento fakt značně snižuje celkový význam činnosti početně malé skupiny žen v NS RČs, jejichž aktivity byly v tomto ohledu zatíženy tradičními stereotypními pohledy na ženské role.

Na této přehledové charakteristice politické práce žen v parlamentu Československé republiky mezi lety 1918-1938, jsem se snažila doložit skutečnost, že společnost, byť po formální stránce demokratická republika s ústavně garantovanou rovnoprávností, musela tyto principy přijmout za sobě vlastní, k tomuto byl nutný ještě dlouhý proces. Paralely mezi sledovaným obdobím a současnou situací v České republice jsou více než zjevné.

Agrární strana- souhrnný a obecně užívaný název politické strany, která v meziválečné období prošla častou změnou názvů: 1918-Česká agrární strana, 1919- Republikánská strana československého venkova, 1922- Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu

APS- Archiv Poslanecké sněmovny parlamentu České republiky se sídlem v Praze

ČSDSD- Československá sociálně demokratická strana dělnická

ČSS- nejprve Česká strana socialistická, od ledna 1919- Československá strana socialistická, od 1926- Československá strana národně socialistická (ČSNS)

DSDAP- Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakischen Republik (Německá sociálně demokratická strana dělnická v Československé republice)

DNSAP- Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei (Německá nacionálně socialistická dělnická strana

NS RČs- Národní shromáždění Republiky Československé

KSČ- Komunistická strana Československa

RČs- Republika Československá, oficiální název státu

RNS- Revoluční Národní shromáždění Československé

Interpelace- oficiální písemný dotaz (zpravidla protestní) poslankyně či senátorky parlamentu (nebo parlam. orgánu) vznesený členu vlády ve věci působení vlády (nebo jednotlivého resortu) nebo správního orgánu v jeho kompetenci. Interpelovaný člen vlády je povinen podat písemnou odpověď. V případě nutnosti zkrátit dobu vyřízení dané věci je možné interpelaci přiznat *naléhavost*. Členové parlamentu mohou vznést dotaz, ten má zpravidla informativní charakter a nepatří mezi ústavně garantovaná poslanecká a senátorská práva.

Resoluce- zásadní požadavky, usnesení, apod., vzešlé z kolektivního jednání. V parlamentu se nejčastěji vztahovaly k návrhům státního rozpočtu.

Návrh zákona iniciativní- v průběhu legislativního procesu přijímání zákona se hovoří o jeho návrhu. Tyto návrhy zákonů vznikají pouze na podnět či popud ústavně stanovených jedinců či kolektivů.

Návrh zákona pozměňovací, eventuelní, dodatkový- možná doplnění či alternativní návrhy k projednávanému návrhu zákona. Jednotlivá označení se liší podle fáze ve které je návrh projednáván či podle charakteru navrhované změny.

Parlamentní tisky- písemné oznámení o konečné podobě projednané věci, zákona, jeho návrhu či interpelace. Hlavní pramenný zdroj činnosti parlamentu.

Literatura a zdroje:

Balík, S. (ed.): Politický systém českých zemí 1848-1989, MPÚ, Brno 2003.

Broklová, E.: Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918-1935. SLON, Praha 1992.

Burešová, J.: Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století, Olomouc 2001.

Just, P.: Ženy v parlamentu v meziválečném Československu: komparace se Spojenými státy americkými a Švédskem. IN: Lasicová J. (ed.): Sféry ženy. Právne, politické a ekonomické vedy. Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Sociologický ústav Akadémie vied ČR v Prahe, 2004.

Kárník, Z.: České země v éře první republiky, 1918-1938, díl I., Libri, Praha, 2000.

Kořalka, J.: Zvolení ženy do českého zemského sněmu roku 1912. In: Documenta Pragensia XIII. Žena v dějinách Prahy. Scriptorium, Praha 1996.

Musilová D.: Některé aspekty politické činnosti žen v Národním shromáždění 1918 - 1938. IN: Lasicová J. (ed.): Sféry ženy. Právne, politické a ekonomické vedy. Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Sociologický ústav Akadémie vied ČR v Prahe, 2004.

Michálková M.: České ženy v Národním shromáždění 1918-1925, FFUK, Praha 1999.

Neyer G.: Women in the Austrian parliament. Opportunities and Barriers. In: Good, D.F. (ed.): Austrian Women in the XIX. and XX. centuries, Berghahn Books, Providence, 1999.

Peroutka, F.: Budování státu I-V, Lidové noviny, Praha 1991.

Skilling, H. G.: Matka a dcera. Charlotta a Alice Masarykovy, Gender Studies, Praha 2001.

Stránská-Absolonová, O.: Účast ženy na politickém životě národa. In: Kočí, B. (ed.): Za novou ženu, Praha 1920.

Smetáčková I., Vlková K. (eds.): Gender ve škole, Open Society Fund o.p.s., Praha 2005.

Škvírová, M.: Ludmila Zatloukalová-Coufalová, významná moravská feministka, FF MU, Brno 2000.

Štrajt, J.: Karla Pfeiferová ve východních Čechách (1935-1939), Brno 1987.

Index k těsnopiseckým zprávám o schůzích Poslanecké sněmovny Národního shromáždění RČS, I.volební období, sestavil archiv NS, Praha 1925.

Národní shromáždění republiky Československé v prvním desetiletí, vydalo předsednictvo Poslanecké sněmovny a předsednictvo Senátu, v Praze 1928.

Ukazatel osobní k tiskům a těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního shromáždění RČs, sestavily pomocné úřady Poslanecké sněmovny, Lidové tiskárny A. Němce a spol., Praha 1924.

Těsnopisecké zprávy o schůzích Národního shromáždění československého, svazek I, II, Praha 1919.

Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního shromáždění československého, svazky I-VI a XIX, Praha 1919 a 1920.

Těsnopisecké zprávy o schůzích Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I. volební období, 1-11. zasedání, Praha 1920-1925.

Těsnopisecké zprávy o schůzích Senátu Národního shromáždění republiky Československé, I. volební období, 1- 11. zasedání, Praha 1925.

Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, I.volební období, 1.-7. zasedání, svazky I-XIX, léta 1920-1925, Praha 1920-1925.

Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Senátu Národního shromáždění republiky Československé, I.volební období, 1-11. zasedání, svazky I-XII, Praha 1920-1925.

www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/jmenny/index

www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/index

www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/index01

www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny

www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot

www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky

www.senat.cz/zajimavosti/tisky/1vo/index

www.senat.cz/zajimavosti/tisky/1vo/rejstriky

www.psp.cz/eknih/1920ns/se/stenprot

www.psp.cz/eknih/1920ns/se/tisky

www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/index

www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/index

www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/index01

www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/index

www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/rejstriky

www.psp.cz/eknih/1925ns/se/stenprot/index

www.psp.cz/eknih/1925ns/se/tisky/
www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/index
www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/index
www.senat.cz/zajimavosti/tisky/3vo/index
www.senat.cz/zajimavosti/tisky/3vo/rejstriky
www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/index
www.psp.cz/eknih/1929ns/se/tisky/
www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/rejstrik/jmenny/index
www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/index
www.senat.cz/zajimavosti/tisky/4vo/index
[www.senat.cz/zajimavosti/tisky/4vo/rejstriky.](http://www.senat.cz/zajimavosti/tisky/4vo/rejstriky)
[www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/index.](http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/index)
www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/

www.balustrada.cz/bratrstvo/cislo.phtml?0210_mucednici
www.britannica.com/women/article-9077370
www.cck-cr.cz/cz/facs/tzpr.php?idz=3
www.geocities.com/czechandslovakthings/WW2_CRTF_regind3
www.libri.cz/databaze/kdo20/search
www.mag-ul.cz/ostatni/dejiny/1945-95/ul-8-8
www.nacr.cz/index
www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=1957
web.telecom.cz/gymnaziumblovice/letopisy/letopisy19
www.onb.ac.at/ariadne/vfb/bt_fball_bundesvereine1913

V/4824 (překlad),

Interpelace

poslanců Blatné, Deutschové, Kirpalové a druhů

ministři vnitra,

že děčínská okresní politická správa porušila rovnoprávnost žen.

Děčínská okresní politická správa vyzvala dne 26. července 1924 starostenské a obecní úřady, aby sestavily seznamy porotců. V onom oběžníku stojí mezi jiným:

Dále buď též do seznamu pojaty jen takové osoby, které pro své vzdělání a čestný charakter jsou zvláště způsobilé k úřadu porotce. Kdyby měly býti zapsány ženy, budiž přihlíženo k tomuto předpokladu ve zvýšené míře.

To znamená nic méně než vyloučení žen od úřadu porotce. Podle § 106 ústavní listiny se však výsady pohlaví neuznávají. Výnos děčínské okresní politické správy jest v rozporu s tímto ústavněprávním ustanovením. Především však zrcadlí se v něm úmysly reakcionářské a názory byrokracie, která tůkazyť chce ženu připraviti o těžce nabytá veřejná práva. Tento výnos ostatně vylučuje všechny osoby mladší 45 let z práva býti porotcem. Zdá se, že děčínská okresní politická správa si spletla zařízení porotní se zařízením kmetským (zákon ze dne 30. května 1924, č. 124 Sb. z. a n.). Jen kmet, nikoliv však porotce musí býti stár nejméně 45 let.

Tážeme se tedy pana ministra:

Jest ochoten náležitě poučiti podřízené úřady o ústavních a zákonných ustanoveních, aby se příště vyhnuly podobnému zasahování?

V Praze dne 4. září 1924.

Blatny, Deutsch, Kirpal,

Taub, R. Fischer, Uhl, Häusler, Beutel, dr. Haas, Hausmann, Hackenberg, Grünzner, Roscher, Pohl, Dietl, Schuster, Leibl, Schweichhart, dr. Holitscher, Schäfer, dr. Czech,

624.

Interpelace

poslanců Landové-Štychové, A. Malé, A. Sychravové a spol.

na ministerského předsedu v záležitosti propuštění ženských úřednických sil ze státních úřadů.

Z úřednických knih ženských dochází nás stížnosti, že ze státních úřadů jsou nenápadně ale soustavně propouštěny ženské úřednice. Ženský klub český upozorňuje nás na existenci zvláštních nařízení v jednotlivých ministerstvech, dle nichž mají být ženy z úřadů propouštěny a nahrazeny muži.

Dovolujeme si upozornit, že nařízení taková v první řadě odporují ústavě č. 1. republiky, kde ve hlavě V. § 106 výslovně se praví:

"Výsady pohlaví, rodu a povolání se neuznávají". Proto každý přímý i nepřímý pokus o vylučování ženských pracovních sil znehodnocuje samotné zásady rovnoprávnosti na nichž je ústava republiky založena, a bylo by tím podivnější, když by samy státní úřady stály v popředí takové soustavné akce, která tento zoufalý stav ženského úřednictva zhoršuje. Dalším důsledkem těchto nařízení nebo tendence proti ženským silám bylo by zhoršením bez tak nezměrné bídy ženských pracujících vrstev a rozmnožením armády nezaměstnaných. Nutno uvážit také, že i zdraví pracujícího dorostu ženského jest v důsledcích stále stoupající drahoty a poměrně nízkých platů jakož i nejistoty existenční krajně ohroženo.

Podepsaní se proto táží:

1. Jsou p. t. členové vlády, zejména pan ministr zásobování a p. ministr sociální péče, ochotni dáti vyšetřiti, zda taková nařízení v jednotlivých ministerstvech existují a jak daleko pokročilo jejich provádění?
2. Jsou p. t. členové vlády, v jejichž ministerstvech tato nařízení budou zjištěna, ochotni zrušiti jejich pravomoc se zpětnou platností pro ženské síly již propuštěné?

V Praze dne 27. října 1920.

Landová-Štychová, Malá, Sychravová,

Stříbrný, Buřival, Langr, Dr. Vrbenský, Netolický, Pechmanová, Slavíček, Tučný, Dr. Bartošek, Hrušovský, Drobný, Draxl, Špatný, Sajdl, Skaunicová, Trnobranský, Laube, Sladký, Dr. Franke.

POSLANECKÁ SNĚMOVNA N. S. R. Č. 1929.

2121.

Návrh

poslanců Fr. Zeminové, L. Pechmanové, inž. Záhorského, dra Klapky, dra Patejdla a druhů

na přijímání právniček do všech oborů státní konceptní služby.

V nezapomenutelný den 28. října 1918 usnesl se profesorský sbor právnické fakulty Karlovy university, aby ženám bylo umožněno státi se řádnými posluchačkami i na právnické fakultě. Na fakultách filosofické a lékařské mohly ženy volně studovati již po celá desetiletí a také se v praktickém povolání i vědecky dávno uplatňovaly. Tyto úspěchy ženského studia přiměly universitní senát Karlovy university již v r. 1908, že na žádost "Sdružení akademicky vzdělaných žen" podal sám rakouskému ministerstvu kultu a vyučování žádost za připuštění žen jako řádných posluchaček také na právnickou fakultu. Pro odpor tehdejšího rakouského ministra spravedlnosti nebylo žádosti universitního senátu vyhověno.

Teprve po státním převratu v r. 1918 splněn byl dlouholetý požadavek žen. University Karlova v Praze, Masarykova v Brně a Komenského v Bratislavě, jakož i německá universita v Praze otevřely naráz své právnické fakulty ženám za stejných podmínek jako mužům.

Na universitách byly ženy zrovnoprávněny s muži. Byly připuštěny ke všem zkouškám státním i přísným zkouškám doktorským, takže již v r. 1922 byla promována na Karlově universitě první žena, slečna Anděla Kozáková, doktorem veškerých práv.

Právnické fakulty spravedlivě dodržovaly ústavu republiky, která slavnostně v § 106 proklamovala zrušení výsad pohlaví, rodu a povolání. Proto také, když v r. 1928 výborně kvalifikovaná juristka JUDr. Jarmila Veselá předložila svoji habilitační práci, profesorský sbor právnické fakulty Karlovy university uznal její způsobilost a jmenoval ji docentkou práva a řízení trestního. Dr. Němčická byla na universitě Komenského promována sub auspiciis.

Studium žen bylo tedy skvělé, v praktickém životě narazily však juristky na tvrdé nepochopení, staré, nerepublikánské předsudky, jakmile začaly se ucházeti o místa ve státní službě. Ministři a zejména vedoucí úředníci stavěli se proti přijímání doktorek práv ve svých resortech i když byly výborně kvalifikovány. "Sdružení akademicky vzdělaných žen" podniklo řadu intervencí k nápravě poměrů, ženy v zákonodárných sborech zejména při projednávání rozpočtů státních interpelovaly jednotlivé ministry, předsedkyně Ženské národní rady senátorka Plamínková podala četné interpelace a návrhy na připuštění žen juristek do státní služby. V samosprávných sborech strany socialistické stavěly se za rovnoprávnost žen a tam, kde měly vliv, také juristky prosadily. Stalo se tak zejména v Praze, kde do služeb obce přijato bylo 6 právniček do konceptní služby za stejných podmínek, jako muži - právníci, u zemského výboru jest 1 juristka již definitivní atd.

V advokacii bylo od r. 1923 zaměstnáno celkem 50 juristek jako koncipientky, z nichž dr. H. Wichová po 5leté praxi složila s prospěchem advokátní zkoušku a stala se první československou advokátkou. Nutno však konstatovati, že špatný příklad státu, který juristky vůbec odmítal, měl vliv i na sociální postavení právniček ve službách soukromých a polosoukromých, kde se využívalo nemožnosti jejich u státu se uplatnění k snižování platebních a pracovních podmínek.

Do konce roku 1927 promovalo celkem 92 právniček a to na Karlově universitě 70, na Masarykově 10, na Komenského 3, na německé universitě 9.

Nikde není žádného zákonného ustanovení, jež by vyhražovalo přijímání do státních služeb pouze mužům. Bylo sice přijato u různých státních úřadů několik doktorek práv, ale vesměs jako síly smluvní. Tak jsou zaměstnány u berních správ jako úkolové pracovnice s platem 3.22 Kč za hodinu. Místa podobná jsou zadávána mužům s 1 - 2letou obchodní školou. Ministr financí dr. Engliš deputaci juristek slíbil v roce 1925, že budou přijímány k poplatkům, nepřímým daním a do oddělení legislativního, jakož i k II. instanci, ale byrokracie toto stanovisko ministrovo prostě neuznala a neprovedla.

O nic lépe nedařilo se právničkám v oboru správy ministerstva spravedlnosti. Je sice známo; že je veliký nedostatek soudcovského dorostu a soudcové padají vysílením pod přemírou práce: Ale ani tento známý nedostatek žadatelů ze řad mužských nevyvolal příznivější stanovisko úřadů k přijetí žen - právniček do služby soudní. Dr. V., jež složila všechny státnice a rigorosa s vyznamenáním, byla přijata v červenci 1923 k bezplatné soudní praxi, ale po roce teprve sdělilo jí ministerstvo spravedlnosti, že nesvoluje, aby byla přijata do přípravné služby soudcovské. V celku bylo přijato u různých soudů 28 žen - právniček, svěřené práce vykonávaly svědomitě a s úspěchem, ale byly přijaty vesměs jen jako bezplatné právní praktikantky. Dále je slavná byrokracie z ministerstva spravedlnosti nepustila, ačkoliv konference presidentů vrchních soudů konaná již v r. 1923 se vyslovila pro přijímání žen do služeb soudcovských.

Zamítavě zachovali se k ženám - juristkám také presidenti zemských politických správ a zemských finančních ředitelství. Státní pozemkový úřad přijal smluvně do služeb 10 právniček, když však byla skvěle kvalifikovaná úřednice dr. L. K. navržena k jmenování - ministerská rada návrh zamítla. O nic lépe nechovalo se ministerstvo sociální péče, které přijalo právničku, ale jako smluvní sílu a ministerstvo školství, které vyhnulo se řešení problému tím, že jmenovalo doktorku práv profesorkou.

Sedm let trvá již toto martyrium našich právniček, navštěvujících po 20 let školy, aby nedosáhly potom ani platu a postavení tovární dělnice. Sedm let voláme po spravedlnosti ve státě, který se honosí ústavou, ignorovanou bohužel právě strážci státní autority a práva a vůdčími činiteli státní administrativy.

Ženy - právničky dosáhly v cizině skvělého postavení. Nemluvíme ani o Americe, Francii, Anglii a Německu, kde ženy dávno se uplatňují ve vyšších povoláních. Ale již i v Číně byla dr. Somme Tcheng jmenována presidentkou šanghajského soudu, v Bombay a Burmě působí juristky i u nejvyššího soudu, v Austrálii jsou ministerskými úředníky a smířčími soudci, v Turecku dostaly se ženy k praxi u cařihradských soudů, v Egyptě jmenována žena státním návladním. V Rakousku jsou advokátkami, státními zástupci, u trestních soudů a v té době, když u nás doktorky práv přijímány byly jako smluvní síly za plat 3 Kč za 1 hodinu, byla v Rakousku pí. Sprung jmenována - dvorním radou! V Německu jsou právničky přijímány ke správní službě v ministerstvu vnitra, obchodu, školství atd., v Jugoslávii dr. Winterová přijata u záhřebského soudu jako auskultantka, dr. Milenkovičová je soudním tajemníkem u bělehradského soudu, v Rumunsku jsou ženy ve státní konceptní službě, na Litvě již v r. 1924 jmenována žena soudcem, také ve Švédsku, kde dr. Frangottová jmenována byla předsedkyní soudu ve Štokholmě.

Některé státy vyslaly ženy - právničky se svými legacemi i ku Svazu Národů.

Jen nás, ve státě, který se stále chlubí svojí demokracií, zůstali jsme daleko za celým kulturním světem. Řada vědeckých kapacit, tak zejména universitní prof. dr. Hoetzel, univ. prof. dr. Hora, univ. prof. dr. Kadlec, univ. prof. dr. Kapras a j. se sice za rovnoprávnost žen - právniček staví, svoje stanovisko také právnicky skvěle podepřeli, ale byrokracie láme všechny snahy a dobrou vůli. Tyto neudržitelné poměry přiměly samého presidenta republiky dra T. G. Masaryka, že se žen ujal a ve svém jubilejním poselství 28. října 1928 hlásá:

"Otázka ženská je žhavá; ve skutečnosti běží tu hlavně o stav měšťanský, neboť naši zemědělci a dělníci otázku tak zle nepocítují (protože ji prakticky řeší). Je mně divné, že zejména naše úřady státní a autonomní brání se připuštění žen v úřady, ač se tu ve značné míře jedná o ženy a dcery úředníků."

Ženy všech povolání váží si nesmírně těchto slov prezidentových. Měli by si výtek v nich obsažených všimnouti však nejen vedoucí páni úředníci různých úřadů, ale také páni ministři, poněvadž jsou nedůstojným dnešním postavením akademicky vzdělaných žen stejně vinni.

Když marně dosud apelovali jsme na ústavní cit ministrů a vedoucích státních a zemských úředníků, nezbývá nám, než obrátiti se na příslušné výbory poslanecké sněmovny: ústavně-právní a sociálně-politický. Prosíme, aby členové jejich nezapomněli, že mnozí z nich byli spoluvůrci ústavy republiky Československé a že to byli oni, kteří stanovili zásadu v § 106:

"Výsady pohlaví, rodu a povolání se neznávají."

Velik eacute; procento dnešních členů parlamentu bylo členy revolučního Národního shromáždění a odhlasovalo tuto právní a politickou zásadu rovnoprávnosti žen s muži. Jsou proto mravně vázáni spolupůsobiti s námi, aby úřady a vláda respektovaly základní náš ústavní zákon. Vzhledem k tomu, že jsme již pomalu jediným státem, který právnicky vzdělané ženy ignoruje a že ženy všech stavů bedlivě budou sledovati tento pro ně zásadní boj, navrhuji podepsaní poslanci:

Slavná poslanecká sněmovno, račiž se usnésti:

"Vládě se ukládá, aby nařídila příslušným úřadům, by do všech oborů státní koncepční služby byly přijímány doktorky práv, státní příslušnice, za stejných podmínek, jako muži - právníci".

Návrh tento budiž přikázán výborům: iniciativnímu, sociálně-politickému a ústavně-právnímu.

V Praze dne 12. března 1929.

Zeminová, Pechmanová, inž. Záhorský, dr. Klapka, dr. Patejdl,
Knejzlík, Bergmann, Chvoka, dr. Franke, Prášek, Mikuláš, Červinka, Hrušovský, Tučný,
David, Procházka, dr. Uhlíř, Buřival, Špatný, Moudrý, Langr.